

Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej RPO WŁ 2014-2020

Raport końcowy

Badanie ewaluacyjne pn.
„Ocena wsparcia w obszarze edukacji przedszkolnej,
kształcenia ogólnego, kształcenia osób dorosłych oraz
kształcenia zawodowego
w ramach OPXI RPO WŁ 2014-2020”

Kutno, czerwiec 2023

Zamawiający:

Województwo Łódzkie
Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego
Departament Polityki Regionalnej
Wydział Ewaluacji (Jednostka Ewaluacyjna RPO Wł 2014-2020)
ul. Tuwima 22/26, 90-002 Łódź

Wykonawca:

ASM - Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o.
99-301 Kutno, ul. Grunwaldzka 5

Kierownik badania:
Ewelina Baryła-Zapała

Zespół badawczy:
Malwina Pietrzyk
Dr Jakub Grabowski
Aneta Gierowska

Spis treści

WYKAZ SKRÓTÓW	4
1. STRESZCZENIE	5
2. SUMMARY	9
3. SYNTETYCZNY OPIS KONCEPCJI BADANIA, WYBRANEJ I ZASTOSOWANEJ METODYKI BADANIA ORAZ ŹRÓDEŁ INFORMACJI WYKORZYSTYWANYCH W BADANIU	13
4. SZKOLNICTWO W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM	17
<i>Edukacja przedszkolna</i>	18
<i>Kształcenie ogólne</i>	21
<i>Kształcenie osób dorosłych</i>	27
<i>Kształcenie zawodowe</i>	30
<i>Podsumowanie</i>	40
5. WYNIKI BADAŃ PIERWOTNYCH	43
5.1 Wpływ RPO Wł 2014-2020 na zwiększenie uczestnictwa dzieci w wysokiej jakości edukacji przedszkolnej	58
5.2 Wpływ RPO Wł 2014-2020 na podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych oraz umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	65
5.3 Wpływ RPO Wł 2014-2020 na podniesienie kompetencji kluczowych osób dorosłych znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, w obszarze TIK i języków obcych	80
5.4 Wpływ RPO Wł 2014-2020 na poprawę zdolności do zatrudnienia absolwentów kształcenia i szkolenia zawodowego oraz dostosowanie kierunków kształcenia i szkolenia zawodowego do regionalnego rynku pracy we współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym	86
Uczniowie i słuchacze szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe	87
Nauczyciele praktycznej nauki zawodu	93
Osoby dorosłe zdobywające, uzupełniające lub podnoszące kompetencje lub kwalifikacje zawodowe	104
5.5 Ocena wpływu ewentualnych problemów związanych z realizacją projektów na efekty wsparcia udzielonego w ramach Działania XI.1, XI.2, XI.3 RPO Wł 2014-2020	112
5.6 Ocena wpływu pandemii COVID-19 wywołanej przez koronawirus SARS-CoV-2 na efekty wdrażanej interwencji w ramach Działania XI.1, XI.2, XI.3 RPO Wł 2014-2020	120
5.7 Efektywność i trwałość wsparcia uzyskanego w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020	123
5.8 Studia przypadków	132
6. WNIOSKI I REKOMENDACJE	144
7. SPIS RYSUNKÓW/WYKRESÓW/TABEL I MAP	154
8. BIBLIOGRAFIA	157

Wykaz skrótów

CATI – wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo (ang. Computer-Assisted Telephone Interview)

CAWI – wywiad internetowy wspomagany komputerowo (ang. Computer-Assisted Web Interview)

CADAS – narzędzie teleinformatyczne wspierające proces pozyskiwania danych (ang. Computer Assisted Data Acquisition Software)

CKZ – centra kształcenia zawodowego

CKZiU – centra kształcenia zawodowego i ustawicznego

COVID-19 – choroba zakaźna układu oddechowego wywołana zakażeniem wirusem SARS-CoV-2

CS – studium przypadku (ang. case study)

DR – analiza danych zastanych (ang. desk research)

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

FEŁ2027 – Program regionalny Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027

ICT – technologie informacyjno-telekomunikacyjne

IZ – Instytucja Zarządzająca RPO Wł 2014-2020

Kompetencje 4K – atywność, kooperacja, komunikatywność oraz krytyczne myślenie

KOWEZiU – Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej

OP – oś priorytetowa

OWP – ośrodki wychowania przedszkolnego

PI – priorytet inwestycyjny

PZP – Prawo zamówień publicznych

RPO Wł 2014-2020 – Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020

RSI – Regionalna Strategia Innowacji

SRWł 2020 – Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020

SZOOP – Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych RPO Wł na lata 2014-2020

TDI – telefoniczny wywiad pogłębiony (ang. Telephone In-Depth Interview)

TIK – technologie informacyjno-komunikacyjne

1. Streszczenie

Niniejszy raport przedstawia wyniki badania pn. Ocena wsparcia w obszarze edukacji przedszkolnej, kształcenia ogólnego, kształcenia osób dorosłych oraz kształcenia zawodowego w ramach OPXI RPO Wł 2014-2020, zrealizowanego na zlecenie Województwa Łódzkiego przez ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku.

Badanie było realizowane w okresie od 25.01.2023 do 13.04.2023 r. Badanie zrealizowano następującymi technikami: analiza desk research, CAWI/CATI, telefoniczne wywiady pogłębione TDI, studia przypadków i panel ekspercki.

W ramach badania CAWI/CATI zrealizowano łącznie N=2892 ankiety oraz przeprowadzono 42 wywiady jakościowe. Ponadto przeprowadzono analizę 3 projektów w ramach studium przypadków oraz zorganizowano panel ekspercki, w którym udział wzięło 6 ekspertów z obszaru edukacji, w tym z obszaru edukacji przedszkolnej, kształcenia ogólnego, kształcenia zawodowego i kształcenia ustawicznego.

Analizę wyników badań pierwotnych poprzedziła analiza sytuacji systemu edukacji w województwie łódzkim w ww. obszarach według stanu na rok 2014 oraz 2022.

Wsparcie realizowane w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020 miało realny i pozytywny wpływ na system edukacji w województwie łódzkim. Działania współfinansowane w ramach Programu realizowane były na wszystkich etapach edukacji i objęły: wychowanie przedszkolne, kształcenie ogólne, kształcenie zawodowe i kształcenie ustawiczne. Wsparcie miało w przypadku przedszkoli oraz szkół kształcenia ogólnego i zawodowego kompleksowy charakter, tj. obejmowało tworzenie nowych miejsc edukacji przedszkolnej, doposażenie przedszkoli i szkół, organizację zajęć dodatkowych podnoszących kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne niezbędne na rynku pracy wśród uczniów, doskonalenie umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli, w tym nauczycieli kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu, a także praktyki zawodowe dla uczniów u przedsiębiorców oraz stypendia.

Wpływ projektów realizowanych w ramach Działań XI.1, XI.2 i XI.3 należy określić jako znaczący i w dużym stopniu adekwatny do diagnozowanych potrzeb szkolnictwa każdego szczebla – od przedszkoli, poprzez kształcenie ogólne i zawodowe, po kształcenie ustawiczne. Beneficjenci i odbiorcy ostateczni wsparcia jednoznacznie oceniają, że bez wsparcia finansowego ze środków RPO Wł 2014-2020 placówki nie byłyby w stanie osiągnąć dostrzeżonych efektów.

Realizacja wsparcia przyniosła wiele realnych korzyści dla wszystkich odbiorców ostatecznych wsparcia – placówek szkolnych i przedszkolnych, uczniów, nauczycieli, osób podnoszących swoje kompetencje w ramach kształcenia ustawicznego. Wsparcie otrzymane w ramach projektów z RPO Wł 2014-2020 miało znaczący wpływ na poprawę jakości, ale także i atrakcyjności usług edukacyjnych.

Wśród korzyści uzyskanych przez szkoły wskazać należy przede wszystkim: wzrost jakości świadczonych usług, wzbogacenie oferty zajęć dodatkowych, zajęć wyrównujących zdiagnozowane deficyty u uczniów, wyposażenie pracowni przedmiotowych, pracowni

praktycznej nauki zawodu w placówkach kształcenia zawodowego, doposażenie szkół w materiały edukacyjne wspomagające proces kształcenia oraz w narzędzia TIK.

W obrębie edukacji przedszkolnej istotnym działaniem było tworzenie nowych miejsc edukacji przedszkolnej, głównie na obszarach o niskim poziomie uprzedzskolnienia. Przedszkola także korzystały z możliwości doposażenia placówek, dostosowania ich do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami, realizacji zajęć dodatkowych i zwiększania jakości usług edukacyjnych poprzez podnoszenie kwalifikacji nauczycieli.

Nauczyciele (zarówno edukacji przedszkolnej, jak i kształcenia ogólnego i zawodowego) korzystali z form wsparcia ukierunkowanych na podnoszenie ich kwalifikacji. Precyzując efekty jakich doświadczyli dzięki udziałowi w projektach realizowanych w ramach RPO WŁ 2014-2020, nauczyciele wskazywali na rozwój swoich umiejętności korzystania z TIK, technik pracy z uczniami, poprawę komfortu pracy – to także dzięki doposażeniu placówek w pomoce i materiały dydaktyczne zwiększające atrakcyjność i wspomagające proces nauczania.

Uczniowie szkół kształcenia ogólnego w dużym stopniu także odnosili się do podniesienia umiejętności w obszarze kompetencji kluczowych, głównie TIK i językowych, jednak często wskazywali również na rozszerzenie swoich umiejętności w zakresie pracy zespołowej, uczenia się, koncentracji uwagi i wykorzystywania nabytych kompetencji cyfrowych w procesie uczenia się. Uczniowie szkół kształcenia zawodowego uwagę zwracali w głównej mierze na dostęp do organizowanych w ramach projektów staży i praktyk u pracodawców, zwiększenia ich liczby, a także możliwości uczestnictwa w dodatkowych zajęciach specjalistycznych. Wskazywane przez uczniów rezultaty realizacji projektów w ramach RPO WŁ 2014-2020 odpowiadały za zaspokojenie potrzeb tej grupy odbiorców wsparcia.

W zakresie kształcenia ustawicznego główne efekty wsparcia uzyskanego z RPO WŁ 2014-2020 dotyczyły poprawy sytuacji zawodowej osób dorosłych zainteresowanych z własnej inicjatywy zdobyciem, uzupełnieniem lub podnoszeniem kompetencji lub kwalifikacji zawodowych, m.in. w obszarze lepszego łączenia pracy zawodowej z życiem rodzinnym, większej satysfakcji z wykonywanej pracy, w mniejszym stopniu z bardziej wymiernymi rezultatami, jak: otrzymanie awansu, wzrost wynagrodzenia czy poprawa warunków zatrudnienia, np. poprzez zwiększenie wymiaru czasu pracy.

Jakość i użyteczność otrzymanego wsparcia była bardzo wysoko oceniana przez wszystkie grupy odbiorców ostatecznych, ale także przez beneficjentów. Pozytywne oddziaływanie działań realizowanych w ramach RPO WŁ 2014-2020 na system edukacji w województwie łódzkim podkreślali także eksperci z tego obszaru, zwracając szczególną uwagę na jego kompleksowość i adekwatność w zakresie diagnozowanych potrzeb szkół, nauczycieli i uczniów.

Jednak mimo licznie wskazywanych efektów wpływu RPO WŁ 2014-2020 na sytuację systemu edukacji w województwie łódzkim uczestnicy badania oraz eksperci z obszaru edukacji zaznaczają, że wciąż wymaga on wsparcia. Wynika to w dużej mierze ze specyfiki systemu edukacji, ciągłej rotacji odbiorców usług edukacyjnych i codziennej, często intensywnej eksploatacji wyposażenia placówek edukacyjnych, a także zmieniających się

wymagań, form nauczania i rozwijającego rynku pomocy edukacyjnych, a w przypadku szkolnictwa zawodowego – nieustannego rozwoju techniki na rynku pracy, który wymusza na szkolnictwie zawodowym uczenia się i uczenia młodzieży nowych rozwiązań.

W oparciu o zgromadzone dane sformułowano następujące wnioski i odpowiadające im rekomendacje:

Wniosek 1. Wsparcie oferowane w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020 zostało ocenione jako adekwatne i efektywne, a jego wpływ na sytuację systemu edukacji w województwie łódzkim był znaczący. Jednak specyfika systemu edukacji wymaga ciągłego wsparcia z uwagi na zmieniających się odbiorców usług edukacyjnych, szybką eksploatację wyposażenia i postępujący rozwój form nauczania i materiałów dydaktycznych.

Rekomendacja 1. Kontynuacja wsparcia w zakresie przyjętym w RPO Wł 2014-2020 uwzględniającym szeroki zakres form wsparcia dla placówek i odbiorców usług edukacyjnych na każdym poziomie: przedszkolnym, kształcenia ogólnego, zawodowego i ustawicznego.

Wniosek 2. Projekty realizowane w ramach RPO Wł 2014-2020 preferowały działania ukierunkowane na rozwijanie kompetencji kluczowych wśród uczniów i nauczycieli (w tym głównie cyfrowych i językowych, a także matematyczno-przyrodniczych). Jak wykazali eksperci z obszaru edukacji, uwzględniając wyzwania przed jakimi staje edukacja obecnie i w przyszłości, niezwykle istotnym jest rozwijanie wśród dzieci i młodzieży kompetencji społecznych i kompetencji 4K (komunikacja, krytycyzm, kooperacja, kreatywność).

Rekomendacja 2. Wdrożenie działań ukierunkowanych na zwiększanie wśród uczniów i nauczycieli kompetencji miękkich, społecznych i kompetencji 4K (komunikacja, krytycyzm, kooperacja, kreatywność).

Wniosek 3. Pandemia COVID-19 miała istotny wpływ na kondycję psychiczną uczniów, którzy w trakcie nauki zdalnej zostali pozbawieni możliwości rozwijania kompetencji społecznych poprzez osobisty kontakt z rówieśnikami. Dostrzegane są istotne konsekwencje tego okresu na umiejętności komunikowania się, współdziałania, a także kondycję psychiczną dzieci.

Rekomendacja 3. Obligatoryjne wdrożenie w projektach skierowanych do dzieci i uczniów działań z zakresu wsparcia psychologiczno-pedagogicznego realizowanych przez specjalistów posiadających potwierdzone kwalifikacje.

Wniosek 4. Wsparcie w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego było rzadko realizowane. Istotne jest popularyzowanie tego typu wsparcia na każdym etapie nauczania. Decyzja o wyborze kierunku dalszej edukacji i kariery zawodowej jest jedną z kluczowych decyzji w życiu człowieka, dlatego uczniowie już od najmłodszych lat powinni otrzymywać profesjonalne wsparcie w zakresie rozpoznawania talentów i wyboru dalszej drogi edukacyjnej i zawodowej. Jest to niezwykle istotne przy dynamicznie zmieniającym się rynku pracy.

Rekomendacja 4. Realizacja działań z obszaru doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach każdego etapu edukacji – od szkół podstawowych do szkół średnich. Doradztwo obligatoryjnie powinno być realizowane przez osoby posiadające potwierdzone kwalifikacje w tym obszarze.

Wniosek 5. Nauczyciele i instruktorzy praktycznej nauki zawodu mają potrzebę aktualizowania swojej wiedzy w związku z pojawiającymi się na rynku nowymi rozwiązaniami, odczuwają potrzebę podnoszenia jakości swojej pracy. Oczekuje się od nich posiadania nie tylko wiedzy teoretycznej, ale i praktycznej, stąd do nauki zawodu zaangażowani są praktycy, którzy nie zawsze dysponują odpowiednimi kompetencjami, aby w sposób efektywny przekazywać posiadaną wiedzę. W RPO Wł 2014-2020 oferowano tej grupie nauczycieli wsparcie w zakresie podnoszenia kwalifikacji, jednak wciąż zauważalna jest potrzeba ich uzupełniania, także w zakresie wiedzy pedagogicznej i dydaktycznej.

Rekomendacja 5. Uwzględnienie w zakresie wsparcia dla nauczycieli i instruktorów praktycznej nauki zawodu szkoleń z zakresu rozwoju kompetencji pedagogicznych, metodyki i dydaktyki.

Wniosek 6. Kompetencje cyfrowe są jednymi z kluczowych kompetencji we współczesnym świecie. Rozwój cyfryzacji sprawia, że będą one coraz bardziej pożądane na rynku pracy i niezbędne w codziennym życiu. Dzieci w wieku przedszkolnym uczą się z dużą łatwością i już na tym etapie można wyposażać je w tego typu kompetencje. W ramach Działania XI.1 RPO Wł 2014-2020 oferowano wsparcie w zakresie wspierania rozwoju kompetencji kluczowych w przedszkolach, jednak wyniki badania nie wykazały jednoznacznie jakoby działania te rozwijały również kompetencje cyfrowe wśród przedszkolaków.

Rekomendacja 6. Realizacja działań ukierunkowanych na kształtowanie kompetencji cyfrowych już na etapie edukacji przedszkolnej.

2. Summary

This report presents the results of the study entitled *Evaluation of support granted for the pre-school, general, adult and vocational education* under the Priority Axis XI – the Regional Operational Programme for the Province of Łódź 2014-2020, commissioned by the Province of Łódź.

The study was carried out in the period from 25 January 2023 to 13 April 2023 by ASM – Market Research and Analysis Centre using such techniques as desk research analysis, CAWI/CATI, telephone in-depth interviews, case studies and expert panel.

Under the CAWI/CATI survey, a total of N=2,892 polls and forty-two qualitative surveys were conducted. In addition, an analysis of three projects was carried out as part of the case studies, and an expert panel was organised. The panel was composed of six experts on education, including pre-school, general and vocational education and lifelong learning.

The analysis of the primary research results was preceded by an analysis of the above-mentioned areas of the education system in the Province of Łódź as at 2014 and 2022.

The support provided under Priority Axis XI – the Regional Operational Programme for the Province of Łódź 2014-2020 had a real and positive impact on the education system in the Province of Łódź. The measures co-financed under the Programme were implemented at all education stages, and covered the pre-school, general and vocational education, and lifelong learning. In the case of nursery schools and schools of general and vocational education, the support had a comprehensive nature, i.e. it involved creating new pre-school education establishments, providing further equipment for nursery and other schools, organising additional classes to improve the key and universal skills that students are required to possess with regard to the labour market situation, as well as improving skills, competences or qualifications of teachers, including vocational teachers and instructors, apprenticeships for students with entrepreneurs, and scholarships.

The effects of the projects implemented under the Measures XI.1, XI.2 and XI.3 should be regarded as significant and corresponding to a large extent to the needs of the education system identified at all levels, from nursery schools, through general and vocational education, to lifelong learning. The beneficiaries and final recipients of the support expressly admit that they would not have been able to achieve the effects visible now without the financial support granted from the funds of the Regional Operational Programme for the Province of Łódź 2014-2020.

The implementation of the support brought many real benefits for all final recipients of the support, i.e. schools, nursery schools, students, teachers, people improving their competences through lifelong learning. The support received under the projects of the Regional Operational Programme for the Province of Łódź 2014-2020 contributed significantly to the improvement not only of the quality, but also of the attractiveness of educational services.

As the benefits for schools count, in particular, increased quality of services provided, extended offer of additional courses and remedial classes for students with diagnosed

deficits, equipping classroom laboratories and workshops for practical vocational training in vocational education establishments, providing schools with further educational materials to support the education process and with information and communication technology [ICT] tools.

As far as the pre-school education is concerned, the creation of new pre-school education establishments, mainly in the areas with a low ratio of the number of children attending the nursery school to the total number of children, was a substantial measure.

The nursery schools also benefited from the possibility of being provided with further equipment and adjusted to the needs of disabled children, holding additional classes, and increasing the quality of their educational services by improving the qualification of their teachers.

Teachers (teaching at nursery and general and vocational schools) used the forms of support aimed at improving their qualifications. Asked to specify the effects the participation in projects implemented under the Regional Operational Programme for the Province of Łódź 2014-2020 had for them, they pointed to the fact that they improved their ability to use ICT tools, techniques of working with students, and to the improvement of work comfort thanks to equipping the education establishments with teaching aids and materials that increase the attractiveness of the teaching process and support it.

Students of general education schools emphasised to a large extent the improvement of their key skills, mainly ICT and linguistic ones. In addition, they often pointed to the improvement of their skills in teamwork, learning, staying focused and using acquired digital competences in the learning process. Students of vocational schools underlined mainly the importance of the access to the increased number of internships and apprenticeships organised with employers as part of the projects, as well as to the possibility of participating in additional specialist classes. The results of the project implementation under the Regional Operational Programme for the Province of Łódź 2014-2020 named by the students met the needs of that group of support recipients.

In the field of lifelong learning, the main effects of the support granted under the Regional Operational Programme for the Province of Łódź 2014-2020 concerned the improvement of the employment situation of adults interested in acquiring, completing or improving their competences or professional qualifications on their own initiative, e.g. through finding the work-life balance, greater job satisfaction, and, to a lesser extent, in more tangible results, such as getting a promotion, increase in remuneration or improvement of employment conditions, for instance by increasing the working time.

The quality and usefulness of the support was esteemed by all groups of the final recipients, including the beneficiaries. The positive impact of the measures implemented under the Regional Operational Programme for the Province of Łódź 2014-2020 on the education system in the Province of Łódź was also emphasised by the experts on education, paying particular attention to the comprehensiveness and adequacy of the Programme for the purpose of identifying the needs of schools, teachers and students.

However, despite the above-mentioned numerous effects the Regional Operational Programme for the Province of Łódź 2014-2020 had on the situation of the education system in the Province of Łódź, the survey participants and experts on education admitted that it still required support. This is largely due to the specificity of the education system, constant rotation of recipients of educational services, daily, often intensive, use of equipment of the educational establishments, changing requirements, forms of teaching and developing market of teaching aids, and in the case of vocational education – continuous development of technology on the labour market which forces the vocational establishments to learn and then teach young people about new solutions.

Based on the collected data, the following conclusions and recommendations corresponding to them were formulated:

Conclusion no. 1. The support offered under the Priority Axis XI – the Regional Operational Programme for the Province of Łódź 2014-2020 was assessed as pertinent and effective, and its impact on the situation of the education system in the Province of Łódź was significant. Nevertheless, the specificity of the education system requires continuous support due to the changing recipients of educational services, rapid wear of equipment and continuous development of teaching forms and materials.

Recommendation no. 1. Continuation of granting the support pursuant to the Regional Operational Programme for the Province of Łódź 2014-2020, taking into account a wide range of support forms for the educational establishments and recipients of educational services at pre-school, general, and vocational education level, as well as lifelong learning.

Conclusion no. 2. The projects implemented under the Regional Operational Programme for the Province of Łódź 2014-2020 were focused on measures aimed at developing key skills of students and teachers (mainly digital and linguistic competences, as well as those in the scope of mathematics and natural sciences). As shown by the experts on education with regard to the challenges faced by the education nowadays and in the future, it is extremely important to develop social and 4C skills (communication, criticism, cooperation, creativity) of children and youth.

Recommendation no. 2. Implementation of activities aimed at improving soft, social and 4C (communication, criticism, cooperation, creativity) skills of students and teachers.

Conclusion no. 3. The COVID-19 pandemic had a substantial impact on the mental health of students by depriving them of the opportunity to develop social skills through personal contact with their peers. There are relevant tangible consequences of this period on communication and cooperation skills, as well as on the mental health of children.

Recommendation no. 3. Implementing by specialists with confirmed qualifications mandatory measures aimed at providing children and students with psychological and pedagogical support under the projects.

Conclusion no. 4. Support in the field of school and career counselling was rarely implemented. It is vital to popularise this type of support at every stage of education. The decision to choose educational path and to pursue a certain career is one of the key

decisions in human life. Therefore, children should receive from an early age professional support in discovering their talents and choosing further educational and professional path. This is crucial in the dynamically changing labour market.

Recommendation no. 4. Implementation of measures in the area of school and career counselling at schools at each stage of education, from primary to secondary schools. It is imperative that the counselling services are provided by persons with confirmed relevant qualifications.

Conclusion no. 5. Vocational teachers and instructors need to update their knowledge due to new solutions appearing on the market, and to improve the quality of their work. They are expected to have not only theoretical, but also practical knowledge. Consequently, practitioners who do not necessarily have the appropriate competences to effectively transfer their knowledge become vocational teachers. Under the Regional Operational Programme for the Province of Łódź 2014-2020, this group of teachers was offered support in improving their qualifications, but it is evident that there is still a need to complete them, also in the scope of pedagogical and didactic knowledge.

Recommendation no. 5. Including training in development of pedagogical competences, methodology and didactics in the support for vocational teachers and instructors.

Conclusion no. 6. Digital skills are one of the key skills in the modern world. The development of digitisation makes them more and more desirable on the labour market and necessary in everyday life. Pre-schoolers can learn very easily, and already at this age they can acquire such skills. Under the Measure XI.1 of the Regional Operational Programme for the Province of Łódź 2014-2020, the support was offered to help develop key skills in nursery schools, but the results of the study did not clearly show whether those measures developed also digital skills of pre-schoolers.

Recommendation no. 6. Implementation of the measures aimed at developing digital competences already at the stage of pre-school education.

3. Syntetyczny opis koncepcji badania, wybranej i zastosowanej metodyki badania oraz źródeł informacji wykorzystywanych w badaniu

Głównym celem badania była ocena efektów wsparcia w ramach OP XI „Edukacja, Kwalifikacje, Umiejętności” RPO Wł 2014-2020 w obszarze edukacji przedszkolnej, kształcenia ogólnego, kształcenia osób dorosłych oraz kształcenia zawodowego.

Powiązane z powyższym **szczegółowe cele badania** zostały zdefiniowane następująco:

1. Ocena wpływu Poddziałania XI.1.1 i XI.1.3 RPO Wł 2014-2020 na zwiększenie uczestnictwa dzieci w wysokiej jakości edukacji przedszkolnej;
2. Ocena wpływu Poddziałania XI.1.2 i XI.1.4 RPO Wł 2014-2020 na podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych oraz umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;
3. Ocena wpływu Działania XI.2 RPO Wł 2014-2020 na podniesienie kompetencji kluczowych osób dorosłych znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, w obszarze TIK i języków obcych;
4. Ocena wpływu Działania XI.3 RPO Wł 2014-2020 na poprawę zdolności do zatrudnienia absolwentów kształcenia i szkolenia zawodowego oraz dostosowanie kierunków kształcenia i szkolenia zawodowego do regionalnego rynku pracy we współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym;
5. Ocena wpływu ewentualnych problemów związanych z realizacją projektów na efekty wsparcia udzielonego w ramach Działania XI.1, XI.2, XI.3 RPO Wł 2014-2020;
6. Ocena wpływu pandemii COVID-19 wywołanej przez koronawirus SARS-CoV-2 na efekty wdrażanej interwencji w ramach Działania XI.1, XI.2, XI.3 RPO Wł 2014-2020.

Struktura celów była zarówno powiązana z zakresem interwencji objętej ewaluacją, jak i odnosiła się do czynników wpływających na realizację działań programowych i osiągnięcie pożądanego efektów.

Zakres podmiotowy badania obejmuje:

- Beneficjentów Działania XI.1, Działania XI.2 oraz Działania XI.3 RPO Wł 2014-2020;
- Ostatecznych odbiorców wsparcia – uczestników projektów realizowanych w ramach Działania XI.1, Działania XI.2, Działania XI.3 RPO Wł 2014-2020;
- IZ RPO Wł 2014-2020;
- przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe;
- przedstawicieli Kuratorium Oświaty w Łodzi;
- przedstawicieli Departamentu ds. EFS w Perspektywie 2014-2020 (w związku ze zmianą struktury organizacyjnej UMWł – obecnie: Departamentu Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2027);
- przedstawiciela Departamentu Sportu i Edukacji.

Zakres czasowy badania odnosił się do okresu od początku wdrażania RPO WŁ 2014-2020 do zakończenia realizacji badania, natomiast **zakres przestrzenny** obejmował obszar całego województwa łódzkiego.

Dokonanie rzetelnej oceny było możliwe dzięki uwzględnieniu w ramach badania następujących **kryteriów ewaluacyjnych**:

- **skuteczność** – kryterium to pozwoliło ocenić stopień osiągnięcia zakładanych celów, skuteczność podjętych działań oraz wpływ czynników zewnętrznych na ostateczne efekty.
- **użyteczność** – kryterium to pozwoliło ocenić całość rzeczywistych efektów wywołanych przez interwencję oraz przydatność wsparcia EFS do poprawy sytuacji uczestników projektów.
- **efektywność** – kryterium to pozwoliło ocenić relację między nakładami, kosztami, zasobami a osiągniętymi efektami interwencji.
- **trwałość** – kryterium to pozwoliło ocenić na ile i w jakim zakresie efekty interwencji są trwałe.

Badanie zrealizowano następującymi technikami: analiza desk research, CAWI/CATI, telefonicznych wywiadów pogłębionych TDI, studium przypadków i panelu eksperckiego.

Dobór próby do badania ilościowego z uczestnikami (ostatecznymi odbiorcami wsparcia) miał charakter losowy w obrębie warstw stanowionych przez Działanie w ramach XI OP RPO WŁ 2014-2020. Dobór próby w badaniu jakościowym miał charakter celowy w przypadku przedstawicieli Instytucji Zarządzającej i Kuratorium Oświaty, losowy w przypadku grup respondentów: beneficjenci i odbiorcy ostateczni wsparcia. Badanie zrealizowane zostało zgodnie z przyjętą strategią triangulacji.

Badanie ilościowe CATI/CAWI zrealizowane zostało na próbie zapewniającej zachowanie błędu oszacowania na poziomie 5% przy przedziale ufności na poziomie 95% oraz frakcji równej 0,5:

- badanie wśród uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne (liczba unikatowych uczestników: 57 080) – wielkość próby n=382;
- badanie wśród nauczycieli szkół i placówek systemu oświaty kształcenia ogólnego (liczba unikatowych uczestników: 7 227) – wielkość próby n=365;
- badanie wśród nauczycieli i pracowników pedagogicznych zatrudnionych w ośrodkach wychowania przedszkolnego, w tym w przedszkolach specjalnych i integracyjnych (liczba unikatowych uczestników: 1 044) – wielkość próby n=281;
- badanie wśród osób dorosłych w wieku 18 lat i więcej, uczestniczących z własnej inicjatywy w szkoleniach i kursach, w szczególności osoby o niskich kwalifikacjach (liczba unikatowych uczestników: 4 196) – wielkość próby n=352;
- badanie wśród osób powyżej 50 roku życia (liczba unikatowych uczestników: 5 724) – wielkość próby n=360;

- badanie wśród uczniów lub słuchaczy publicznych i niepublicznych szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe (w tym szkół specjalnych przysposabiających do pracy) – wielkość próby n=384;
- badanie wśród nauczycieli, w tym nauczycieli kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu – wielkość próby n=384;
- badanie wśród osób dorosłych zainteresowanych z własnej inicjatywy zdobyciem, uzupełnieniem lub podnoszeniem kompetencji lub kwalifikacji zawodowych – wielkość próby n=384.

W przypadku trzech ostatnich wskazanych grup respondentów wielkość próby została założona w taki sposób, aby zapewnić reprezentatywność mimo braku możliwości dokładnego oszacowania wielkości poszczególnych populacji w zbiorczej bazie danych odbiorców ostatecznych Działania XI.3 RPO WŁ 2014-2020.

W ramach badania jakościowego zrealizowano 42 wywiady:

- Przedstawiciele Departamentu ds. EFS w Perspektywie 2014-2020 Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego – 3 TDI;
- Ostateczni odbiorcy wsparcia – 23 TDI:
 - 4 TDI z nauczycielami szkół i placówek systemu oświaty kształcenia ogólnego w ramach Poddziałania XI.1.2 i Poddziałania XI.1.4,
 - 4 TDI z nauczycielami i pracownikami pedagogicznymi zatrudnionymi w ośrodkach wychowania przedszkolnego, w tym w przedszkolach specjalnych i integracyjnych w ramach Poddziałania XI.1.1 i Poddziałania XI.1.3,
 - 4 TDI z osobami dorosłymi w wieku 18 lat i więcej, uczestniczącymi z własnej inicjatywy w szkoleniach i kursach (w szczególności z osobami o niskich kwalifikacjach) oraz z osobami powyżej 50 roku życia w ramach Działania XI.2,
 - 4 TDI z uczniami lub słuchaczami publicznych i niepublicznych szkół lub placówek systemu oświaty prowadzącymi kształcenie zawodowe (w tym szkoły specjalne przysposabiające do pracy) w ramach Działania XI.3,
 - 3 TDI z nauczycielami, w tym nauczycielami kształcenia zawodowego i instruktorami praktycznej nauki zawodu w ramach Działania XI.3,
 - 2 TDI z osobami dorosłymi zainteresowanymi z własnej inicjatywy zdobyciem, uzupełnieniem lub podnoszeniem kompetencji lub kwalifikacji zawodowych w ramach Działania XI.3,
 - 2 TDI z uczniami szkół prowadzących kształcenie zawodowe;
- Beneficjenci – 9 TDI:
 - 4 TDI w ramach Działania XI.1,
 - 2 TDI w ramach Działania XI.2,
 - 3 TDI w ramach Działania XI.3;
- przedstawiciele Kuratorium Oświaty w Łodzi – 1 TDI typu triada,
- przedstawiciel Departamentu Sportu i Edukacji – 1 TDI;
- przedstawiciele otoczenia społeczno-gospodarczego szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe (rozumiane jako pracodawcy,

organizacje pracodawców, przedsiębiorcy, organizacje przedsiębiorców, instytucje rynku pracy, uczelnie, organizacje pozarządowe, partnerzy społeczni oraz inni interesariusze zidentyfikowani w przeprowadzonej przez beneficjenta diagnozie, a także podmioty wymienione w art. 3 ust. 1a Prawa oświatowego) – 5 TDI.

Ponadto przeprowadzono analizę 3 projektów w ramach studium przypadków oraz zorganizowano panel ekspercki, w którym udział wzięło 6 ekspertów z obszaru edukacji uwzględniając edukację przedszkolną, kształcenie ogólne, kształcenia zawodowe i kształcenie ustawiczne.

4. Szkolnictwo w województwie łódzkim

Proces edukacji jest niezbędnym do funkcjonowania w życiu każdego człowieka. To ogół procesów i oddziaływań, których celem jest przekazanie w społeczeństwie ideałów i celów wychowawczych pomiędzy nauczycielem a uczniem¹. Województwo łódzkie w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 wyróżniało się pozytywnie wśród pozostałych regionów Unii Europejskiej pod względem wskaźników dotyczących edukacji i skolaryzacji. Młodzież w wieku 17-24 lata częściej niż w innych regionach Europy podejmowała kolejny etap kształcenia. W 2010 r. w 23 regionach europejskich ponad 20% 17-latków ukończyło proces edukacji. W województwie łódzkim zaś 84,2% młodzieży studiowało w szkołach wyższych, dla porównania w Unii Europejskiej - 61,3%. Natomiast na polu edukacji przedszkolnej region łódzki wyraźnie odstawał od pozostałych regionów unijnych. Udział 4-latków objętych wychowaniem przedszkolnym wynosił średnio w Unii Europejskiej 90,5%, natomiast jak wyżej wspomniano w województwie łódzkim udział 4-latków objętych wychowaniem przedszkolnym wyniósł 60,9%².

By móc określić poziom edukacji na danym obszarze w tym celu stosuje się skalę poziomu skolaryzacji. W odniesieniu ogólnokrajowym w Polsce w roku 2014 współczynnik skolaryzacji wyniósł 94,72%, co oznacza, że niespełna 95% dzieci w wieku 7-15 lat pobierało naukę na poziomie podstawowym. W roku 2021 wynik ten wzrósł o 1 punkt procentowy, osiągając wynik 95,71%. Województwo łódzkie w badanych latach było na 4 miejscu spośród wszystkich województw o najwyższym wyniku współczynnika skolaryzacji (95,43%) osiągając wyniki wyższe niż średnia krajowa. Uzyskane wartości współczynników wskazują, iż województwo łódzkie od lat jest w czołówce kraju w zakresie poziomu edukacji.

Tabela 1. Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych w 2014 i 2021 roku

Województwo	Współczynnik skolaryzacji brutto szkoły podstawowe 2014 (%)	Współczynnik skolaryzacji brutto szkoły podstawowe 2021 (%)
Polska	94,72	95,71
Dolnośląskie	93,22	96,38
Kujawsko-Pomorskie	94,05	93,66
Lubelskie	93,87	92,85
Lubuskie	93,40	95,34
łódzkie	95,43	96,76
Małopolskie	93,89	95,49
Mazowieckie	98,11	98,13
Opolskie	92,70	94,73
Podkarpackie	91,02	92,27
Podlaskie	91,64	93,34
Pomorskie	94,89	95,93

¹ Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 1998, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, s. 84

² Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020, s. 14.

Województwo	Współczynnik skolaryzacji brutto szkoły podstawowe 2014 (%)	Współczynnik skolaryzacji brutto szkoły podstawowe 2021 (%)
Śląskie	95,69	97,17
Świętokrzyskie	94,30	92,95
Warmińsko-Mazurskie	92,07	91,99
Wielkopolskie	97,32	97,57
Zachodniopomorskie	91,86	94,69

Źródło: Bank Danych Lokalnych

EDUKACJA PRZEDSZKOLNA

Pierwszą formą edukacji jest edukacja przedszkolna, której celem jest osiągnięcie przez dzieci gotowości szkolnej. W Polsce porównując rok 2014 do roku 2021 zwiększyła się ilość oddziałów przedszkolnych o 4 129, co daje wzrost oddziałów o 23%, zaś liczba dzieci wzrosła o 236 290, co daje zmianę o 19%. W województwie łódzkim w badanym okresie liczba oddziałów przedszkolnych wzrosła o 18%, co daje wynik niższy od średniej krajowej, natomiast liczba dzieci wzrosła o blisko 13%.

Tabela 2. Ilość oddziałów przedszkolnych oraz dzieci w wieku przedszkolnym uczęszczających do przedszkoli w Polsce w 2014 i 2021 roku.

Województwo	Oddziały 2014 [szt.]	Oddziały 2021 [szt.]	Dzieci 2014 [osoba]	Dzieci 2021 [osoba]
Polska	60 801	75 020	1 236 280	1 472 572
Dolnośląskie	4 293	5 268	89 349	107 278
Kujawsko-Pomorskie	3 006	3 653	61 656	71 782
Lubelskie	3 343	3 962	64 558	73 632
Lubuskie	1 516	1 780	32 633	36 521
Łódzkie	3 657	4 330	76 614	86 498
Małopolskie	5 580	7 245	114 724	143 000
Mazowieckie	10 135	12 672	194 874	239 424
Opolskie	1 422	1 698	29 639	33 471
Podkarpackie	3 183	4 129	64 591	80 000
Podlaskie	1 696	2 297	34 099	43 958
Pomorskie	3 747	4 861	76 151	97 581
Śląskie	6 847	8 148	145 152	164 115
Świętokrzyskie	1 741	2 111	35 079	39 711
Warmińsko-Mazurskie	2 084	2 481	41 976	49 022
Wielkopolskie	6 082	7 455	125 137	148 603
Zachodniopomorskie	2 467	2 930	50 048	57 976

Źródło: Bank Danych Lokalnych

W ujęciu powiatowym w województwie łódzkim w prezentowanym okresie nie zdarzyło się, aby nastąpił spadek ilości oddziałów przedszkolnych czy liczby dzieci w wieku przedszkolnym uczęszczających do przedszkola. Największa ilość oddziałów oraz dzieci była w powiecie grodzkim Łódź, natomiast najniższa w powiecie brzezińskim. Pomiedzy rokiem 2021 a 2014 najmniej powstało oddziałów przedszkolnych w powiecie grodzkim Skierniewice – wzrost o 6%, najwięcej zaś w powiecie pabianickim – ponad 27%. Największy wzrost liczby dzieci uczęszczających do przedszkola pomiedzy 2014 a 2021 nastąpił w powiecie zgierskim – o 16%.

Tabela 3. Ilość oddziałów przedszkolnych oraz dzieci w wieku przedszkolnym uczęszczającym do przedszkoli w województwie łódzkim w 2014 i 2021 roku.

Powiat	Oddziały 2014 [szt.]	Oddziały 2021 [szt.]	Dzieci 2014 [osoba]	Dzieci 2021 [osoba]
ŁÓDZKIE	3 657	4 330	76 614	86 498
Powiat bełchatowski	175	222	3 818	4 521
Powiat kutnowski	122	145	2 480	2 950
Powiat łaski	64	86	1 366	1 727
Powiat łęczycki	67	82	1 335	1 543
Powiat łowicki	120	147	2 487	2 883
Powiat łódzki wschodni	108	139	2 350	3 046
Powiat opoczyński	110	135	2 254	2 684
Powiat pabianicki	167	213	3 588	4 467
Powiat pajęczański	79	93	1 467	1 706
Powiat piotrkowski	131	165	2 631	3 130
Powiat poddębicki	54	65	1 091	1 342
Powiat radomszczański	143	169	3 081	3 404
Powiat rawski	83	103	1 649	1 898
Powiat sieradzki	172	198	3 522	4 070
Powiat skierniewicki	68	78	1 235	1 358
Powiat tomaszowski	169	194	3 746	4 174
Powiat wieluński	125	142	2 521	2 667
Powiat wieruszowski	80	88	1 465	1 625
Powiat zduńskowolski	111	121	2 280	2 461
Powiat zgierski	240	298	5 158	6 001
Powiat brzeziński	46	55	905	974
Powiat m. Łódź	1 002	1 125	21 614	22 932
Powiat m. Piotrków Trybunalski	129	167	2 620	2 804
Powiat m. Skierniewice	94	100	1 951	2 131

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Głównym problemem w zakresie usług edukacyjnych na obszarach wiejskich w województwie łódzkim był brak lub niska dostępność do placówek wychowania przedszkolnego. W 2010 r. około 20% gmin nie posiadało placówki wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3-5 lat³, a w kolejnych 42 gminach liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli była poniżej średniej wojewódzkiej dla obszarów wiejskich.

W 2012 r. na 24 powiaty województwa łódzkiego w 4 z nich liczba dzieci w wieku uprawniającym do skorzystania z edukacji przedszkolnej nie przewyższyła 60%. Tylko dwa z nich – miasta: Łódź i Skierniewice osiągnęły wynik 80% wśród dzieci korzystających z opieki przedszkolnej⁴.

Zainteresowanie środkami z zakresu EFS było bardzo szerokie, o czym świadczy to, że do końca 2013 r. wsparciem z tego funduszu objętych zostało niemal 4,4 tys. ośrodków wychowania przedszkolnego w Polsce, a ponad 154,4 tys. dzieci w wieku 3-5 lat na obszarach wiejskich uczestniczyło w różnych formach edukacji przedszkolnej. Badania wskazują także, że efekty programów wspierających edukację przedszkolną i wczesnoszkolną są długoterminowe i skutkują pozytywnymi zmianami społeczno-ekonomicznymi w postaci wyższego poziomu zatrudnienia rodziców dzieci, które dostają opiekę, a także wyższego poziomu wykształcenia oraz niższego poziomu ubóstwa⁵.

Z przedstawionych danych w Umowie Partnerstwa wynika, że dużą przeszkodą w podejmowaniu zatrudnienia przez rodziców dzieci w wieku przedszkolnym była niepełnosprawność dzieci. W związku z tym w perspektywie zaznaczono, aby fundusze unijne zostały wykorzystane w większej ilości pod kątem dostępności dzieci niepełnosprawnych do wczesnych form edukacji. Sytuacja w zakresie edukacji przedszkolnej w Polsce w 2015 r. była jedną z najgorszych w Europie. Uniemożliwiało to powrót do pracy mniej zamożnych rodziców, co w efekcie dodatkowo pogarszało ich sytuację materialną. Ponadto wysokie ceny usług placówek niepublicznych mogły prowadzić do odwlekania decyzji o rodzicielstwie⁶.

W prognozach RPO WŁ na lata 2014-2020⁷ uwzględniono rozszerzenie oferty wychowania przedszkolnego o organizację i prowadzenie dodatkowych zajęć wspierających na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci z niepełnosprawnościami, tj. organizowane w celu wyrównania stwierdzonych deficytów oraz podnoszenia jakości edukacji. Ponadto, aby zostały wdrożone powyższe założenia - zaproponowano doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli, które niezbędne były do pracy z ww. dziećmi.

Podsumowując – w zakresie edukacji przedszkolnej zrealizowano zamierzone cele zwiększenia dostępności miejsc w ośrodkach wychowania przedszkolnego, zwrócono szczególną uwagę na potrzeby dzieci z niepełnosprawnościami. Wraz z ilością zwiększającej się dostępności miejsc opieki nad dziećmi kobiety zaczęły wracać do czynnego życia

³ Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020, s. 46.

⁴ Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, s. 397

⁵ Umowa Partnerstwa (Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020), s. 64-65.

⁶ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), s. 154.

⁷ Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, s. 260.

zawodowego, przez co poprawiała się sytuacja materialna rodzin. Tworzone ze środków EFS miejsca wychowania przedszkolnego dofinansowywane były pod względem wyrównywania szans edukacyjnych i rozwojowych dzieci, a także przeciwdziałania ograniczeniom miejscowym – eliminowane były w województwie łódzkim tzw. białe plamy – najczęściej na terenach wiejskich, gdzie ta opieka była niedostępna. W związku z wielotorową poprawą dostępności i jakości miejsc wychowania przedszkolnego – dzieci dostawały lepszą opiekę, gdyż dofinansowania również przeznaczane były na podwyższanie kompetencji wychowawców i nauczycieli.

KSZTAŁCENIE OGÓLNE

Na podstawie opracowania Umowy Partnerstwa w Polsce oceniana była wysoka jakość edukacji szkolnej, co wydaje się kluczowym dla zapewnienia solidnego wykształcenia ogólnego (w tym uniwersalnych kompetencji), jak i przygotowania młodych ludzi do radzenia sobie na rynku pracy (zatrudnienie lub działalność gospodarcza), co wiąże się z potrzebą i gotowością do stałego nabywania umiejętności, poszerzania wiedzy i rozwijania swoich kompetencji. W Umowie wskazano, iż istotne jest skoncentrowanie działań na bardziej trafnym dostosowaniu profilu kształcenia na poziomie wyższym do potrzeb rynku pracy, w tym w szczególności na praktycznym, a nie teoretycznym aspekcie procesu kształcenia i ścisłej współpracy z potencjalnymi pracodawcami⁸.

W zakresie kształcenia ogólnego - podobnie jak przedszkolnego – liczba szkół podstawowych w Polsce wzrosła w prezentowanych latach o 757 obiektów, czyli o 5%. W 2014 roku najwięcej placówek było w województwie mazowieckim (1761), najmniej w lubuskim (337). Analogiczna sytuacja była w 2021 roku, z tym, że w odniesieniu do 2014 roku nastąpił wzrost ilości placówek w województwie mazowieckim o ponad 8%, a lubuskim o blisko 6%. Województwo łódzkie zarówno w 2014 roku jak i 2021 było na 7 miejscu co do ilości obiektów szkół podstawowych. Wzrost placówek w tym okresie nastąpił na terenie województwa o blisko 5%, co daje wynik zbliżony do średniej krajowej.

Tabela 4. Ilość szkół podstawowych w Polsce w 2014 i 2021 roku.

Województwo	Szkoły podstawowe 2014	Szkoły podstawowe 2021
Polska	13 528	14 205
Dolnośląskie	798	866
Kujawsko-Pomorskie	685	705
Lubelskie	977	916
Lubuskie	337	357
Łódzkie	843	883
Małopolskie	1 452	1 516
Mazowieckie	1 761	1 916
Opolskie	397	405
Podkarpackie	1 092	1 072

⁸ Umowa Partnerstwa (Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020), s. 151.

Podlaskie	414	418
Pomorskie	708	772
Śląskie	1 256	1 433
Świętokrzyskie	568	548
Warmińsko-Mazurskie	535	550
Wielkopolskie	1 212	1 306
Zachodniopomorskie	493	542

Źródło: Bank Danych Lokalnych

W 2014 roku w województwie łódzkim, w szkołach podstawowych największa ilość uczniów na 1 oddział przypadała w powiecie pabianickim oraz powiecie grodzkim Skierniewice (22 os.), najmniejsza zaś w powiecie skierniewickim (12 os.). W roku 2021 najwięcej osób przypadało na oddział szkolny w powiecie pabianickim, tomaszowskim oraz grodzkim skierniewickim (po 19), najmniej w powiecie skierniewickim. Powiat skierniewicki jak i kutnowski, poddębicki, tomaszowski i wieruszowski nie odnotowały zmian na przestrzeni lat w ilości dzieci przypadających na oddział szkolny. Nie przybyło w porównywanych latach dzieci w żadnym z powiatów województwa łódzkiego.

Tabela 5. Ilość uczniów przypadających na 1 oddział w województwie łódzkim w 2014 i 2021 roku.

Powiat	Szkoły podstawowe ogółem 2014	Szkoły podstawowe ogółem 2021
Powiat bełchatowski	19	18
Powiat kutnowski	16	16
Powiat łaski	17	16
Powiat łęczycki	16	13
Powiat łowicki	16	15
Powiat łódzki wschodni	19	18
Powiat opoczyński	18	14
Powiat pabianicki	22	19
Powiat pajęczański	15	14
Powiat piotrkowski	18	16
Powiat poddębicki	17	17
Powiat radomszczański	18	16
Powiat rawski	16	15
Powiat sieradzki	16	15
Powiat skierniewicki	12	12
Powiat tomaszowski	19	19
Powiat wieluński	15	14
Powiat wieruszowski	14	14
Powiat zduńskowolski	19	16
Powiat zgierski	20	17

Powiat brzeziński	17	16
Powiat m. Łódź	20	18
Powiat m. Piotrków Trybunalski	20	17
Powiat m. Skierniewice	22	19

Źródło: Bank Danych Lokalnych

W badanych latach zarówno liczba liceów ogólnokształcących jak i uczniów do nich uczęszczająca uległa zwiększeniu. W skali kraju ilość placówek wzrosła o ponad 8%, zaś uczniów o ponad 4%. W roku 2014 województwo łódzkie było na 5 miejscu co do ilości posiadanych placówek, zaś w 2021 roku na 6 pozycji.

Tabela 6. Ilość liceów ogólnokształcących w Polsce w 2014 i 2021 roku.

Województwo	Licea ogólnokształcące oddziały 2014	Licea ogólnokształcące oddziały 2021	Licea ogólnokształcące uczniowie 2014	Licea ogólnokształcące uczniowie 2021
Polska	26 389	28 576	708 407	740 178
Dolnośląskie	1 808	2 020	47 842	51 713
Kujawsko-pomorskie	1 447	1 388	38 924	36 222
Lubelskie	1 692	1 652	45 000	42 777
Lubuskie	658	603	16 652	15 949
Łódzkie	1 824	1 888	47 851	48 849
Małopolskie	2 078	2 474	57 749	65 185
Mazowieckie	4 090	5 396	110 905	139 885
Opolskie	602	556	15 688	14 008
Podkarpackie	1 447	1 476	40 734	39 366
Podlaskie	886	896	23 530	22 409
Pomorskie	1 663	1 772	43 038	46 936
Śląskie	2 813	2 984	76 416	77 374
Świętokrzyskie	867	796	23 852	21 148
Warmińsko-mazurskie	1 028	1 006	26 710	25 159
Wielkopolskie	2 297	2 462	62 626	63 754
Zachodniopomorskie	1 190	1 207	30 890	29 444

Źródło: Bank Danych Lokalnych

W województwie łódzkim ilość oddziałów ogólnokształcących w prezentowanych latach wzrosła o 64 placówki, zaś liczba uczniów o 998 osób. Na przestrzeni prezentowanych lat zmniejszyły się ilości placówek ogólnokształcących w powiecie bełchatowskim, łęczyckim, łowickim, opoczyńskim, pabianickim, pajęczańskim, piotrkowskim, radomszczańskim, rawskim, sieradzkim, skierniewickim, tomaszowskim, wieruszowskim i brzezińskim oraz w powiecie grodzkim Skierniewice. Niezmienna ilość placówek została w powiecie poddębickim. Największa ilość uczniów w 2021 roku pobierała naukę ogólnokształcącą w

mieście Łodzi (19345) oraz Piotrkowie Trybunalskim (3611) i powiecie bełchatowskim (2765), najmniejsza liczba młodzieży zaś uczyła się w powiecie skierniewickim (110). W większości powiatów w województwie łódzkim, bo aż w 20 z nich tendencja w ilości uczniów była malejąca.

Tabela 7. Ilość uczniów przypadających na 1 oddział w województwie łódzkim w 2014 i 2021 roku.

Powiat	Licea ogólnokształcące oddziały 2014	Licea ogólnokształcące oddziały 2021	Licea ogólnokształcące uczniowie 2014	Licea ogólnokształcące uczniowie 2021
ŁÓDZKIE	1 824	1 888	47 851	48 849
Powiat bełchatowski	124	109	3 173	2 765
Powiat kutnowski	71	72	1 786	1 724
Powiat łaski	26	27	653	644
Powiat łęczycki	25	18	667	452
Powiat łowicki	56	48	1 339	1 217
Powiat łódzki wschodni	19	34	464	839
Powiat opoczyński	70	50	1 692	1 412
Powiat pabianicki	64	55	1 465	1 365
Powiat pajęczański	24	19	499	439
Powiat piotrkowski	25	10	587	177
Powiat poddębicki	19	19	566	538
Powiat radomszczański	79	65	2 353	1 839
Powiat rawski	41	31	1 057	788
Powiat sieradzki	78	75	2 175	2 033
Powiat skierniewicki	7	5	176	110
Powiat tomaszowski	79	70	2 306	1 972

Powiat wieluński	55	58	1 590	1 713
Powiat wierzusowski	17	8	335	131
Powiat zduńskowolski	56	62	1 648	1 673
Powiat zgierski	90	94	2 198	2 030
Powiat brzeziński	14	8	335	199
Powiat m. Łódź	596	760	15 102	19 345
Powiat m. Piotrków Trybunalski	117	122	3 837	3 611
Powiat m. Skierniewice	72	69	1 848	1 833

Źródło: Bank Danych Lokalnych

W ujęciu ogólnopolskim współczynnik skolaryzacji pomiędzy 2014 a 2021 rokiem zmalał o ponad 6% na poziomie kształcenia ogólnego. Żadne z województw nie odnotowało wzrostu poziomu skolaryzacji. Najmniejszy spadek był w województwie małopolskim - o niecałe 2%, zaś największy w województwie świętokrzyskim - blisko 10%. W województwie łódzkim różnica wyniosła ponad 7%.

Tabela 8. Współczynnik skolaryzacji brutto w Polsce w 2014 i 2021 roku.

Województwo	Współczynnik skolaryzacji brutto licea ogólnokształcące (wiek 16-18 lat) 2014 [%]	Współczynnik skolaryzacji brutto licea ogólnokształcące (wiek 16-18 lat) 2021 [%]
Polska	57,93	51,70
Dolnośląskie	56,58	52,14
Kujawsko-pomorskie	55,81	46,20
Lubelskie	61,11	52,81
Lubuskie	50,53	41,98
Łódzkie	63,82	56,13
Małopolskie	50,99	49,19
Mazowieckie	69,70	66,81
Opolskie	50,65	42,50
Podkarpackie	53,23	46,82
Podlaskie	58,19	51,54
Pomorskie	57,37	50,70
Śląskie	57,38	49,91
Świętokrzyskie	57,34	47,93

Warmińsko-mazurskie	53,89	45,58
Wielkopolskie	55,16	46,24
Zachodniopomorskie	57,47	48,31

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Analizując osiągnięte wyniki kształcenia ogólnokształcącego należy zwrócić uwagę na wyniki egzaminu maturalnego. W roku 2014 przedmiot, z którego uczniowie zdobywali najwięcej procent na maturze to język angielski – 69%, następnie język polski 50%, a spośród egzaminów obowiązkowych najłagodniej uczniowie zdawali matematykę - na poziomie 41%. Najwięcej uczniów zdało z języka polskiego – 95%, następnie angielskiego – 93%. Najgorzej zaś z matematyki – 83%.

W 2017 r. najwyższe wyniki zostały osiągnięte ze znajomości języka angielskiego. Różnica między najwyższym a najniższym wynikiem wyniosła 27,74 punktu procentowego. Najwyższe wyniki osiągnęła młodzież z powiatów: miasto Łódź, pabianicki oraz bełchatowski. Najłagodniejszy wynik osiągnęli z kolei uczniowie z powiatów: skierniewickiego, brzezińskiego oraz piotrkowskiego. Najlepsze wyniki z egzaminu z języka polskiego uzyskały powiaty: łęczycki, łowicki oraz miasto Łódź. Najłagodniej na egzaminie poradzili sobie uczniowie z powiatów: brzezińskiego, skierniewickiego oraz piotrkowskiego. Województwo łódzkie w badanym roku uzyskało najłagodniejsze wyniki maturalne z matematyki. Najlepiej z egzaminem poradzili sobie uczniowie z powiatów: wieluńskiego, łęczyckiego oraz miasta Łodzi. Z kolei najłagodniejsze wyniki zdobyto w powiecie: brzezińskim, skierniewickim oraz piotrkowskim. Najwyższe wyniki maturalne uzyskiwali uczniowie z miasta Łodzi oraz powiatu łęczyckiego. Z kolei największe trudności na maturze mieli uczniowie z powiatów brzezińskiego, skierniewickiego oraz piotrkowskiego.

W 2022 roku najwyższe wyniki z matur z przedmiotów obowiązkowych uczniowie osiągnęli z języka angielskiego (61% podstawowy), następnie z języka polskiego – 49% poziom podstawowy. Najniższy wynik z przedmiotów obowiązkowych dotyczył egzaminu z matematyki – 33%. Zdawalność z egzaminu dojrzałości najwyższa była z języka polskiego i angielskiego (po 95%), zaś z matematyki zdało 86% uczniów.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 założył wsparcie kształcenia ogólnego, które polegać miało na rozwijaniu kompetencji kluczowych dla przyszłego zatrudnienia i posiadania umiejętności uniwersalnych, przydatnych na rynku pracy: umiejętności matematyczno-przyrodnicze, posługiwania się językami obcymi (w tym język polski dla cudzoziemców i osób powracających do Polski oraz ich rodzin), ICT, umiejętność rozumienia, kreatywność, innowacyjność, przedsiębiorczość, krytyczne myślenie, rozwiązywanie problemów, umiejętność uczenia się, umiejętność pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy). Założono również podnoszenie umiejętności praktycznych uczniów oraz bardziej uniwersalne tzw. „kompetencje miękkie” zawierające umiejętności interpersonalne, pracy grupowej, przejrzystego komunikowania się, samoorganizacji, nowatorskiego podejścia do rozwiązywania problemów⁹. Ważnym z punktu

⁹ Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, s. 259.

widzenia rozwijania zainteresowań wydaje się założenie RPO Wł 2014-2020 tworzenia w szkołach warunków do prowadzenia eksperymentów w edukacji w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych funkcjonujących w szkołach i placówkach w nowoczesne narzędzia do nauczania przyrody, biologii, geografii, fizyki, chemii.

Podjęte kroki w zakresie kształcenia ogólnego skierowane były w szczególności na kształtowanie wśród młodych ludzi, którzy niebawem będą zaczynać drogę zawodową, cech pożądanych przez przyszłych pracodawców oraz na budowanie kompetencji miękkich. Niezwykle ważne cechy jak otwartość na ICT, bardzo dobra znajomość języków obcych oraz kreatywność i innowacyjność spowodują większą atrakcyjność u przyszłych pracodawców. Wśród realizowanych projektów w zakresie nauki ogólnej zbyt mało poświęcono funduszy na niwelowanie barier występujących dla uczniów z różnego typu niepełnosprawnościami, zaś niezwykle cenne było przeznaczanie funduszy na rozbudowę pracowni przedmiotów ścisłych, które miały na celu zachęcanie i rozwijanie zainteresowań uczniów ze szkół ogólnokształcących.

KSZTAŁCENIE OSÓB DOROSŁYCH

Umowa Partnerstwa wykazała, iż w Polsce był odsetek osób edukujących się powyżej 24 roku życia. Duża część pracowników po zdobyciu zatrudnienia nie podnosiła swoich kwalifikacji, co wpływa niekorzystnie na ich status społeczny oraz rozwój osobisty powodując wykluczenie na rynku pracy oraz uniemożliwia pełne uczestnictwo w życiu gospodarczym oraz społecznym¹⁰.

W 2019 r. jedynie 4,8% dorosłych w wieku 25–64 lat uczestniczyło w formalnym lub nieformalnym uczeniu się, gdzie średnia europejska to 11,3%. Tylko 0,6% osób o niskim poziomie wykształcenia to dorośli słuchacze, w porównaniu ze średnią unijną wynoszącą 4,5%¹¹. W analizie przeprowadzonej dla *RSI dla Województwa Łódzkiego LORIS 2030* wyposażenie szkolnictwa w narzędzia i technologie ICT był zróżnicowany. Począwszy od dobrze wyposażonych szkół wyższych po słabo wyposażone szkoły podstawowe, gimnazjalne, średnie. Szkoły wyższe są dobrze wyposażone w narzędzia i technologie ICT jednak widoczne jest zróżnicowanie w zależności od typu uczelni oraz wydziału, a posiadane zasoby ICT są przestarzałe. Z powodu braku środków finansowych utrudnione jest unowocześnianie pracowni, m.in. dlatego studenci kończący edukację nie są odpowiednio przygotowani do pracy tj. wyposażeni w kompetencje praktyczne odpowiadające wymaganiom rynku pracy.

Zauważono w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020¹² iż w województwie łódzkim pracodawcy niewystarczająco wspierają swych pracowników w zakresie różnych form podnoszenia kompetencji, które powinny być doskonalone. Pracownicy nie potrafią odpowiadać na wyzwania zmieniających się

¹⁰ Umowa Partnerstwa (Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020), s. 154.

¹¹ Umowa Partnerstwa na lata 2021 - 2027, s. 60.

¹² Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, s. 272.

technologii, procesów społecznych i gospodarczych. Najczęściej zjawisko to widoczne jest u osób starszych oraz osób pozostających w niekorzystnej sytuacji. Celem krajowym przyjętym przez Polskę w ramach realizacji *Strategii Europa 2020* w obszarze rynku pracy było podniesienie wartości wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata do co najmniej 71% w 2020 r. Przedsięwzięcie to wymagało wprowadzenia aktywnej polityki, która stymulowałaby wzrost poziomu zatrudnienia (w tym zwiększenia efektywności instytucji rynku pracy) oraz promowałaby wzrost uczestnictwa w uczeniu się przez całe życie, skierowanej nie tylko do pracowników oraz osób dorosłych, ale także do przedsiębiorców z sektora MŚP. Założony plan został zakończony sukcesem, gdyż w 2020 roku wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 w Polsce wyniósł 73,6%.

Młodzi Polacy charakteryzowali się wysokim uczestnictwem w edukacji formalnej, aktywność po zakończeniu formalnej edukacji szybko spadała. W grupie wieku 18-24 lat procent osób uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu był wyższy od średniej unijnej (odpowiednio 61,7 i 53,6%), to odsetek osób w wieku 25-64 lat biorących udział w kształceniu lub szkoleniu jest w Polsce był znacznie niższy niż w Unii Europejskiej - w roku 2012 wynosił on zaledwie 4,5% wobec średniej unijnej - 9,0%. Wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych PIAAC potwierdziły, że w Polsce występuje wysoki odsetek osób o bardzo niskim poziomie kompetencji takich jak rozumienie tekstu, rozumowanie matematyczne oraz wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnych, co jest pokłosiem nieprawidłowo prowadzonej edukacji ogólnej. Około 20% dorosłych Polaków osiągnęło poziom 1 lub niższy w rozumieniu tekstu, a w przypadku rozumowania matematycznego było to około 25%. Były to przede wszystkim osoby starsze, gorzej wykształcone i zamieszkujące tereny wiejskie. W związku z powyższym edukacja dorosłych powinna wychodzić poza kształcenie w instytucjach systemu oświaty i szkolnictwa wyższego, obejmując przede wszystkim szkolenia i kształcenie przez całe życie, ukierunkowane na ograniczanie niedopasowania podaży pracy do popytu na pracę w wymiarze kwalifikacyjno-zawodowym. Wydaje się to szczególnie istotne w kontekście postępujących przemian demograficznych – postępujące starzenie się zasobów pracy i konieczność powstrzymywania dezaktywizacji edukacyjnej, która poprzedza dezaktywizację zawodową¹³.

Potencjał edukacyjny skumulowany w formalnym systemie kształcenia powinien zostać wykorzystany także dla zwiększenia ilości osób dorosłych w dalszym podnoszeniu swoich kwalifikacji i rozwijania umiejętności. Jest to także sposób na zagospodarowanie kadr (zmiana profilu) nauczycielskich, wobec zmniejszającej się liczby młodzieży w systemie edukacyjnym. Paradoksalnie, trudna sytuacja demograficzna szkół i uczelni mogłaby stać się źródłem ich sukcesu, wymaga jednak znacznie większej elastyczności działania, którą powinna zapewniać interwencja publiczna.

W perspektywie finansowej 2007-2013 dostarczono na rynek wiele usług, których celem miał być rozwój kompetencji i kwalifikacji osób dorosłych, jednak ich ilość nie zawsze szła w parze z wysoką jakością¹⁴. W związku z powyższym Polska zobowiązała się do wdrażania takich

¹³ Lokalne scenariusze zmian demograficznych: polityki i strategii zrównoważonego rozwoju, kompetencje i zatrudnienie, OECD, 2013

¹⁴ Bilans Kapitału Ludzkiego, 2011

instrumentów polityki na rzecz uczenia się przez całe życie, które usprawnią ten proces: Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji (w ramach modernizacji krajowego systemu kwalifikacji), system przenoszenia i akumulowania osiągnięć, walidacji efektów uczenia się pozaformalnego i nieformalnego czy rozwój jakościowej oceny wsparcia szkoleniowego.

W związku z powyższym, ważne było przygotowanie oferty i dofinansowanie ze środków EFS dla tych osób ofert edukacyjnych, które rozwiną i wzmocnią umiejętności podstawowe – takie jak: umiejętności językowe używane do skutecznego porozumiewania się, czytania ze zrozumieniem oraz planowania i osiągania celów, umiejętności matematyczne i techniczne oraz kompetencje takie jak: zdolność uczenia się, kompetencje informatyczne, społeczne i obywatelskie, przedsiębiorczość oraz zdolność do aktywnego uczestnictwa w kulturze. Wyżej wskazane zjawiska są powiązane – gdyż niski poziom kompetencji kluczowych osób dorosłych jest jedną z istotnych barier szerszego uczestnictwa w edukacji, a niski poziom uczestnictwa w edukacji utrwala niezadawalający poziom kompetencji dorosłych.

Do przykładów działań edukacyjnych spełniających powyższe kryteria należy zaliczyć: szkolenia dorosłych w zakresie rozwoju umiejętności językowych oraz informatycznych.

Doświadczenia z czasu pandemii COVID-19 pokazały także jak istotne jest wspieranie edukacji w zakresie innowacyjności i technologii informacyjno-komunikacyjnych, czego na rynku polskim jak i łódzkim brakowało. Jak wynika z Zaleceń Rady UE na 2020 r. nagłe zawieszenie zajęć na wszystkich poziomach edukacji stanowiło wyzwanie systemowe, jeżeli chodziło o zapewnienie nauczania na odległość. Aby nie pogłębiać nierówności, istotne jest ciągłe zapewnianie dostępu do TIK w edukacji – na każdym szczeblu – również w edukacji dorosłych.

Wyzwaniem dla regionu okazało się niskie zainteresowanie mieszkańców kształceniem zawodowym i ustawicznym. W ramach celu szczegółowego planowane były działania skierowane do osób dorosłych z własnej inicjatywy zainteresowanych zdobyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem swojego wykształcenia, wiedzy, umiejętności, kwalifikacji ogólnych i zawodowych.

Osoby dorosłe otrzymały dostęp do szkoleń i kursów z wykorzystaniem systemu Bazy Usług Rozwojowych. Aby efektywność interwencji była wysoka i uzależniona od indywidualnych potrzeb, wybór usług rozwojowych poprzedzony jest fakultatywnym bilansem kariery zmierzającym do zdiagnozowania potencjału zawodowego i ewentualnie zaprojektowania indywidualnego planu rozwoju zawodowego, co jest szczególnie ważne w przypadku przekwalifikowania osób w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy albo wykluczonych na rynku pracy poprzez brak posiadanych umiejętności lub kompetencji. W przypadku osób dorosłych z umiejętnościami podstawowymi możliwe było użytkowanie ścieżek poprawy umiejętności (upskilling pathways) w ramach oferty wykraczającej poza BUR. Podejmowane były również działania mające na celu wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz kształcenia osób dorosłych (na przykładzie LOWE – Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji) np. poprzez tworzenie lokalnych ośrodków kształcenia osób dorosłych, w tym służących aktywizacji osób starszych, osób o niskich kwalifikacjach, lecz również osób dorosłych z niepełnosprawnościami. Realizacja zaplanowanych działań w ramach celu

szczegółowego przyczyniła się do zwiększenia udziału osób dorosłych w kształceniu i podnoszeniu kwalifikacji oraz posiadanych umiejętności.

Rezultatem powyższych działań jest wzrost kompetencji kluczowych oraz umiejętności społecznych osób dorosłych, które można wykorzystać na rynku pracy, w życiu osobistym, w środowisku lokalnym, co przyczyniło się do poprawy jakości poszczególnych osób. Zdobyte kwalifikacje osób dorosłych i dostosowanie ich do potrzeb gospodarki regionu wpłynęło na poprawę ich sytuacji na rynku pracy oraz możliwość dalszej samorealizacji i rozwoju osobistego.

KSZTAŁCENIE ZAWODOWE

Kształcenie zawodowe od wielu lat przeżywa kryzysy. Największy zdawał się być po II wojnie światowej, kiedy najzwyczajniej brakowało kadry uczącej zawodu, a wieloletni plan gospodarczy zakładał konieczność zatrudnienia wielu wykwalifikowanych robotników, którzy mieli odbudować kraj. W tym celu już w 1949 r. została utworzona specjalna placówka Centralny Urząd Szkolenia Zawodowego (CUSZ)¹⁵ który pełnił rolę naczelnego organu planowania i organizowania szkolnictwa zawodowego oraz zarządzania nim.

Umowa Partnerstwa na lata 2014-2020 wskazała, iż wsparcie kształcenia zawodowego i wyższego ukierunkowanego na potrzeby rynku ze szczególnym uwzględnieniem branż mających znaczenie dla rozwoju gospodarczego na poziomie krajowym oraz regionalnym, m.in. kluczowe technologie wspomagające oraz procesy cyfryzacji przemysłu¹⁶.

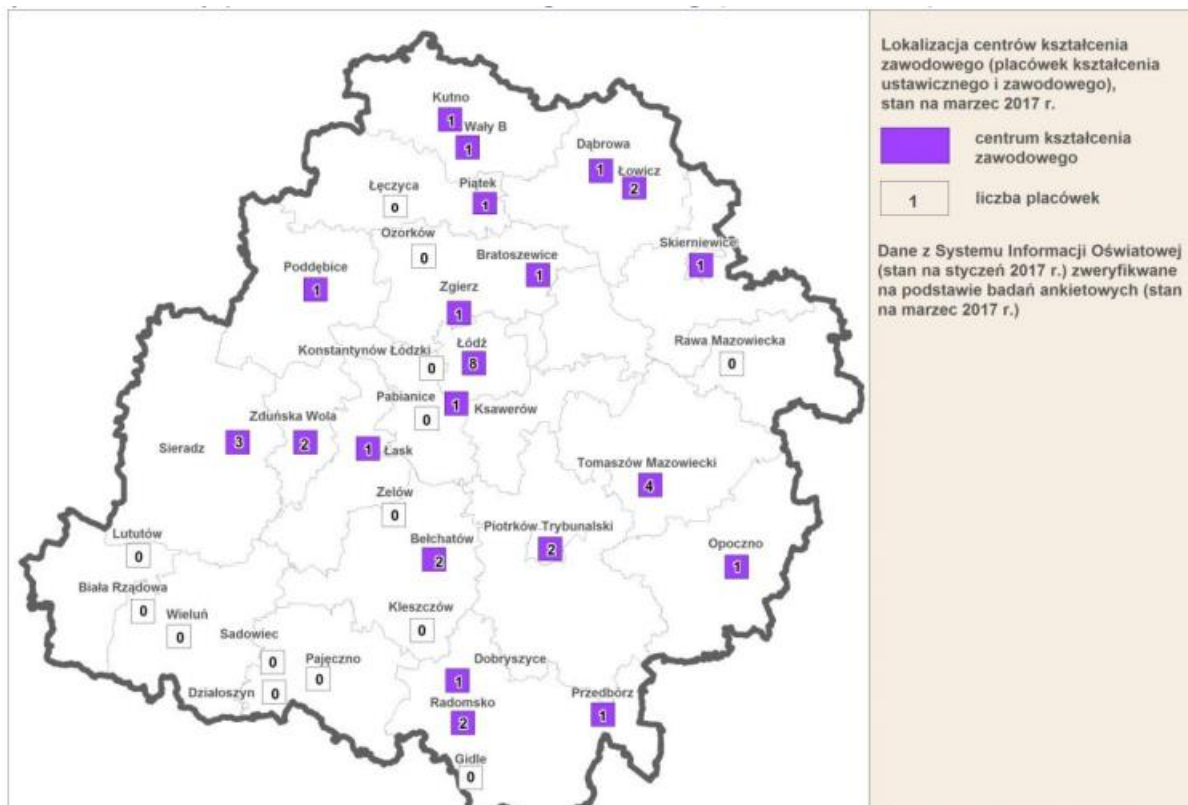
Od wielu lat uczniowie w Polsce jak i w województwie łódzkim z większą częstotliwością wybierali licea ogólnokształcące niż szkoły zawodowe, gdyż tamte dawały możliwość kontynuacji nauki na studiach wyższych. Wprowadzane w 2012 r. zmiany w systemie szkolnictwa zawodowego miały go dostosować do potrzeb rynku pracy. Wprowadzono system kształcenia dualnego polegający na równoległym kształceniu w szkole zawodowej (wiedza teoretyczna) i kształceniu praktycznym w zakładzie pracy (bezpośredni kontakt z przedsiębiorstwem). Zaś reforma edukacji z 2017 r. wprowadziła w miejsce zasadniczych szkół zawodowych branżowe szkoły I stopnia.

Po dokonaniu zmian oświatowych w województwie łódzkim jest blisko 40 placówek, które prowadzą kształcenie zawodowe i ustawiczne uczniów. Większość z nich ulokowana jest w dużych miastach, a 5 powiatów w łódzkiem nie posiada żadnej ww. placówki, zaś 6 powiatów posiada po 1 takiej placówce.

¹⁵ Drogosz-Zabłocka E., Stasiowski J., *Kształcenie zawodowe w Polsce – przemiany, organizacja, efekty*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji Źródło: https://www.frse.org.pl/storage/brepo/panel_repo_files/2021/05/28/Ouboiv/wyksztalzenie-zawodowe-srodek-2020-drogosz.pdf, s. 4.

¹⁶ Umowa Partnerstwa (Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020), s. 151.

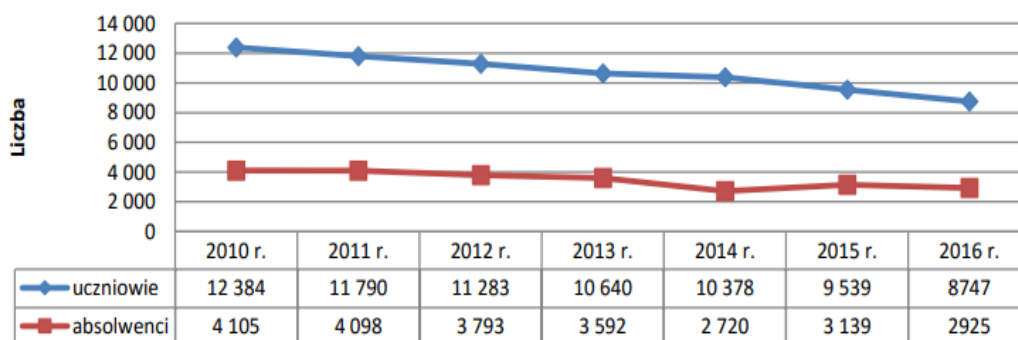
Rysunek 1. Lokalizacja placówek kształcenia zawodowego i ustawicznego

Źródło: Analiza sytuacji szkolnictwa zawodowego w województwie łódzkim, BPPWŁ, ROT WŁ, Łódź, 2017 s. 34.

W województwie łódzkim proces zmniejszającego się zainteresowania szkolnictwem zawodowym trwa od wielu lat, o czym świadczy malejąca liczba uczniów zasadniczych szkół zawodowych oraz średnich szkół zawodowych. Między 2010 a 2016 r. spadła w regionie liczba zasadniczych szkół zawodowych z 85 do 77, a liczba oddziałów w tych szkołach zmalała z 449 do 372. Zarówno liczba absolwentów jak i uczniów w porównaniu roku 2010 do 2016 spadła około 4000 osób i w żadnym z prezentowanych lat nie wzrosła. Liczba absolwentów również maleje, co jest skutkiem malejącej liczby uczniów podejmujących zawodową naukę. Ponadto wraz ze starzejącym się społeczeństwem pracownicy będący absolwentami szkół zawodowych sukcesywnie przechodzą na emeryturę oraz umierają.

Wykres 1. Liczba uczniów i absolwentów zasadniczych szkół zawodowych

Źródło: Monitoring jakości staży i praktyk w ramach Poddziałania XI.3.1 Kształcenie zawodowe Oś Priorytetowa XI Edukacja, Kwalifikacje, Umiejętności Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, s. 12.

Rok 2014 w zakresie szkolenia zawodowego zapewnił, iż na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych w Polsce przypadało 18 uczniów. W 2021 roku w skali kraju liczba uczniów wynosiła 3 osoby. Województwo łódzkie w 2014 roku posiadało mniejszą liczbę uczniów od średniej krajowej, gdyż na 1 oddział przypadało 16 uczniów. W 2021 roku w województwie była taka sama liczba uczniów jak w ujęciu ogólnopolskim.

Tabela 9. Uczniowie przypadający na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych w Polsce w 2014 i 2021 roku.

Województwo	Uczniowie przypadający na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych 2014	Uczniowie przypadający na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych 2021
Polska	18	3
Dolnośląskie	18	4
Kujawsko-pomorskie	18	4
Lubelskie	16	4
Lubuskie	14	3
Łódzkie	16	3
Małopolskie	18	4
Mazowieckie	16	4
Opolskie	20	3
Podkarpackie	21	4
Podlaskie	19	4
Pomorskie	19	4
Śląskie	18	3
Świętokrzyskie	15	3
Warmińsko-mazurskie	18	3
Wielkopolskie	21	3
Zachodniopomorskie	15	3

Źródło: Bank Danych Lokalnych

W województwie łódzkim w 2014 roku powiaty, które miały większą liczebność uczniów na 1 oddział niż średnia ogólnopolska to powiat bełchatowski, pączęcański, poddębicki, sieradzki, wieluński oraz wieruszowski. Najmniej uczniów zasadniczych szkół zawodowych przypadło na 1 oddział w powiecie brzezińskim. W 2021 roku zaś 4 uczniów na 1 oddział przypadało w 7 powiatach, zaś powiaty piotrkowski, poddębicki i wieruszowski nie posiadały uczniów.

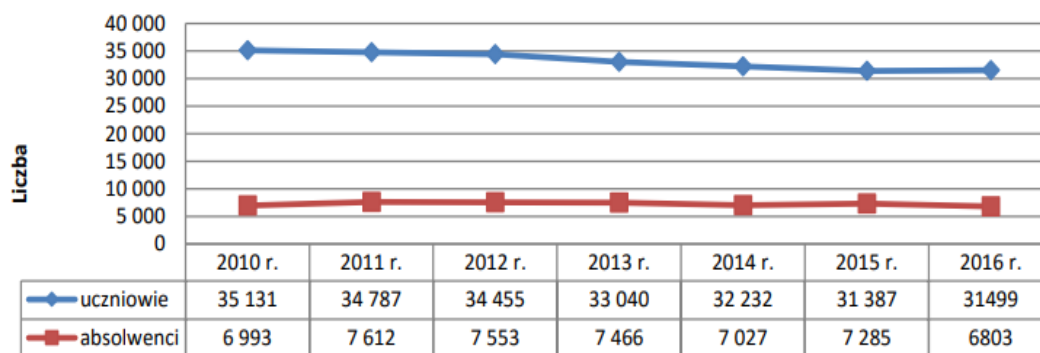
Tabela 10. Uczniowie przypadający na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych w Polsce w 2014 i 2021 roku.

Powiat	Uczniowie przypadający na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych 2014	Uczniowie przypadający na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych 2021
ŁÓDZKIE	16	3
Powiat bełchatowski	19	3
Powiat kutnowski	14	4
Powiat łaski	17	4
Powiat łęczycki	15	2
Powiat łowicki	17	3
Powiat łódzki wschodni	17	3
Powiat opoczyński	15	3
Powiat pabianicki	14	3
Powiat pajęczański	24	4
Powiat piotrkowski	13	0
Powiat poddębicki	24	0
Powiat radomszczański	18	3
Powiat rawski	10	3
Powiat sieradzki	22	3
Powiat tomaszowski	11	4
Powiat wieluński	23	2
Powiat wierzusowski	26	0
Powiat zduńskowolski	14	3
Powiat zgierski	15	3
Powiat brzeziński	7	4
Powiat m. Łódź	16	3
Powiat m. Piotrków Trybunalski	19	4
Powiat m. Skierniewice	13	4

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Nieco bardziej korzystna sytuacja niż w szkołach zawodowych była w technikach w województwie łódzkim. Liczba uczniów i absolwentów też jest malejąca od 2010 do 2016 r., lecz z mniejszą dynamiką, gdyż w prezentowanych latach liczba uczniów spadła o ponad 10%, lecz absolwentów o niecałe 3%.

Wykres 2. Liczba uczniów i absolwentów techników

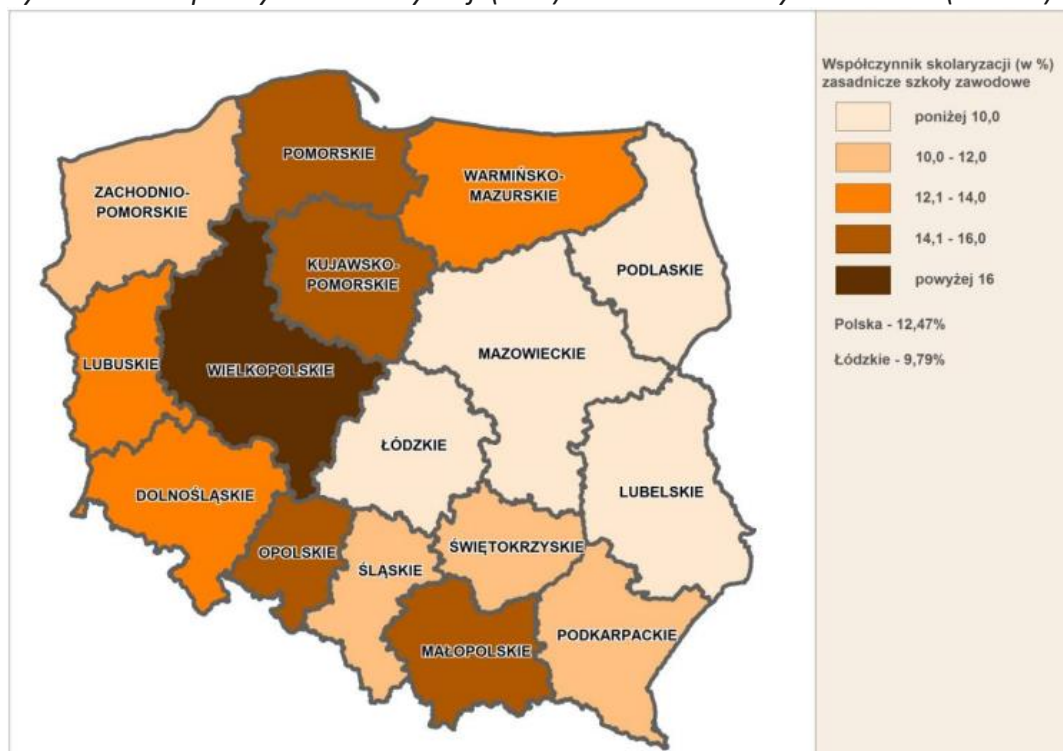

Źródło: Monitoring jakości staży i praktyk w ramach Poddziałania XI.3.1 Kształcenie zawodowe Oś Priorytetowa XI Edukacja, Kwalifikacje, Umiejętności Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, s. 12.

Pomiędzy 2010 a 2016 r. w województwie łódzkim ubyło o 46% średnich szkół zawodowych (–z 232 do 125), a liczba oddziałów w tych szkołach zmniejszyła się z 1 702 do 1 377 (o 19%), co spowodowane mogło być zmianami organizacyjnymi w szkolnictwie - np. łączeniem szkół lub ich fuzjami. Spadkowi liczby uczniów techników towarzyszy wzrost liczby nauczycieli. Liczba nauczycieli w technikach dla młodzieży wzrosła z 2 314 w 2011 r. do 2 636 w 2016 r. W 2016 r. daje się zauważyć niewielki wzrost zainteresowania szkolnictwem zawodowym, szczególnie na poziomie średnim. Niestety m.in. niż demograficzny powoduje, że w szkołach zawodowych różnych typów kształci się coraz mniejsza liczba młodzieży.

W celu zbadania zainteresowania szkołami zawodowymi należy przyrzeć się współczynnikowi skolaryzacji netto, czyli relacji liczby osób uczących się na danym poziomie kształcenia do liczby ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. W roku 2016 województwo łódzkie miało wraz z podlaskim, mazowieckim i lubelskim najniższy współczynnik skolaryzacji – wynoszący dla województwa 9,79%, zaś średnia dla kraju 12,47%, co wykazuje niższy poziom zainteresowania szkołami zawodowymi w województwie niż przeciętnie na terenie Polski.

Rysunek 2. Współczynnik skolaryzacji (w %) zasadnicze szkoły zawodowe (2016 r.)

Źródło: Monitoring jakości staży i praktyk w ramach Poddziałania XI.3.1 Kształcenie zawodowe Oś Priorytetowa XI Edukacja, Kwalifikacje, Umiejętności Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, s.14.

Najczęściej poszukiwanymi pracownikami przez pracodawców z Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej byli: robotnicy magazynowi, magazynierzy (z uprawnieniami do kierowania wózkami widłowymi), logistycy i spedytorzy ze znajomością języków obcych. Firmy spedycyjne z łódzkiego odczuwały deficyt: kierowców samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych posiadających aktualne uprawnienia. W sektorze handlu poszukiwani byli: doradcy klienta, telemarketerzy, specjaliści do spraw sprzedaży, a z uwagi na dużą rotację również sprzedawcy i kasjerzy¹⁷. Pracodawcy z branży gastronomicznej poszukiwali nie tylko kucharzy z kwalifikacjami, ale również osoby bez kierunkowego przygotowania, mogące wykonywać obowiązki pomocy kuchennej, czy pracownika przygotowującego posiłki typu fast food. Województwo łódzkie posiadało dobrze rozwinięte przetwórstwo rolno-spożywcze, a w nim brakowało takich pracowników jak: rzeźnik – wędliniarz czy rozbieracz-wykrawacz. Na rynku pracy regionu łódzkiego było rosnące zapotrzebowanie na zawody związane z branżą budowlaną: betoniarze i zbrojarze, cieśle budowlani, murarze, tynkarze, robotnicy budowlani, spawacze i monterzy. Poza zawodami robotniczymi, na które jest największy popyt, znaczące zapotrzebowanie wykazuje sektor ochrony zdrowia na takie zawody jak: lekarze, pielęgniarki i położne, opiekunowie medyczni. Barometr zawodów 2018 jako deficytowe w województwie łódzkim wskazał takie zawody jak: fryzjerzy, kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych, krawcy i pracownicy produkcji odzieży, kucharze, magazynierzy, operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych, pielęgniarki i

¹⁷ Zapotrzebowanie rynku pracy na zawody z systemu szkolnictwa zawodowego. Raport z badań, GUS, Warszawa 2018, s. 34.

położne, spawacze, ślusarze. Deficyt w tych zawodach dotyczył większości z powiatów województw łódzkiego.

Tabela 9. Planowana liczba przyjęć pracowników w zawodach zgodnych z Klasyfikacją Zawodów Szkolnictwa

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Sektor		Wielkość podmiotu		
		publiczny	prywatny	do 9 osób	od 10 do 49 osób	powyżej 49 osób
	w osobach					
OGÓŁEM	17302	636	16666	3587	3443	10272
Sprzedawca	5037	13	5024	851	92	4094
Kierowca mechanik	1178	78	1100	404	545	229
Technik ochrony fizycznej osób i mienia	790	1	789	0	1	789
Magazynier-logistyk	654	2	652	79	3	572
Ślusarz	622	3	619	340	0	282
Operator maszyn w przemyśle włókienniczym	484	0	484	0	95	389
Technik budownictwa	410	16	394	228	139	43
Technik mechanik	368	0	368	130	36	202
Monter konstrukcji budowlanych	313	0	313	0	83	230
Piekarz	301	0	301	272	0	29
Pozostali	7145	523	6622	1283	2449	3413

Źródło: Zapotrzebowanie rynku pracy na zawody z systemu szkolnictwa zawodowego. Raport z badań, GUS, Warszawa 2018, s. 34.

W samej Łodzi wg. *Monitoringu Zawodów Deficytowych i Nadwyżkowych* – zawodów maksymalnie nadwyżkowe, czyli takich w których nie ma zarówno ofert pracy jak i bezrobotnych to dwa zawody: Mechanicy rowerów oraz kodowacze i korektorzy. Optymalna liczba ofert pracy do ilości zarejestrowanych w urzędzie pracy to 3 grupy zawodów: diagności laboratoryjni, praktykujący niekonwencjonalne metody terapii oraz technicy archiwiści. Liczba zawodów deficytowych, w których to brakuje pracowników wyniosła w 2019 r. 35 różnych zawodów. W odwrotnej sytuacji – nadwyżkowych wyniosła 18¹⁸.

Rysunek 3. Zawody maksymalnie deficytowe i równoważone w województwie łódzkim

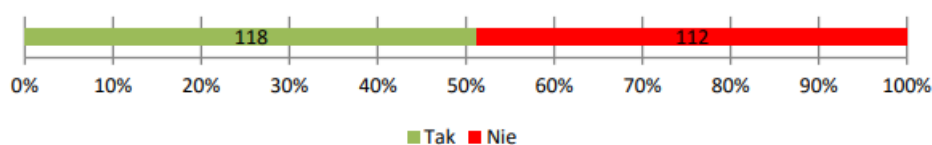
Sekcja	Zaklasyfikowanie	Grupa elementarna
	ZAWÓD MAKSYMALNIE DEFICYTOWY	Mechanicy rowerów i pokrewni
		Kodowacze, korektorzy i pokrewni
RÓWNOWAGA	ZAWÓD RÓWNOWAŻONY	Diagności laboratoryjni bez specjalizacji lub w trakcie specjalizacji
		Praktykujący niekonwencjonalne lub komplementarne metody terapii
		Technicy archiwiści i pokrewni

Źródło: *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych, 2019 r., Województwo Łódzkie, WUP, Łódź, 2020, s. 3*

¹⁸ *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych, 2019 rok, Województwo Łódzkie, WUP, Łódź, 2020, s.3-4.*

W badaniu przeprowadzonym na terenie województwa łódzkiego z zakresu odbywania praktyk zawodowych dla absolwentów szkół zawodowych korzystających z dofinansowania RPO Wł na lata 2014 -2020 zbadano 1110 uczniów oraz absolwentów, 123 pracodawców oraz 49 szkół zawodowych. Niemalże połowa badanych uczniów i absolwentów tychże szkół wyraziła brak chęci do podjęcia pracy u tego samego pracodawcy, u którego odbywała praktyki zawodowe. Tyle samo badanych zadeklarowało chęć podjęcia pracy zawodowej w miejscu, gdzie odbywała praktyki. Najbardziej chętni do podjęcia w przyszłości pracy u tych samych pracodawców byli ci uczniowie, którzy byli najbardziej zadowoleni z odbytych praktyk/staży i najwyższej ocenili ich wpływ na podniesienie własnych umiejętności zawodowych.

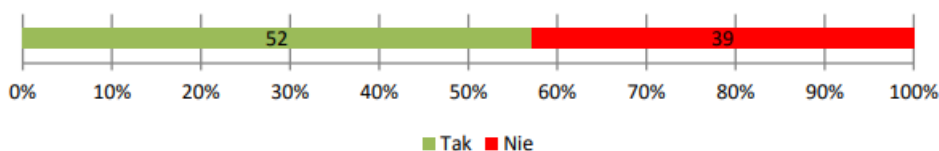
Wykres 3. Chęć podjęcia zatrudnienia u tego samego pracodawcy, u którego odbywane były praktyki

Źródło: Monitoring jakości staży i praktyk w ramach Poddziałania XI.3.1 Kształcenie zawodowe Oś Priorytetowa XI Edukacja, Kwalifikacje, Umiejętności Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, s. 65.

Niemalże 43% badanych absolwentów zadeklarowało, iż zatrudnienie, które wykonują jest niezgodne z kierunkiem, w jakim się wykształcili.

Wykres 4. Zgodność wykonywanej pracy z kierunkiem kształcenia

Źródło: Monitoring jakości staży i praktyk w ramach Poddziałania XI.3.1 Kształcenie zawodowe Oś Priorytetowa XI Edukacja, Kwalifikacje, Umiejętności Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, s. 66.

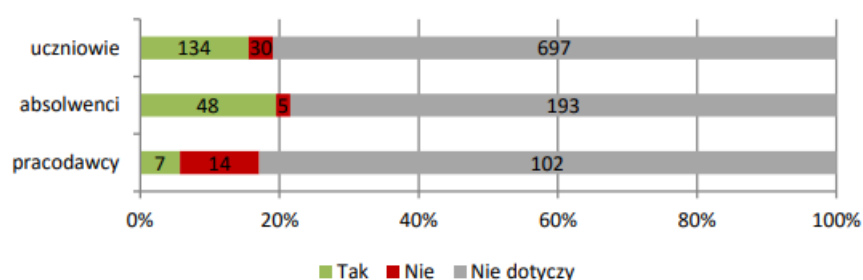
Dzięki udziałowi w projektach finansowanych ze środków unijnych (EFS) uczniowie zasadniczych szkół zawodowych oraz techników mieli możliwość odbycia dodatkowych, poza podstawą programową, praktyk i staży w firmach – inicjatywa ta została nazwaną dualnością praktyk. Większość z przedsiębiorców to mikro pracodawcy, lecz również duże firmy z ugruntowaną pozycją na rynku zaangażowały się w praktyki zawodowe.

Blisko 34% pracodawców to przedsiębiorstwa, które prowadziły działalność z zakresu: informacji i telekomunikacji, rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego, zaawansowanych materiałów budowlanych, energetyki, a także nowoczesnego przemysłu włókienniczego i mody, medycyny, farmacji, kosmetyki. Najwięcej zaś z przedsiębiorstw przyjmujących uczniów na staże i praktyki specjalizowało się w obszarze przetwórstwa przemysłowego oraz handlu i usług związanych z naprawą samochodów. Wszyscy, zarówno uczniowie,

absolwenci, pracodawcy jak i szkoły ocenili pozytywnie ich jakość praktyk ze względu na nowoczesność i kompleksowość wyposażenia stanowisk pracy, dostęp do nowoczesnego sprzętu i narzędzi niezbędnych do wykonywania pracy oraz zgodność przebiegu praktyk i staży z założonym programem.

W praktykach i stażach w przedsiębiorstwach brali również udział uczniowie z niepełnosprawnościami. Dla niepełnosprawnych praktykantów doświadczenia związane z praktyczną nauką zawodu były szczególnie istotne, gdyż ich sytuacja na rynku pracy zazwyczaj jest trudniejsza niż pełnosprawnych rówieśników. Zarówno stanowiska pracy jak i ich wyposażenie były dostosowane do potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami.

Wykres 5. Uwzględnienie w programach staży potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami

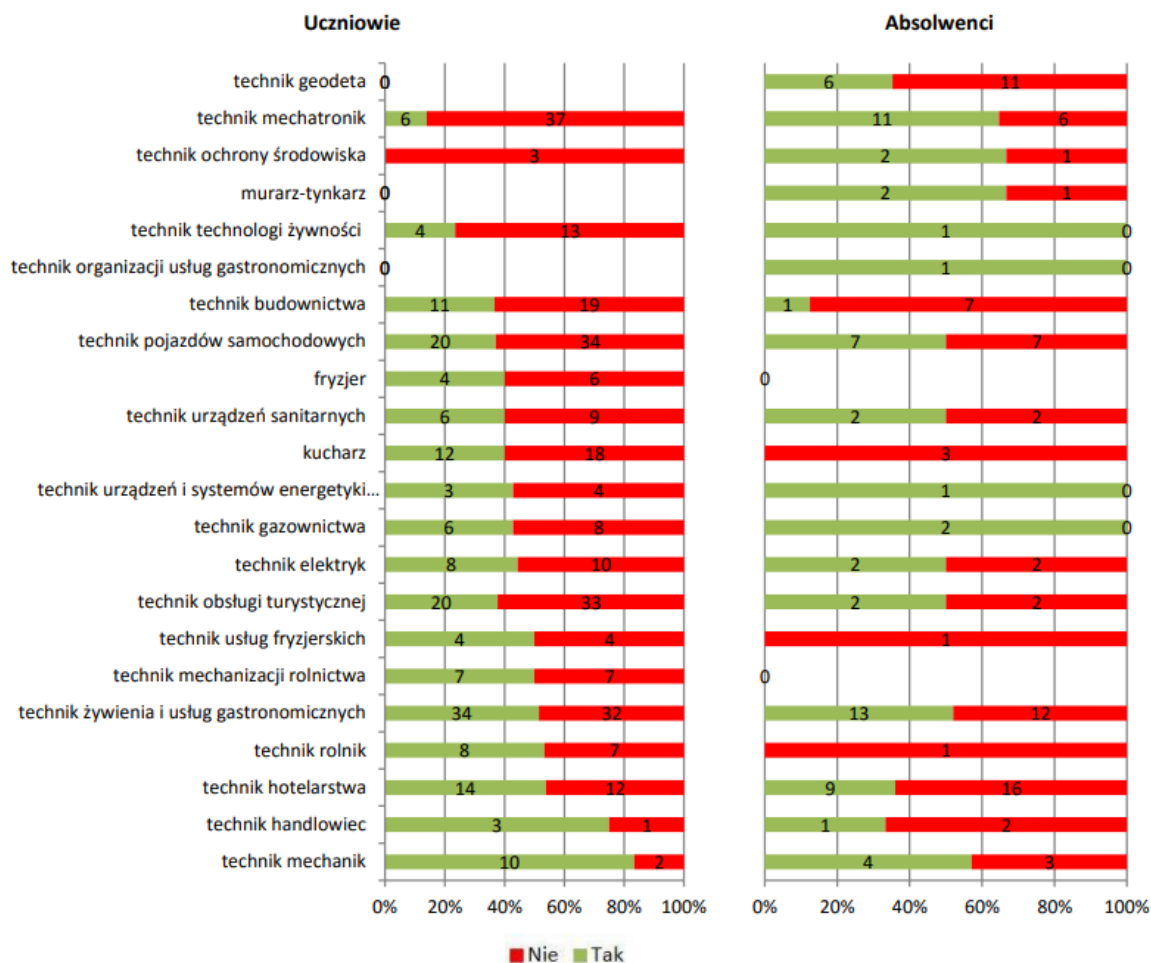
Źródło: Monitoring jakości staży i praktyk w ramach Poddziałania XI.3.1 Kształcenie zawodowe Oś Priorytetowa XI Edukacja, Kwalifikacje, Umiejętności Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, s. 39.

Obecnie wszystkie zawody pomocnicze są przeznaczone wyłącznie dla uczniów z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności. Część uczniów zdających egzamin zawodowy z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim jest w stanie nabyć wszystkie wymagane umiejętności teoretyczne i praktyczne, co zapewniłoby tej grupie młodzieży realną możliwość uzyskania zawodu, który w przyszłości mogliby wykonywać, a przy tym uzyskać samodzielność zawodową na rynku pracy, niezależność finansową i większą akceptację społeczeństwa¹⁹, a deficyt pożądanych zawodów technicznych uległby poprawieniu.

Po zakończonych praktykach propozycję pracy otrzymało 261 uczniów, czyli 30% badanych oraz 78 (32%) absolwentów szkół zawodowych. Największym zainteresowaniem przyszłych pracodawców cieszyli się uczniowie kształcący się w następujących zawodach: technik mechanik, technik mechatronik, technik żywienia i usług gastronomicznych, technik hotelarstwa.

¹⁹ Kwiatosz K. (red.), Kierunki rozwoju kształcenia i szkolenia zawodowego, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2022, Źródło: <https://www.frse.org.pl/czytelnia/kierunki-rozwoju-ksztalcenia-i-szkolenia-zawodowego> s. 37.

Wykres 6. Propozycje pracy dla uczniów oraz absolwentów wg. udziału ofert pracy

Źródło: Monitoring jakości staży i praktyk w ramach Poddziałania XI.3.1 Kształcenie zawodowe Oś Priorytetowa XI Edukacja, Kwalifikacje, Umiejętności Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, s. 61.

Ponadto około 90% uczniów i absolwentów twierdziło, że odbycie sfinansowanych ze środków unijnych (EFS) staży/praktyk znacznie podwyższyło ich szanse na zatrudnienie w przyszłości.

W wyniku przeprowadzonych badań z RPO WŁ 2014 -2020 oraz wskazanych w *Standardach Jakości Kształcenia Zawodowego*²⁰ należałoby rozszerzyć promocję i popularyzację szkolnictwa zawodowego wśród młodzieży m.in. poprzez: rozwój doradztwa zawodowego, przybliżanie uczniom informacji o różnych zawodach oraz wymogach współczesnego rynku pracy oraz możliwościach awansu na danym stanowisku, fundowanie stypendiów dla wyróżniających się uczniów różnych typów szkół zawodowych.

Oprócz popularyzacji wiedzy o szkolnictwie zawodowym ważne zdaje się być, aby dyrektorzy szkół zawodowych podnosili swoje kompetencje menedżerskie tak, aby kierowane przez nich placówki mogły stać się partnerami dla lokalnego rynku pracy.

²⁰ Standardy jakości kształcenia zawodowego, Aleksandra Dąbrowska i in., Warszawa: KOWEŻIU, 2013, s. 17

Standardy Jakości Kształcenia Zawodowego w 2013 r. wskazały, iż pomyślnie przebiega współpraca na rzecz doradztwa zawodowego z: poradnią psychologiczno-pedagogiczną, placówką doskonalenia nauczycieli, pracodawcami lokalnego rynku pracy, z instytucjami zewnętrznymi²¹. Chcąc natomiast działać na każdym możliwym polu w rekomendacjach zaznaczono, iż ważna jest współpraca pomiędzy kuratorium oświaty, starostwami powiatowymi oraz szkołami zawodowymi z przedsiębiorcami w zakresie wyznaczania kierunków kształcenia zawodowego poszukiwanych na lokalnym rynku pracy, wspólnego tworzenia podstaw programowych dla nauczania poszczególnych zawodów, współtworzenia programów praktyk i staży uczniowskich, przeprowadzania egzaminów kwalifikacyjnych.

Przeprowadzone badanie wskazało na potrzebę zwiększenia wymiaru praktycznej nauki zawodu dla uczniów szkół kształcenia zawodowego w postaci staży i praktyk w przedsiębiorstwach poprzez upowszechnienie kształcenia dualnego.

W województwie łódzkim proces zmniejszającego się zainteresowania szkolnictwem zawodowym trwa od wielu lat, o czym świadczy malejąca liczba uczniów zasadniczych szkół zawodowych oraz średnich szkół zawodowych. Między 2010 a 2016 r. spadła w regionie liczba zasadniczych szkół zawodowych z 85 do 77, a liczba oddziałów w tych szkołach zmalała z 449 do 372. Zarówno liczba absolwentów jak i uczniów w porównaniu roku 2010 do 2016 spadła o około 4000 osób i w żadnym z prezentowanych lat nie wzrosła. Liczba absolwentów również maleje, co jest m.in. skutkiem do malejącej liczby uczniów podejmujących zawodową naukę. Ponadto wraz ze starzejącym się społeczeństwem pracownicy będący absolwentami szkół zawodowych sukcesywnie przechodzą na emeryturę oraz umierają.

Podjęte działania wywołane perspektywą dofinansowań z EFS na lata 2014-2020 wpłynęły na wskazanie kierunku, w jakim edukacja zawodowa powinna podążać. Dualne praktyki, dostosowanie programu kształcenia do potrzeb rynku pracy, wyższe stypendia stażowe oraz pracodawcy zaangażowani w wyszkolenie dobrych specjalistów to trendy, jakie wyznaczył ww. program. Nie mniej ważne jest popularyzowanie edukacji zawodowej w zakresie kształcenia specjalistów, którzy są poszukiwani na rynku pracy od wielu lat.

PODSUMOWANIE

Nadal najbardziej istotnymi wyzwaniami dla całego kraju (w tym województwa łódzkiego) w obszarze edukacji pozostają: podnoszenie poziomu kompetencji i kwalifikacji, zwiększenie uczestnictwa w formach uczenia się przez całe życie (doszkalanie dorosłych) oraz lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego, do potrzeb rynku pracy oraz wsparcie infrastruktury edukacyjnej. Polska gospodarka wymaga od absolwentów szkół nie tylko bogatej wiedzy teoretycznej, ale także odpowiednich umiejętności praktycznych, na miarę potrzeb przyszłych pracodawców. Niezbędna na rynku wydaje się być również gotowość do zmian, elastyczność oraz kreatywność pracowników. W związku z powyższym nowa perspektywa przyznawania środków EFS+ na lata 2021-2027 została ukierunkowana przede wszystkim na wsparcie procesów edukacyjnych sprzyjających kształtowaniu u osób uczących się, również w niekorzystnej sytuacji, kompetencji i umiejętności, istotnych dla

²¹ Standardy jakości kształcenia zawodowego, Aleksandra Dąbrowska i in., Warszawa: KOWEŻIU, 2013, s. 16.

rozwoju gospodarczego: zarówno umiejętności podstawowych, jak i umiejętności przekrojowych i zawodowych. Ponadto wskazano nadal jako potrzebę dalsze rozwijanie infrastruktury szkolnej ukierunkowanej na potrzeby wysoko wyspecjalizowanych pracowni, które w najlepszy z możliwych sposobów przygotowują uczniów do pracy w zawodzie.

Działania podejmowane na poziomie województwa łódzkiego uzupełniały się z działaniami ogólnopolskimi zawartymi w Strategii rozwoju kształcenia ustawicznego w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego kadr nauczycielskich. Zawarto w niej postulat o to, by kadra mogła nieustannie podnosić swoje kwalifikacje zawodowe. Ponadto wspólnym kierunkiem było wspieranie szkół w zakresie realizacji innowacyjnych praktyk dla uczniów pobierających naukę, tak, by uczeń kończący edukację miał tożsamy obraz pracy z praktyk podczas zatrudnienia. Ponadto wspólnym działaniem było upowszechnienie technologii informatycznych i kultury technologicznej, nauczania języków obcych, kształtowanie podstawowych kompetencji, postaw przedsiębiorczych i zasad funkcjonowania w społeczeństwie, także wśród osób dorosłych. W 2018 r. wzrósł wskaźnik zatrudnienia kobiet, lecz w porównaniu do mężczyzn nadal obserwowana jest duża różnica (w 2019 r. 16,6 pp.), która spowodowana może być niższym wiekiem emerytalnym kobiet oraz dłuższym etapem nauki przez kobiety. W 2020 roku ze względu na wiek zatrudnienia wskaźnik zatrudnienia w województwie łódzkim wyniósł 81,1% dla mężczyzn i 74,6% dla kobiet. Wzrost procentu zatrudnienia kobiet spowodowany jest również zwiększeniem dostępności miejsc opieki dla dzieci, m.in. związany z dotacjami z EFS, natomiast w dalszym ciągu należy zwiększać udział kobiet w rynku pracy, w szczególności na obszarach wiejskich. Ważnym aspektem, na który należałoby zwrócić uwagę jest aspekt edukacji wczesnoszkolnej nie tylko teoretycznej, lecz również proekologicznej i kształtującej kompetencje pożądane na prognozowanych rynkach pracy²².

Uczniowie uczęszczający do szkół z terenów wiejskich mają słabiej rozwinięte umiejętności kluczowe niż ich rówieśnicy z dużych miast. Największa dysproporcja występuje w zakresie wiedzy i znajomości języka angielskiego, co przekłada się na gorsze możliwości zawodowe uczniów z terenów wiejskich, co w konsekwencji wykluczy ich w przyszłości z angielskojęzycznego rynku pracy. Istotne jest wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci pochodzących z rodzin o niższym kapitale ekonomicznym i społeczno-kulturowym oraz zamieszkałych na obszarach wiejskich. By uniknąć dyskryminacji wsparciem należy objąć uczniów szkół bądź oddziałów, a nie tylko pojedynczych uczniów.

Działania realizowane w ramach EFS w zakresie OP XI ze wsparciem infrastrukturalnym w zakresie OPVII RPO Wł 2014-2020 były komplementarne wobec siebie pod względem podnoszenia kwalifikacji wśród osób dorosłych, zmiany ich kwalifikacji zawodowych oraz poszerzanie kompetencji. Ponadto programy były ze sobą kompatybilne w zakresie zmian dotyczących w nauczaniu zawodowym na poziomie dostosowywania pracowni, wyposażania ich, a zarazem umożliwienia uczniom kształcenia na możliwie najlepszym sprzęcie wykorzystywanym jak w przedsiębiorstwach. Należałoby zwrócić uwagę na dostosowanie profili kształcenia w szkołach zawodowych do zmieniających się potrzeb rynku pracy w

²² Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030, s. 73.

województwie łódzkim. Wypracowane mechanizmy w dużej mierze okazały się skuteczne, lecz w dalszym ciągu pozostaje zwiększenie ilości absolwentów szkół zawodowych przystosowanych do zatrudnienia w wojewódzkim rynku pracy oraz rozwijanie świadomości potrzeb kształcenia zawodowego wśród absolwentów szkół ogólnokształcących.

Nadal niezbędne jest, aby kłaść nacisk i kontynuować rozwijanie potrzeby uczenia się przez całe życie, w tym szczególnie osób starszych, osób o niskich kwalifikacjach oraz osób z niepełnosprawnościami. W miarę możliwości ważna jest rozbudowa infrastruktury niezbędnej przy ośrodkach wspierających uczenie się przez całe życie.

5. Wyniki badań pierwotnych

Ewaluacja skupiona była na OP XI *Edukacja, Kwalifikacje, Umiejętności* RPO WŁ 2014-2020. Zakres interwencji w ramach OP XI RPO WŁ 2014-2020 obejmował:

- Działanie XI.1 *Wysoka jakość edukacji*
 - Poddziałanie XI.1.1 *Edukacja przedszkolna*
 - Poddziałanie XI.1.2 *Kształcenie ogólne*
 - Poddziałanie XI.1.3 *Edukacja przedszkolna – miasto Łódź*
 - Poddziałanie XI.1.4 *Kształcenie ogólne – miasto Łódź*
- Działanie XI.2 *Kształcenie osób dorosłych*
 - Poddziałanie XI.2.1 – *Kształcenie osób dorosłych*
 - Poddziałanie XI.2.2 – *Kształcenie osób dorosłych – miasto Łódź*
- Działanie XI.3 *Kształcenie zawodowe*
 - Poddziałanie XI.3.1 – *Kształcenie zawodowe*
 - Poddziałanie XI.3.2 – *Kształcenie zawodowe – miasto Łódź*
 - Poddziałanie XI.3.3 – *Program stypendialny dla uczniów zdolnych szkół prowadzących kształcenie zawodowe.*

W ramach tych Działań realizowane były kompleksowe projekty skierowane na tworzenie warunków powszechnego dostępu do wysokiej jakości edukacji od najwcześniejszych lat życia. Celem Poddziałania XI.1.1 i XI.1.3 było generowanie dodatkowych miejsc przedszkolnych wpływających na wzrost całkowitej liczby miejsc w przedszkolach i innych formach wychowania przedszkolnego. Działania te miały wpływać na tworzenie warunków równych szans edukacyjnych dzieci oraz ograniczenia barier i dysproporcji w dostępie do usług edukacji przedszkolnej, a w efekcie na upowszechnienie uczestnictwa dzieci w wieku przedszkolnym w różnych formach wczesnej edukacji, dostosowanych jakościowo i przestrzennie do lokalnych i regionalnych potrzeb. Interwencja miała również oddziaływać na poprawę jakości kształcenia poprzez lepsze przygotowanie nauczycieli oraz poprawę warunków wczesnej opieki i edukacji dzieci w wieku przedszkolnym z terenu województwa łódzkiego²³.

Celem Poddziałania XI.1.2 i XI.1.4 było podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych oraz umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Działania ukierunkowane były na rozwój wśród uczniów takich kompetencji i umiejętności, jak: umiejętności matematyczno-przyrodnicze, umiejętności posługiwania się językami obcymi, TIK, umiejętności rozumienia, kreatywność, innowacyjność, przedsiębiorczość, krytyczne myślenie, rozwiązywanie problemów, umiejętność uczenia się, umiejętność pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy. W zakresie tych Poddziałania realizowano również wsparcie w formie wyposażenia placówek w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne w zależności od ich potrzeb²⁴.

²³ Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych RPO WŁ 2014-2020

²⁴ Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych RPO WŁ 2014-2020

Celem Poddziałań XI.2.1 i XI.2.2 było podniesienie kompetencji kluczowych osób dorosłych znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy (z uwagi na poziom wykształcenia lub wiek) w obszarze TIK i języków obcych identyfikowanych jako kluczowe dla możliwości podjęcia zatrudnienia i zwiększenia uczestnictwa osób dorosłych w uczeniu się przez całe życie. Wsparcie miało formę szkoleń i kursów skierowanych do osób dorosłych, które z własnej inicjatywy były zainteresowane nabyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem umiejętności oraz kompetencji cyfrowych i językowych. W ramach tych Poddziałań możliwe było również wsparcie dla osób uciekających z Ukrainy w związku z wybuchem wojny w Ukrainie, które przebywały legalnie na terytorium Polski od dnia 24.02.2022 r²⁵.

Celem Poddziałań XI.3.1 i XI.3.2 była poprawa zdolności do zatrudnienia absolwentów kształcenia i szkolenia zawodowego oraz dostosowanie kierunków kształcenia i szkolenia zawodowego do regionalnego rynku pracy we współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Interwencja miała przyczynić się do tworzenia warunków kształcenia zawodowego zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy. Poza tym uwzględniono w jej ramach doposażenie szkół i realizację usług poradnictwa edukacyjno-zawodowego z wykorzystaniem narzędzi diagnostycznych i materiałów metodycznych wspomagających proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów²⁶.

Przedmiotem badania ewaluacyjnego była ocena wpływu RPO Wł 2014-2020 na jakość edukacji w województwie łódzkim, uwzględniająca wszystkie etapy edukacji objęte interwencją wg w/w obszarów.

Jednym z obszarów oceny było określenie wysokości alokacji środków przeznaczonych na realizację celów wynikających z OP XI RPO Wł 2014-2020. W ramach tej OP suma alokacji środków UE wyniosła 600 258 679 zł, w tym na Działanie XI.1 225 322 927 zł, na Działanie XI.2 25 896 177 zł, a na Działanie XI.3 349 039 575 zł. Wydatki zatwierdzonych na koniec IV kwartału 2022 r. wniosków o płatność łącznie dla OP XI wyniosły 599 295 066,01 zł, w tym wkład UE wyniósł 504 178 437,61 zł. Procent realizacji zobowiązań UE na lata 2014-2020 dla poszczególnych Działania w OP XI wyniósł odpowiednio: dla Działania XI.1 84,95%, dla Działania XI.2 83,48%, a dla Działania XI.3 83,42%.

Kwota alokacji dla OP XI RPO Wł 2014-2020 wzrosła w okresie trwania Programu z 130 018 967 zł do 134 193 238 zł.

²⁵ Tamże

²⁶ Tamże

Tabela 10. Alokacja środków w ramach OP XI RPO WŁ 2014-2020

Działanie	Alokacja środków EU	Złożone wnioski o dofinansowanie (wnioski po ocenie formalnej)	Zawarte umowy/ wydane decyzje o dofinansowanie	Wydatki z zatwierdzonych wniosków o płatność (ogółem)	Wydatki z zatwierdzonych wniosków o płatność (wkład UE)	% realizacji zobowiązań UE na lata 2014-2020
XI.1	225 322 927	623	431	227 532 319,51	191 402 295,29	84,95%
XI.2	25 896 177	108	41	26 510 956,15	21 617 995,66	83,48%
XI.3	349 039 575	458	386	345 251 790,35	291 158 146,66	83,42%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informacji kwartalnej z realizacji RPO WŁ 2014-2020 składanej po IV kwartale 2022 r.

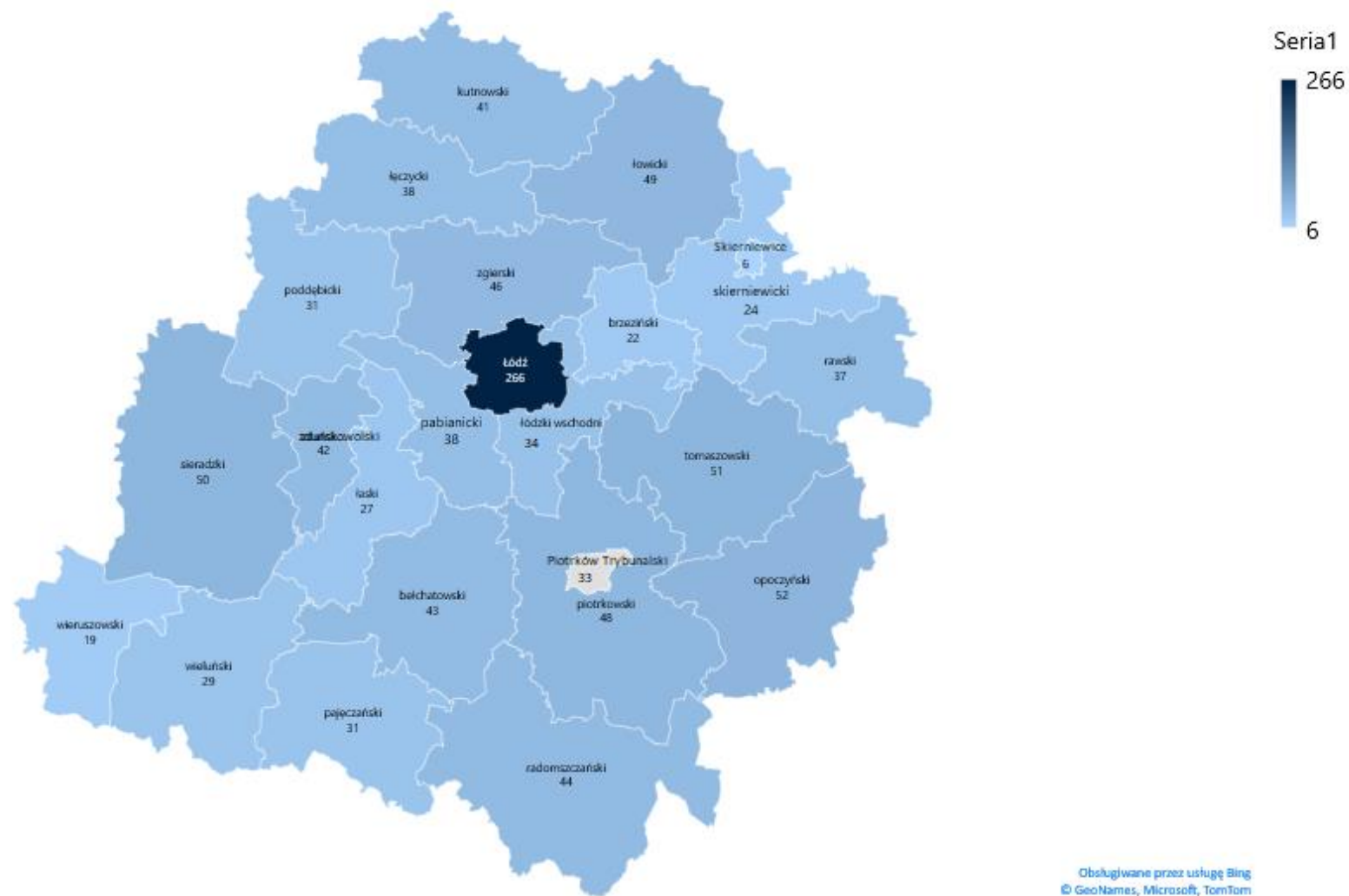
W ramach OP XI RPO WŁ 2014-2020 złożono 1189 wniosków o dofinansowanie, a zawarto 858 umów na realizację projektów z 312 unikatowymi beneficjentami, w tym: 431 w Działaniu XI.1, 41 w Działaniu XI.2 i 386 w Działaniu X.3. W ujęciu powiatowym najwięcej projektów zostało zrealizowanych na obszarze miasta Łódź – 266 (w tym 260 realizowanych wyłącznie w tym obszarze i 6 obejmujących szerszy obszar). W dalszej kolejności najwięcej projektów zrealizowano w powiatach: opoczyńskim (52), tomaszowskim (51), sieradzkim (50), łowickim (49) i piotrkowskim (48). Z kolei najmniej projektów zrealizowanych zostało w powiatach: miasto Skierniewice (6), wieruszowskim (19), brzezińskim (22), skierniewickim (24) i łaskim (27).

W ramach Działania XI.1 największa liczba projektów została zrealizowana w powiatach: miasto Łódź (143), piotrkowskim (24), łowickim (20), sieradzkim (20). Najmniej projektów w ramach tego Działania zrealizowano w powiatach: miasto Skierniewice (1), wieruszowskim (3), skierniewickim (7), radomszczańskim (7), brzezińskim (7).

W ramach Działania XI.2 większość projektów obejmowała swoim zakresem duży obszar województwa łódzkiego, dlatego też liczba zrealizowanych projektów w poszczególnych powiatach jest zbliżona do siebie i wynosi 12-11 projektów. Odmienna sytuacja jest wyłącznie w przypadku miasta Piotrków Trybunalski, na obszarze którego zrealizowano tylko 1 projekt (o większym zasięgu, miasto było jednym z obszarów objętych projektem), miasta Łódź, w którym zrealizowano 4 projekty dotyczące tylko tego obszaru terytorialnego. W mieście Skierniewice nie zrealizowano żadnego projektu w ramach Działania XI.2.

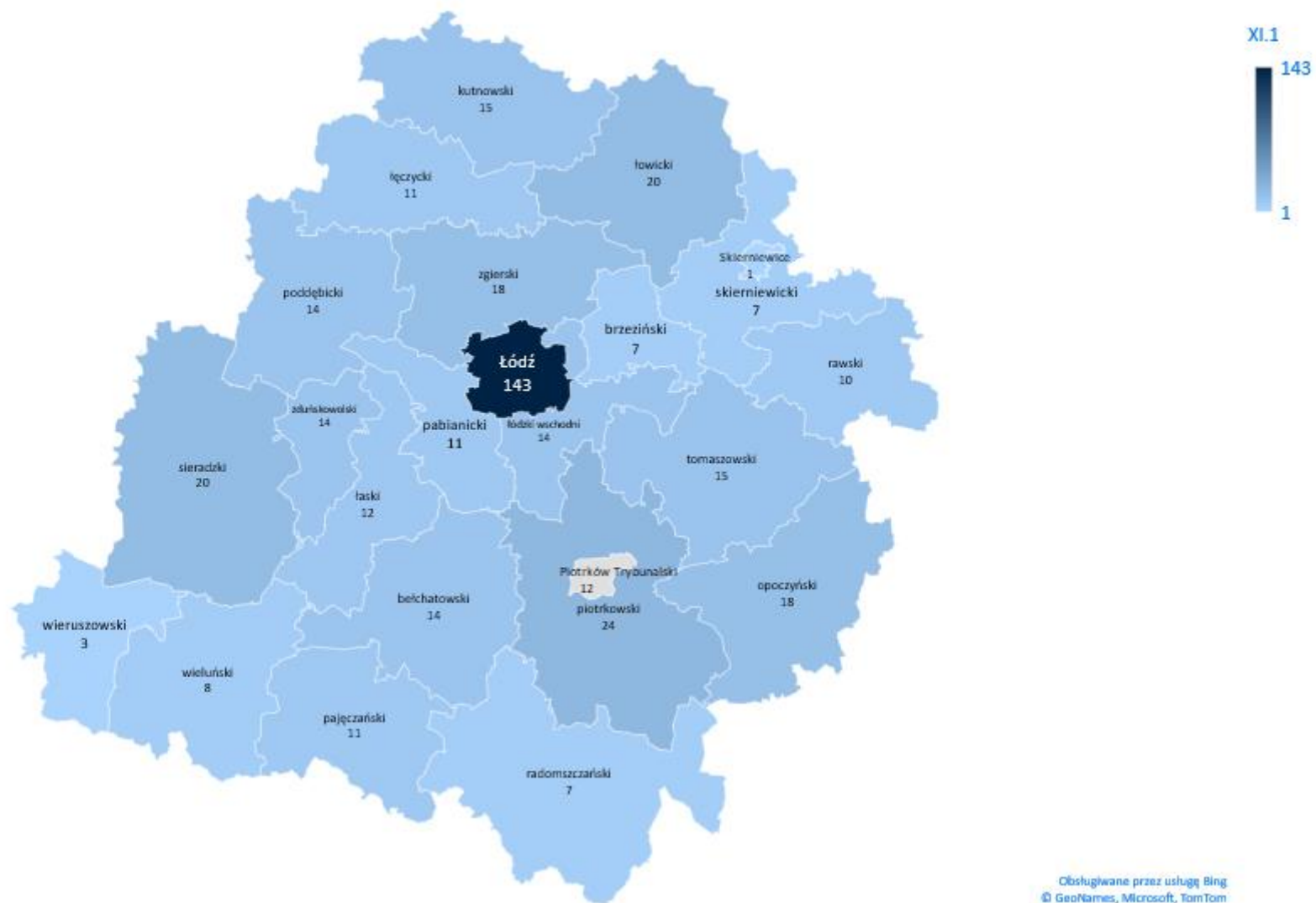
W ramach Działania XI.3 najwięcej projektów zrealizowano na terenie miasta Łodzi (119). Poza Łodzią, najwięcej projektów realizowanych było w powiatach: radomszczańskim (25), tomaszowskim (24), opoczyńskim (22) i w Piotrkowie Trybunalskim (20). Najmniej zaś w powiatach: łaskim (4), brzezińskim (4), wieruszowskim (5), Skierniewicach (5), skierniewickim (6) oraz poddębickim (6).

Mapa 1. Liczba projektów zrealizowanych w OP XI RPO Wł 2014-2020

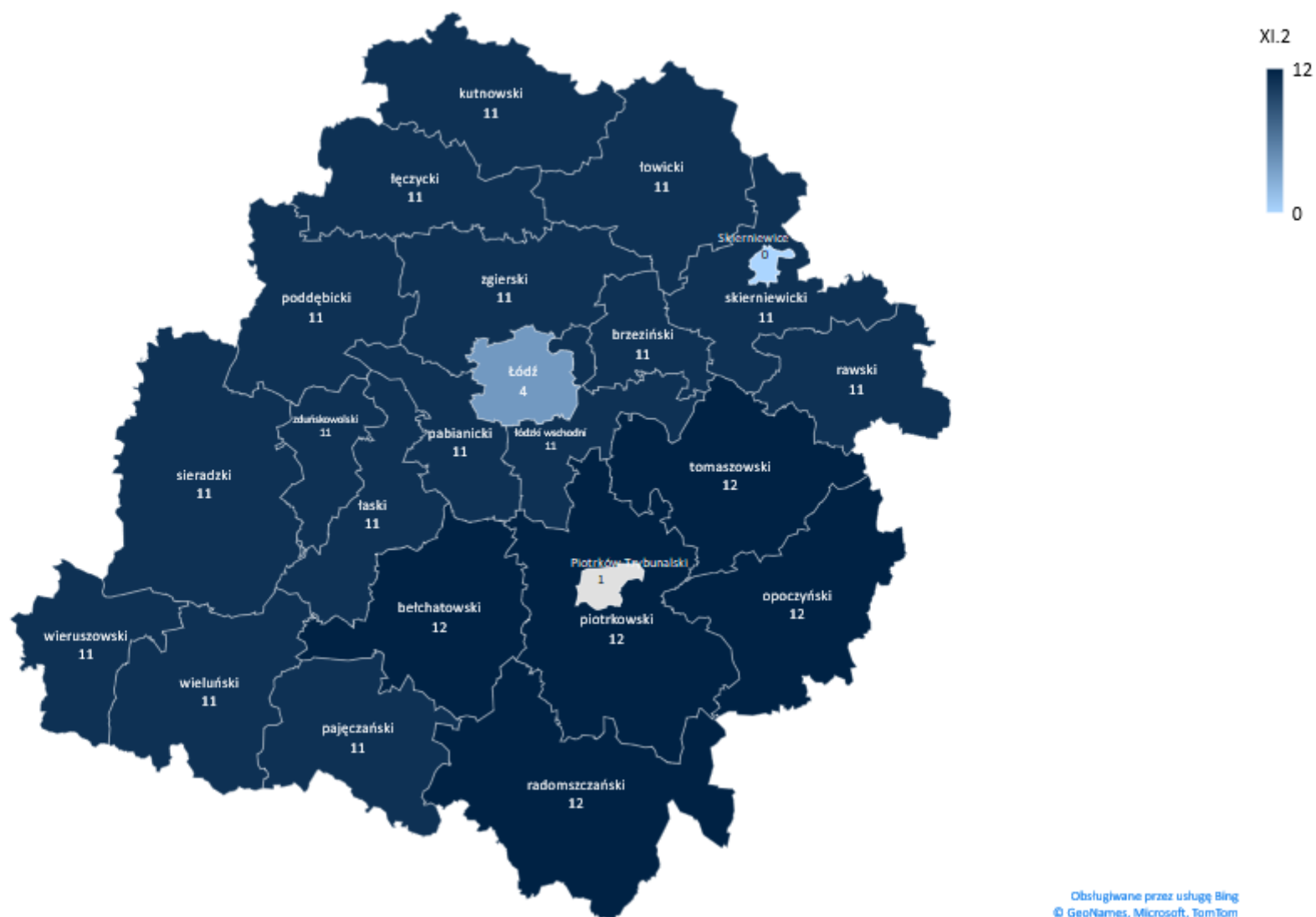
Źródło: opracowanie własne ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Mapa 2. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania XI.1 RPO Wł 2014-2020

Źródło: opracowanie własne ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

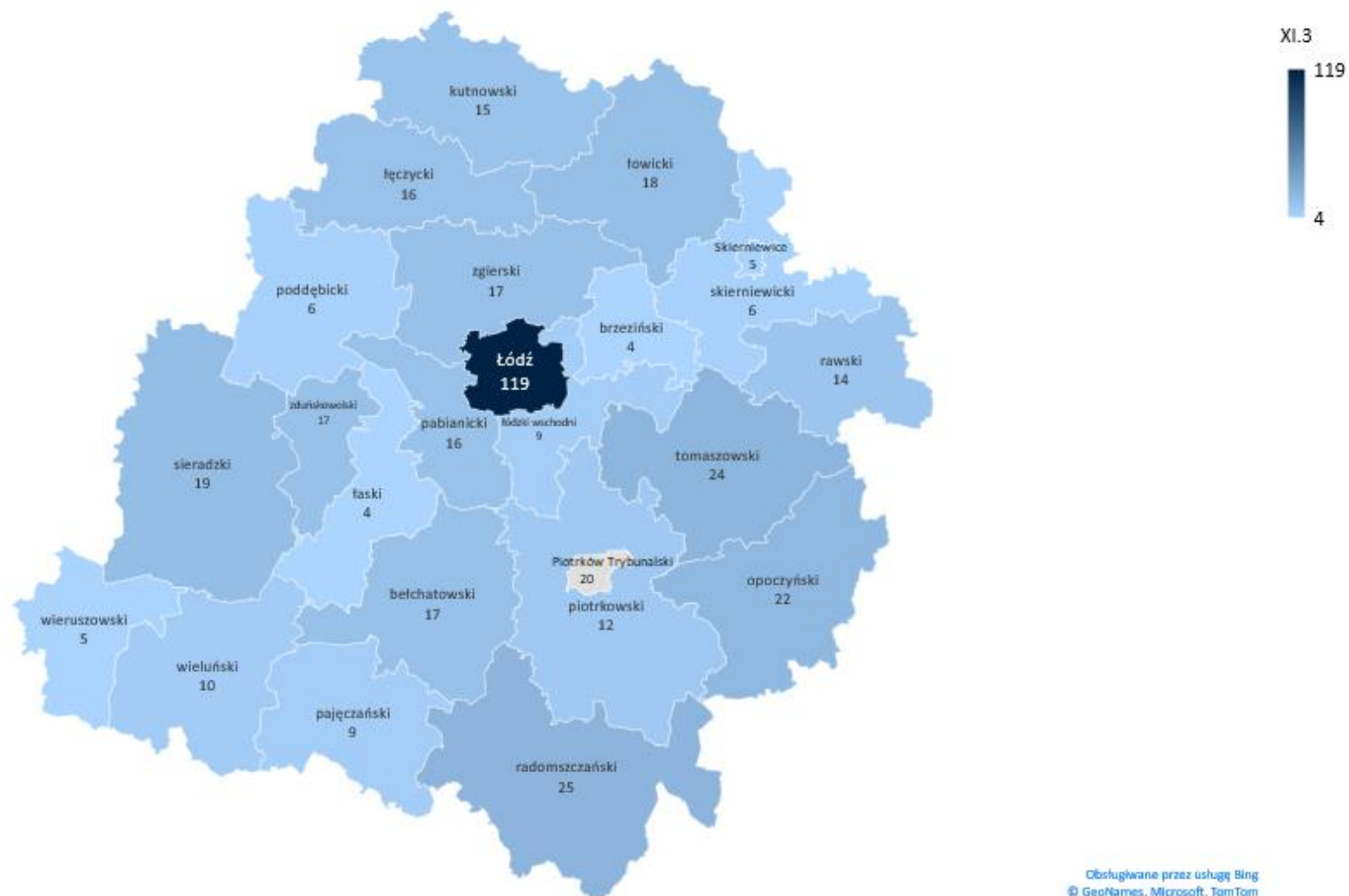
Mapa 3. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania XI.2 RPO WŁ 2014-2020

Obsługiwane przez usługę Bing
© GeoNames, Microsoft, TomTom

Źródło: opracowanie własne ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Mapa 4. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania XI.3 RPO WŁ 2014-2020

Źródło: opracowanie własne ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Tabela 11. Liczba zrealizowanych projektów w ramach OP XI RPO WŁ 2014-2020

Powiat	Liczba zrealizowanych projektów ogółem	Liczba zrealizowanych projektów ogółem tylko w danym powiecie	Liczba zrealizowanych projektów ogółem w szerszym obszarze	Liczba zrealizowanych projektów w ramach Działania XI.1 ogółem	Liczba zrealizowanych projektów w ramach Działania XI.1 tylko w danym powiecie	Liczba zrealizowanych projektów w ramach Działania XI.1 w szerszym obszarze	Liczba zrealizowanych projektów w ramach Działania XI.2 ogółem	Liczba zrealizowanych projektów w ramach Działania XI.2 tylko w danym powiecie	Liczba zrealizowanych projektów w ramach Działania XI.2 w szerszym obszarze	Liczba zrealizowanych projektów w ramach Działania XI.3 ogółem	Liczba zrealizowanych projektów w ramach Działania XI.3 tylko w danym powiecie	Liczba zrealizowanych projektów w ramach Działania XI.3 w szerszym obszarze
Bełchatowski	43	24	19	14	14	-	12	-	12	17	10	7
Brzeziński	22	9	13	7	7	-	11	-	11	4	2	2
Kutnowski	27	12	15	15	15	-	11	-	11	15	14	1
Łaski	38	25	13	12	12	-	11	-	11	4	-	4
Łęczycki	49	35	14	11	11	-	11	-	11	16	14	2
Łowicki	34	15	19	20	20	-	11	-	11	18	15	3
Łódzki wschodni	266	260	6	14	14	-	11	-	11	9	1	8
m. Łódź	52	30	22	143	143	-	4	4	-	119	113	6
Opoczyński	38	19	19	18	18	-	12	-	12	22	12	10
Pabianicki	38	19	19	11	11	-	11	-	11	16	8	8
Pajęczański	31	13	18	11	11	-	11	-	11	9	2	7
Piotrkowski	48	23	25	24	18	6	12	-	12	12	5	7
m. Piotrków Trybunalski	33	20	13	12	7	5	1	-	1	20	13	7
Poddębicki	31	19	12	14	14	-	11	-	11	6	5	1
Radomszczański	44	22	22	7	6	1	12	-	12	25	16	9
Rawski	37	23	14	10	10	-	11	-	11	14	13	1
Sieradzki	50	35	15	20	20	-	11	-	11	19	15	4
Skierniewickie	24	11	13	7	7	-	11	-	11	6	4	2

m. Skierniewice	6	4	2	1	1	-	-	-	-	5	3	2
Tomaszowski	51	30	21	15	15	-	12	-	12	24	15	9
Wieluński	29	13	16	8	8	-	11	-	11	10	5	5
Wieruszowski	19	4	15	3	3	-	11	-	11	5	1	4
Zduńskowolski	42	28	14	14	14	-	11	-	11	17	14	3
Zgierski	46	32	14	18	18	-	11	-	11	17	14	3

Źródło: opracowanie własne ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Opierając się na danych zgromadzonych w bazie SL 2014 zawierającej zestawienie naborów, złożonych w nich wniosków o dofinansowanie i podpisanych umów w ramach OP XI RPO WŁ 2014-2020 oszacowano, iż łącznie w ramach tej Osi Priorytetowej nie zrealizowano 56 umów, których wnioski zostały zatwierdzone do dofinansowania. W ramach Działania XI.1 nie doszło do realizacji 38 umów, w Działaniu XI.2 – 6, a w Działaniu XI.3 – 12. Najwięcej niezrealizowanych umów, których wnioski zatwierdzono do dofinansowania wpisywało się w Poddziałanie XI.1.2.

Przyczyn niezrealizowania umów należy poszukiwać wśród zgłaszanych przez przedstawicieli IZ RPO WŁ 2014-2020 i beneficjentów problemów i trudności pojawiających się w trakcie realizacji projektów. W przypadku projektów realizowanych w trakcie 2020 r. i w kolejnych latach znaczącym utrudnieniem okazała się pandemia COVID-19, która oddziaływała na możliwość realizacji założonych w projektach działań. Obostrzenia, jakie obowiązywały w okresie pandemicznym w znaczącym stopniu ograniczały możliwość funkcjonowania szkół oraz realizacji kursów/szkoleń, wpływały na trudności rekrutacyjne do projektów, przekładały się na przesunięcia terminów realizacji zadań, dostaw towarów niezbędnych do wykonania działań. W efekcie część beneficjentów rezygnowała z kontynuacji projektów w związku z trudnościami, których nie byli w stanie przezwyciężyć nawet wdrażając działania naprawcze.

(...) zawsze staraliśmy się (...) po informacji od beneficjenta (...) podejmować decyzje, które mogłyby z naszej strony być rozwiązaniem (...), albo umożliwieniem, (...) wyjścia z danej sytuacji problemowej. Natomiast (...) nie zawsze się udawało, tak więc czasem beneficjenci albo rezygnowali z projektów, albo zwracali i no w mniejszym stopniu ta interwencja była przeprowadzona tak.

Respondent 3

Szersze informacje o problemach, które utrudniały realizację projektów i mogły wpływać na rozwiązywanie i anulowanie części umów zostały zamieszczone w dalszej części niniejszego raportu.

Analizując zagadnienie niezrealizowanych umów warto mieć na uwadze fakt, że mimo pokrywania się okresu realizacji części projektów z trudną sytuacją społeczno-gospodarczą związaną z pandemią oraz agresją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę i kryzysem gospodarczym (a więc warunkami trudnymi do przewidzenia w momencie planowania projektów) odsetek niezrealizowanych umów, tj. wniosków zatwierdzonych do dofinansowania, które nie przełożyły się na nierozwiązane umowy, jest niewielki i wynosi 6,1% wszystkich wniosków zatwierdzonych do dofinansowania. W ramach Działania XI.1 odsetek niezrealizowanych wniosków/umów wyniósł 8,0%, w Działaniu XI.2 tylko 1,3%, a w Działaniu XI.3 – 3,0%. W największym stopniu sytuacja ta dotyczyła więc projektów związanych z edukacją przedszkolną i kształceniem ogólnym.

Tabela 12. Liczba wniosków zatwierdzonych do dofinansowania, obowiązujących umów oraz umów niezrealizowanych

Poddziałanie	Liczba wniosków zatwierdzonych do dofinansowania	Liczba umów obowiązujących (nierozwiązanych)	Liczba umów niezrealizowanych/rozwiązanych ²⁷
XI.1.1	154	141	13
XI.1.2	244	220	24
XI.1.3	26	26	-
XI.1.4	48	47	1
XI.2.1	40	35	5
XI.2.2	7	6	1
XI.3.1	356	344	12
XI.3.2	38	38	-
XI.3.3	4	4	-
Ogółem	917	861	56

Źródło: opracowanie własne ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku na podstawie Centralnego Systemu Teleinformatyczny SL 2014

W trakcie realizacji RPO Wł 2014-2020 nastąpiły zmiany dotyczące OP XI *Edukacja, Kwalifikacje, Umiejętności*:

- nowe Poddziałanie XI.3.3 – Program stypendialny dla uczniów zdolnych szkół prowadzących kształcenie zawodowe – zmiana wprowadzona 6.03.2018 r.
- w Poddziałaniu XI.3.1 Kształcenie zawodowe, Poddziałaniu XI.3.3 Program stypendialny dla uczniów zdolnych szkół prowadzących kształcenie zawodowe – dokonano przesunięć kwot w punkcie 14 (zwiększenie alokacji na Poddziałanie XI.3.3 w celu przeprowadzenia kolejnego naboru w trybie pozakonkursowym dotyczącego programu stypendialnego) – zmiana wprowadzona 19.06.2019 r.,
W związku z tą zmianą uruchomiono projekt w trybie pozakonkursowym *Program stypendialny dla uczniów zdolnych szkół prowadzących kształcenie zawodowe*. Założono realizację dwóch takich projektów, których wnioskodawcą było Województwo Łódzkie o wartości – odpowiednio 28 052 950,00 zł (pierwszy projekt) i 7 500 000,00 zł (drugi projekt). Łącznie w obu projektach szacowano objęcie wsparciem stypendialnym 3 821 uczniów. Realizacja projektów została zaplanowana odpowiednio na okres: III kwartał 2018 – IV kwartał 2019 r., III kwartał 2019 – IV kwartał 2020 r.
Zmiana obejmował utworzenie drugiego projektu, zwiększenie alokacji z 25 000 000 zł (a więc wzrost o 10 552 950 zł) i objęcie wsparciem stypendialnym o 1321 uczniów więcej.
- zmieniono szacunkową wartość docelową wskaźnika produktu w ramach Poddziałania XI.3.3 – zmiana wprowadzona 19.06.2019 r.,

²⁷ Różnica pomiędzy liczbą wniosków zatwierdzonych do dofinansowania a liczbą umów obowiązujących (nierozwiązanych).

- Poddziałanie XI.3.1 Kształcenie zawodowe oraz Poddziałanie XI.3.2 Kształcenie zawodowe – miasto Łódź: (zmiana wprowadzona 23.01.2020 r.)
 - aktualizacja zapisów w pkt 9 (typy projektów) w związku ze zmianą Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014-2020 oraz w związku ze zmianą ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe;
 - w pkt 11 (grupa docelowa/ostateczni odbiorcy wsparcia) aktualizacja podstawy prawnej oraz definicji w związku ze zmianą Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014-2020;
- alokacji w działaniu XI.3 – dokonano przesunięć między Poddziałaniem XI.3.1 Kształcenie zawodowe i Poddziałaniem XI.3.3 Program stypendialny dla uczniów zdolnych szkół prowadzących kształcenie zawodowe – zmiana wprowadzona 22.03.2021 r.
Kwota alokacji wyniosła 1 260 000 zł – kwota ta zasilła Poddziałanie XI.3.3, a więc została przesunięta z realizacji działań związanych z kształceniem zawodowym na rzecz programu stypendialnego dla uczniów zdolnych szkół prowadzących kształcenie zawodowe;
- dokonano zmian w związku z przeniesieniem środków budżetu państwa z Poddziałania XI.3.1 Kształcenie zawodowe do Poddziałania XI.2.1 Kształcenie osób dorosłych w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu dofinansowania – zmiana wprowadzona 19.10.2021 r.
- dokonano zmian w związku z przeniesieniem środków budżetu państwa w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu dofinansowania z Poddziałania XI.1.2 Kształcenie ogólne na Poddziałanie XI.1.4 Kształcenie ogólne – miasto Łódź; dokonano zmian w związku z ww. przesunięciami środków w ramach Poddziałania XI.3.3 Program stypendialny dla uczniów zdolnych szkół prowadzących kształcenie zawodowe oraz poddziałania XI.3.1 Kształcenie zawodowe – zmiana wprowadzona 15.11.2021 r.

Wprowadzono przesunięcia alokacji m.in. w OP XI – z poziomu 20,98% środków EFS na wsparcie w obszarze edukacji na 21,15% środków EFS; uzupełniono opis przedsięwzięć o wsparcie dla osób uciekających z terytorium Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym, w tym ujęto odpowiedni wskaźnik produktu w OP XI. – zmiana wprowadzona 15.06.2022 r. W zakresie OP XI uwzględniono możliwość wsparcia dla osób uciekających z terenu Ukrainy w związku z atakiem Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, które przybyły legalnie na terytorium RP od dnia 24 lutego 2022 r. – zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami.

Jako główną przyczynę dokonanych alokacji należy uznać zdiagnozowane większe niż przewidywano zapotrzebowanie na realizację wsparcia dla zdolnych uczniów szkół kształcenia zawodowego w postaci programu stypendialnego. Przesunięć środków dokonywano także w związku z przeniesieniem środków budżetu państwa.

Odnosnie do alokacji środków trzeba podkreślić, że środki przeznaczone na realizację działań w ramach OP XI RPO WŁ 2014-2020 pozwoliły nie tylko na osiągnięcie założonych

wskaźników, ale także na objęcie wsparciem znacznie większej liczby odbiorców niż początkowo zakładano. Zestawiając ten fakt z licznie wskazywanymi przez uczestników projektów i beneficjentów efektami otrzymanego wsparcia można mówić o wystąpieniu efektywności OP XI RPO Wł 2014-2020.

Istotną kwestią jest również ocena komplementarności działań podejmowanych w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020, zarówno wewnątrzprogramowej, jak i zewnętrznej.

W zakresie komplementarności wewnętrznej działania realizowane w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020 były komplementarne z Działaniem VII.4 *Edukacja*. Działania te były ukierunkowane na realizację tożsamyh celów – zwiększenia dostępu do wysokiej jakości edukacji. Interwencja w ramach Działania VII.4 uwzględniała konieczność dostosowania infrastruktury edukacyjnej i wyposażenia do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w celu zwiększenia ich dostępu do uczestniczenia we wszelkich formach edukacji. Działanie to finansowane ze EFRR było uzupełnieniem do działań realizowanych w ramach EFS w obszarze edukacji, a więc w ramach Działań XI.1 i XI.3 RPO Wł 2014-2020. Należy podkreślić, że komplementarność obu Działań miała charakter uzupełniający. W ramach Działania VII.4 RPO Wł 2014-2020 wsparcie dotyczyło: 9 obiektów infrastruktury przedszkolnej, 24 obiektów infrastruktury edukacji ogólnej i 16 obiektów infrastruktury kształcenia zawodowego. Na efekt synergii i wysoki stopień komplementarności Działania VII.4 i Działań XI.1 i XI.3 znaczący wpływ miały przyjęte w RPO Wł 2014-2020 kryterium formalne odnoszące się do projektów realizowanych w ramach Działania VII.4, które wprost wskazywało na konieczność zachowania komplementarności z działaniami realizowanymi w ramach środków EFS – kryterium: *komplementarność projektu*, które zdefiniowano: „Projekt jest realizowany jako uzupełnienie działań realizowanych ze środków EFS lub gdy przewidywane w projekcie wsparcie jest niezbędne do osiągnięcia celów odnoszących się do CT 10”²⁸. W ramach kryterium ocenie podlegała liczba projektów dofinansowanych z EFS, które są komplementarne z projektem EFRR. Komplementarność rozumiana była w tym wypadku jako dopełnienie się interwencji prowadzące do realizacji określonego celu. Uzupełnianie się projektów w dążeniu do osiągnięcia określonego mogło polegać np. na wykorzystywaniu efektów realizacji innego projektu, wzmocnieniu trwałości efektów jednego przedsięwzięcia realizacją drugiego, kompleksowym potraktowaniem problemu m. in. poprzez zaadresowanie projektów do tej samej grupy docelowej, uzależnieniu realizacji jednego projektu od przeprowadzenia innego przedsięwzięcia itd. Za to kryterium można było uzyskać od 0 do 4 punktów w zależności od liczby komplementarnych projektów EFS – maksymalna liczba punktów przyznawana była za komplementarność z 4 lub więcej projektami. Było to kluczowe działanie ukierunkowane na wzmocnienie komplementarności. O jego skuteczności świadczy wysoki poziom realizacji wsparcia w tych Działaniach weryfikowany przez poziom realizacji założonych wskaźników, który w przypadku Działania VII.4 i Działań XI.1 i XI.3 przekroczył zakładaną wartość docelową, a także wysoki poziom zadowolenia odbiorców ostatecznych wsparcia.

²⁸ Kryteria wyboru projektów dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 (EFRR), s. 333

Określenie czy realizowane wsparcie przyniosło efekt synergii będzie możliwe po upływie dłuższego czasu od zakończenia projektów, niemniej na tym etapie można dopatrywać się potencjalnej synergii wynikającej z pełniejszego zaspokojenia potrzeb wojewódzkiego systemu edukacji i odbiorców wsparcia i większej trwałości projektów wynikającej z możliwości wykorzystywania infrastruktury, wyposażenia i nabytych kompetencji przez nauczycieli w kolejnych latach.

Biorąc pod uwagę logikę interwencji zaplanowanej w ramach RPO WŁ 2014-2020 można także dostrzec szereg powiązań w zakresie wykraczającym poza system szeroko rozumianej edukacji. Analizując bowiem cele, jakie zostały przypisane przedsięwzięciom realizowanym w ramach OP XI można dopatrywać się ich oddziaływania w obszarach wspieranych w ramach innych OP RPO WŁ 2014-2020:

- **OP VII Infrastruktura dla usług społecznych** – w tym przypadku mówimy o wybranym zakresie powiązań związanych z dostępem do szeroko rozumianej edukacji, ale także zwiększenia zastosowania TIK w społeczeństwie;
- **OP IX Włączenie społeczne** – poprawa dostępności miejsc opieki przedszkolnej może przyczynić się m. in. do podniesienia poziomu aktywności zawodowej wśród osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym;
- **OP X Adaptacyjność pracowników i przedsiębiorstw w regionie** – podobnie jak w przypadku włączenie społeczne, także tutaj dzięki tworzeniu miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 zwiększone zostaną szanse na podjęcie oraz utrzymanie zatrudnienia przez osoby pełniące funkcje rodzicielskie.

Jak widać komplementarność wewnątrzprogramową można rozpatrywać zarówno w wąskim, jak i szerokim ujęciu. Można na nią także spojrzeć mając na uwadze szerszy kontekst rozwojowy planowany w programach krajowych. W Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych RPO WŁ 2014-2020 nie wskazano na komplementarność ewaluowanych Działań z innymi programami. Mimo to warto zwrócić uwagę, że w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) 2014-2020 realizowane były działania (Działanie 2.10 *Wysoka jakość systemu oświaty*) ukierunkowane na zwiększenie jakości systemu oświaty o szerokim spektrum form wsparcia, jednak na żadnej płaszczyźnie nie pokrywały się one z działaniami realizowanymi w ramach OP XI RPO WŁ 2014-2020. Oferowano w ich ramach wsparcie także dla nauczycieli, jednak ukierunkowane na rozwój innych kompetencji.

Analiza danych zastanych oraz analiza zgromadzonych w toku badania danych jakościowych wykazała, że można doszukać się także komplementarności OP XI RPO WŁ 2014-2020 z Programem Operacyjnym Polska Cyfrowa w zakresie podnoszenia kompetencji cyfrowych wśród osób chcących je rozwijać. Grupą docelową Działania 3.1 PO Polska Cyfrowa 2014-2020 były osoby fizyczne chcące rozwijać swoje kompetencje cyfrowe, podobnie zdefiniowana była grupa docelowa Działania XI.2 RPO WŁ 2014-2020. W obu Programach jako formy wsparcia w zakresie poszerzania kompetencji cyfrowych były szkolenia i kursy rozwijające umiejętności w zakresie TIK.

Nasza oś, właśnie te wszystkie TIKi, (...) cyfryzacja współgrały z programem Cyfrowa Polska (...) Możliwość otrzymania wsparcia w ramach projektu motywowała (...) JST. Dzięki naszym środkom. JST też było zmotywowane do dostosowania placówek. JST mniejszy wkład finansowy mogli złożyć na rozwój swojej infrastruktury (...), przy pomocy naszych środków też.

Respondent 2

Na poziomie regionalnym wystąpiła komplementarność OP XI RPO Wł 2014-2020 z *Polityką Rozwoju Edukacji Miasta Łodzi 2020+*, w ramach której realizowanych było w okresie od 2012 r. do 2020 r. 13 projektów ukierunkowanych na szerokie wsparcie edukacji. Projekty te obejmowały zarówno edukację przedszkolną, ogólną, zawodową i ustawiczną, a więc obszary, które wspierane były także w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020. W przypadku działań wynikających z *Polityki Rozwoju Edukacji Miasta Łodzi 2020+* zwłaszcza w zakresie celu strategicznego 2. Szkoły i placówki oświatowe o wysokim poziomie kształcenia, opieki i wychowania, celu strategicznego 3. Szkoły i placówki oświatowe otwarte na potrzeby rynku pracy i kształcenie ustawiczne, celu strategicznego 4. Szkoły i placówki oświatowe funkcjonujące w dobrych warunkach i celu strategicznego 5. Szkoły i placówki oświatowe kreujące społeczeństwo informacyjne zachodziła pomiędzy nimi a Poddziałaniem XI.1.3 i XI.1.4, XI.2.2 i XI.3.2 komplementarność jednookresowa.

W przypadku tych interwencji można mówić o komplementarności funkcyjnej, tj. dotyczącej tych samych obszarów problemowych, w tym przypadku głównie w zakresie wyposażenia placówek, dostępu do wysoko wykwalifikowanej kadry specjalistów w szkołach i przedszkolach oraz tworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego. Ponadto programy zaplanowane w *Polityce Rozwoju Edukacji Miasta Łodzi 2020+* skupiały się na obszarach w mniejszym stopniu uwzględnianych w RPO Wł 2014-2020, a nastawionych na podnoszenie jakości edukacji, np. poprawie dostępu do infrastruktury sanitarnej czy sportowej w placówkach edukacyjnych.

Na poziomie regionalnym można mówić również o komplementarności OP XI RPO Wł 2014-2020 ze *Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020*, która zakładała m.in. dostęp do lepszej jakości usług, w tym usług edukacyjnych. Jednym ze strategicznych kierunków celu operacyjnego 2 SRWł 2020 *Nowoczesny kapitał ludzki i rynek pracy* był rozwój szkolnictwa zawodowego, który obejmował wsparcie w zakresie zbieżnym z zakresem Działania XI.3, m.in. w zakresie stymulowania współpracy między szkołami zawodowymi a pracodawcami, wspierania rozwoju nowoczesnej bazy materialnej szkolnictwa zawodowego zapewniającej odpowiednie zaplecze dla praktycznej nauki zawodu, a także w zakresie celu operacyjnego 5 SRWł 2020 *Wysoki standard i dostęp do usług publicznych*, gdzie dostrzegalna jest spójność pomiędzy strategicznymi kierunkami działań: rozwój bazy żłobków i przedszkoli oraz podniesienie standardu placówek edukacyjnych na wszystkich etapach kształcenia, a zakresem działań podejmowanych w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020 (poza opieką żłobkową, której OP XI RPO Wł 2014-2020 nie obejmowała).

Można zatem wskazać na występowanie komplementarności OP XI RPO Wł 2014-2020, w tym komplementarności wewnętrznej (z Działaniem VII.4 RPO Wł 2014-2020) i zewnętrznej (PO Polska Cyfrowa 2014-2020) międzyprogramowej, jednookresowej (tj. finansowane w tym samym okresie programowania) i międzyfunduszowej (finansowanej w ramach różnych funduszy: EFS i EFRR).

5.1 Wpływ RPO Wł 2014-2020 na zwiększenie uczestnictwa dzieci w wysokiej jakości edukacji przedszkolnej

W województwie łódzkim od roku 2014 do roku 2021 liczba przedszkoli (w tym przedszkoli specjalnych) wzrosła z 636 (w tym 15 przedszkoli specjalnych) do 753 (w tym 21 przedszkoli specjalnych). Łącznie w ramach Podziałania XI.1.1 RPO Wł 2014-2020 zrealizowano 142 projekty, a w ramach Poddziałania XI.1.3 RPO Wł 2014-2020 26 projektów. W Poddziałaniu XI.1.1 wsparcie realizowane było w najczęściej w obrębie następujących powiatów: miasta Łodzi (21 projektów), piotrkowskiego (13 projektów) i opoczyńskiego (10 projektów). W Poddziałaniu XI.1.3 wszystkie 26 projektów zlokalizowanych było w mieście Łodzi.

Najmniej projektów zostało zrealizowanych w powiatach: wieruszowskim (1 projekt), brzezińskim (2 projekty), wieluńskim (2 projekty), pączęczańskim, radomszczańskim, rawskim i skierniewickim (po 3 projekty). Te obszary można uznać za w najmniejszym stopniu objęte wsparciem w obszarze edukacji przedszkolnej.

Tabela 13. Powiaty, w których realizowane były projekty w ramach Poddziałania XI.1.1

Powiat	Liczba zrealizowanych projektów
Bełchatowski	5
Brzeziński	2
Kutnowski	8
Łaski	5
Łęczycki	7
Łowicki	7
Łódzki wschodni	6
m. Łódź	21
Opoczyński	10
Pabianicki	7
Pączęczański	3
Piotrkowski	13
m. Piotrków Trybunalski	7
Poddębicki	7
Radomszczański	3
Rawski	3
Sieradzki	7
Skierniewicki	3
Tomaszowski	7
Wieluński	2
Wieruszowski	1
Zduńskowolski	5

Powiat	Liczba zrealizowanych projektów
Zgierski	6

Źródło: opracowanie własne ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Z danych wskaźnikowych dla Działania XI.1 RPO Wł 2014-2020 wynika, że w ramach tej interwencji utworzono nowe oddziały przedszkolne w: gminie Będków (powiat tomaszowski), gminie Bełchatów (powiat bełchatowski), gminie Andrespol (powiat łódzki wschodni), gminie Ujazd (powiat tomaszowski), gminie Koluszki (powiat łódzki wschodni) oraz w Uniejowie (powiat poddębicki), a także w powiecie piotrkowskim i radomszczańskim w ramach projektu *Przedszkole Kubusia Puchatka*. W projektach realizowanych na wskazanych obszarach uwzględniono wskaźnik *Liczba utworzonych oddziałów przedszkolnych*. Ponadto w ramach projektu *Kolorowy Świat – przedszkole w gminie wiejskiej Kutno* stworzono nowe miejsca przedszkolne (wskaźnik *Liczba stworzonych nowych wolnych miejsc przedszkolnych dla dzieci*). Opierając się na tych danych należy uznać, że wskazane powiaty w największym stopniu zwiększyły dostępność edukacji przedszkolnej.

W ramach interwencji, której ocena przedstawiona została w niniejszym raporcie, dofinansowaniem objęto 3 086 miejsc wychowania przedszkolnego, z założonych 2 678, a także 8 797 dzieci w zakresie realizacji zajęć zwiększających szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej, z założonych 2 678²⁹. W przypadku obu wskaźników produktu tj. *Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie [szt.]* i *Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej* wartość docelowa dla 2023 r. została przekroczona – w przypadku wskaźnika *Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej* osiągnęła wartość niemal 3,5-krotnie wyższą niż zakładana.

Tabela 14. Wartość docelowa i osiągnięta - działanie XI.1

Nazwa wskaźnika	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektu	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej dla 2023 r.
Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie [szt.]	3 086	2 678	115,24%
Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	8 797	2 678	328,49%

²⁹ Stan na dzień: 02.04.2023 r. na podstawie przekazanej przez Zamawiającego bazy SL2014

Źródło: opracowanie własne, ASM Centrum Badań i Analiz Rynku na podstawie Informacji kwartalnej z realizacji RPO WŁ 2014-2020 składana po IV kw. 2022 r.

Wsparcie w ramach Poddziałania XI.1, zaprojektowane w ramach interwencji ocenić należy jako wysoce skuteczne. Za miarę skuteczności wsparcia autorzy niniejszego opracowania uznali między innymi deklarację badanych – nauczycieli i pracowników OWP, co do realizacji zaprojektowanych i wdrożonych działań w przypadku braku otrzymanego z RPO WŁ 2014-2020 wsparcia. Zdecydowana większość stwierdziła, że działania takie nie mogłyby zostać zrealizowane, gdyby nie otrzymane wsparcie, przy czym najczęściej za działanie niemożliwe do realizacji uznawano utworzenie miejsc przedszkolnych. Działanie to uznać należy za najbardziej kosztochłonne.

Tabela 15. Podjęte działania a potrzeby placówek

Jakie działania realizowane w projekcie w największym Pana/i zdaniem stopniu odpowiadały na potrzeby placówki? (możliwość wielokrotnego wyboru odpowiedzi)	Czy Pana/i zdaniem możliwe byłoby osiągnięcie tych efektów bez uczestnictwa placówki w projekcie?		
	Tak	Nie	Nie mam zdania/trudno powiedzieć
Doposażenie placówki w niezbędny sprzęt i materiały dydaktyczne	2,6%	78,5%	18,9%
Rozszerzenie oferty o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci	3,0%	71,9%	25,1%
Doskonalenie umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli	3,7%	74,2%	22,1%
Dostosowanie istniejących miejsc wychowania przedszkolnego do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami lub realizacja dodatkowej oferty dla takich dzieci	4,7%	80,2%	15,1%
Utworzenie nowych miejsc	2,9%	82,9%	14,3%
Wydłużenie godzin pracy przedszkola	1,9%	79,6%	18,5%

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami i pracownikami pedagogicznymi OWP N=281

W oparciu o deklaracje respondentów uznać należy, że formy wsparcia, które w największym stopniu pozwoliły na zaspokojenie zdiagnozowanych potrzeb OWP, a zostały uznane za niemożliwe do osiągnięcia poza środkami z RPO WŁ 2014-2020 są tymi, które miały największy wpływ na osiągnięcie zakładanych efektów interwencji. Są to: utworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego, dopasowanie istniejących miejsc wychowania przedszkolnego do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami lub realizacji dodatkowej oferty dla takich dzieci, wydłużenie godzin pracy przedszkola i doposażenie placówki w niezbędny sprzęt i materiały dydaktyczne. Warto zwrócić uwagę, że w znaczącej przewadze są to działania ukierunkowane na wsparcie materialne i rzeczowe placówek przedszkolnych.

Miarą pozytywnego efektu/skuteczności wspomnianego wsparcia jest przede wszystkim poprawa w zakresie zidentyfikowanych obszarów wpływających na jakość opieki nad dziećmi do lat 6 w placówkach do tego przeznaczonych. Z tego powodu do analizy skuteczności wsparcia przedszkolnego wykorzystano badanie kwestionariuszowe przeprowadzone wśród nauczycieli/pedagogów korzystających ze wsparcia w poddziałaniu XI.1. Jeżeli chodzi o dostępność miejsc przedszkolnych dla większej liczby dzieci, to zaobserwowano wzrost

jakości usług w tym zakresie o prawie 27% (suma odpowiedzi „oceniłam raczej pozytywnie i zdecydowanie pozytywnie”). Wsparcie dzieci z niepełnosprawnościami jest szczególną formą, w przypadku której korzystne zmiany są najbardziej dostrzegalne: zarówno w przypadku dostosowania miejsc wychowania przedszkolnego do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami (aż 38% badanych dostrzegło wzrost jakości w tym zakresie), jak i realizacji dodatkowej oferty edukacyjnej dla dzieci z niepełnosprawnościami (wzrost oceny jakości po przystąpieniu do projektu o 45%), czy wprowadzenie dodatkowych zajęć zwiększających szanse edukacyjne dzieci z deficytami wynikającymi z niepełnosprawności (45% wskazań więcej na odpowiedzi odnoszące się do pozytywnej oceny jakości).

Tabela 16. Ocena różnych aspektów przed i po przystąpieniu do projektu

Ocena aspektów wsparcia		Przed przystąpieniem do projektu	Po przystąpieniu do projektu
Dostępność miejsc przedszkolnych dla większej liczby dzieci	1 – zdecydowanie negatywnie	2,5%	0,4%
	2 – raczej negatywnie	12,4%	2,5%
	3 – nie wiem	35,8%	21,3%
	4 – pozytywnie	38,7%	40,1%
	5 – zdecydowanie pozytywnie	10,6%	35,8%
Dostosowanie istniejących miejsc wychowania przedszkolnego do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami	1 – zdecydowanie negatywnie	1,8%	0,0%
	2 – raczej negatywnie	18,1%	1,1%
	3 – nie wiem	27,7%	8,5%
	4 – pozytywnie	45,4%	39,7%
	5 – zdecydowanie pozytywnie	7,1%	50,7%
Realizacja dodatkowej oferty edukacyjnej i specjalistycznej dla dzieci z niepełnosprawnościami	1 – zdecydowanie negatywnie	1,4%	0,0%
	2 – raczej negatywnie	22,3%	0,4%
	3 – nie wiem	28,0%	6,4%
	4 – pozytywnie	40,8%	30,9%
	5 – zdecydowanie pozytywnie	7,4%	62,4%
Organizacja i prowadzenie dodatkowych zajęć wspierających na rzecz zwiększania szans edukacyjnych dzieci w zakresie wyrównywania stwierdzonych deficytów wynikających z niepełnosprawności	1 – zdecydowanie negatywnie	1,8%	0,0%
	2 – raczej negatywnie	19,9%	0,0%
	3 – nie wiem	28,0%	4,6%
	4 – pozytywnie	44,7%	30,9%
	5 – zdecydowanie pozytywnie	5,7%	64,5%
Doskonalenie zawodowe nauczycieli w zakresie umiejętności i kompetencji	1 – zdecydowanie negatywnie	0,7%	0,0%
	2 – raczej negatywnie	15,6%	0,4%
	3 – nie wiem	28,4%	3,5%

Ocena aspektów wsparcia		Przed przystąpieniem do projektu	Po przystąpieniu do projektu
niezbędnych do pracy z dziećmi	4 – pozytywnie	47,2%	32,3%
	5 – zdecydowanie pozytywnie	8,2%	63,8%

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami i pracownikami pedagogicznymi OWP N=281

Stopień zaspokojenia potrzeb odbiorców wsparcia był generalnie bardzo wysoki: tylko niecałe 1,4% badanych odbiorców wsparcia w ramach poddziałania XI.1.1 oceniło, że projekt nie pozwolił na zaspokojenie zidentyfikowanych potrzeb.

Tabela 17. Poziom zaspokojenia potrzeb placówki

W jakim stopniu projekt pozwala/pozwolił Pana/i zdaniem na zaspokojenie zidentyfikowanych przed realizacją projektu potrzeb placówki? (w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, iż projekt zdecydowanie nie pozwolił, zaś 5 – zdecydowanie pozwolił na zaspokojenie potrzeb)	Procent
1 zdecydowanie nie pozwolił	0,0%
2	1,4%
3	8,5%
4	35,5%
5 zdecydowanie pozwolił na zaspokojenie potrzeb	54,6%

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami i pracownikami pedagogicznymi OWP N=281

W zakresie stopnia zaspokojenia potrzeb placówek (względem potrzeb zidentyfikowanych przed realizacją) występują jednak różnice w zależności od rodzaju otrzymanego wsparcia. Ocenę neutralną najczęściej przyznawali respondenci, w przypadku których utworzone zostały w ramach projektu dodatkowe miejsca wychowania przedszkolnego. Spowodowane może to być dużymi potrzebami podmiotów, jeżeli chodzi o liczbę dostępnych miejsc przedszkolnych.

Tabela 18. Poziom zaspokojenia różnych potrzeb placówki

Rodzaj otrzymanego wsparcia	W jakim stopniu projekt pozwala/pozwolił Pana/i zdaniem na zaspokojenie zidentyfikowanych przed realizacją projektu potrzeb placówki? (w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, iż projekt zdecydowanie nie pozwolił, zaś 5 – zdecydowanie pozwolił na zaspokojenie potrzeb)		
	Ocena negatywna (1-2)	Ocena neutralna (3)	Ocena pozytywna (4+5)
Doposażenie placówki w niezbędny sprzęt i materiały dydaktyczne	0,9%	57,9%	41,2%
Rozszerzenie oferty o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci	1,3%	54,9%	43,8%

Doskonalenie umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli	1,4%	59,0%	39,6%
Dostosowanie istniejących miejsc wychowania przedszkolnego do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami lub realizacja dodatkowej oferty dla takich dzieci	1,9%	57,5%	40,6%
Utworzenie nowych miejsc	0,0%	68,6%	31,4%
Wydłużenie godzin pracy przedszkola	1,9%	48,1%	50,0%

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami i pracownikami pedagogicznymi OWP N=281

Przedstawiciele IZ RPO Wł 2014-2020 również pozytywnie oceniali wsparcie jakie zostało przekazane placówkom edukacji przedszkolnej w ramach projektów, podkreślając jego szeroki zakres.

„Wzbogacenie oferty o dodatkowe zajęcia, wydłużyliśmy też czas pracy, wyposażenie oddziału przedszkolnego, na pewno były dodatkowe zajęcia dla dzieciaczek z grupy przedszkolnej. (...) było szkolenie dla nauczycieli podnoszące kwalifikacje, tego nawet było sporo różnych (...) zakresów.”

Respondent 1

„Staraliśmy się (...) zaspokoić szerokie potrzeby poprzez doposażenie przedszkoli (...), wyrównanie ich deficytów, (...) zapewnienie (...) zajęć dodatkowych. To samo dotyczyło się i szkół podstawowych i zawodowych, (...) gdzie uczniowie mogli rozwijać się zawodowo i doksztalać się poprzez różne kursy. No i tak samo dla osób dorosłych, (...) doszkolenia osób dorosłych, które z własnej inicjatywy zgłaszały się do projektów.”

Respondent 3

Odbiorcy Działania XI.1 najczęściej wskazywali na konieczność poprawy oferty wychowania przedszkolnego w zakresie doposażenia placówki w niezbędny sprzęt i materiały dydaktyczne (67% wskazań) oraz rozszerzenia oferty o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci.

Tabela 19. Działania do podjęcia w celu poprawy/ulepszenia/uzupełnienia oferty wychowania przedszkolnego

Jakie działania należałoby Pana/i zdaniem podjąć w przyszłości, aby poprawić, ulepszyć,	Doposażenie placówki w niezbędny sprzęt i materiały dydaktyczne	67,0%

uzupełnić ofertę wychowania przedszkolnego? (możliwość wielokrotnego wyboru odpowiedzi)	Rozszerzenie oferty o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci	67,4%
	Doskonalenie umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli	50,7%
	Dostosowanie istniejących miejsc wychowania przedszkolnego do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami lub realizacja dodatkowej oferty dla takich dzieci	53,5%
	Utworzenie nowych miejsc	27,0%
	Wydłużenie godzin pracy przedszkola	18,4%
	Inne, jakie?	2,5%

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami i pracownikami pedagogicznymi OWP N=281

Uczestnicy wywiadów jakościowych reprezentujący IZ zwrócili uwagę na istotną kwestię związaną z niezaspokojeniem wszystkich oczekiwań placówek wychowania przedszkolnego wskazując na działania, które mogłyby być poszerzone. Postulują zwiększenie puli środków finansowanych na wyposażenie placówek, gdyż dzieci z różnymi niepełnosprawnościami niszczą i zużywają pomoce dydaktyczne częściej niż ich pełnosprawni rówieśnicy oraz możliwość zatrudnienia osób w placówce, które byłyby np. pomocą nauczyciela w celu przejścia z dzieckiem do innej Sali ćwiczeń.

„Wiadomo zawsze (...) może być więcej tego tych pomocy dydaktycznych (...). Bo mamy dzieci z tak różnymi deficytami. Rozety, zabawki się też niszczą, te pomoce. Są dzieci, które (...) mają problemy z percepcją, motoryką, tak więc a tu puszcza, a ten nadepna, a to taka koordynacja jest nie jeszcze w pełni wyćwiczona, więc wiadomo. Ale myślę, że w dużej mierze zaspokoiliśmy nasze oczekiwania.”

Respondent 1

„Na pewno przydałoby się tam więcej osób do pomocy (...). Bo mamy dzieci właśnie z takimi deficytami, że (...) jedna pani czy jakiś jeszcze nauczyciel wspomagający teraz czy jakaś pomocy.”

Respondent 1

Odnosząc się do potrzeby dokonania zmian we wsparciu kierowanym do przedszkoli wskazywano przede wszystkim na:

- zwiększenie kadry dydaktycznej w placówkach,
- zwiększenie kadry pomocowej (pomocy nauczyciela) w placówkach,
- wydłużenie czasu pracy tych placówek.

Są to działania, które powinny być kontynuowane, tak jak i te ukierunkowane na doposażanie placówek, podnoszenie stopnia ich inkluzywności w zakresie dostępu dla

dzieci z niepełnosprawnościami, organizację zajęć dodatkowych wspierających rozwój kompetencji kluczowych i społecznych wśród dzieci, podnoszenie kwalifikacji nauczycieli.

„Wie Pani co no chyba wydłużenie okresu godzin pracy przedszkoli w ramach projektu są, to jest taka dobra praktyka.”

Respondent 2

„Głównie były to doposażenia placówek albo powstawania nowych oddziałów.”

Respondent 3

Wartą rozważenia kwestią, na którą szczególny nacisk kładli eksperci z obszaru edukacji i szkolnictwa, jest uwzględnienie w zakresie zajęć dla dzieci uczęszczających do przedszkoli zajęć rozwijających kompetencje cyfrowe. Są one jednymi z kluczowych kompetencji we współczesnym świecie. Rozwój cyfryzacji sprawia, że będą one coraz bardziej pożądane na rynku pracy i niezbędne w codziennym życiu. Dzieci w wieku przedszkolnym uczą się z dużą łatwością i już na tym etapie można wyposażać je w tego typu kompetencje. W ramach Działania XI.1 RPO Wł 2014-2020 oferowano wsparcie w zakresie wspierania rozwoju kompetencji kluczowych w przedszkolach, jednak wyniki badania nie wykazały jednoznacznie jakoby działania te rozwijały również kompetencje cyfrowe wśród przedszkolaków.

5.2 Wpływ RPO Wł 2014-2020 na podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych oraz umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

W ramach ewaluowanej interwencji liczba uczniów objętych wsparciem wyniosła 57 807, przy założonej wartości (dla 2023 r.) 6 450, liczba nauczycieli wyniosła 9 263 przy założeniu 1 248, liczba szkół z doposażonymi pracownikami przedmiotowymi wyniosła 341, przy założeniach 289, liczba szkół wyposażonych w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych wyniosła 404, przy założonej 289, a liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK wyniosła 5 753 przy założonej 1 248. Założone wartości wszystkich wskaźników produktu zostały przekroczone – są to wartości od 17,99 pp. w przypadku wskaźnika *Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały doposażone w programie* do 796,23 pp. w przypadku wskaźnika *Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych w programie*.

Tabela 20. Wartość docelowa i osiągnięta - działanie XI.2

Nazwa wskaźnika	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektu	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej dla 2023 r.
Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych w programie	57 807	6 450	896,23%
Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	9 263	1 248	742,23%
Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie	341	289	117,99%
Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	404	289	139,79%
Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie	5 753	1 248	460,98%

Źródło: opracowanie własne, ASM Centrum Badań i Analiz Rynku na podstawie Informacji kwartalnej z realizacji RPO Wł 2014-2020 składana po IV kw. 2022

Perspektywa nauczycieli

Wpływ projektów oceniany był przez odbiorców ostatecznych wsparcia. W przypadku nauczycieli szkół i placówek systemu oświaty kształcenia ogólnego oceny dokonano poprzez odniesienie się do jakości usług edukacyjnych w 9 aspektach: kompetencji nauczycieli, oferty edukacyjnej placówek, wyposażenia w niezbędny sprzęt i materiały dydaktyczne, oferty zajęć pozalekcyjnych, w tym rozwijających uzdolnienia, oferty dodatkowych zajęć dydaktyczno-wyrównawczych dla uczniów, oferty zajęć dla uczniów z zakresu kształtowania kompetencji kluczowych umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy, warunków dla nauczania opartego na metodzie eksperymentu, korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym kształtowanie kompetencji cyfrowych uczniów oraz wyposażenia w pomoce dydaktyczne oraz specjalistyczny sprzęt do rozpoznawania potrzeb rozwojowych, edukacyjnych i możliwości psychofizycznych oraz wspomagania rozwoju i prowadzenia terapii uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Ocena dokonywana była w dwóch perspektywach czasowych: przed projektem i po projekcie, a jej celem było uchwycenie zmian jakie zaszły w efekcie realizacji projektów.

Ocena każdego ze wskazanych aspektów przed uczestnictwem w projekcie kształtowała się jako pozytywna – była to najczęściej wskazywana ocena w każdym przypadku, aczkolwiek odsetek wskazań na ocenę *pozytywną* różnił się w zależności odmawianego aspektu.

Najwięcej pozytywnych ocen na okres przedprojektowy przypadało na ofertę edukacyjną szkół (67,9% wskazań) i kompetencje nauczycieli (63,6% wskazań). Ponad połowa respondentów pozytywnie oceniała także takie aspekty, jak: oferta dodatkowych zajęć dydaktyczno-wyrównawczych dla uczniów (58,1%), korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym kształtowanie kompetencji cyfrowych uczniów (54,5%), oferta zajęć pozalekcyjnych, w tym rozwijających uzdolnienia (52,3%) i wyposażenie w niezbędny sprzęt i materiały dydaktyczne (51,2%).

Analizując dane dotyczące oceny jakości edukacji można jednoznacznie stwierdzić, że projekty realizowane w ramach RPO Wł 2014-2020 pozytywnie wpłynęły na wszystkie wskazane obszary. W każdym z tych aspektów najczęściej wskazywaną oceną w odniesieniu do etapu poprojektowego jest *zdecydowanie pozytywnie*. Największy odsetek nauczycieli zdecydowanie pozytywnie ocenia po uczestnictwie w projekcie kompetencje nauczycieli (65,5%), wyposażenie w niezbędny sprzęt i materiały dydaktyczne (63,8%) i korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym kształtowanie kompetencji cyfrowych uczniów (60,3%). Ponad połowa respondentów wystawia zdecydowanie pozytywną ocenę po uczestnictwie w projekcie takim aspektem wpływającym na jakość edukacji, jak: oferta edukacyjna placówki (59,2%), oferta dodatkowych zajęć dydaktyczno-wyrównawczych dla uczniów (54,0%), oferta zajęć pozalekcyjnych, w tym rozwijających uzdolnienia (55,3%) i wyposażenie w pomoce dydaktyczne oraz specjalistyczny sprzęt do rozpoznawania potrzeb rozwojowych, edukacyjnych i możliwości psychofizycznych oraz wspomagania rozwoju i prowadzenia terapii uczniów ze specjalnymi potrzebami (54,0%).

Podsumowując zagadnienie związane z oceną jakości edukacji należy zwrócić uwagę na fakt, że we wszystkich aspektach odsetek pozytywnych (w przypadku okresu przed projektem) i zdecydowanie pozytywnych (w przypadku okresu po projekcie) jest wysoki i znaczący. Ogólna ocena jakości edukacji w oczach nauczycieli była pozytywna także przed wdrożeniem wsparcia z RPO Wł 2014-2020, jednak otrzymane wsparcie przyniosło pozytywne efekty w postaci wzrostu tej jakości we wszystkich analizowanych aspektach.

Tabela 21. Ocena wpływu RPO Wł 2014-2020 na jakość edukacji

Obszary poddane ocenie		Ocena przed uczestnictwem w projekcie	Ocena po uczestnictwie w projekcie
Kompetencje nauczycieli	zdecydowanie negatywnie	0,5%	1,6%
	raczej negatywnie	3,0%	0,3%
	nie wiem	14,2%	2,2%
	pozytywnie	63,6%	30,4%
	zdecydowanie pozytywnie	18,6%	65,5%
Oferta edukacyjna placówki	zdecydowanie negatywnie	0,0%	0,0%
	raczej negatywnie	7,1%	0,3%

Obszary poddane ocenie		Ocena przed uczestnictwem w projekcie	Ocena po uczestnictwie w projekcie
	nie wiem	11,2%	2,7%
	pozytywnie	67,9%	37,8%
	zdecydowanie pozytywnie	13,7%	59,2%
Wyposażenie w niezbędny sprzęt i materiały dydaktyczne	zdecydowanie negatywnie	2,2%	0,3%
	raczej negatywnie	21,1%	1,6%
	nie wiem	16,4%	4,4%
	pozytywnie	51,2%	29,9%
	zdecydowanie pozytywnie	9,0%	63,8%
Oferta zajęć pozalekcyjnych, w tym rozwijających uzdolnienia	zdecydowanie negatywnie	1,6%	0,3%
	raczej negatywnie	16,2%	1,6%
	nie wiem	19,2%	5,2%
	pozytywnie	52,3%	37,5%
	zdecydowanie pozytywnie	10,7%	55,3%
Oferta dodatkowych zajęć dydaktyczno-wyrównawczych dla uczniów	zdecydowanie negatywnie	1,6%	0,3%
	raczej negatywnie	14,2%	0,8%
	nie wiem	14,8%	4,9%
	pozytywnie	58,1%	40,0%
	zdecydowanie pozytywnie	11,2%	54,0%
Oferta zajęć dla uczniów z zakresu kształtowania kompetencji kluczowych umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy	zdecydowanie negatywnie	1,6%	0,3%
	raczej negatywnie	16,7%	1,6%
	nie wiem	29,9%	11,5%
	pozytywnie	45,2%	40,3%
	zdecydowanie pozytywnie	6,6%	46,3%
Warunki dla nauczania opartego na metodzie eksperymentu	zdecydowanie negatywnie	2,5%	0,5%
	raczej negatywnie	22,7%	2,5%
	nie wiem	27,1%	14,5%
	pozytywnie	42,7%	36,4%
	zdecydowanie pozytywnie	4,9%	46,0%
Korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym	zdecydowanie negatywnie	1,4%	0,3%
	raczej negatywnie	12,3%	0,5%

Obszary poddane ocenie		Ocena przed uczestnictwem w projekcie	Ocena po uczestnictwie w projekcie
kształtowanie kompetencji cyfrowych uczniów	nie wiem	21,6%	4,4%
	pozytywnie	54,5%	34,5%
	zdecydowanie pozytywnie	10,1%	60,3%
Wyposażenie w pomoce dydaktyczne oraz specjalistyczny sprzęt do rozpoznawania potrzeb rozwojowych, edukacyjnych i możliwości psychofizycznych oraz wspomagania rozwoju i prowadzenia terapii uczniów ze specjalnymi potrzebami	zdecydowanie negatywnie	4,7%	0,8%
	raczej negatywnie	20,3%	1,6%
	nie wiem	22,2%	6,8%
	pozytywnie	46,3%	36,7%
	zdecydowanie pozytywnie	6,6%	54,0%

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami szkół i placówek systemu oświaty kształcenia ogólnego N=365

Nauczyciele najczęściej wskazywali na wystąpienie następujących efektów będących następstwem udziału szkół w projektach realizowanych w ramach RPO Wł 2014-2020: wzrost poziomu nauczania poprzez poprawę dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych (82,7%), osiąganie lepszych efektów kształcenia (80,8%) oraz zapewnienie warunków dla prawidłowego rozwoju psychofizycznego dzieci i młodzieży (78,9%). Ponadto niemal 60% nauczycieli identyfikuje zwiększenie przyszłej adaptacyjności uczniów na rynku pracy jako efekt udziału szkół w projektach. Blisko 53% nauczycieli wskazało również jako efekt poprawę dostępu szkoły/placówki dla większej liczby uczniów.

Przy analizie identyfikacji efektów projektów RPO Wł 2014-2020, w których uczestniczyli nauczyciele w ramach Działania XI.1 warto zwrócić także uwagę na fakt, że odsetki wskazań na brak wystąpienia wszystkich wymienionych efektów wskazywała nieznaczna część respondentów. Jedynie w przypadku efektów zdefiniowanych jako poprawa dostępu do szkoły/placówki dla większej liczby uczniów i zwiększenie przyszłej adaptacyjności uczniów na rynku pracy dostrzegalna jest znaczący odsetek odpowiedzi świadczących o braku opinii w danym obszarze bądź pewności, że taki efekt wystąpił lub był następstwem projektów z RPO Wł 2014-2020 realizowanych w szkołach (odpowiedź *nie wiem/trudno powiedzieć*) – odpowiednio 38,4% i 39,5%.

Tabela 22. Efekty udziału szkoły w projekcie

Efekty projektu	Procent	
Poprawa dostępu do szkoły/placówki dla większej liczby uczniów	Tak	52,9%
	Nie	8,8%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	38,4%
Wzrost poziomu nauczania poprzez poprawę dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych	Tak	82,7%
	Nie	2,7%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	14,5%
Osiąganie lepszych efektów kształcenia	Tak	80,8%
	Nie	1,9%

	Nie wiem/trudno powiedzieć	17,3%
Zapewnienie warunków dla prawidłowego rozwoju psychofizycznego dzieci i młodzieży	Tak	78,9%
	Nie	2,2%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	18,9%
Zwiększono przyszłą adaptacyjność uczniów na rynku pracy	Tak	58,4%
	Nie	2,2%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	39,5%

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami szkół i placówek systemu oświaty kształcenia ogólnego N=365

Oceniając stopień zaistnienia określonych efektów w następstwie udziału szkół w projektach realizowanych w ramach RPO WŁ 2014-2020 opinie nauczycieli wskazują na wysoki wpływ tychże projektów na rozwój szkół w zdefiniowanych obszarach.

Możliwość przyjmowania przez szkołę/placówkę większej liczby uczniów została osiągnięta dzięki projektom RPO WŁ 2014-2020 w wysokim stopniu w opinii 35,8% nauczycieli.

W przypadku tego efektu 27,5% badanych oceniło stopień wpływu RPO WŁ 2014-2020 na ten obszar na przeciętny (ani niski, ani wysoki).

Na wysoki poziom wzrostu nauczania poprzez poprawę dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych jako efektu będącego następstwem wsparcia otrzymanego przez szkoły w ramach RPO WŁ 2014-2020 wskazało 87,7% nauczycieli, w tym 33,4% określiło ten wpływ jako zdecydowanie wysoki.

Z kolei 84,0% nauczycieli wysoko ocenia wpływ działań realizowanych w projektach w ramach RPO WŁ 2014-2020 na osiągnięcie rezultatu wskazującego na osiąganie przez szkoły lepszych efektów kształcenia, w tym 30,8% szacuje ten poziom na zdecydowanie wysoki.

W przypadku efektu zdefiniowanego jako poprawa warunków dla prawidłowego rozwoju psychofizycznego dzieci i młodzieży odsetek wskazań na wysoki wpływ projektów, w których uczestniczyły szkoły wyniósł 90%, w tym 35,1% nauczycieli oszacowało go jako zdecydowanie wysoki.

Nieznacznie niżej oceniony został wpływ projektów na osiągnięcie efektu związanego ze zwiększeniem przyszłej adaptacyjności uczniów na rynku pracy – 88,3% nauczycieli oceniło go jako wysoki, w tym 35,2% na zdecydowanie wysoki.

Tabela 23. Stopień wpływu projektów realizowanych w ramach RPO WŁ 2014-2020 na osiągnięcie efektów przez szkoły

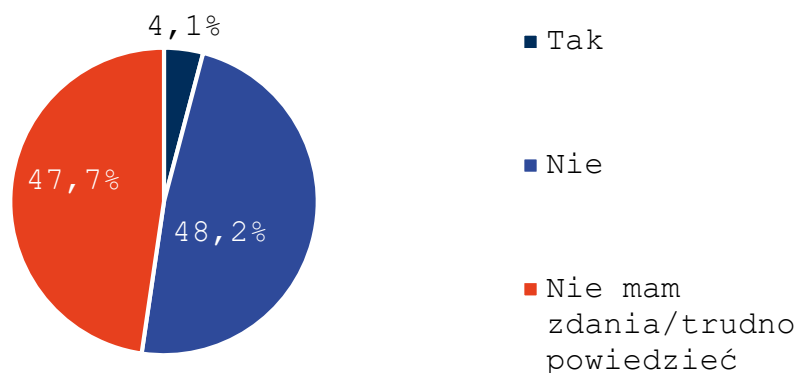
Szkoła/placówka może przyjmować większą liczbę uczniów	bardzo niskim	1,6%
	raczej niskim	0,5%
	przeciętny	27,5%
	raczej wysokim	35,8%
	zdecydowanie wysokim	21,2%
	nie wiem/trudno powiedzieć	13,5%
Wzrósł poziom nauczania poprzez poprawę dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych	bardzo niskim	0,7%
	raczej niskim	0,7%

	przeciętny	7,9%
	raczej wysokim	54,3%
	zdecydowanie wysokim	33,4%
	nie wiem/trudno powiedzieć	3,0%
Osiągnane są lepsze efekty kształcenia	bardzo niskim	0,0%
	raczej niskim	0,3%
	przeciętny	12,2%
	raczej wysokim	53,2%
	zdecydowanie wysokim	30,8%
	nie wiem/trudno powiedzieć	3,4%
Poprawiono warunki dla prawidłowego rozwoju psychofizycznego dzieci i młodzieży	bardzo niskim	0,0%
	raczej niskim	0,3%
	przeciętny	6,6%
	raczej wysokim	54,9%
	zdecydowanie wysokim	35,1%
	nie wiem/trudno powiedzieć	3,1%
Zwiększono przyszłą adaptacyjność uczniów na rynku pracy	bardzo niskim	0,0%
	raczej niskim	0,0%
	przeciętny	8,9%
	raczej wysokim	53,1%
	zdecydowanie wysokim	35,2%
	nie wiem/trudno powiedzieć	2,8%

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami szkół i placówek systemu oświaty kształcenia ogólnego N=365

Mimo wysokich ocen w zakresie stopnia wpływu projektów realizowanych w ramach RPO Wł 2014-2020 na wzrost jakości edukacji w szkołach nauczyciele nie są jednogłośni w zakresie oceny możliwości osiągnięcia tych samych efektów bez wsparcia płynącego z RPO Wł 2014-2020. Tego zdania jest niespełna połowa nauczycieli szkół/placówek (48,2%), a zbliżony odsetek spośród nich nie ma co do tego pewności lub nie rozważało tej kwestii w tym kontekście (odpowiedź *nie mam zdania/ trudno powiedzieć*). Jedynie 4,1% nauczycieli jest przekonanych, że można by było osiągnąć te same efekty bez udziału wsparcia płynącego z RPO Wł 2014-2020.

Wykres 7. Możliwość osiągnięcia efektów bez wsparcia z RPO Wł 2014-2020

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami szkół i placówek systemu oświaty kształcenia ogólnego N=365

W oparciu o opinie nauczycieli szkół i placówek kształcenia ogólnego trudno jednoznacznie określić, które działania uwzględnione w realizowalnych projektach w największym stopniu wpływały na uzyskanie efektów. Wszystkie formy wsparcia były uznawane za niezwykle istotne i trafne. Można więc założyć, że zarówno wsparcie materialne w postaci doposażenia placówek, jak i to ukierunkowane na rozwój kompetencji uczniów i nauczycieli było tak samo istotne w kontekście osiągnięcia założonych efektów.

W opinii ponad połowy nauczycieli obszary wymagające dalszego wsparcia to: dążenie do osiągnięcia lepszych efektów kształcenia (56,4%) oraz zwiększenie przyszłej adaptacyjności uczniów na rynku pracy (51,2%). Blisko połowa nauczycieli wskazała na potrzebę kontynuacji wsparcia w obszarach: poprawa warunków dla prawidłowego rozwoju psychofizycznego dzieci i młodzieży (49,3%) i poprawa poziomu nauczania poprzez poprawę dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych (48,2%). Jedynie w przypadku zwiększenia możliwości przyjmowania przez szkołę/placówkę większej liczby uczniów odsetek odpowiedzi twierdzących wśród nauczycieli nie osiągnął 30%.

Tabela 24. Potrzeba kontynuacji wsparcia w obszarach jakości edukacji

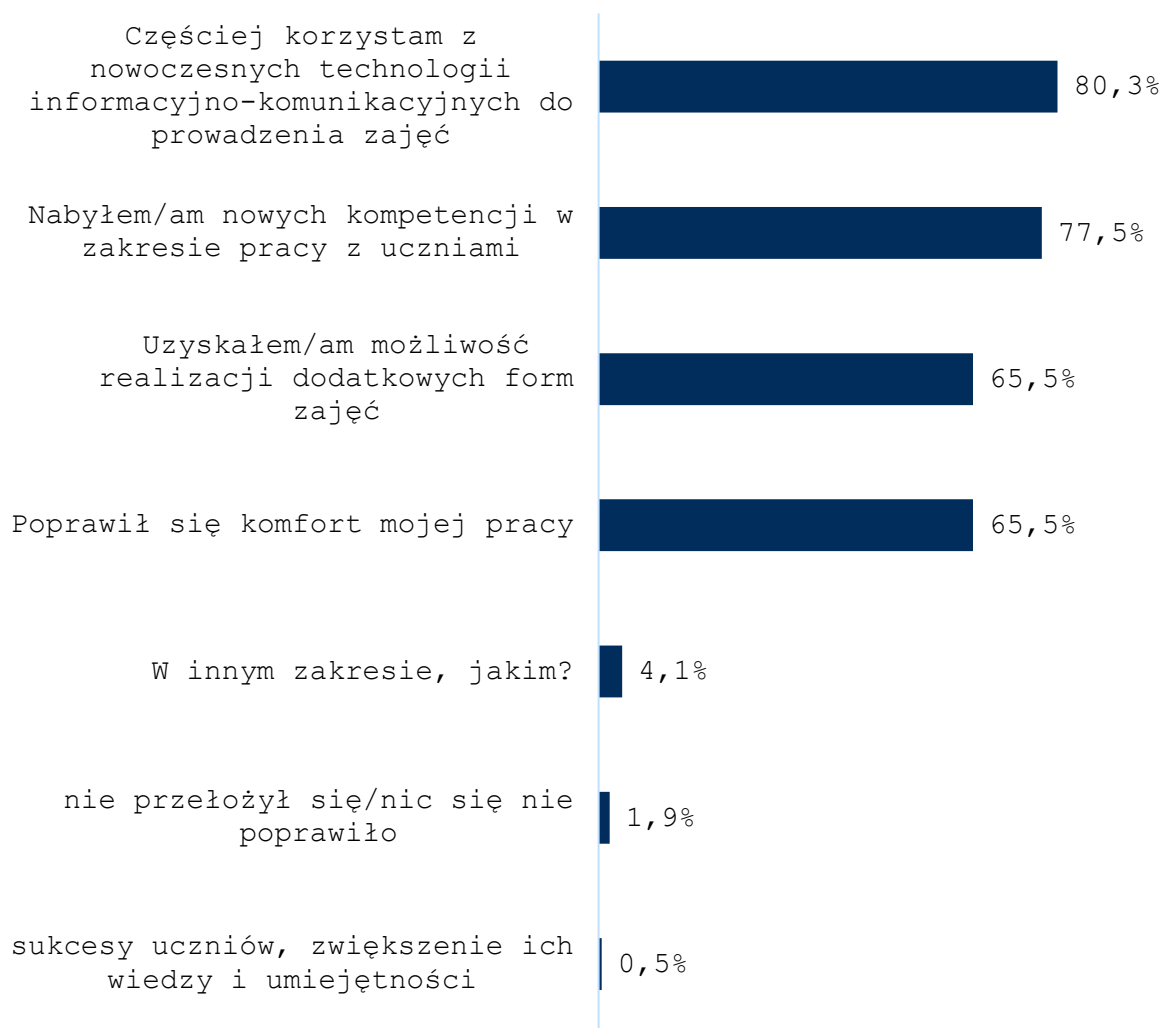
Zwiększenie możliwości przyjmowania przez szkołę/placówkę większej liczby uczniów	Tak	28,2%
	Nie	36,2%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	35,6%
Poprawa poziomu nauczania poprzez poprawę dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych	Tak	48,2%
	Nie	25,8%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	26,0%
Osiągnięcie lepszych efektów kształcenia	Tak	56,4%
	Nie	16,7%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	26,8%
Poprawa warunków dla prawidłowego rozwoju psychofizycznego dzieci i młodzieży	Tak	49,3%
	Nie	24,7%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	26,0%
	Tak	51,2%

Zwiększenie przyszłej adaptacyjności uczniów na rynku pracy	Nie	13,7%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	35,1%

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami szkół i placówek systemu oświaty kształcenia ogólnego N=365

Jako największe efekty wpływu wsparcia z realizacji projektów w ramach RPO WŁ 2014-2020 na pracę nauczycieli należy wskazać zwiększoną częstotliwość korzystania z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych do prowadzenia zajęć i nabycie nowych kompetencji w zakresie pracy z uczniami, na które wskazało kolejno 80,3% i 77,5% nauczycieli. Na trzeciej pozycji wśród najczęściej wskazywanych przez nauczycieli efektów otrzymanego z RPO WŁ 2014-2020 wsparcia znalazły się: możliwość realizacji dodatkowych form zajęć i poprawa komfortu pracy nauczyciela, na które wskazało po 65,5% respondentów.

Wykres 8. Obszary poprawy pracy nauczycieli będące wynikiem otrzymanego w ramach RPO WŁ 2014-2020 wsparcia

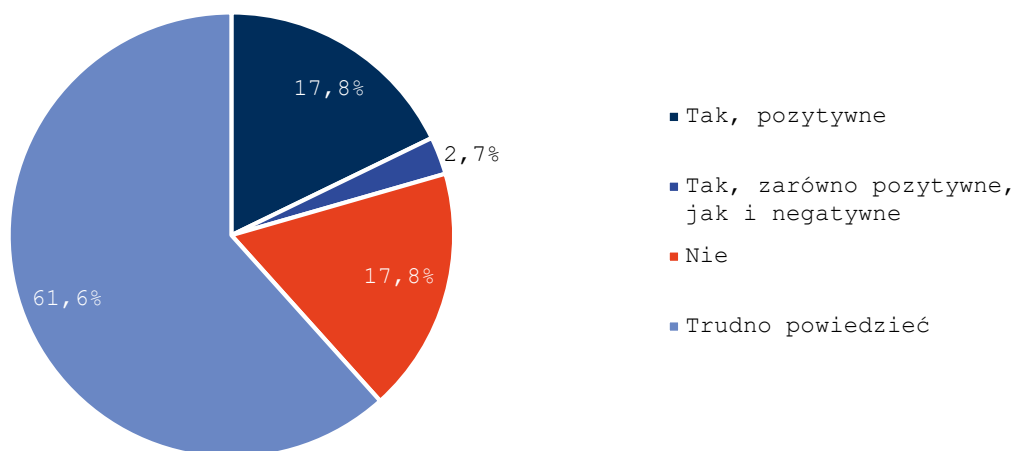

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami szkół i placówek systemu oświaty kształcenia ogólnego

Niemal 62% nauczycieli nie potrafiło określić czy projekty realizowane w ramach RPO WŁ 2014-2020 przyniosły jakiegokolwiek niezamierzone efekty. Przekonanie co do tego, że miało

to miejsce ma 17,8% respondentów, którzy wskazują na wystąpienie pozytywnych niezamierzonych efektów. Jednocześnie taki sam odsetek badanych jednoznacznie wskazuje na brak zauważanych dodatkowych, nieprzewidzianych efektów.

Wykres 9. Wystąpienie nieprzewidzianych efektów projektów realizowanych w szkołach/placówkach w ramach RPO WŁ 2014-2020

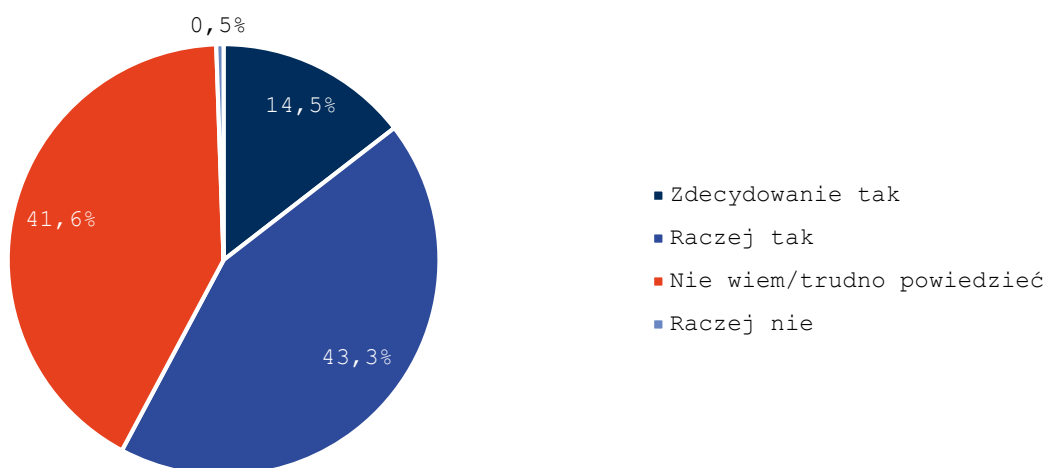

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami szkół i placówek systemu oświaty kształcenia ogólnego N=365

Definiując nieprzewidziane pozytywne efekty będące następstwem realizacji w szkołach/placówkach projektów w ramach RPO WŁ 2014-2020 nauczyciele wskazywali przede wszystkim na: integrację i współpracę uczniów oraz nauczycieli, nabycie nowych i wzrost poziomu posiadanych kompetencji i umiejętności m.in. cyfrowych, zwiększenie się poziomu zaangażowania i aktywności uczniów, poprawę bazy dydaktycznej i uatrakcyjnienie oferty zajęć oraz wzrost zadowolenia rodziców/opiekunów uczniów.

Wśród nauczycieli 57,8% uważa, że dzięki zrealizowanym projektom w ramach RPO WŁ 2014-2020 udało się dostosować kształcenie w ich szkole/placówce do potrzeb rynku pracy, w tym 14,5% jest zdecydowanie o tym przekonanych.

Wykres 10. Wpływ projektów realizowanych w szkołach na ich dostosowanie do potrzeb rynku pracy

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami szkół i placówek systemu oświaty kształcenia ogólnego N=365

Nauczyciele badanych szkół i placówek ogólnokształcących wskazali, że aby uzupełnić ofertę w ich placówce tak, by odpowiadała potrzebom rynku pracy należałoby wesprzeć umiejętności „miękkie” uczniów – umiejętność skutecznej komunikacji, prezentowania się zarówno w sieci, jak i w świecie rzeczywistym, poprawnego konstruowania zdań oraz wrażliwości emocjonalnej. Respondenci zwrócili uwagę, na konieczność większej ilości szkoleń dla pedagogów z zakresu pracy nad emocjami z uczniami.

„Znaczy, wie Pani co, ja widzę ogólne zapotrzebowanie na zwrócenie uwagi na funkcjonowanie takie emocjonalne, bo jesteśmy fajnie już wyposażeni we wszystko, co możliwe, a trochę mało jest na przykład programów szkoleń. Ja jako pedagog bym chciała mieć więcej możliwości uczestniczyć w dostępnych finansowo, że tak powiem szkoleniach i kursach, które gdzieś tam pomogłyby mi. Dla mnie to jak najbardziej taki rozwój społeczno-emocjonalny powinien zostać wsparty.”

Respondent 7

W celu głębszego zdiagnozowania wystąpienia nieprzewidzianych efektów zrealizowanego wsparcia wątek ten został poruszony również w wywiadach z beneficjentami. Beneficjenci realizujący wsparcie w ramach Działania XI.1 wskazali na wystąpienie takich nieprzewidzianych efektów, jak:

- zapotrzebowanie na nowego typu wyposażenie dla szkół, np. komputery z kamerą i mikrofonem, umożliwiające realizację zajęć w formie zdalnej,

„(...) efektem (...) tych zawirowań związanych z przejściem na (...) nauczanie zdalne (...) był pomysł na kolejny projekt i na takie, a nie inne zapotrzebowanie na sprzęty, o których wcześniej się nie myślało. (...) w tej chwili musi być komputer z mikrofonem i z kamerą, bo jest to potrzebne (...).”

Respondent 23

- wzrost popularności i zainteresowania formami podnoszących kompetencje, np. szkoleń w trybie zdalnym,
- odkrycie nowych pasji przez nauczycieli, np. związanych z nabytymi umiejętnościami i kompetencjami m.in. cyfrowymi.

„Mi pani wicedyrektor podpowiada, że nauczyciele odkryli nowe pasje.”

Respondent 26

Beneficjentom z trudem przychodziło wskazanie nieprzewidzianych efektów wsparcia, co było wynikiem określenia celów szerokich oczekiwań wobec realizowanych projektów, do których realizacji dążono. Doświadczenie beneficjentów skutkowało przewidywaniem większości efektów, jakie mogą zostać osiągnięte w rezultacie zrealizowanego wsparcia. Te dodatkowe efekty w większości są wypadkową okoliczności, które nastąpiły w trakcie trwania projektów, a które trudno było przewidzieć, np. wybuch pandemii COVID-19 i związaną z nim zmianę formy nauczania na nauczanie zdalne, które nie było w tak szerokim zakresie praktykowane wcześniej w polskich szkołach.

Perspektywa uczniów

Uczniowie, którzy objęci zostali wsparciem w ramach programu, poproszeni zostali o ocenę (na pięciostopniowej skali, gdzie 1 oznaczało ocenę zdecydowanie negatywną a 5 zdecydowanie pozytywną) różnych aspektów przed uczestnictwem w projekcie i po uczestnictwie w projekcie. Przed uczestnictwem w projekcie większość uczniów przyznała tym aspektom (niezależnie od ich typu) ocenę od 1 do 3. Najgorzej ocenione zostało wykorzystanie eksperymentów w trakcie prowadzenia zajęć (34,5% wskazań na odpowiedź zdecydowanie i raczej negatywnie). Po uczestnictwie w projekcie oceny te uległy znaczącej poprawie. Szczegółowe wyniki zaprezentowane zostały w tabeli poniżej.

Tabela 25. Ocena aspektów przed i po uczestnictwie w projekcie

Oceniane aspekty	Ocena	Ocena przed uczestnictwem w projekcie	Ocena po uczestnictwie w projekcie
Wyposażenie w sprzęt i materiały dydaktyczne	1	8,6%	6,0%
	2	13,1%	2,9%
	3	49,0%	17,3%
	4	22,0%	35,6%
	5	7,3%	38,2%
Oferta zajęć pozalekcyjnych, w tym rozwijających uzdolnienia	1	12,8%	8,1%
	2	13,9%	7,1%
	3	41,1%	18,6%
	4	22,8%	29,8%
	5	9,4%	36,4%
Oferta dodatkowych zajęć dydaktyczno-wyrównawczych	1	11,3%	6,5%
	2	14,4%	7,9%
	3	42,9%	18,3%
	4	22,5%	33,8%
	5	8,9%	33,5%
Wykorzystanie eksperymentów w trakcie prowadzenia zajęć	1	14,1%	9,9%
	2	20,4%	10,5%
	3	39,5%	20,2%
	4	18,1%	28,8%
	5	7,9%	30,6%
Korzystanie na potrzeby prowadzonych lekcji z komputerów, aplikacji, programów do prezentacji	1	16,8%	7,6%
	2	11,8%	4,2%
	3	36,4%	14,7%
	4	23,6%	29,3%
	5	11,5%	44,2%

Źródło: badanie CAWI/CATI z uczniami szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne N=382

Nieco ponad połowa uczniów biorących udział w przedmiotowym badaniu oceniła, że w efekcie realizacji projektu w szkole wystąpiły korzystne zmiany. Jednak niemal 1/3 uczniów nie była w stanie określić, czy dostrzegli jakiegokolwiek zmiany.

Uczniowie dostrzegający dodatkowe efekty realizacji projektu w szkole najczęściej wskazywali na poprawę bazy dydaktycznej (nowy sprzęt, pomoce, lepsze warunki – 24,1% wskazań) oraz na nabycie nowych kompetencji, umiejętności, w tym wzrost posiadanej wiedzy (23,7%). Co dziesiąty uczeń wskazywał także na zwiększenie poziomu zaangażowania i aktywności uczniów oraz integrację i współpracę uczniów, nauczycieli. Jednak ok. 30% uczniów chociaż deklaroowało, że w rezultacie udziału szkoły w projekcie nastąpiły dodatkowe efekty, to nie potrafili ich zdefiniować.

Tabela 26. Efekty wsparcia

Efekty wsparcia		Procent wskazań
Czy Twoim zdaniem w efekcie realizacji w szkole projektu wystąpiły zmiany, które zwróciły Twoją uwagę?	Tak, na korzyść	51,8%
	Tak, na niekorzyść	1,6%
	Tak, zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść	5,2%
	Nie	9,2%
	Trudno powiedzieć	32,2%
Jakie dodatkowe efekty wystąpiły Twoim zdaniem w wyniku realizacji w szkole projektu?	Zwiększył się poziom zaangażowania i aktywności uczniów	10,3%
	Integracja i współpraca uczniów, nauczycieli	10,3%
	Nabycie nowych i wzrost poziomu posiadanych wiedzy, kompetencji i umiejętności, również miękkich	23,7%
	Poprawa bazy dydaktycznej (nowy sprzęt, pomoce, lepsze warunki) i uatrakcyjnienie oferty zajęć	24,1%
	Większe zaangażowanie nauczycieli, rozwinięcie ich kompetencji	2,7%
	Żadne lub negatywne, pojedyncze wskazania	7,6%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	29,9%

Źródło: badanie CAWI/CATI z uczniami szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne N=382

Analizując korzyści osiągnięte przez uczniów należy podkreślić, że w odniesieniu do każdej wskazanej korzyści odsetek uczniów dostrzegających tę zmianę jest istotny i oscyluje w okolicach 50%. Najwięcej, bo 56,8% uczniów wskazało na poprawę w zakresie pracy w grupie, nieznacznie mniej, bo 56,3% uczniów wskazuje na szybsze i łatwiejsze wyszukiwanie potrzebnych informacji. Ponad połowa uczniów zadeklarowała też wystąpienie takich korzyści, jak: częstsze i łatwiejsze korzystanie z programów komputerowych do nauki – 53,6% i większe rozumienie w czasie lekcji (lepszą percepcję) – 51,1%.

Tabela 27. Osiągnięte korzyści

Korzyści	Co dał Ci udział w projekcie? W jakich obszarach dostrzegasz u siebie zmiany na korzyść? Każdą zmianę poproszę, abyś ocenił/a w skali od 1 do 5					
	1 – zdecydowanie nie	2 – raczej nie	3 – ani tak, ani nie	4 – raczej tak	5 – zdecydowanie tak	nie wiem/trudno powiedzieć
Poprawiłem/am znajomość języka obcego	9,2%	14,7%	19,6%	21,5%	21,7%	13,4%
Częściej i łatwiej korzystam z programów komputerowych do nauki	8,4%	10,5%	18,3%	29,3%	24,3%	9,2%
Więcej rozumiem z lekcji	7,6%	8,1%	22,0%	30,9%	20,2%	11,3%
Szybciej i łatwiej wyszukuję potrzebne informacje	6,8%	9,4%	19,1%	30,4%	25,9%	8,4%
Szybciej i łatwiej mogę się uczyć	7,9%	9,4%	22,8%	30,6%	18,3%	11,0%
Lepiej pracuję w grupie	8,6%	7,1%	17,3%	30,1%	26,7%	10,2%

Źródło: badanie CAWI/CATI z uczniami szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne
N=382

Odnosząc się do zagadnienia w ujęciu ogólnym, patrząc na wpływ RPO Wł 2014-2020 na kształcenie ogólne całościowo należy wskazać za przedstawicielami IZ RPO Wł 2014-2020, że najważniejsze działania, jakie zostały podjęte w ramach dofinansowania z RPO Wł 2014-2020 to ograniczanie barier wśród uczniów w dostępie do edukacji, wzrost poziomu nauczania, poprawa warunków prawidłowego psychorozwoju uczniów oraz zwiększanie efektów na każdym poziomie kształcenia. Według badanych osiągnięte w trakcie trwania projektów efekty nie byłyby możliwe do zrealizowania bez otrzymanego wsparcia.

Projekty realizowane w ramach RPO Wł 2014-2020 preferowały działania ukierunkowane na rozwijanie kompetencji kluczowych wśród uczniów i nauczycieli (w tym głównie cyfrowych i językowych, a także matematyczno-przyrodniczych). Jak wykazali eksperci z obszaru edukacji uwzględniając wyzwania przed jakimi staje edukacja obecnie i w przyszłości niezwykle istotnym jest rozwijanie wśród dzieci i młodzieży kompetencji społecznych i kompetencji 4K (komunikacja, krytycyzm, kooperacja, kreatywność).

5.3 Wpływ RPO Wł 2014-2020 na podniesienie kompetencji kluczowych osób dorosłych znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, w obszarze TIK i języków obcych

W ramach Interwencji, której ocena przedstawiona została w niniejszym raporcie, dofinansowaniem objęto 9 068 osób o niskich kwalifikacjach, z założonych 4 416, 6 567 osób w wieku 50 lat i więcej, z założonych 4 263 i 9 954 osoby w wieku 25 lat i więcej, z założonych 1 293. Wszystkie trzy wskaźniki produktu zostały osiągnięte i we wszystkich wartości docelowa została znacznie przekroczona – od 54,05 pp. w przypadku wskaźnika *Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie* do 669,84 pp. w przypadku *Liczba osób w wieku 25 lat i więcej objętych wsparciem w programie*.

Tabela 28. Poziom realizacji wskaźników w Działaniu XI.2

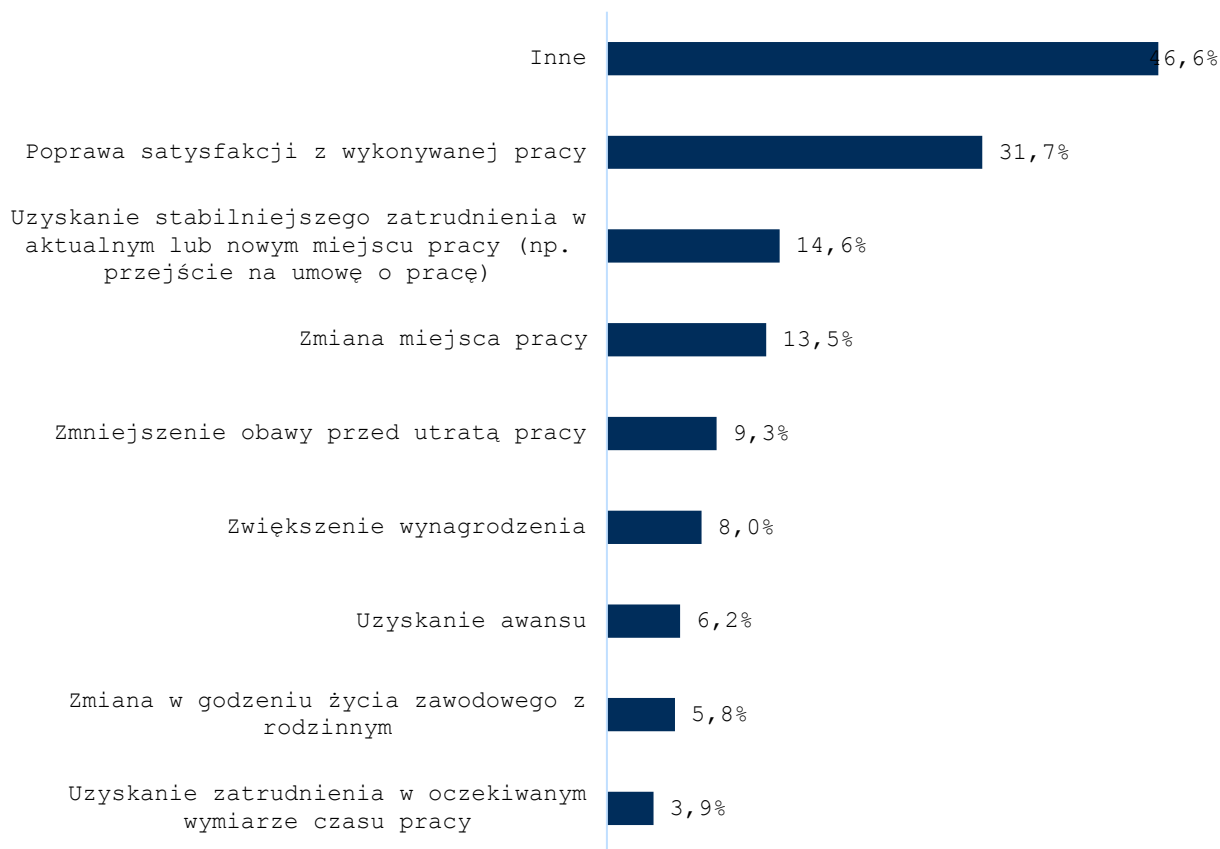
Wskaźnik	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektu	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej dla 2023 r.
Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	9 068	4 416	205,34%
Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	6 567	4 263	154,05%
Liczba osób w wieku 25 lat i więcej objętych wsparciem w programie	9 954	1 293	769,84%

Źródło: opracowanie własne, ASM Centrum Badań i Analiz Rynku na podstawie Informacji kwartalnej z realizacji RPO Wł 2014-2020 składana po IV kw. 2022 r

W ramach Działania XI.2 RPO Wł 2014-2020 objęte wsparciem były osoby dorosłe, w tym znajdujące się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy. Wśród uczestników projektów realizowanych w ramach tej Osi Priorytetowej 46,6% wskazywała inne oczekiwania wobec otrzymanego wsparcia niż założone w kafeterii odpowiedzi pytania kwestionariuszowego. Identyfikując te oczekiwania respondenci wskazywali na: uzyskanie lub poszerzenie kompetencji w zakresie znajomości języka obcego, uzyskanie lub poszerzenie wiedzy, kwalifikacji i umiejętności, znalezienie pracy i rozwój osobisty.

Ponadto uczestnicy projektów w ramach tego Działania liczyli na poprawę satysfakcji z wykonywanej pracy (31,7%), uzyskanie stabilniejszego zatrudnienia (14,6%) oraz zmianę miejsca pracy (13,5%).

Wykres 11. Rezultaty projektów

Źródło: badanie CAWI/CATI z odbiorcami wsparcia w ramach Działania XI.2 N=712

Cele zdefiniowane jako inne (wyszczególnione w poprzednim akapicie) w opinii 38,9% stawiających je sobie uczestników wsparcia zrealizowane zostały w umiarkowanym stopniu, jednak 1/3 badanych ocenia ten stopień jako dość duży, a 13,4% jako bardzo duży. Na duży stopień satysfakcji z otrzymanego wsparcia w kontekście oczekiwań wskazało więc 47,0% uczestników badania.

Nieco lepiej klaruje się sytuacja w przypadku oceny stopnia realizacji oczekiwań ukierunkowanych na poprawę satysfakcji z wykonywanej pracy – 33,6% ocenia ten stopień na umiarkowany, 36,3% jako dość wysoki, a 20,8% jako bardzo wysoki. Dane te wskazują, że w przypadku 57,1% uczestników wsparcia oczekujących poprawy satysfakcji z wykonywanej pracy otrzymane wsparcie zaspokoilo te potrzeby w dużym stopniu.

Z kolei w przypadku oczekiwań związanych ze zwiększeniem wymiaru czasu pracy 32,1% oczekujących tego efektu uczestników projektów wskazało, że stopień ich wpływu na osiągnięcie tego celu był bardzo duży, a 17,9% oszacował go jako dość wysoki.

Otrzymane wsparcie w umiarkowanym stopniu wpłynęło na spełnienie takich oczekiwań uczestników wsparcia, jak: zmiana miejsca pracy, zwiększenie zatrudnienia, uzyskanie stabilniejszego zatrudnienia w aktualnym lub nowym miejscu pracy (np. przejście na umowę o pracę).

Tabela 29. Rezultaty wsparcia w ramach Działania XI.2 RPO Wł 2014-2020

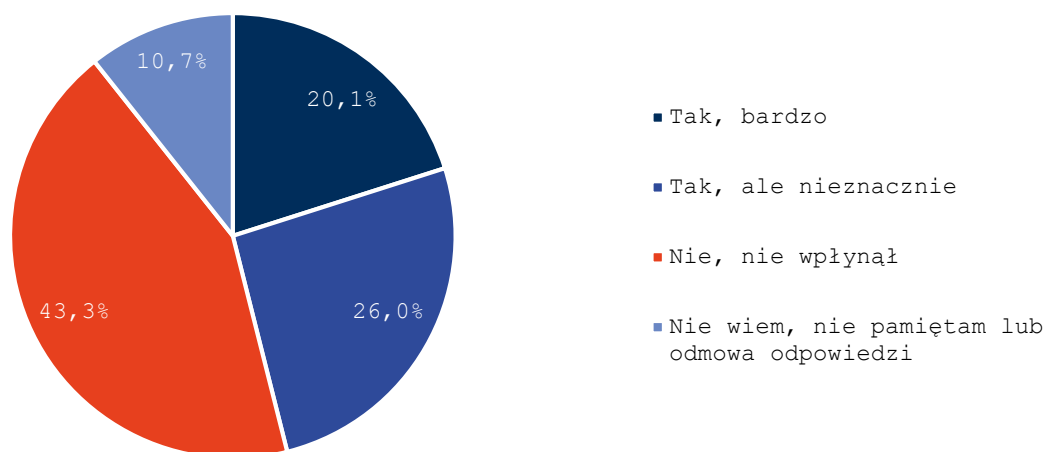
Zmiana miejsca pracy	W bardzo dużym stopniu	15,6%
	W dość dużym stopniu	16,7%
	Umiarkowanie	33,3%
	W dość małym stopniu	12,5%
	W bardzo małym stopniu	16,7%
	Nie umiem ocenić	5,2%
Uzyskanie awansu	W bardzo dużym stopniu	26,7%
	W dość dużym stopniu	26,7%
	Umiarkowanie	24,4%
	W dość małym stopniu	2,2%
	W bardzo małym stopniu	11,1%
	Nie umiem ocenić	8,9%
Poprawa satysfakcji z wykonywanej pracy	W bardzo dużym stopniu	20,8%
	W dość dużym stopniu	36,3%
	Umiarkowanie	33,6%
	W dość małym stopniu	3,1%
	W bardzo małym stopniu	3,1%
	Nie umiem ocenić	3,1%
Uzyskanie zatrudnienia w oczekiwanym wymiarze czasu pracy	W bardzo dużym stopniu	32,1%
	W dość dużym stopniu	17,9%
	Umiarkowanie	21,4%
	W dość małym stopniu	3,6%
	W bardzo małym stopniu	7,1%
	Nie umiem ocenić	17,9%
Zwiększenie wynagrodzenia	W bardzo dużym stopniu	12,3%
	W dość dużym stopniu	22,8%
	Umiarkowanie	42,1%
	W dość małym stopniu	7,0%
	W bardzo małym stopniu	7,0%
	Nie umiem ocenić	8,8%
Zmiana w godzeniu życia zawodowego z rodzinnym	W bardzo dużym stopniu	29,3%
	W dość dużym stopniu	31,7%
	Umiarkowanie	26,8%
	W dość małym stopniu	2,4%
	W bardzo małym stopniu	4,9%
	Nie umiem ocenić	4,9%
Zmniejszenie obawy przed utratą pracy	W bardzo dużym stopniu	19,7%
	W dość dużym stopniu	30,3%
	Umiarkowanie	25,8%
	W dość małym stopniu	4,5%
	W bardzo małym stopniu	9,1%
	Nie umiem ocenić	10,6%
Uzyskanie stabilniejszego zatrudnienia w aktualnym lub nowym miejscu pracy (np. przejście na umowę o pracę)	W bardzo dużym stopniu	20,2%
	W dość dużym stopniu	24,0%
	Umiarkowanie	35,6%
	W dość małym stopniu	9,6%

Inne	W bardzo małym stopniu	5,8%
	Nie umiem ocenić	4,8%
	W bardzo dużym stopniu	13,6%
	W dość dużym stopniu	33,4%
	Umiarkowanie	38,9%
	W dość małym stopniu	6,6%
	W bardzo małym stopniu	6,3%
Nie umiem ocenić	1,2%	

Źródło: badanie CAWI/CATI z odbiorcami wsparcia w ramach Działania XI.2 N=712

Udział w projektach realizowanych w ramach Działania XI.2 RPO Wł 2014-2020 przyczynił się do poprawy sytuacji zawodowej 46,1% uczestniczących w nich osób. W przypadku co piątego uczestnika wpływ ten był znaczny. Jednak większość (54%) uczestników wskazała na brak wpływu uczestnictwa w projekcie na poprawę ich sytuacji zawodowej lub nie potrafiła na to pytanie odpowiedzieć.

Wykres 12. Wpływ projektów na poprawę sytuacji zawodowej uczestników ostatecznych

Źródło: badanie CAWI/CATI z odbiorcami wsparcia w ramach Działania XI.2 N=712

Na brak wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu częściej wskazywały osoby z grupy wiekowej 50+ (48,6%), niż osoby po 18 roku życia (37,8%).

Wskazując na przyczyny takiego stanu rzeczy respondenci wskazywali na następujące powody:

- nieprzydatność uzyskanych kwalifikacji w obecnym miejscu pracy – 26,8%,
- niesatysfakcjonujący uczestnika poziom otrzymanego wsparcia – 16,0%,
- sytuacja gospodarcza w kraju – 12,8%,
- udział w projekcie nie był ukierunkowany na poprawę sytuacji zawodowej, uczestnik definiował inne cele, jakie zamierzał dzięki wsparciu uzyskać – 9,7%,
- przejście na emeryturę – 8,3%,
- uczestnicy nie poszukiwali pracy, nie planowali jej zmieniać – 7,1%,
- powody osobiste – 5,2%,
- utrata/zwolnienie się z pracy – 3,9%,

- nieukończenie kursu w związku z pandemią – 3,4%.

Innym wskaźnikiem oceny wsparcia oferowanego osobom w ramach Działania XI.2 RPO Wł 2014-2020 jest oszacowanie jego jakości i użyteczności.

Jakość otrzymanego wsparcia oceniona została przez 35,4% uczestników bardzo wysoko – przypisano jej 10 w 10-punktowej skali oceny. Kolejnych 33,7% respondentów oceniło jakość otrzymanego wsparcia na 9 i 8 w 10-punktowej skali. Dane te jednoznacznie wskazują na bardzo wysoką ocenę w tym aspekcie.

Najwyższą ocenę w zakresie użyteczności otrzymanemu wsparciu przydzieliło 25,6% uczestników, a oceny od 9 do 8 wystawiło kolejnych 23,3% badanych. Bardzo wysokie oceny za użyteczność wsparcia zadeklarowała niemal połowa uczestników projektów (48,9%).

Wsparcie jest wyżej oceniane pod względem jakości, ale jego użyteczność również jest doceniana przez uczestników form wsparcia.

Do czynników wpływających na wysoce pozytywną ocenę jakości i użyteczności wsparcia należy zaliczyć:

- wysoki profesjonalizm i kompetencje kadry realizującej projekt,
- wysoka jakość organizacji i zakresu kursu/szkolenia,
- zdobycie nowych umiejętności, kompetencji, kwalifikacji,
- poprawa sytuacji zawodowej uczestników projektów,
- dobra jakość materiałów dydaktycznych.

Zaś do czynników obniżających ocenę zalicza się:

- zbyt szybkie tempo realizacji form wsparcia,
- niski poziom kompetencji kadry realizującej projekt/formę wsparcia,
- nieosiągnięcie założonych rezultatów,
- wpływ pandemii COVID-19 na przebieg form wsparcia.

Respondenci poproszeni o wskazanie potrzeb w obszarze niezbędnych zmian w realizacji wsparcia wskazywali na:

- zwiększenie liczby godzin zajęć na kursach/szkoleniach,
- możliwość kontynuacji wsparcia na kursach/szkoleniach o wyższym poziomie,
- zwiększenie liczby zajęć praktycznych,
- dobór grup pod względem zbliżonego poziomu zaawansowania,
- rozszerzenie oferty kursów/szkoleń,
- rozszerzenie katalogu form wsparcia o możliwość skorzystania z indywidualnych konsultacji z osobą prowadzącą kurs/szkolenie,
- dopracowanie organizacji i przekazywanych treści merytorycznych w projektach.

Jednak w tym miejscu należy podkreślić, że 30,3% uczestników badania wskazało na brak potrzeby w zakresie wprowadzenia jakichkolwiek zmian.

Reasumując należy zwrócić uwagę, że udział w projektach w ramach Działań XI.2 i XI.3 nie przyniósł znaczących zmian w sytuacji na rynku pracy osób w nich uczestniczących. Na poprawę wskazała niespełna połowa badanych, a w tym 26,0% zadeklarowała, że wpływ ten był nieznaczny. Wśród przyczyn braku zależności pomiędzy uzyskanym wsparciem, a poprawą sytuacji na rynku pracy respondenci wskazywali:

- brak możliwości wykorzystania nabytych umiejętności w pracy zawodowej (np. brak kontaktu z klientem zagranicznym),
- brak takiego celu – udział w projekcie dla własnych potrzeb, niezwiązanych z pracą zawodową.

5.4 Wpływ RPO WŁ 2014-2020 na poprawę zdolności do zatrudnienia absolwentów kształcenia i szkolenia zawodowego oraz dostosowanie kierunków kształcenia i szkolenia zawodowego do regionalnego rynku pracy we współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym

Wszystkie z założonych w Działaniu XI.3 siedmiu wskaźników produktu zostały osiągnięte w okresie do 2023 r. Wartości w każdym wskaźniku zostały przekroczone – od 17,65 pp. w przypadku wskaźnika *Liczba podmiotów realizujących zadania centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego objętych wsparciem w programie* do 242,39 pp. w przypadku wskaźnika *Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie*.

Tabela 30. Poziom realizacji wskaźników w Działaniu XI.3 RPO WŁ 2014-2020

Wskaźnik	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektu	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej dla 2023 r.
Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	24 193	11 215	215,72%
Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie	14 079	4 112	342,39%
Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego	365	226	161,50%
Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie	2 810	2 381	118,02%
Liczba podmiotów realizujących zadania centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego objętych wsparciem w programie	20	17	117,65%
Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych w programie	4 190	1 569	267,05%
Liczba uczniów objętych wsparciem stypendialnym w programie	6 356	3 821	166,34%

Uczniowie i słuchacze szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe

Uczniowie i słuchacze szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe diagnozując potrzeby swoich placówek wskazywali głównie na: niedostateczne wyposażenie pracowni praktycznej nauki zawodu w nowoczesne technologie i materiały dydaktyczne (48,7%), brak dodatkowych zajęć specjalistycznych dla uczniów (42,2%) oraz brak ciekawej oferty praktyk zawodowych w przedsiębiorstwach (40,1%). Ponadto ponad 27% badanych z tej grupy wskazało jako potrzebę swojej szkoły/placówki zbyt małą liczbę godzin praktyk zawodowych.

Wykres 13. Problemy szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe wg uczniów/słuchaczy

Źródło: badanie CAWI/CATI z uczniami lub słuchaczami publicznych i niepublicznych szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe N=384

W opinii uczniów/słuchaczy szkół/placówek kształcenia zawodowego projekty zrealizowane w ramach RPO WŁ 2014-2020 odpowiadały na zdiagnozowane potrzeby tych placówek w umiarkowanym stopniu. W przypadku każdej określonej potrzeby największy odsetek respondentów oceniło wpływ projektów na zaspokojenie tej potrzeby jako umiarkowany – od 39,8% wskazań w przypadku potrzeby określonej jako: zbyt mała liczba godzin praktyk zawodowych do 30,5% w przypadku potrzeby: niski poziom umiejętności i kompetencji zawodowych wśród nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu.

Ponad 1/4 respondentów wskazało na dość duży stopień wpływu projektów realizowanych w ramach RPO WŁ 2014-2020 na zaspokojenie takich potrzeb szkół/placówek szkolenia zawodowego jak: brak dodatkowych zajęć specjalistycznych dla uczniów oraz brak ciekawej

oferty praktyk zawodowych w przedsiębiorstwach, a 1/4 wskazała na następujące potrzeby: zbyt mała liczba godzin praktyk zawodowych i niedostateczne wyposażenie pracowni praktycznej nauki zawodu w nowoczesne technologie i materiały dydaktyczne.

Tabela 31. Ocena stopnia zaspokojenia potrzeb szkół/placówek kształcenia zawodowego przez projekty realizowane w ramach RPO WŁ 2014-2020

Brak dodatkowych zajęć specjalistycznych dla uczniów	W bardzo dużym stopniu	14,3%
	W dość dużym stopniu	27,3%
	Umiarkowanie	38,5%
	W dość małym stopniu	8,1%
	W bardzo małym stopniu	3,7%
	Nie umiem ocenić	8,1%
Zbyt mała liczba godzin praktyk zawodowych	W bardzo dużym stopniu	16,5%
	W dość dużym stopniu	25,2%
	Umiarkowanie	39,8%
	W dość małym stopniu	6,8%
	W bardzo małym stopniu	7,8%
	Nie umiem ocenić	3,9%
Niedostateczne wyposażenie pracowni praktycznej nauki zawodu w nowoczesne technologie i materiały dydaktyczne	W bardzo dużym stopniu	18,7%
	W dość dużym stopniu	25,1%
	Umiarkowanie	33,2%
	W dość małym stopniu	9,6%
	W bardzo małym stopniu	5,9%
	Nie umiem ocenić	7,5%
Niski poziom umiejętności i kompetencji zawodowych wśród nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu	W bardzo dużym stopniu	18,6%
	W dość dużym stopniu	13,6%
	Umiarkowanie	30,5%
	W dość małym stopniu	8,5%
	W bardzo małym stopniu	20,3%
	Nie umiem ocenić	8,5%
Brak ciekawej oferty praktyk zawodowych w przedsiębiorstwach	W bardzo dużym stopniu	9,7%
	W dość dużym stopniu	26,6%
	Umiarkowanie	31,2%
	W dość małym stopniu	9,7%
	W bardzo małym stopniu	15,6%
	Nie umiem ocenić	7,1%

Źródło: badanie CAWI/CATI z uczniami lub słuchaczami publicznych i niepublicznych szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe N=384

W okresie przed realizacją projektów w szkołach/placówkach kształcenia zawodowego we wszystkich określonych aspektach jakości usług edukacyjnych najczęściej wskazywaną oceną przez uczniów/słuchaczy była ocena pozytywna – od 50,3% w przypadku podnoszenia umiejętności oraz uzyskiwanie kwalifikacji zawodowych przez uczniów i wzmacnianie ich zdolności do zatrudnienia do 35,7% w przypadku dodatkowych zajęć specjalistycznych (szkolenia i kursy zawodowe).

Analizując dane zgromadzone w trakcie badania realizowanego w tej grupie respondentów ujawnia się dostrzegany przez uczestników projektów będących uczniami/słuchaczami szkół/placówek kształcenia zawodowego wpływ tychże projektów na poprawę jakości usług edukacyjnych. Oceniając czas po realizacji projektów uczniowie/słuchacze najczęściej przypisywali poszczególnym aspektom najwyższą ocenę, a więc zdecydowanie pozytywną w przypadku doskonalenia umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu oraz podnoszenia umiejętności oraz uzyskiwania kwalifikacji zawodowych przez uczniów i wzmacnianie ich zdolności do zatrudnienia. W odniesieniu do pozostałych trzech aspektów jakości usług edukacyjnych także widoczny jest wzrost ocen skrajnie pozytywnych. Jednoznacznie wskazuje to na fakt dostrzegania przez tę grupę badanych pozytywnego wpływu projektów realizowanych w ramach RPO WŁ 2014-2020 na jakość usług edukacyjnych.

Tabela 32. Wpływ projektów realizowanych w ramach RPO WŁ 2014-2020 na jakość usług edukacyjnych

Obszary wpływu		Ocena przed przystąpieniem do projektu	Ocena po przystąpieniu do projektu
Doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu	1 – zdecydowanie negatywnie	3,4%	2,6%
	2 – raczej negatywnie	7,3%	4,7%
	3 – nie wiem	27,1%	17,2%
	4 – pozytywnie	43,8%	36,7%
	5 – zdecydowanie pozytywnie	18,5%	38,8%
Podnoszenie umiejętności oraz uzyskiwanie kwalifikacji zawodowych przez uczniów i wzmacnianie ich zdolności do zatrudnienia	1 – zdecydowanie negatywnie	1,8%	1,8%
	2 – raczej negatywnie	10,7%	2,9%
	3 – nie wiem	20,3%	9,4%
	4 – pozytywnie	50,3%	42,7%
	5 – zdecydowanie pozytywnie	16,9%	43,2%
Dodatkowe zajęcia specjalistyczne (szkolenia i kursy zawodowe)	1 – zdecydowanie negatywnie	5,7%	2,9%
	2 – raczej negatywnie	18,0%	5,5%
	3 – nie wiem	28,9%	20,1%
	4 – pozytywnie	35,7%	38,8%

Obszary wpływu		Ocena przed przystąpieniem do projektu	Ocena po przystąpieniu do projektu
Występowanie w szkole/placówce prowadzącej kształcenie zawodowe warunków kształcenia zawodu odzwierciedlających naturalne warunki pracy	5 – zdecydowanie pozytywnie	11,7%	32,8%
	1 – zdecydowanie negatywnie	5,2%	3,1%
	2 – raczej negatywnie	16,7%	6,5%
	3 – nie wiem	27,3%	19,5%
	4 – pozytywnie	40,4%	40,9%
	5 – zdecydowanie pozytywnie	10,4%	29,9%
Realizacja zajęć z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego	1 – zdecydowanie negatywnie	3,9%	2,6%
	2 – raczej negatywnie	16,7%	10,2%
	3 – nie wiem	28,4%	16,1%
	4 – pozytywnie	38,8%	40,9%
	5 – zdecydowanie pozytywnie	12,2%	30,2%

Źródło: badanie CAWI/CATI z uczniami lub słuchaczami publicznych i niepublicznych szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe N=384

Uczniowie/słuchacze szkół/placówek kształcenia zawodowego zostali poproszeni również o ocenę, które spośród obszarów usług edukacyjnych wymagają dalszego wsparcia. Ponad 70% badanych wskazało na potrzebę rozwoju współpracy szkół z przedsiębiorstwami oraz wzmocnienie kompetencji i umiejętności praktycznych uczniów, natomiast blisko 70% respondentów dostrzega dalszą potrzebę wsparcia w obszarze wzmocnienia szans uczniów kształcenia zawodowego na rynku pracy. Niemal 2/3 uczestników badania wskazuje ponadto na konieczność dalszego wspierania w zakresie rozwoju wyposażenia pracowni praktycznej nauki zawodu w nowoczesne technologie i materiały dydaktyczne. Doradztwo edukacyjno-zawodowe również wymaga dalszego wsparcia w opinii 53,1% przedstawicieli tej grupy respondentów. Najrzadziej wskazywanym, ale mimo dość często, bo przez 45,1% badanych, obszarem, do którego nadal powinno trafiać wsparcie jest poprawa poziomu umiejętności i kompetencji zawodowych wśród nauczycieli zawodów i instruktorów praktycznej nauki zawodów. W kontekście doradztwa edukacyjno-zawodowego należy zwrócić uwagę, że realizowano je głównie w obszarze kształcenia zawodowego i ogólnego ponadpodstawowego, jednak jest to forma wsparcia, która w większym stopniu powinna być obecna w edukacji od najmłodszych lat. Istotne jest popularyzowanie tego typu wsparcia na każdym etapie nauczania. Decyzja o wyborze kierunku dalszej edukacji i kariery zawodowej jest jedną z kluczowych decyzji w życiu człowieka, dlatego uczniowie już od najmłodszych lat

powinni otrzymywać profesjonalne wsparcie w zakresie rozpoznawania talentów i wyboru dalszej drogi edukacyjnej i zawodowej. Jest to niezwykle istotne przy dynamicznie zmieniającym się rynku pracy

Dane te jednoznacznie wskazują na zidentyfikowanie licznych potrzeb szkolnictwa zawodowego, które wymagają stałego wsparcia i interwencji.

Tabela 33. Obszary szkolnictwa zawodowego wymagające dalszego wsparcia w opinii uczniów/słuchaczy szkół/placówek kształcenia zawodowego

Wzmocnienie szans uczniów na rynku pracy	Tak	69,8%
	Nie	12,2%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	18,0%
Wzmocnienie kompetencji i umiejętności praktycznych uczniów	Tak	71,6%
	Nie	15,9%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	12,5%
Poprawa wyników egzaminów zawodowych	Tak	34,4%
	Nie	42,2%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	23,4%
Rozwój współpracy szkoły z przedsiębiorstwami	Tak	72,7%
	Nie	11,7%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	15,6%
Rozwój wyposażenia pracowni praktycznej nauki zawodu w nowoczesne technologie i materiały dydaktyczne	Tak	66,4%
	Nie	17,4%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	16,1%
Rozwój doradztwa edukacyjno-zawodowego	Tak	53,1%
	Nie	21,6%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	25,3%
Poprawa poziomu umiejętności i kompetencji zawodowych wśród nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu	Tak	45,1%
	Nie	28,9%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	26,0%

Źródło: badanie CAWI/CATI z uczniami lub słuchaczami publicznych i niepublicznych szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe N=384

Uczniowie/słuchacze szkół/placówek kształcenia zawodowego dostrzegli wymierne efekty udziału w projektach finansowanych z RPO WŁ 2014-2020 uwidaczniające się w ich kompetencjach. Ponad 55% spośród nich wskazało, że w efekcie udziału w projekcie szybciej i łatwiej wyszukuje potrzebne informacje, 51,0% częściej i łatwiej korzysta z programów komputerowych do nauki, ponadto 44,6% badanych zadeklarowało, że lepiej pracuje w grupie, a 40,5% szybciej i łatwiej przyswaja wiedzę. Nieco poniżej 1/3 badanych wskazało na poprawę znajomości języka obcego, a nieco powyżej 1/4 respondentów więcej rozumie z lekcji. Najbardziej uczniowie/słuchacze wskazywali na uzyskanie efektu w zakresie poprawy

ocen z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, jednak i tak taki efekt zauważyło 17,9% spośród nich.

Wykres 14. Efekty udziału w projekcie dla uczniów/słuchaczy szkół/placówek kształcenia zawodowego

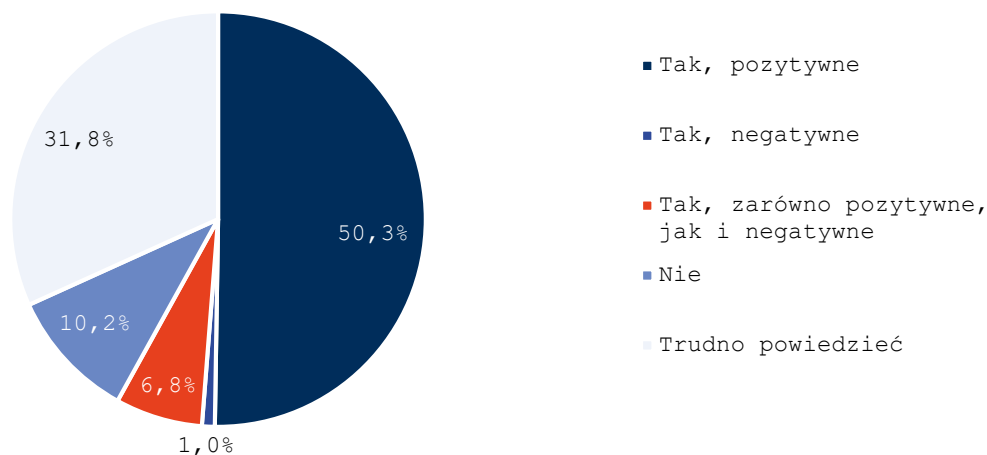

Źródło: badanie CAWI/CATI z uczniami lub słuchaczami publicznych i niepublicznych szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe N=384

Ponad połowa uczniów/słuchaczy szkół/placówek szkolenia zawodowego dostrzegło w efekcie projektu, w którym uczestniczyli w ramach RPO WŁ 2014-2020 pozytywne zmiany. Definiując je wskazywali na takie efekty jak:

- nabycie nowych i wzrost poziomu posiadanych wiedzy, kompetencji i umiejętności, również miękkich,
- zwiększenie się poziomu zaangażowania, zainteresowania i aktywności wśród uczniów,
- zwiększenie poczucia swojej wartości i doświadczenia na rynku pracy,
- pozyskanie sprzętu lub stypendium/środków finansowych na zakup sprzętu,
- poprawa bazy dydaktycznej (nowy sprzęt, pomoce, lepsze warunki) i uatrakcyjnienie oferty zajęć,
- integracja i współpraca uczniów, nauczycieli.

Wykres 15. Dostrzeganie dodatkowego wpływu projektów przez uczniów/słuchaczy szkół/placówek kształcenia zawodowego

Źródło: badanie CAWI/CATI z uczniami lub słuchaczami publicznych i niepublicznych szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe N=384

Uczniowie/słuchacze szkół/placówek kształcenia zawodowego, którzy korzystali ze wsparcia w ramach projektów finansowanych ze środków RPO WŁ 2014-2020 realizowanych w ich szkołach/placówkach jako główne potrzeby owych placówek wskazywali braki w wyposażeniu pracowni praktycznej nauki zawodu, brak zajęć specjalistycznych oraz ciekawej oferty praktyk u pracodawców. W ich opinii realizacja projektów odpowiedziała na te problemy, jednak szacują jej wpływ jako umiarkowany. Jednocześnie dostrzegają poprawę jakości usług edukacyjnych w rezultacie wsparcia otrzymanego w ramach projektów RPO WŁ 2014-2020, w większym stopniu oceniając poszczególne elementy wpływające na jakość usług edukacyjnych jako zdecydowanie pozytywne lub pozytywne.

Uczniowie/słuchacze szkół/placówek kształcenia zawodowego wskazują także na wystąpienie pozytywnych rezultatów wpływających bezpośrednio na ich sytuację edukacyjną związaną ze wzrostem kompetencji. Przede wszystkim dostrzeżono wpływ projektów na wzrost kompetencji w zakresie umiejętności wyszukiwania informacji, korzystania z programów komputerowych do nauki, pracy zespołowej/pracy w grupie oraz szybkości i łatwości zdobywania wiedzy.

Przedstawiciele tej grupy uczestników ostatecznych wsparcia płynącego z Działania XI.3 RPO WŁ 2014-2020 w minimalnym stopniu dostrzegali trudności w trakcie uczestnictwa w projekcie. Zidentyfikowali natomiast obszary kształcenia zawodowego, które nadal potrzebują wsparcia, a wśród nich jako najistotniejsze klarują się rozwój współpracy szkół/placówek kształcenia zawodowego z przedsiębiorstwami, wzmocnienie kompetencji i umiejętności praktycznych uczniów oraz wzmocnienie szans uczniów na rynku pracy.

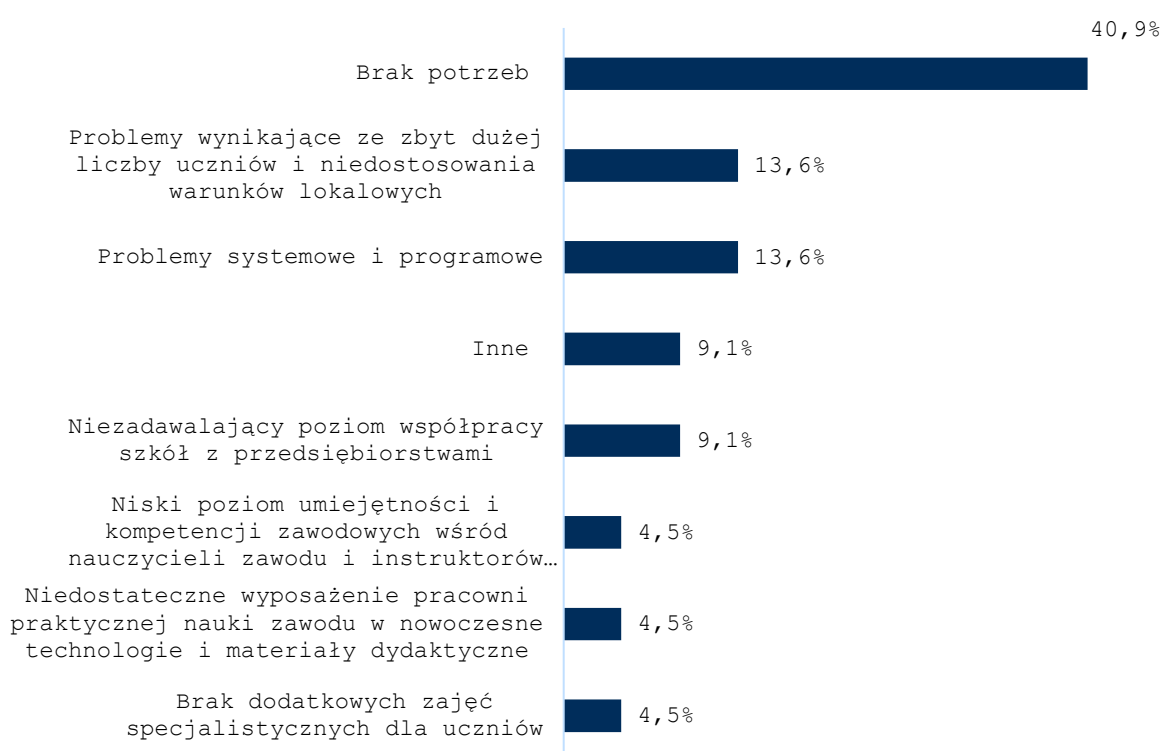
Nauczyciele praktycznej nauki zawodu

Korzystający ze wsparcia projektów realizowanych w ramach RPO WŁ 2014-2020 nauczyciele praktycznej nauki zawodu w 40,9% nie dostrzegają żadnych potrzeb swojej placówki kształcenia zawodowego. Zaś wśród najczęściej wskazywanych potrzeb wymienić należy

problemy wynikające ze zbyt dużej liczby uczniów i niedostosowania do niej warunków lokalowych oraz problemy systemowe i programowe (po 13,6% wskazań). Natomiast 9,1% respondentów dostrzega problem w niezadawalającym poziomie współpracy szkół z przedsiębiorstwami.

Takie problemy jak niski poziom umiejętności i kompetencji zawodowych wśród nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu oraz niedostateczne wyposażenie pracowni praktycznej nauki zawodu w nowoczesne technologie i materiały dydaktyczne i brak dodatkowych zajęć specjalistycznych dla uczniów wskazywane były jedynie przez pojedynczych nauczycieli.

Wykres 16. Potrzeby placówek kształcenia zawodowego w opinii nauczycieli praktycznej nauki zawodu

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami, w tym nauczycielami kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu N=384

Mimo, iż przedstawiciele nauczycieli praktycznej nauki zawodu nie identyfikują wielu problemów placówek kształcenia zawodowego, to doceniają wpływ projektów realizowanych w placówkach w ramach środków z Działania XI.3 RPO Wł 2014-2020 na zaspokojenie braków w pięciu aspektach kształcenia zawodowego.

Spośród respondentów 41,1% ocenia stopień wpływu projektów na zaspokojenie potrzeby szkolnictwa zawodowego w zakresie dodatkowych zajęć specjalistycznych dla uczniów jako bardzo wysoki, a kolejnych niemal 30% definiuje go jako dość duży. Jest to obszar, w którym nauczyciele praktycznej nauki zawodu dostrzegają największy wpływ projektów dofinansowanych z RPO Wł 2014-2020.

Projekty w dość dużym stopniu wpłynęły na poprawę zbyt małej liczby godzin praktyk zawodowych w opinii 34,7% nauczycieli praktycznej nauki zawodu, a w opinii 29,6% wpływ

ten był bardzo duży. Podobną opinię wydali w oceniając wpływ wsparcia z RPO Wł 2014-2020 na niedostateczne wyposażenie pracowni praktycznej nauki zawodu w nowoczesne technologie i materiały dydaktyczne – 37,4% oceniło go jako dość duży, a 27,2% jako bardzo duży. Nieco wyżej oceniono wpływ projektów na podwyższenie poziomu umiejętności i kompetencji zawodowych wśród nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu – 33,3% jako dość duży, a 31,1% jako bardzo duży. Nauczyciele praktycznej nauki zawodu najmniej przekonani są co do znaczącego wpływu realizowanych projektów na wzmocnienie współpracy szkół z przedsiębiorcami – poziom wpływu na ten obszar jako dość duży oszacowało 32,4% badanych, a taki sam odsetek wskazał na poziom przeciętny.

Tabela 34. Oszacowanie wpływu projektów realizowanych w ramach RPO Wł 2014-2020 na zaspokojenie potrzeb placówek kształcenia zawodowego

Obszary wpływu projektów	Procent wskazań	
Brak dodatkowych zajęć specjalistycznych dla uczniów	W bardzo dużym stopniu	41,1%
	W dość dużym stopniu	29,7%
	Umiarkowanie	19,4%
	W dość małym stopniu	1,7%
	W bardzo małym stopniu	4,0%
	Nie umiem ocenić	4,0%
Zbyt mała liczba godzin praktyk zawodowych	W bardzo dużym stopniu	29,6%
	W dość dużym stopniu	34,7%
	Umiarkowanie	26,5%
	W dość małym stopniu	3,1%
	W bardzo małym stopniu	3,1%
	Nie umiem ocenić	3,1%
Niedostateczne wyposażenie pracowni praktycznej nauki zawodu w nowoczesne technologie i materiały dydaktyczne	W bardzo dużym stopniu	27,2%
	W dość dużym stopniu	37,4%
	Umiarkowanie	26,7%
	W dość małym stopniu	3,4%
	W bardzo małym stopniu	2,9%
	Nie umiem ocenić	2,4%
Niski poziom umiejętności i kompetencji zawodowych wśród nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu	W bardzo dużym stopniu	31,1%
	W dość dużym stopniu	33,3%
	Umiarkowanie	26,7%
	W dość małym stopniu	6,7%
	W bardzo małym stopniu	0,0%
	Nie umiem ocenić	2,2%
Niezsadałający poziom współpracy szkół z przedsiębiorstwami	W bardzo dużym stopniu	13,1%
	W dość dużym stopniu	32,4%
	Umiarkowanie	32,4%
	W dość małym stopniu	9,7%
	W bardzo małym stopniu	7,6%
	Nie umiem ocenić	4,8%

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami, w tym nauczycielami kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu N=384

Także nauczyciele praktycznej nauki zawodu zostali poproszeni o ocenę jakości usług edukacyjnych w dwóch perspektywach czasowych: przed i po zakończeniu realizacji projektu w placówce kształcenia zawodowego, w której są zatrudnieni.

Analiza zgromadzonego materiału badawczego w tym obszarze wskazuje na dostrzeżenie przez tych respondentów znacznego wpływu projektów, a co za tym idzie wsparcia płynącego z RPO Wł 2014-2020 na wszystkie aspekty jakości usług edukacyjnych w zakresie kształcenia zawodowego. Na okres przedprojektowy większość ocen oscyluje pomiędzy raczej pozytywnymi a nieokreślonymi (odpowiedź *3-nie wiem*), natomiast oceny sytuacji po zakończeniu realizacji projektu skupiają wokół odpowiedzi *pozytywnie* a *zdecydowanie pozytywnie*.

Niemal 53% respondentów zdecydowanie pozytywnie ocenia po zakończeniu projektów następujące elementy wpływające na jakość usług edukacyjnych: doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu oraz podnoszenie umiejętności oraz uzyskiwanie kwalifikacji zawodowych przez uczniów i wzmacnianie ich zdolności do zatrudnienia. Połowa zdecydowanie pozytywnych ocen dotyczy również dodatkowych zajęć specjalistycznych (szkolenia i kursy zawodowe). Nieco poniżej połowy respondentów, ale wciąż będąc najwyższą wartością wśród odpowiedzi, oceniło zdecydowanie pozytywnie wpływ projektów na takie aspekty jakości usług edukacyjnych, jak: występowanie w szkole/placówce prowadzącej kształcenie zawodowe warunków kształcenia zawodu odzwierciedlających naturalne warunki pracy oraz realizacja zajęć z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Tabela 35. Ocena jakości usług edukacyjnych oferowanych przez placówki kształcenia zawodowego przed i po realizacji projektów w ramach RPO Wł 2014-2020

Obszary wpływające na jakość usług edukacyjnych		Przed uczestnictwem w projekcie	Po uczestnictwie w projekcie
Doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu	1 – zdecydowanie negatywnie	1,6%	0,3%
	2 – raczej negatywnie	15,4%	1,3%
	3 – nie wiem	21,1%	4,7%
	4 – pozytywnie	50,8%	40,9%
	5 – zdecydowanie pozytywnie	11,2%	52,9%
Podnoszenie umiejętności oraz uzyskiwanie kwalifikacji zawodowych przez uczniów i wzmacnianie ich zdolności do zatrudnienia	1 – zdecydowanie negatywnie	0,8%	0,0%
	2 – raczej negatywnie	17,7%	0,8%
	3 – nie wiem	20,6%	4,7%
	4 – pozytywnie	50,8%	41,7%
	5 – zdecydowanie pozytywnie	10,2%	52,9%

Obszary wpływające na jakość usług edukacyjnych		Przed uczestnictwem w projekcie	Po uczestnictwie w projekcie
Dodatkowe zajęcia specjalistyczne (szkolenia i kursy zawodowe)	1 – zdecydowanie negatywnie	2,9%	0,3%
	2 – raczej negatywnie	25,3%	1,0%
	3 – nie wiem	21,1%	4,9%
	4 – pozytywnie	42,4%	43,8%
	5 – zdecydowanie pozytywnie	8,3%	50,0%
Występowanie w szkole/placówce prowadzącej kształcenie zawodowe warunków kształcenia zawodu odzwierciedlających naturalne warunki pracy	1 – zdecydowanie negatywnie	3,4%	0,8%
	2 – raczej negatywnie	19,8%	2,9%
	3 – nie wiem	20,1%	6,3%
	4 – pozytywnie	48,7%	43,2%
	5 – zdecydowanie pozytywnie	8,1%	46,9%
Realizacja zajęć z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego	1 – zdecydowanie negatywnie	0,5%	0,3%
	2 – raczej negatywnie	19,0%	1,8%
	3 – nie wiem	28,9%	15,6%
	4 – pozytywnie	42,7%	39,1%
	5 – zdecydowanie pozytywnie	8,9%	43,2%

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami, w tym nauczycielami kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu N=384

Udział placówek kształcenia zawodowego w projektach realizowanych w ramach wsparcia z RPO WŁ 2014-2020 zdaniem nauczycieli praktycznej nauki zawodu wpłynął w dużym stopniu na wystąpienie wszystkich wyszczególnionych w badaniu efektów.

Najczęściej dostrzeganym przez nauczycieli efektem projektów jest wzmocnienie kompetencji i umiejętności praktycznych uczniów, na który wskazało 86,5% respondentów, w tym 47,9% oszacowało wpływ projektów na ten aspekt jako raczej duży, a kolejnych 38,5% jako bardzo duży.

Nieznacznie mniej wskazań dotyczyło raczej dużego i bardzo dużego wpływu projektów na wystąpienie takich efektów, jak: osiągnięcie lepszych efektów kształcenia (85,4%), poprawa poziomu umiejętności i kompetencji zawodowych wśród nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu (84,4%), wzmocnienie szans uczniów na rynku pracy (82,3%) oraz rozwój wyposażenia pracowni praktycznej nauki zawodu w nowoczesne technologie i materiały dydaktyczne (81,0%).

Jednak należy mieć na uwadze, że w przypadku pozostałych wskazanych efektów wpływ projektów również szacowany był wysoko i przypisywano mu przede wszystkim stopień

bardzo duży lub raczej duży. Zgromadzone dane pozwalają więc na wnioskowanie w zakresie szerokiego wpływu projektów na uzyskanie przez placówki kształcenia zawodowego rezultatów wpływających na jakość świadczonych przez nie usług edukacyjnych.

Tabela 36. Ocena wpływu projektów realizowanych w ramach RPO WŁ 2014-2020 na wystąpienie efektów w placówkach kształcenia zawodowego

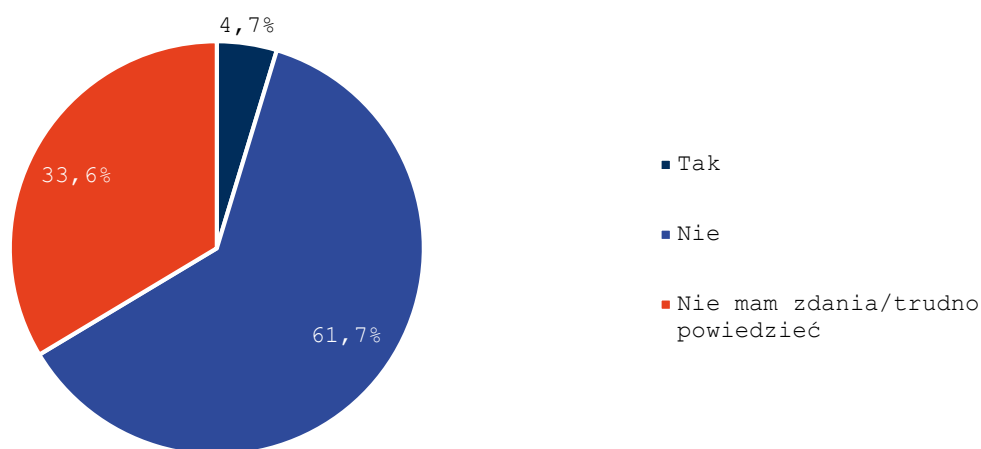
Wzmocnienie szans uczniów na rynku pracy	1 – w bardzo małym albo wcale	1,6%
	2 – w raczej małym	3,4%
	3 – ani w małym, ani w dużym	12,8%
	4 – w raczej dużym	49,2%
	5 – w bardzo dużym	33,1%
Wzmocnienie kompetencji i umiejętności praktycznych uczniów	1 – w bardzo małym albo wcale	1,0%
	2 – w raczej małym	2,1%
	3 – ani w małym, ani w dużym	10,4%
	4 – w raczej dużym	47,9%
	5 – w bardzo dużym	38,5%
Osiąganie lepszych efektów kształcenia	1 – w bardzo małym albo wcale	0,8%
	2 – w raczej małym	1,8%
	3 – ani w małym, ani w dużym	12,0%
	4 – w raczej dużym	47,9%
	5 – w bardzo dużym	37,5%
Poprawa wyników egzaminów zawodowych	1 – w bardzo małym albo wcale	0,8%
	2 – w raczej małym	1,8%
	3 – ani w małym, ani w dużym	21,6%
	4 – w raczej dużym	45,3%
	5 – w bardzo dużym	30,5%
Rozwój współpracy szkoły z przedsiębiorstwami	1 – w bardzo małym albo wcale	2,6%
	2 – w raczej małym	3,9%
	3 – ani w małym, ani w dużym	29,9%
	4 – w raczej dużym	35,9%
	5 – w bardzo dużym	27,6%
Rozwój wyposażenia pracowni praktycznej nauki zawodu w nowoczesne technologie i materiały dydaktyczne	1 – w bardzo małym albo wcale	2,3%
	2 – w raczej małym	2,9%
	3 – ani w małym, ani w dużym	13,8%
	4 – w raczej dużym	37,0%
	5 – w bardzo dużym	44,0%
Rozwój doradztwa edukacyjno-zawodowego	1 – w bardzo małym albo wcale	2,3%
	2 – w raczej małym	4,4%
	3 – ani w małym, ani w dużym	24,2%
	4 – w raczej dużym	40,6%
	5 – w bardzo dużym	28,4%
Poprawa poziomu umiejętności i kompetencji zawodowych wśród nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu	1 – w bardzo małym albo wcale	0,8%
	2 – w raczej małym	1,8%
	3 – ani w małym, ani w dużym	13,0%
	4 – w raczej dużym	43,0%
	5 – w bardzo dużym	41,4%

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami, w tym nauczycielami kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu N=384

Blisko 61,7% respondentów z grupy nauczycieli praktycznej nauki zawodu jest zdania, że bez realizacji projektów i wsparcia płynącego z RPO Wł 2014-2020 nie byłoby możliwe osiągnięcie w/w efektów.

Odnosząc się do zgromadzonych danych należy założyć, że wśród działań, które w największym stopniu wpłynęły na uzyskanie efektów znajdują się te ukierunkowane na wzrost kompetencji kluczowych i uniwersalnych wśród uczniów, wzrost kompetencji nauczycieli oraz zapewniających dostęp do nowego wyposażenia szkół.

Wykres 17. Możliwość osiągnięcia efektów przez placówki kształcenia zawodowego bez udziału środków z RPO Wł 2014-2020

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami, w tym nauczycielami kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu N=384

Każdy ze wskazanych obszarów związanych ze szkolnictwem zawodowym wymaga w opinii nauczycieli praktycznej nauki zawodu dalszego wsparcia. Jako kluczowe obszary, w które należy nadal inwestować wykazały: rozwój wyposażenia pracowni praktycznej nauki zawodu w nowoczesne technologie i materiały dydaktyczne (78,4% wskazań), wzmocnienie kompetencji i umiejętności praktycznych uczniów (75,0%), rozwój współpracy szkoły z przedsiębiorstwami (72,9%) oraz wzmocnienie szans uczniów na rynku pracy (71,6%).

Ponadto 67,4% respondentów jest przekonanych o potrzebie kontynuacji wsparcia dla osiągnięcia lepszych efektów kształcenia, a 62,2% dla zwiększenia poziomu umiejętności i kompetencji zawodowych wśród nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu. Nauczyciele i instruktorzy praktycznej nauki zawodu mają potrzebę aktualizowania swojej wiedzy w związku z pojawiającymi się na rynku nowymi rozwiązaniami, odczuwają potrzebę podnoszenia jakości swojej pracy. Oczekuje się od nich posiadania nie tylko wiedzy teoretycznej, ale i praktycznej, stąd do nauki zawodu angażowani są praktycy, którzy nie zawsze dysponują odpowiednimi kompetencjami, aby w sposób efektywny przekazywać posiadaną wiedzę. W RPO Wł 2014-2020 oferowano tej grupie nauczycieli wsparcie w zakresie podnoszenia kwalifikacji, jednak wciąż zauważalna jest potrzeba ich uzupełniania, także w zakresie wiedzy pedagogicznej i dydaktycznej.

Należy podkreślić, że każdy obszar został wskazany jako wymagający kontynuacji wsparcia przez znaczący odsetek respondentów, którymi byli nauczyciele praktycznej nauki zawodu, co świadczy o dużym zapotrzebowaniu na wsparcie w dalszych latach, gdyż potrzeby szkolnictwa zawodowego nie ustają, mimo że dotychczasowe wsparcie płynące z RPO WŁ 2014-2020 przyniosło oczekiwane rezultaty.

Tabela 37. Potrzeba dalszego wsparcia szkolnictwa zawodowego w ocenie nauczycieli praktycznej nauki zawodu

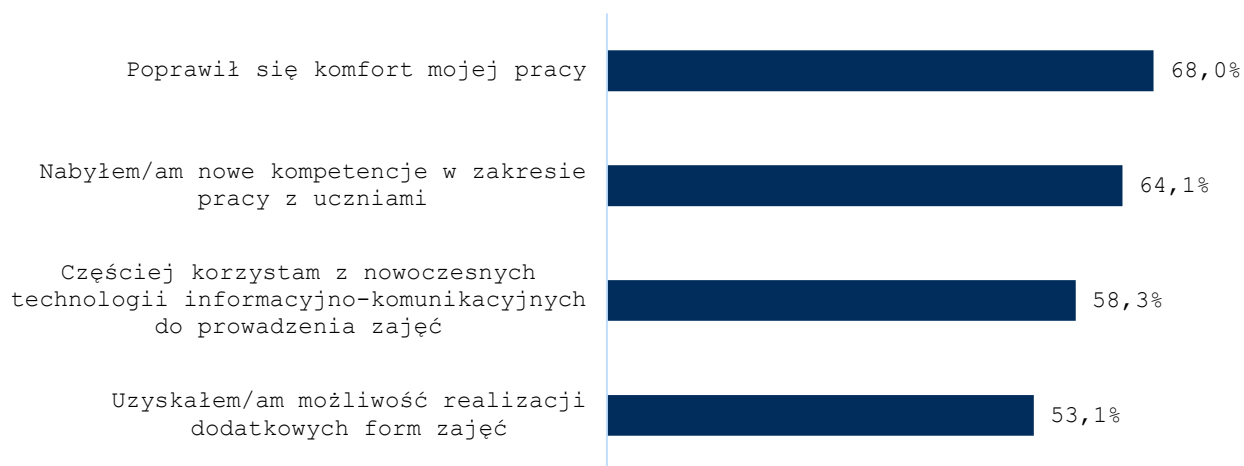
Wzmocnienie szans uczniów na rynku pracy	Tak	71,6%
	Nie	9,9%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	18,5%
Wzmocnienie kompetencji i umiejętności praktycznych uczniów	Tak	75,0%
	Nie	10,9%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	14,1%
Osiągnięcie lepszych efektów kształcenia	Tak	67,4%
	Nie	14,3%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	18,2%
Poprawa wyników egzaminów zawodowych	Tak	59,4%
	Nie	17,7%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	22,9%
Rozwój współpracy szkoły z przedsiębiorstwami	Tak	72,9%
	Nie	8,3%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	18,8%
Rozwój wyposażenia pracowni praktycznej nauki zawodu w nowoczesne technologie i materiały dydaktyczne	Tak	78,4%
	Nie	9,4%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	12,2%
Rozwój doradztwa edukacyjno-zawodowego	Tak	56,8%
	Nie	15,6%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	27,6%
Poprawa poziomu umiejętności i kompetencji zawodowych wśród nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu	Tak	62,2%
	Nie	13,3%
	Nie wiem/trudno powiedzieć	24,5%

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami, w tym nauczycielami kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu N=384

Projekty realizowane w placówkach kształcenia zawodowego ukierunkowane były nie tylko na szeroko rozumianą poprawę jakości edukacji zawodowej, ale również na poprawę jakości pracy nauczycieli. Uczestniczący w badaniu nauczyciele praktycznej nauki zawodu dostrzegają wyraźny wpływ uczestnictwa w projekcie na swoją pracę – 68,0% spośród nich zadeklarowało, że poprawił się komfort ich pracy, 64,1% wskazało na fakt nabycia nowych kompetencji w zakresie pracy z uczniami, 58,3% nauczycieli częściej korzysta z nowoczesnych

technologii informacyjno-komunikacyjnych do prowadzenia zajęć, a 53,1% uzyskało możliwość realizacji dodatkowych form zajęć.

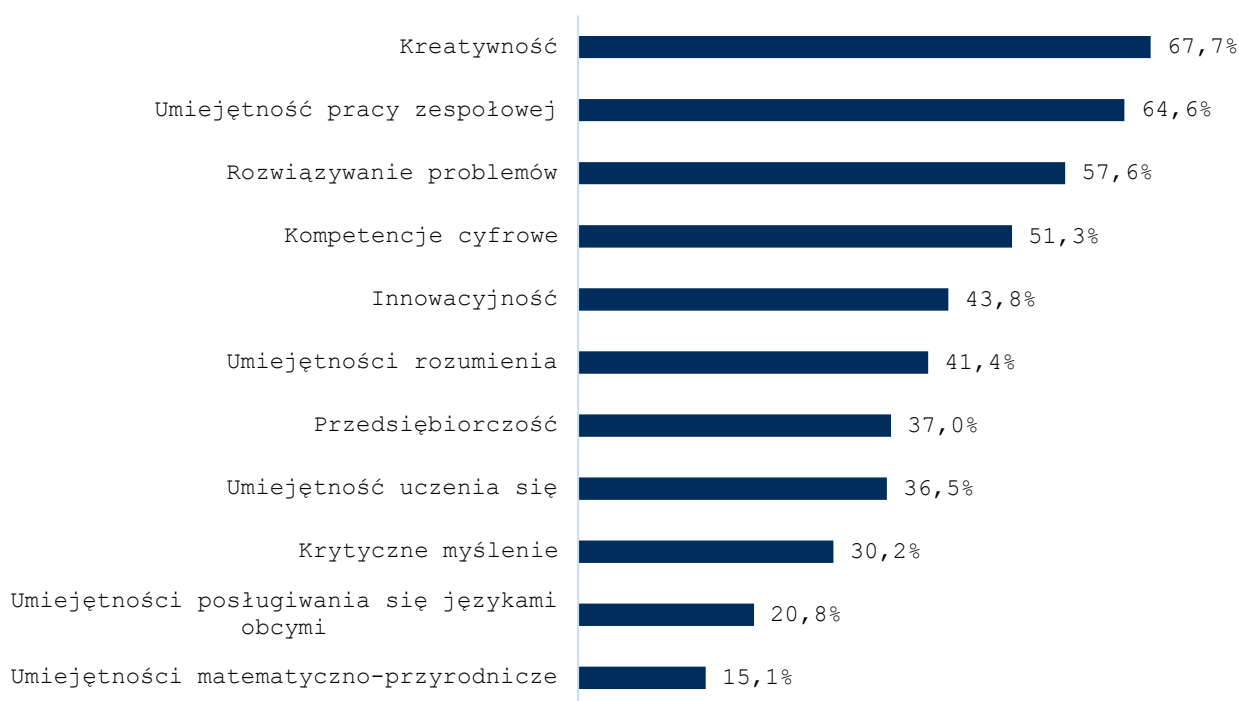
Wykres 18. Efekty projektów realizowanych w ramach RPO Wł 2014-2020 wśród uczestniczących w nich nauczycieli praktycznej nauki zawodu

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami, w tym nauczycielami kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu N=384

Nauczyciele praktycznej nauki zawodu dostrzegli też liczne pozytywne efekty w zakresie wzrostu kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych swoich uczniów jako rezultatu uczestnictwa w projektach dofinansowywanych ze środków RPO Wł 2014-2020. Wśród nich przede wszystkim należy wskazać wzrost kreatywności, którą dostrzegło 67,7% nauczycieli, umiejętność pracy zespołowej (64,6% wskazań). Blisko 60% nauczycieli wskazuje na wzór umiejętności rozwiązywania problemów przez uczniów, a nieco ponad połowa na wzrost kompetencji cyfrowych. Udział w projektach w znaczącym stopniu wpłynął również na takie kompetencje uczniów jak: innowacyjność, rozumowanie, przedsiębiorczość czy umiejętność uczenia się.

Wykres 19. Wpływ projektów RPO Wł 2014-2020 na kompetencje i umiejętności uczniów placówek kształcenia zawodowego

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami, w tym nauczycielami kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu N=384

W opinii nauczycieli praktycznej nauki zawodu uczniowie, którzy w ramach wsparcia z RPO Wł 2014-2020 otrzymywali stypendia wynieśli z udziału w projektach także inne korzyści – 83,8% wskazało na możliwość rozwoju zainteresowań. Wsparcie w dążeniu do osiągnięcia wyznaczonych celów edukacyjnych jako korzyść postrzega 56,9% badanych, a 53,8% wskazało na możliwość otrzymania pomocy finansowej. Dla 42,6% nauczycieli korzyścią jaką z otrzymania stypendium czerpali uczniowie było również wyróżnienie i prestiż, a 1/3 badanych jako korzyść wskazała podniesienie kompetencji w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych, językowych, informatycznych.

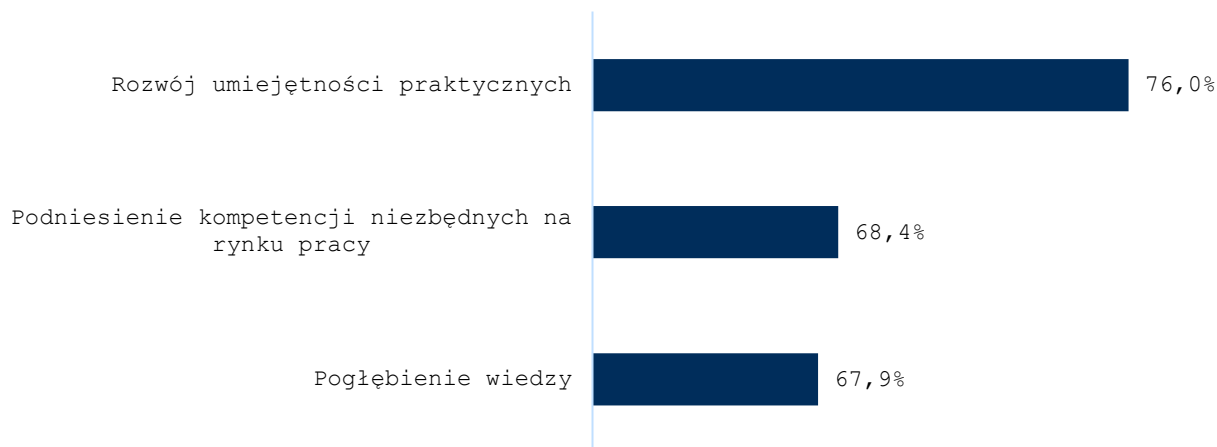
Wykres 20. Korzyści osiągnięte przez uczniów otrzymujących stypendium

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami, w tym nauczycielami kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu N=384

Do najczęstszych osiągnięć uczniów otrzymujących stypendia nauczycieli praktycznej nauki zawodów zaliczali rozwój umiejętności praktycznych (76,0%), podniesienie kompetencji niezbędnych na rynku pracy (68,4%) oraz pogłębienie wiedzy (67,9%).

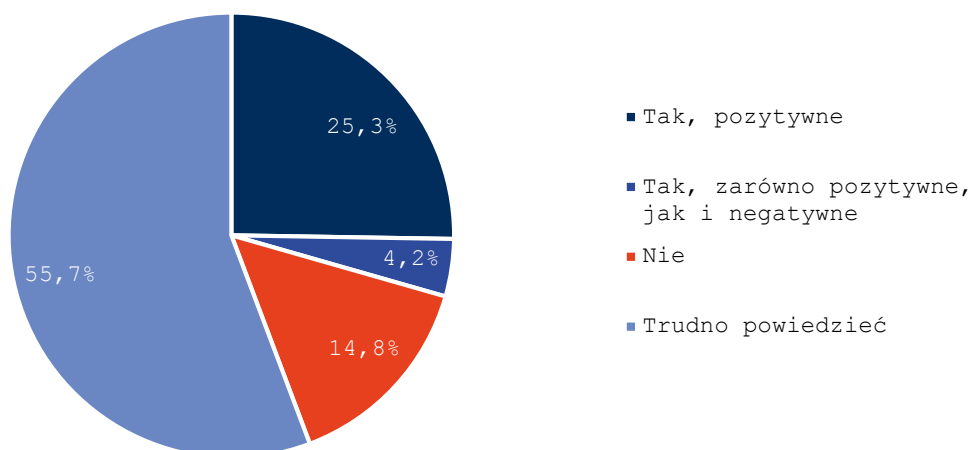
Wykres 21. Najczęstsze osiągnięcia uczniów otrzymujących stypendia

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami, w tym nauczycielami kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu N=384

Niezamierzone zmiany w efekcie realizacji projektów ze środków RPO WŁ 2014-2020 dostrzega 44,8% nauczycieli praktycznej nauki zawodu, przy czym 25,3% dostrzega wyłącznie pozytywne zmiany, a 14,8% wyłącznie negatywne. Jednak większość respondentów nie ma zdania w tej kwestii.

Wykres 22. Dostrzeganie niezamierzonych zmian jako efektów realizowanych projektów

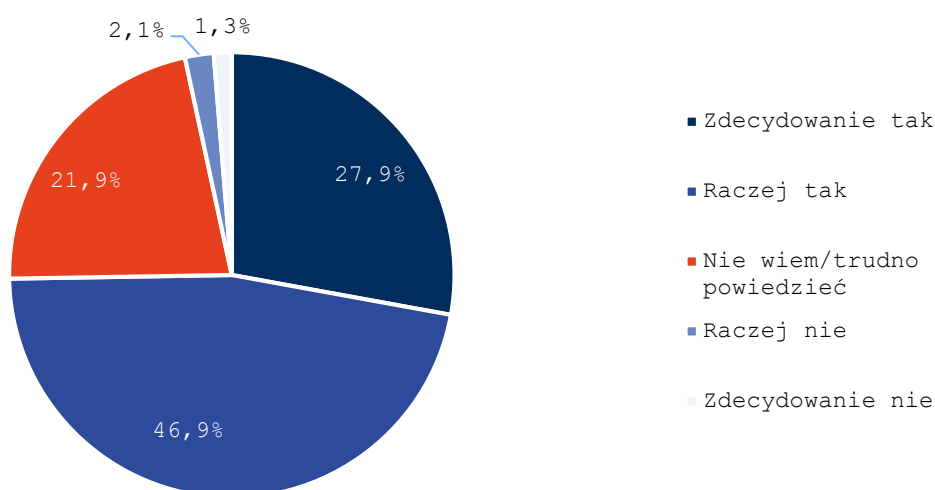
Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami, w tym nauczycielami kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu N=384

Nauczyciele wskazujących na występowanie zmian opisywali je jako:

- zwiększył się poziom zaangażowania, zainteresowania i aktywności uczniów,
- nabycie nowych i wzrost poziomu posiadanych wiedzy, kompetencji i umiejętności, również miękkich,
- poprawa wizerunku i atrakcyjności placówki dla uczniów i pracodawców,
- integracja i współpraca uczniów, nauczycieli,
- poprawa bazy dydaktycznej (nowy sprzęt, pomoce, lepsze warunki) i uatrakcyjnienie oferty zajęć.

W opinii 74,8% nauczycieli praktycznej nauki zawodu dzięki udziałowi w projekcie ze środków RPO WŁ 2014-2020 udało się dostosować kształcenie w ich szkole/placówce do potrzeb rynku pracy – w tym 27,9% jest o tym przekonanych całkowicie, a 46,9% wskazuje na to, że raczej się to udało. Kategorycznie odmawia projektom takiego wpływu 3,4% badanych.

Wykres 23. Wpływ projektów na dopasowanie kształcenia w szkołach/placówkach kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami, w tym nauczycielami kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu N=384

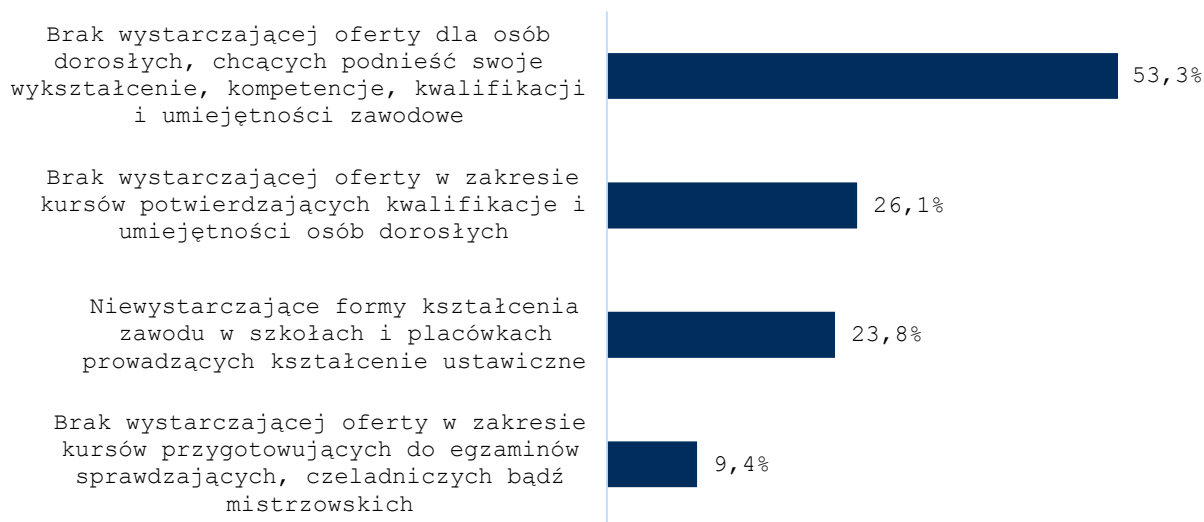
Osoby dorosłe zdobywające, uzupełniające lub podnoszące kompetencje lub kwalifikacje zawodowe

Trzecią grupą odbiorców wsparcia w ramach Działania XI.3 były osoby dorosłe zdobywające, uzupełniające lub podnoszące kompetencje lub kwalifikacje zawodowe. Przedstawiciele tej grupy respondentów w największym stopniu postrzegali przed przystąpieniem do projektu brak wystarczającej oferty dla osób dorosłych, chcących podnieść swoje wykształcenie, kompetencje, kwalifikacje i umiejętności zawodowe jako główny problem w zakresie dostępu do kształcenia zawodowego – wskazało na tę odpowiedź 53,3% badanych.

Nieco ponad 1/4 badanych identyfikowała taką trudność jak brak wystarczającej oferty w zakresie kursów potwierdzających kwalifikacje i umiejętności osób dorosłych, a 23,8% respondentów wskazywała na niewystarczające formy kształcenia zawodu

w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie ustawiczne jako trudność w dostępie do kształcenia zawodowego.

Wykres 24. Problemy w dostępie do kształcenia zawodowego identyfikowane przez realizacją projektów w ramach RPO WŁ 2014-2020

Źródło: badanie CAWI/CATI z osobami dorosłymi zainteresowanymi z własnej inicjatywy zdobyciem, uzupełnieniem lub podnoszeniem kompetencji lub kwalifikacji zawodowych N=384

Uczestnicy badania dostrzegają duży, a w niektórych przypadkach bardzo duży wpływ projektów realizowanych w ramach RPO WŁ 2014-2020 na zaspokajanie zidentyfikowanych potrzeb kształcenia zawodowego. W opinii 40,4% respondentów projekty miały bardzo duży wpływ na niwelowanie braków oferty kursów potwierdzających kwalifikacje i umiejętności osób dorosłych, a kolejnych 28,3% dostrzeża ich dość duży wpływ na ten obszar kształcenia ustawicznego.

Z kolei 35% badanych uważa, że projekty te w dużym stopniu wpłynęły na poszerzenie oferty dla osób dorosłych, chcących podnieść swoje wykształcenie, kompetencje, kwalifikacji i umiejętności zawodowe, a 35,5% szacuje wpływ projektów na ten obszar jako dość duży.

Ponadto w przypadku oferty w zakresie kursów przygotowujących do egzaminów sprawdzających, czeladniczych bądź mistrzowskich 1/3 badanych określa wpływ projektów na bardzo duży, ale już 30,6% na umiarkowany.

Bariera w dostępie do kształcenia ustawicznego w postaci niewystarczających form kształcenia zawodu w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie ustawiczne została zniwelowana poprzez projekty RPO WŁ 2014-2020 w bardzo dużym stopniu w opinii 31,1% badanych, a zdaniem 38,9% w dość dużym stopniu.

Tabela 38. Adekwatność działań projektowych do potrzeb szkolnictwa ustawicznego

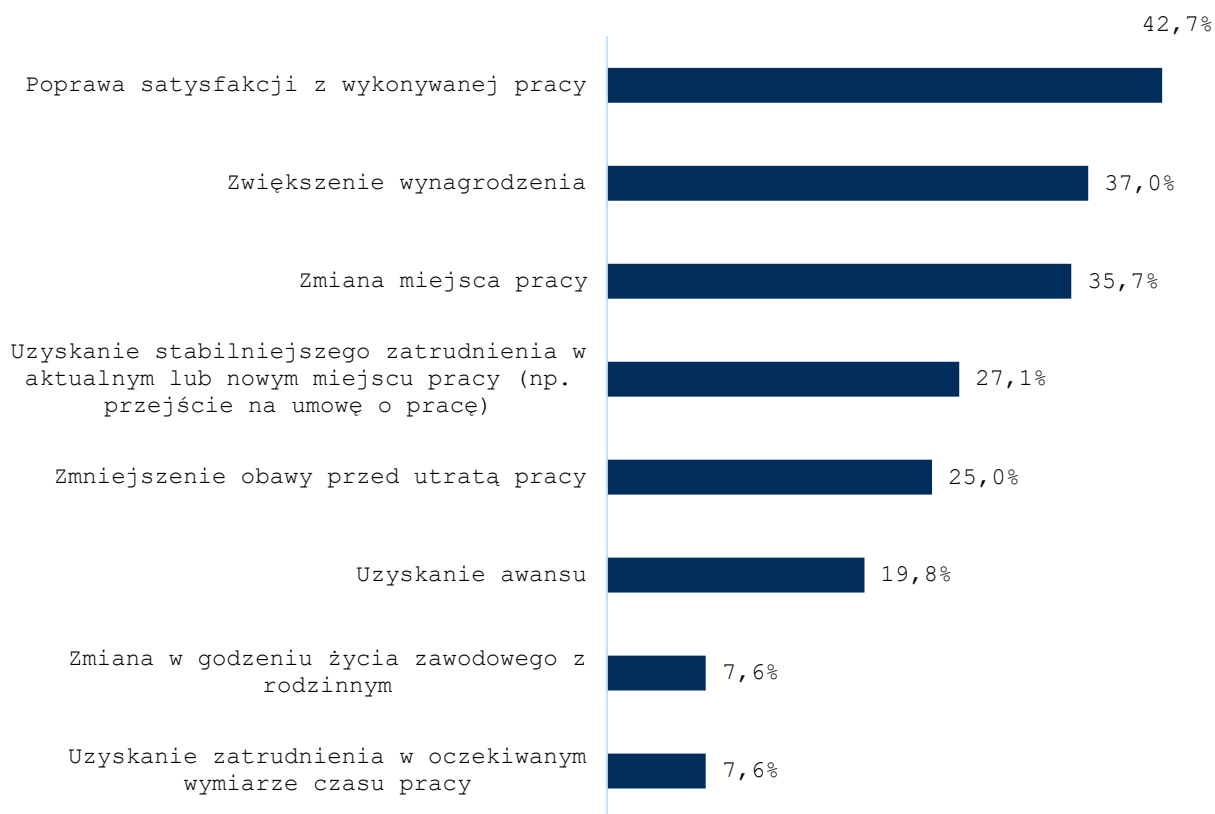
Brak wystarczającej oferty w zakresie kursów potwierdzających kwalifikacje i umiejętności osób dorosłych	W bardzo dużym stopniu	40,4%
	W dość dużym stopniu	28,3%
	Umiarkowanie	20,2%
	W dość małym stopniu	2,0%
	W bardzo małym stopniu	3,0%

	Nie umiem ocenić	6,1%
Brak wystarczającej oferty dla osób dorosłych, chcących podnieść swoje wykształcenie, kompetencje, kwalifikacji i umiejętności zawodowe	W bardzo dużym stopniu	35,0%
	W dość dużym stopniu	35,5%
	Umiarkowanie	22,0%
	W dość małym stopniu	2,0%
	W bardzo małym stopniu	3,0%
	Nie umiem ocenić	2,5%
Brak wystarczającej oferty w zakresie kursów przygotowujących do egzaminów sprawdzających, czeladniczych bądź mistrzowskich	W bardzo dużym stopniu	33,3%
	W dość dużym stopniu	19,4%
	Umiarkowanie	30,6%
	W dość małym stopniu	2,8%
	W bardzo małym stopniu	5,6%
	Nie umiem ocenić	8,3%
Niewystarczające formy kształcenia zawodu w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie ustawiczne	W bardzo dużym stopniu	31,1%
	W dość dużym stopniu	38,9%
	Umiarkowanie	22,2%
	W dość małym stopniu	1,1%
	W bardzo małym stopniu	3,3%
	Nie umiem ocenić	3,3%

Źródło: badanie CAWI/CATI z osobami dorosłymi zainteresowanymi z własnej inicjatywy zdobyciem, uzupełnieniem lub podnoszeniem kompetencji lub kwalifikacji zawodowych N=384

Tym, co motywowało osoby dorosłe do podnoszenia swoich kwalifikacji w ramach projektów realizowanych ze środków RPO Wł 2014-2020 była w 42,7% przypadków chęć zwiększenia satysfakcji z wykonywanej pracy, w 37,0% chęć uzyskania większego wynagrodzenia za pracę, a w 35,7% zmiana miejsca pracy. Ponadto 27,1% respondentów za motywator wzięcia udziału w projekcie wskazało uzyskanie stabilniejszego zatrudnienia w obecnym lub nowym miejscu pracy (np. przejście na umowę o pracę), a 1/4 badanych podjęła się udziału w projekcie, aby zmniejszyć ryzyko utraty zatrudnienia.

Wykres 25. Motywacje do wzięcia udziału w projekcie

Źródło: badanie CAWI/CATI z osobami dorosłymi zainteresowanymi z własnej inicjatywy zdobyciem, uzupełnieniem lub podnoszeniem kompetencji lub kwalifikacji zawodowych N=384

Uczestnicy projektów realizowanych w ramach Działania XI.3 RPO WŁ 2014-2020, którzy jako cel udziału w nich postawili sobie poprawę satysfakcji z wykonywanej pracy w większości wskazują na wysoki stopień realizacji tegoż celu – 46,3% respondentów identyfikujących się z tym celem wskazało, że osiągnęło go w dość dużym stopniu, a kolejnych 27,4%, że w bardzo dużym stopniu. Opierając się na tych deklaracjach można przyjąć, że realizacja projektów w ramach RPO WŁ2014-2020 miała istotny wpływ na poprawę satysfakcji pracowników z wykonywanej pracy.

Zgromadzone dane bazujące na deklaracjach uczestników projektów wskazują na znaczących wpływ tychże projektów na poprawę ich sytuacji w odniesieniu do definiowanych przez te osoby celów uczestnictwa we wsparciu z RPO WŁ 2014-2020. W przypadku wszystkich obszarów wpływu znaczący odsetek wskazań dotyczy oceny o dość dużym lub bardzo dużym stopniu oddziaływania.

Na znaczący stopień poprawy w zakresie wzrostu wynagrodzenia wskazało 42,9% badanych, którzy stawiali sobie taki cel uczestnicząc we wsparciu z RPO WŁ 2014-2020, w tym 21,8% oceniło ten wpływ jako bardzo duży, a 21,1% jako dość duży. Niemniej najczęściej respondenci szacowali poziom oddziaływania udziału w projektach na ten aspekt ich sytuacji zawodowej jako umiarkowany – 28,2%.

Z kolei w przypadku rezultatu jakim jest zmiana miejsca pracy oceny poziomu oddziaływania projektów na zmiany w tym obszarze były bardziej zróżnicowane. Niemal 26% wskazało na

bardzo duży wpływ, 21,3% na dość duży, a 18,4% na umiarkowany. Jednocześnie również 18,4% badanych oceniło poziom wpływu projektów na zmianę miejsca pracy jako bardzo mały, a co dziesiąty badany ma dość mały. W przypadku tego czynniki nie można jednoznacznie określić, że projekty RPO Wł 2014-2020 miały znaczący wpływ na zmianę miejsca pracy uczestników projektów realizowanych w ramach Działania XI.3.

Natomiast odnosząc się do rezultatu zdefiniowanego jako uzyskanie stabilniejszego zatrudnienia można wskazać, że oddziaływanie ewaluowanych projektów na poprawę sytuacji ich uczestników było znaczące – 37,9% badanych, którzy oczekiwali takiego efektu osiągnęło go w bardzo dużej mierze dzięki otrzymanemu wsparciu, a następnym 27,6% badanych wskazało na dość duży wpływ. W efekcie 65,5% uczestników projektów, którzy za cel stawiali sobie stabilizację zatrudnienia osiągnęło go w bardzo dużym lub raczej dużym stopniu dzięki wsparciu płynącemu z RPO Wł 2014-2020.

Uczestnicy projektów oszacowali, że duży wpływ wsparcia z RPO Wł 2014-2020 dotyczył także zmniejszenia obaw przed utratą pracy – 64,2%, w tym 25,3% jako bardzo duży stopień.

Tabela 39. Wpływ RPO Wł 2014-2020 na realizację oczekiwań uczestników projektów realizowanych w ramach Działania XI.3

Zmiana miejsca pracy	W bardzo dużym stopniu	25,7%
	W dość dużym stopniu	21,3%
	Umiarkowanie	18,4%
	W dość małym stopniu	10,3%
	W bardzo małym stopniu	18,4%
	Nie umiem ocenić	5,9%
Uzyskanie awansu	W bardzo dużym stopniu	14,5%
	W dość dużym stopniu	34,2%
	Umiarkowanie	26,3%
	W dość małym stopniu	5,3%
	W bardzo małym stopniu	14,5%
	Nie umiem ocenić	5,3%
Poprawa satysfakcji z wykonywanej pracy	W bardzo dużym stopniu	27,4%
	W dość dużym stopniu	46,3%
	Umiarkowanie	17,1%
	W dość małym stopniu	1,8%
	W bardzo małym stopniu	4,3%
	Nie umiem ocenić	3,0%
Uzyskanie zatrudnienia w oczekiwanym wymiarze czasu pracy	W bardzo dużym stopniu	37,9%
	W dość dużym stopniu	27,6%
	Umiarkowanie	20,7%
	W dość małym stopniu	10,3%
	W bardzo małym stopniu	3,4%
	Nie umiem ocenić	0,0%
Zwiększenie wynagrodzenia	W bardzo dużym stopniu	21,8%
	W dość dużym stopniu	21,1%
	Umiarkowanie	28,2%
	W dość małym stopniu	12,7%
	W bardzo małym stopniu	13,4%

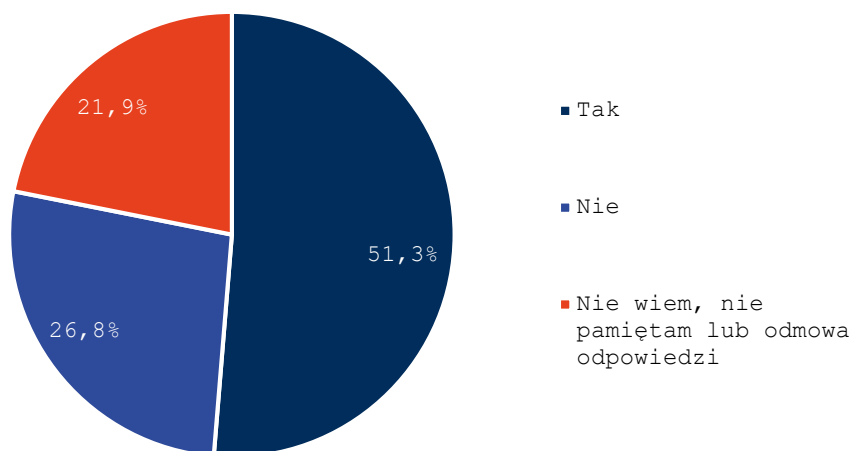
	Nie umiem ocenić	2,8%
Zmiana w godzeniu życia zawodowego z rodzinnym	W bardzo dużym stopniu	27,6%
	W dość dużym stopniu	27,6%
	Umiarkowanie	34,5%
	W dość małym stopniu	0,0%
	W bardzo małym stopniu	10,3%
	Nie umiem ocenić	0,0%
Zmniejszenie obawy przed utratą pracy	W bardzo dużym stopniu	25,3%
	W dość dużym stopniu	38,9%
	Umiarkowanie	23,2%
	W dość małym stopniu	6,3%
	W bardzo małym stopniu	4,2%
	Nie umiem ocenić	2,1%
Uzyskanie stabilniejszego zatrudnienia w aktualnym lub nowym miejscu pracy (np. przejście na umowę o pracę)	W bardzo dużym stopniu	26,9%
	W dość dużym stopniu	36,5%
	Umiarkowanie	21,2%
	W dość małym stopniu	4,8%
	W bardzo małym stopniu	6,7%
	Nie umiem ocenić	3,8%

Źródło: badanie CAWI/CATI z osobami dorosłymi zainteresowanymi z własnej inicjatywy zdobyciem, uzupełnieniem lub podnoszeniem kompetencji lub kwalifikacji zawodowych N=384

Udział w formach kształcenia zawodowego oferowanych w ramach projektów realizowanych w Działania XI.3 RPO WŁ 2014-2020 miał wpływ na poprawę sytuacji zawodowej 51,3% uczestników.

Blisko 27% respondentów nie dostrzegło wpływu udziału w projektach na poprawę ich sytuacji zawodowej. Wśród przyczyn takiego stanu rzeczy wskazywali: sytuację ekonomiczną, społeczną i gospodarczą kraju, sytuację na rynku pracy, w tym brak adekwatnych do oczekiwań ofert pracy, czynniki osobiste (np. wiek, płeć, poziom wykształcenia), niesatysfakcjonujące oferowane przez pracodawców warunki pracy.

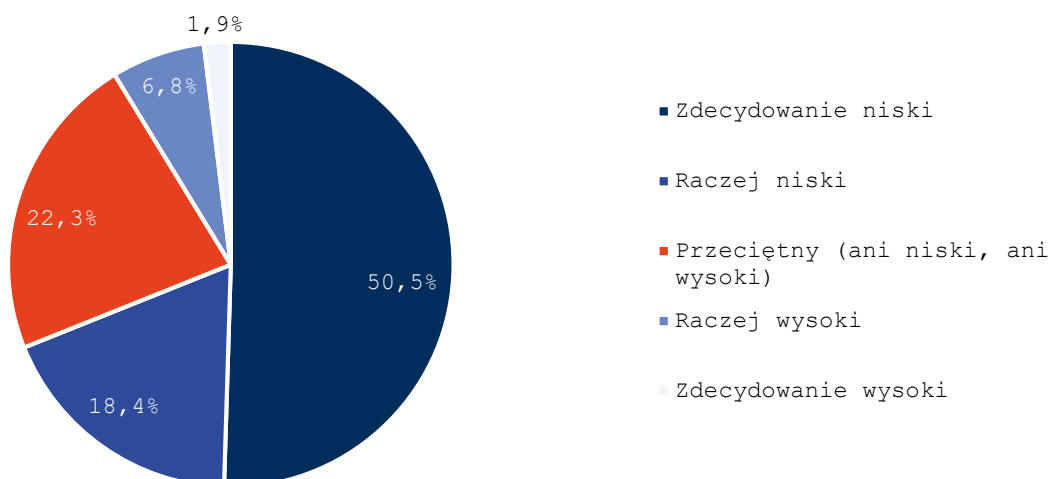
Wykres 26. Wpływ uczestnictwa w projektach realizowanych w ramach Działania XI.3 RPO Wł 2014-2020 na sytuację zawodową osób zdobywających, uzupełniających kwalifikacje zawodowe

Źródło: badanie CAWI/CATI z osobami dorosłymi zainteresowanymi z własnej inicjatywy zdobyciem, uzupełnieniem lub podnoszeniem kompetencji lub kwalifikacji zawodowych N=384

Wśród uczestników projektów korzystających z form kształcenia zawodowego, którzy dostrzegli wpływ otrzymanego wsparcia na poprawę swojej sytuacji zawodowej większość szacuje go jako niski – 50,5% ocenia go jako zdecydowanie niski, kolejnych 18,4% jako raczej niski, a 22,3% jako przeciętny. O wysokim wpływie otrzymanego w ramach RPO Wł 2014-2020 na poprawę sytuacji zawodowej przekonany jest tylko 8,7% badanych, z czego na wysoki wpływ wskazuje 1,9%.

Wykres 27. Poziom wpływ wsparcia z RPO Wł 2014-2020 na sytuację zawodową uczestników projektów realizowanych w ramach Działania XI.3

Źródło: badanie CAWI/CATI z osobami dorosłymi zainteresowanymi z własnej inicjatywy zdobyciem, uzupełnieniem lub podnoszeniem kompetencji lub kwalifikacji zawodowych N=384

Uczestnicy projektów realizowanych w ramach Działania XI.3 RPO Wł 2014-2020, którzy korzystali z form kształcenia zawodowego bardzo wysoko ocenili jakość³⁰ otrzymanego wsparcia – 43,0% badanych przyznało wsparciu najwyższą ocenę w tym aspekcie, tj. 10, a 29,2% badanych oceniło ją na 9-8 punktów w 10-punktowej skali.

Użyteczność³¹ otrzymanego wsparcia oceniona została nieznacznie niżej – najwyższą, tj. dziesięciopunktową ocenę wystawiło w tym aspekcie 37,8% badanych, a kolejnych 24,2% przyznało ocenę pomiędzy 9 a 8.

Czynniki jakie pozytywnie wpłynęły na wysokie oceny jakości i użyteczności wsparcia to:

- wysoki profesjonalizm i kompetencje kadry realizującej projekt,
- uzyskane efekty, głównie zdobycie nowych umiejętności, wiedzy i kwalifikacji,
- wysoka jakość organizacji i zakresu kursu/szkolenia,
- uzyskanie realnych efektów w postaci poprawy sytuacji zawodowej uczestników.

Wśród czynników wpływających na negatywną ocenę jakości i użyteczności znalazły się: brak osiągnięcia zakładanych efektów i niesatysfakcjonująca organizacja kursów/szkoleń.

Uczestnicy badania wskazując na potrzeby zmian w zakresie realizacji wsparcia w zbliżonej formie w przyszłych perspektywach czasowych obligowali przy uwzględnieniu następujących propozycji:

- zwiększenie liczby godzin form kształcenia zawodowego,
- zwiększenie liczby godzin zajęć praktycznych w ramach form kształcenia zawodowego,
- rozszerzenie oferty kursów/szkoleń,
- pomoc w znalezieniu zatrudnienia po ukończeniu udziału w projekcie,
- doprecyzowanie zakresu tematycznego form kształcenia zawodowego, zwiększenie kontroli tego zakresu i dopasowanie go do potrzeb uczestników i rynku pracy,
- umożliwienie finansowania zdobywania/odnawiania uprawnień.

³⁰ Na potrzeby badania jakość została zdefiniowana jako rzetelność i staranność w przygotowaniu przewidzianych w projekcie form wsparcia.

³¹ W ramach badania użyteczność określano jako to na ile zaoferowane formy wsparcia okazały się pomocne i wpłynęły na pozytywną zmianę sytuacji uczestników na rynku pracy.

5.5 Ocena wpływu ewentualnych problemów związanych z realizacją projektów na efekty wsparcia udzielonego w ramach Działania XI.1, XI.2, XI.3 RPO Wł 2014-2020

O pojawienie się problemów/trudności w realizacji projektów zostali zapytani uczestnicy projektów każdego z objętych ewaluacją Działań. W przypadku każdej z grup respondentów znacząca część wskazywała na fakt niewystępowania żadnych problemów w trakcie trwania projektów.

Niemal połowa nauczycieli edukacji przedszkolnej nie dostrzegła żadnych trudności, które wpłynęłyby na realizację projektu. Co trzeci uczestnik badań wskazywał na zbyt dużą liczbę obowiązków administracyjnych oraz na brak wystarczających środków finansowych do zaspokojenia wszystkich potrzeb. Uczestnicy dostrzegali także potrzebę zwiększenia nakładów finansowych (na sprzęt, pomoce dydaktyczne, wynagrodzenie nauczycieli, na szkoły).

Tabela 40. Bariery utrudniające realizację projektu i ewentualne środki zapobiegawcze

Jakie były Pana/i zdaniem najważniejsze trudności i problemy, które utrudniały realizację projektu? (możliwość wielokrotnego wyboru odpowiedzi)	Zbyt duże obciążenie dla nauczyciela	11,7%
	Zbyt dużo obowiązków administracyjnych	30,1%
	Niechęć rodziców/opiekunów do uczestnictwa dziecka w projekcie	2,1%
	Brak wystarczających środków finansowych do zaspokojenia wszystkich potrzeb	19,1%
	Niewystarczające doświadczenie pracowników w realizacji projektów	8,2%
	Inne, jakie?	7,4%
	Nie było żadnych trudności	49,3%
Co można zrobić w przyszłości, aby uniknąć takich problemów lub zminimalizować ich oddziaływanie?	Zwiększenie nakładów finansowych (na sprzęt, pomoce dydaktyczne, wynagrodzenie nauczycieli, na szkoły)	18,6%
	Mniej dokumentacji/biurokracji w projektach, mniej obowiązków administracyjnych	44,8%
	Współpraca z rodzicami, zwiększenie poziomu ich świadomości na temat projektu	4,1%
	Zatrudnienie większej liczby nauczycieli, asystentów	2,8%
	Szkolenia i poszerzanie kwalifikacji nauczycieli	6,2%
	Rozłożyć projekt w dłuższym czasie albo zwiększyć liczbę realizowanych projektów	5,5%
	Inne pojedyncze wskazania	5,5%
	Trudno powiedzieć/nie wiem	17,2%

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami i pracownikami pedagogicznymi OWP N=281

W przypadku projektów realizowanych w ramach Działania XI.1 RPO Wł 2014-2020 41,1% nauczycieli ze szkół/placówek wskazało na brak jakichkolwiek trudności napotkanych w okresie realizacji projektów.

Wśród wymienianych trudności 26,6% badanych wskazało na brak wystarczających środków finansowych do zaspokojenia wszystkich potrzeb, 21,1% na zbyt duże obciążenie nauczyciela, a 20,8% na zbyt rozbudowaną podstawę programową. Były to trzy najczęściej wskazywane trudności.

Wykres 28. Trudności napotkane w czasie realizacji projektów w ramach RPO Wł 2014-2020

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami szkół i placówek systemu oświaty kształcenia ogólnego N=365

Nauczyciele sugerowali pewne rozwiązania, które mogłyby zminimalizować ryzyko wystąpienia trudności, z którymi oni borykali się w trakcie udziału w projektach. Wśród nich wskazywano na:

- zwiększenie nakładów finansowych (na sprzęt, pomoce dydaktyczne, wynagrodzenie nauczycieli, na szkoły),
- wprowadzić zmiany w podstawie programowej,
- rozłożyć projekt w dłuższym czasie,
- konieczność rozwiązania problemów logistycznych – dostępność sal, zaplecza dydaktycznego, dowozy uczniów, liczba osób w grupie itp.,
- zwiększenie poziomu świadomości rodziców na temat projektu,
- zatrudnienie większej liczby nauczycieli, asystentów,
- zmniejszenie zakresu dokumentacji/biurokracji w projektach.

W ramach wywiadów jakościowych przedstawiciele nauczycieli kształcenia ogólnego wskazywali jeszcze na inne trudności, z jakimi się zetknęli w czasie realizacji projektu. Był to długi okres pomiędzy złożeniem wniosku, a uzyskaniem środków finansowych przez szkołę. Miało to wpływ na opóźnioną w czasie możliwość zakupu wyposażenia czy pomocy dydaktycznych i włączenia ich w proces edukacyjny.

„Natomiast problem jest później, kiedy już dostajemy wniosek, jest przyjęty, dostajemy dofinansowanie, a wszystko potem w Łodzi utyka, że tak powiem. Korkuje się w urzędzie. W pierwszym projekcie dostaliśmy pieniądze po prawie roku. Projekt trwał na szczęście dwa lata, ale pierwszy rok pandemiczny, więc no nie potrzebowaliśmy na szczęście tych zakupów, bo wszystko było online. Ale (...)

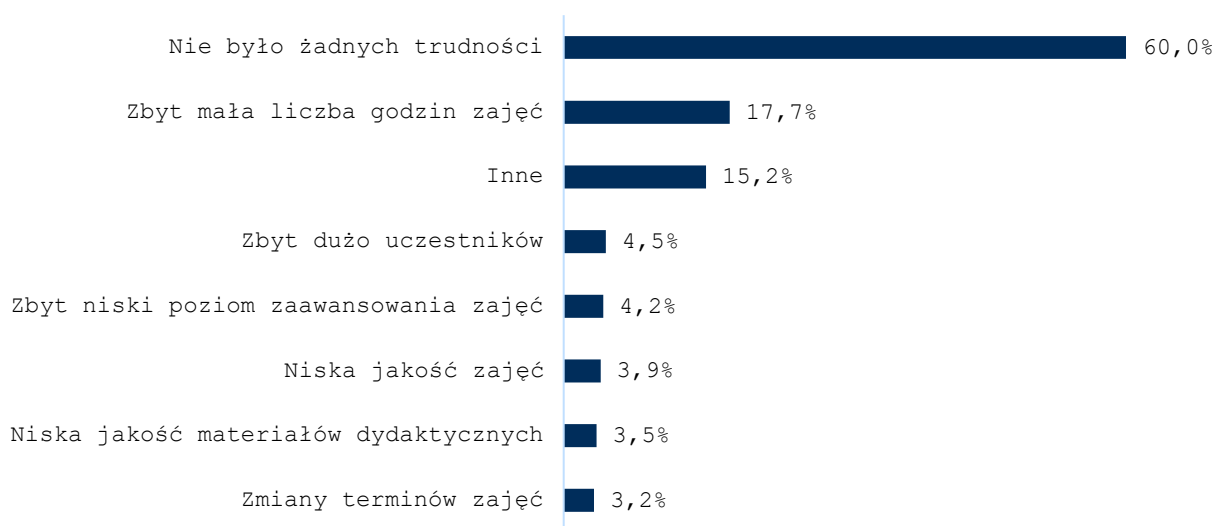
nie mielibyśmy na czym prowadzić tych zajęć, bo pieniądze przyszły dopiero w marcu, a miały być w sierpniu. Potem przetargi wiadomo. W wakacje dopiero były zakupy także tutaj ten problem jest, (...) ale dużo szkół ma z tym problem, że się wszystko przeciąga. Jesteśmy umęczeni tym.”

Respondent 5

Respondenci, którymi byli odbiorcy ostateczni wsparcia w ramach Działania XI.2 w większości (60,0%) nie dostrzegli żadnych trudności związanych z udziałem w projektach.

Dla 17,7% największą trudnością była zbyt mała liczba godzin wsparcia i wskazanie to należy uznać za kluczową trudność, gdyż pozostałe odpowiedzi wskazywane były w minimalnym stopniu.

Wykres 29. Problemy utrudniające realizację projektów w ramach Działania XI.2 RPO WŁ 2014-2020

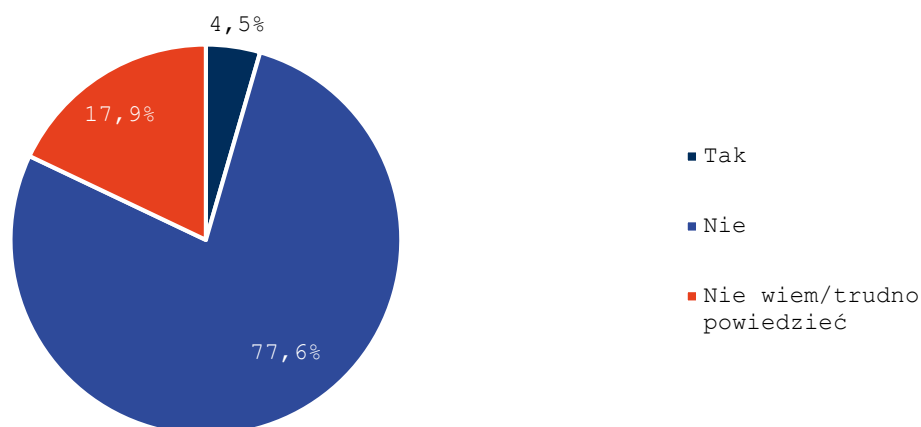
Źródło: badanie CAWI/CATI z z odbiorcami wsparcia w ramach Działania XI.2 N=712

Na inne trudności, wykraczające poza przyjętą kafeterię odpowiedzi kwestionariuszowych wskazało 15,2% badanych, którzy wymieniali:

- pandemię COVID-19, która wymusiła przejście na zdalną formę realizacji kursów i szkoleń, zaburzała ich płynność, a także powodowała przerywanie lub zawieszanie kursów i szkoleń,
- zbyt zróżnicowany poziom zaawansowania uczestników szkoleń/kursów,
- trudności organizacyjne, np. związane z salą, sprzętem,
- zbyt duża intensywność zajęć.

Jedynie 4,5% uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego dostrzegło w trakcie uczestnictwa w projekcie finansowanym ze środków RPO WŁ 2014-2020 w Działania XI.3 trudności. W ich ramach wskazywali: trudności związane z dokumentacją, trudności organizacyjne i brak odpowiednich kompetencji kadry.

Wykres 30. Dostrzeganie trudności w czasie uczestnictwa w projekcie przez uczniów/słuchaczy szkół/placówek kształcenia zawodowego

Źródło: badanie CAWI/CATI z uczniami lub słuchaczami publicznych i niepublicznych szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe N=384

Nauczyciele praktycznej nauki zawodu jako najczęściej pojawiające się trudności wpływające na realizację projektu i osiągnięcie założonych efektów wskazywali brak wystarczających środków finansowych do zaspokojenia wszystkich potrzeb szkoły/placówki (46,2%), problemy z frekwencją na zajęciach i zbyt duże obciążenie dla nauczyciela (po 38,5% wskazań) oraz zbyt rozbudowaną podstawę programową (30,8%). Natomiast 30,8% spośród nich nie dostrzegło żadnych problemów oddziałujących na realizację projektów.

Wykres 31. Trudności wpływające na realizację projektów i osiągnięcie zamierzonych efektów w opinii nauczycieli praktycznej nauki zawodu

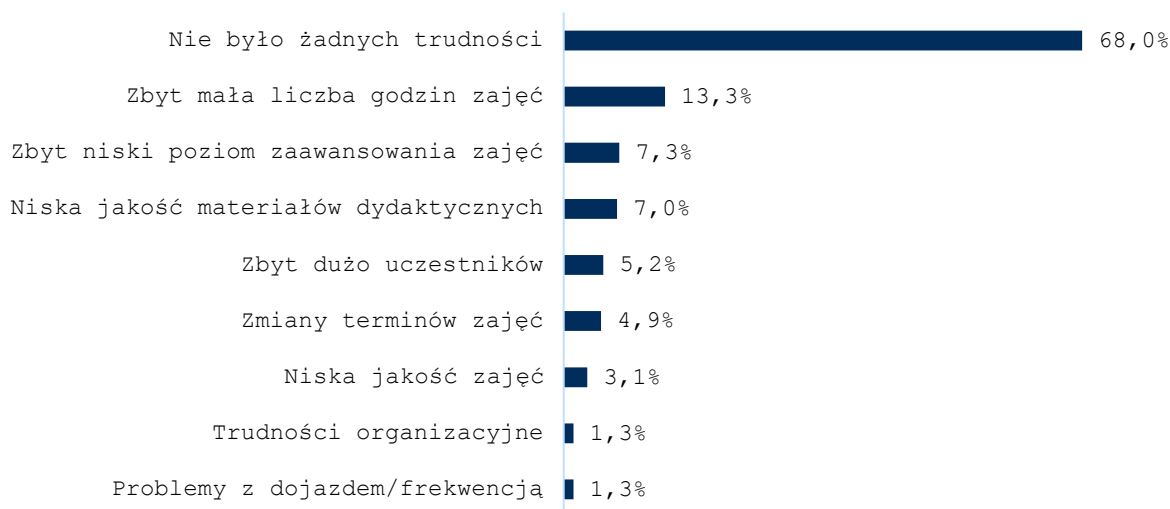

Źródło: badanie CAWI/CATI z nauczycielami, w tym nauczycielami kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu N=384

Odnosząc się do kwestii trudności zaistniałych i mogących wpływać na przebieg projektów i osiągnięte rezultaty wsparcia uczestnicy projektów w ramach Działania XI.3, którymi były osoby dorosłe zdobywające i uzupełniające kompetencje w większości deklarowali ich brak –

68,0% wskazań. Wśród dostrzeżonych trudności wskazywano przede wszystkim na: zbyt małą liczbę godzin wsparcia (kursu/szkolenia), zbyt niski poziom zaawansowania programu form kształcenia zawodowego, niską jakość materiałów dydaktycznych.

Wykres 32. Trudności w realizacji projektów w ramach Działania XI.3

Źródło: badanie CAWI/CATI z osobami dorosłymi zainteresowanymi z własnej inicjatywy zdobyciem, uzupełnieniem lub podnoszeniem kompetencji lub kwalifikacji zawodowych N=384

Trudnością, na którą szczególną uwagę zwrócili przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego był wybuch wojny w Ukrainie, który skutkowałam migracją dzieci z Ukrainy do Polski i ich włączeniem do polskiego systemu edukacji. Postawiło to placówki przedszkolne i szkolne przed wyzwaniem związanym z integracją ukraińskich dzieci w polskich szkołach i objęciem ich wsparciem w procesie nauczania, zwłaszcza w sytuacji braku znajomości języka polskiego. Nową sytuację w szkołach i przedszkolach na terenie województwa łódzkiego objęto wsparciem w ramach RPO WŁ 2014-2020 przeznaczając środki na ten cel. Działanie to można uznać za przykład dobrej praktyki w kontekście reagowania na zmieniającą się sytuację systemu edukacji.

„Na pewno też dobrą praktyką mogłoby być teraz, co się zadziało w ostatnich latach, kiedy rozpoczęła się wojna w Ukrainie i dorzucaliśmy do projektów pieniądze na, na takie grupy tak, na dzieci z Ukrainy.”

Respondent 3

Inną trudnością, na którą zwracano uwagę były rotacje uczestników projektów skierowanych do osób samodzielnie podejmujących działania na rzecz podniesienia swoich kwalifikacji. Trudności te związane były przede wszystkim z odchodzeniem uczestników z projektów, a także niską frekwencją uczestników wpływającą na realne zagrożenie nieosiągnięcia założonych wskaźników projektu i zachowania zasady proporcjonalności. Jako środki zaradcze wydłużano czas trwania projektów, zmniejszano grupy uczestników, a w przypadku szkoleń czy kursów z zakresu nauki języków obcych zezwalano na ich realizację w formule zdalnej. Działania te w istotny sposób wpływały na zwiększenie szans na osiągnięcie założonych w projektach wskaźników. W dużej mierze przywoływane trudności były wypadkową pandemii COVID-19.

Wydłużaliśmy okresy, realizacje, jak i zmniejszaliśmy ilość osób w grupach, żeby było mniejsze zagrożenie. Również zezwalaliśmy na realizację zajęć, co prawda nie tych (...) cyfrowych (...), ale zajęciach językowych zezwalaliśmy również na zajęcia online.

Respondent 2

Przeszkodą w realizowaniu założeń była również wskazana przez beneficjentów OP XI RPO Wł 2014-2020 zmieniająca się sytuacja geopolityczna na rynku polskim i światowym oraz wystąpienie pandemii COVID-19. Zmieniające się ceny poszczególnych sprzętów, pomocy dydaktycznych czy rosnące koszty remontów wymagały kreatywności w dokonywaniu zakupów i zamawianiu usług, które wyceniane były przez zmianami inflacyjnymi.

„Nam się akurat udało zmieścić w tych środkach, które mieliśmy, ale w związku z inflacją, w związku z (...) dużym wzrostem cen (...) musieliśmy przerzucać (...) z jednej gdzieś tam były zrobione oszczędności, a gdzieś tam była nadwyżka i (...) w związku z tym (...) jakoś udało się zmieścić. W tak szokujący sposób (...) rosły ceny, że gdyby nie udało się rozstrzygnąć przetargu w pierwszym terminie, myślę, że mielibyśmy bardzo duży problem z realizacją zakupów. No na szczęście to (...) się udało, ale była bardzo duża nerwowość i taki niepokój z tym związany.”

Respondent 25

Inną kwestią uznaną za problematyczną była także konieczność stosowania przetargów publicznych, które w opinii beneficjentów są uciążliwe, a w okresie trwania pandemii COVID-19 oraz rosnącej inflacji stały się jeszcze trudniejsze do zrealizowania, tj. wyłonienia wykonawcy na co wpływ miał lockdown oraz inne ograniczenia związane z pandemią, a także rosnące ceny towarów i usług oraz ich dostępność, co wpływało na przedłużanie postępowań przetargowych lub ich nierozstrzygnięcie i konieczność ponownego ogłoszenia. Miało to negatywny wpływ na czas trwania projektów i realizację zaplanowanych w nich działań. Ponadto Prawo Zamówień Publicznych było dla części beneficjentów nowością, z którą nie zetknęli się przed realizacją projektu i wymagało to od nich nabycia dodatkowych kompetencji i umiejętności.

„Wiemy, że projekt został zaakceptowany, natomiast później jest jeszcze droga na poziomie miasta, gdzie muszą być uchwały rady miejskiej i czasami po prostu my dopiero mamy możliwość korzystania z tych środków czasami 2, czasami 3 miesiące po, po decyzji, co niesamowicie skraca czas możliwości dokonywania przetargów i tak dalej. Co we współczesnym świecie też jest trudne, dlatego właśnie to jest jeszcze kolejna trudność. Nam się akurat udało zmieścić w tych środkach, które mieliśmy, ale w związku z inflacją, w związku z dużą, z dużym wzrostem cen no musieliśmy przerzucać tak, jakby z jednej gdzieś tam były zrobione oszczędności, a gdzieś tam była nadwyżka i w związku z tym no jakoś udało się zmieścić. W tak szokujący sposób były, rosły ceny, że gdyby nie udało się rozstrzygnąć przetargu w pierwszym terminie, myślę, że mielibyśmy bardzo duży

problem z realizacją zakupów. No na szczęście to jakoś się udało, ale była bardzo duża nerwowość i taki niepokój z tym związany.”

Respondent 25

Beneficjenci, zwłaszcza ci, którzy nie mieli wcześniejszych doświadczeń w realizacji projektów zwracali także uwagę na trudności wynikające z niedoszacowania pewnych kosztów i braku przewidywania zmieniających się warunków gospodarczych czy płacowych. Problemem okazywała się kwestia zapewnienia wynagrodzeń dla osób realizujących działania projektowe w związku ze wzrostem stawek minimalnego wynagrodzenia, które nie zawsze były ujęte w kosztach projektu.

„(...) zmieniające się koszty (...), pisząc projekt inna była na przykład (...) stawka minimalnej krajowej czy inne stawki były rynkowe za jakiegokolwiek zajęcie (...) czy psychologiem, czy z logopedii. Natomiast na przełomie roku w styczniu te stawki zazwyczaj tam do góry, więc (...) to trzeba brać pod uwagę. Oczywiście już na etapie pisania projektu myśleć o tym, że te stawki po prostu mogą być wyższe, (...) czego nie zawsze się spodziewamy tak.

Respondent 24

Z kolei beneficjenci realizujący projekty w ramach Działania XI.2 wskazywali na trudności wynikające z dostępu do odpowiedniej infrastruktury na terenach wiejskich, gdzie dostęp do sieci internetowej jest mniejszy, a i jej prędkość i przepustowość jest ograniczona. Sytuacje takie utrudniały realizację zajęć w formie online, do czego byli zmuszeni przez trwającą pandemię. Wskazywano także na kwestie dostępu wśród uczestników do sprzętu komputerowego i posiadania chociażby minimalnych umiejętności jego obsługi. Były to kwestie, które sprawiały trudności realizacyjne, jednak nie miały wpływu na ukończenie projektu, chociaż zdarzało się, że realizacja działań musiała zostać odłożona w czasie, aby móc zrealizować je w formule stacjonarnej, przy braku możliwości realizacji zajęć online związanej z wymienionymi ograniczeniami technicznymi.

„(...) słaba sieć internetowa na obszarach wiejskich. No bo generalnie w momencie próby zajęć online. W dużych miastach nie ma problemu, ten internet (...) wszędzie chodzić, bo ma odpowiednią prędkość, natomiast tu się okazał na terenach pozamiejskich, że (...) nie wszędzie jest tak kolorowo. (...) Drugi problem, brak możliwości szybkiego dostosowania się do sytuacji. W sensie my założyliśmy, że ludzie mają sprzęt komputerowy, a to wcale nieprawda i że go potrafią obsługiwać i to też w wielu przypadkach okazało się nieprawdą.

Respondent 25

Za projekty generujące więcej trudności uznać należy, w oparciu o doświadczenie IZ RPO WŁ 2014-2020 i beneficjentów, projekty realizowane w ramach Działania XI. 2 kierowane do osób z własnej inicjatywy podnoszących swoje kwalifikacje, zwłaszcza te, w których grupą

docelową były osoby 50+. Był to typ projektów, który najczęściej wskazywany był jako problematyczny, a główne trudności dotyczyły wspomnianych wcześniej możliwości zgromadzenia odpowiedniej liczby uczestników i ich odpływu w czasie trwania projektu, potęgowanego przez wpływ pandemii i obawę o własne zdrowie.

Niemniej należy podkreślić, że każdy typ projektów wiązał się z wystąpieniem trudności, jednak ich skala i zakres mogły być różne. W zdecydowanej większości przypadków podejmowane przez beneficjentów i IZ RPO Wł 2014-2020 działania umożliwiały niwelowanie problemów i wypracowanie rozwiązań pozwalających na realizację projektów w założonym zakresie. Nie wszystkie problemy udało się rozwiązać czego efektem bywała rezygnacja beneficjenta z realizacji projektu bądź potrzeba zwrócenia części środków finansowych. Niemniej, jak wskazują przedstawiciele IZ RPO Wł 2014-2020 nie były to sytuacje częste. Fakty te upoważniają do stwierdzenia, że podejmowanie działania ograniczające negatywny wpływ problemów na realizację projektów były skuteczne i umożliwiły realizację projektów oraz, jak wskazują zaprezentowane w raporcie dane, osiągnięcie zakładanych efektów interwencji.

Reasumując należy zwrócić uwagę, że znaczna część uczestników ostatecznych wsparcia realizowanego w OP XI RPO Wł 2014-2020 nie dostrzega trudności realizacyjnych. Wśród uczestników, którzy jednak zwrócili na uwagę na pojawiające się problemy można zauważyć, że nauczyciele (zarówno kształcenia ogólnego, jak i zawodowego) wskazywali przede wszystkim na niewystarczające środki finansowane, które uniemożliwiały zaspokojenie wszystkich potrzeb szkoły, zaś osoby poszerzające swoje kwalifikacje (w ramach Działania XI.2 i XI.3) na zbyt małą liczbę godzin zajęć. Nieco szersze spojrzenie na kwestię trudności mieli beneficjenci, którzy upatrywali ich przede wszystkim w pandemii COVID-19 i związanymi z nią ograniczeniami, głównie w problemach z realizacją zajęć w formie stacjonarnej, opóźnieniami wynikającymi z wprowadzanych obostrzeń pandemicznych i niską frekwencją na zajęciach (szkolenia i kursy), ale także w obowiązku stosowania PZP czy dostępem do Internetu umożliwiającemu realizację zajęć w formule zdalnej. Problemy te, mimo że nieprzewidziane, były rozwiązywane poprzez podejmowane działania, np. wydłużenia czasu trwania projektu czy zmniejszanie liczebności grup szkoleniowych. Jak wskazują uczestnicy badania, zarówno beneficjenci, jak i przedstawiciele IZ RPO Wł 2014-2020 zastosowane rozwiązania, a ponadto indywidualizacja podejścia do projektu i elastyczność umożliwiły ich realizację i w większości wypadków osiągnięcie założonych wskaźników pomimo wystąpienia wskazanych trudności.

Istotną kwestią w kontekście trudności w realizacji wsparcia dla systemu edukacji jest jego specyfika, która wpływa na nieustanne występowanie potrzeb w zakresie zajęć dodatkowych dla uczniów, którzy wciąż się zmieniają, a także eksploatacji wyposażenia i zmieniającego się zapotrzebowania na pomoc dydaktyczne wynikającego z rozwoju rynku w tym obszarze i zmian w sposobach edukowania dzieci i młodzieży. Wsparcie oferowane w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020 zostało ocenione jako adekwatne i efektywne, a jego wpływ na sytuację systemu edukacji w województwie łódzkim był znaczący. Jednak specyfika systemu edukacji wymaga ciągłego wsparcia.

5.6 Ocena wpływu pandemii COVID-19 wywołanej przez koronawirus SARS-CoV-2 na efekty wdrażanej interwencji w ramach Działania XI.1, XI.2, XI.3 RPO Wł 2014-2020

Pandemia COVID-19, która wybuchła na wiosnę 2020 r. miała istotny wpływ na szkolnictwo w Polsce. W efekcie wprowadzonych ograniczeń i obostrzeń szkoły i przedszkola musiały wprowadzić nauczanie zdalne, często nie będąc do tego przygotowanym – nie dysponowały odpowiednim sprzętem, a nauczyciele nie posiadali odpowiednich kwalifikacji umożliwiających im prowadzenie zajęć w formie zdalnej. Ta sytuacja pokazała jak wielki jest zakres potrzeb szkół w obszarze rozwoju kompetencji cyfrowych, kompetencji związanych z kreatywnymi technikami nauczania, w tym nauczania na odległość oraz jak wielkie jest zapotrzebowanie szkół na wyposażenie przedszkoli i szkół w technologię cyfrową umożliwiającą realizację nauczania zdalnego.

Pandemia COVID-19 nałożyła się na okres realizacji 271 projektów, które rozpoczęły się przed jej wybuchem, w tym: 146 projektów w ramach Działania XI.1, 23 projektów w ramach Działania XI.2 i 102 projektów w ramach Działania XI.3. Wśród tych projektów 138 kończyło się w roku 2020, w tym 12 w pierwszej połowie 2020 r. (uwzględniono tylko projekty zakończone w maju i czerwcu, a więc już po wybuchu pandemii), więc okres oddziaływania pandemii na nie był mniejszy. Kolejnych 126 projektów zakończyło się w 2021 r., a 7 w 2022 r.

Ponadto w czasie trwania pandemii rozpoczęto realizację 132 projektów, w tym: 41 w ramach Działania XI.1, 4 w ramach Działania XI.2 oraz 86 projektów w ramach Działania XI.3. Okres rozpoczęcia tych projektów przypadł: w przypadku 71 projektów po kwietniu 2020 r., a 61 projektów w 2021 r.

Łącznie w czasie pandemii realizowanych był zatem 403 projekty, w tym: 187 w ramach Działania XI.1, 27 projektów w ramach Działania XI.2 i 188 projektów w Działaniu XI.3. Co stanowi 46,6% wszystkich zrealizowanych w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020 projektów.

Wybuch pandemii COVID-19 uznawany jest przez IZ RPO Wł 2014-2020, beneficjentów i uczestników ostatecznych wsparcia za kluczową trudność, z jaką musieli się zmierzyć w trakcie uczestnictwa w projektach. Oddziaływała ona na każdy typ projektów realizowanych w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020, te skierowane do przedszkoli, szkół kształcenia ogólnego, kształcenia zawodowego i ustawicznego.

Główną trudnością z jaką musieli zmierzyć się beneficjenci było zamknięcie szkół i przedszkoli, a w efekcie przejście na naukę zdalną. Uniemożliwiało to realizację działań w formie stacjonarnej, głównie zajęć dodatkowych dla dzieci i uczniów oraz szkoleń i kursów dla nauczycieli. W przypadku szkół zawodowych utrudniało realizację staży i praktyk. Przedłużający się okres nauki zdalnej i niepewność związana z czasem trwania pandemii i wynikających z niej ograniczeń wymógł na beneficjentach i IZ RPO Wł 2014-2020 podjęcie działań umożliwiających realizację założeń projektowych w nowej rzeczywistości.

Rozwiązania jakie stosowano, aby umożliwić realizację projektów to: wydłużanie czasu jego trwania, umożliwienie realizacji części działań w formie zdalnej, zmniejszanie grup

szkoleniowych. Działania te pozwalały w większości przypadków na ukończenie projektów i osiągnięcie zakładanych wskaźników.

Omawiając zagadnienie wpływu pandemii COVID-19 na realizację projektów w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020 należy uwzględnić typy projektów i ich odbiorców ostatecznych, gdyż miało to istotny wpływ na pojawiające się trudności realizacyjne.

W przypadku projektów realizowanych w ramach Poddziałania XI.1.1 i XI.1.3 kierowanych do OWP za kluczową trudność będącą wynikiem trwającej pandemii należy uznać brak możliwości realizacji zajęć dodatkowych z powodu zamknięcia przedszkoli. Jednak beneficjenci wskazywali także na inne trudności: problemy rekrutacyjne, gdy okres rekrutacji dzieci przypadał na czas pandemii i w efekcie była ona przesuwana na inny termin w związku z obowiązkiem realizacji nauki zdalnej (rekrutacje odbywające się poza standardowymi terminami wynikającymi z harmonogramu roku szkolnego były w opinii beneficjentów trudniejsze do zrealizowania), konieczność ponoszenia opłat za wynagrodzenia personelu i/lub wynajem lokalu przez dłuższy okres niż przewidziany w projekcie, w związku z wydłużaniem czasu trwania projektu w efekcie działań przeciwdziałających negatywnemu wpływowi pandemii.

W przypadku projektów kierowanych do szkół poza kluczową trudnością, jaką było zamknięcie placówek i brak możliwości realizowania zajęć dodatkowych w formie stacjonarnej uczestnicy badania wskazywali także na dodatkowe kwestie, takie jak: braki infrastrukturalne i sprzętowe uniemożliwiające realizację zajęć w formie zdalnej, braki w zakresie kompetencji cyfrowych oraz umiejętności prowadzenia zajęć na odległość, opóźnienia w dostawie wyposażenia (ten problem dotyczył również przedszkoli), kumulowanie się zajęć w krótkim okresie czasu, aby zdążyć zrealizować je przed zakończeniem projektu w efekcie przesunięć wynikających z sytuacji pandemicznej. W przypadku szkół zawodowych pojawiły się także trudności związane z realizacją staży i praktyk u pracodawców.

Istotną kwestią będącą pochodną okresu pandemii i nauki zdalnej, na którą uwagę zwracali eksperci z obszaru edukacji i szkolnictwa uczestniczący w panelu eksperckim było ograniczenie interakcji społecznych, które miało wyraźny wpływ na kondycję psychiczną uczniów. Zaplanowane w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020 wsparcie nie obejmowało w tak znaczącym stopniu działań w obszarze dobrostanu psychicznego uczniów, aby móc odpowiedzieć na nową, niezwykle istotną potrzebę.

Realizatorzy projektów z zakresu kształcenia ustawicznego także mierzyli się z trudnościami będącymi wynikiem wybuchu pandemii COVID-19. W głównej mierze było to: brak możliwości realizacji zaplanowanych kursów i szkoleń w formule stacjonarnej, a gdy przywrócono możliwość przemieszczania się pojawiły się problemy związane z obostrzeniami, które regulowały sposób realizacji spotkań nakładając na organizatorów konieczność uwzględnienia licznych restrykcji (np. dotyczących liczebności grup, odległości pomiędzy osobami, zapewnienia środków higieny osobistej), które nie tylko utrudniały realizację szkoleń i kursów, ale także podnosiły ich koszty. Istotnym problemem była też frekwencja i rezygnacje uczestników z udziału w projekcie m.in. z powodu obaw o zdrowie.

Realizacja szkoleń i kursów językowych częściowo realizowana była zdalnie, lecz tu pojawiały się problemy związane z dostępem do odpowiedniej jakości infrastruktury sieci internetowej i sprzętu komputerowego, a także brakami umiejętności cyfrowych.

Pandemia COVID-19 stanowiła duże wyzwanie dla realizacji projektów w obszarze szkolnictwa na każdym jego poziomie. Wymusiła na beneficjentach i IZ RPO Wł 2014-2020 zwiększenie elastyczności i kreatywności w zakresie podejmowania działań umożliwiających realizację projektów w niepewnej i zupełnie nowej sytuacji. Nie tylko utrudniała realizację zaplanowanych działań, ale i realnie zagrażała ich powodzeniu. Pandemia obnażyła też duże braki w obszarze kompetencji cyfrowych nauczycieli, ale też uczniów i osób korzystających ze szkoleń/kursów, ale i w infrastrukturze cyfrowej szkół. Jednocześnie w pewnym zakresie wspierała odbiorców projektu w radzeniu sobie w nowej sytuacji, np. wyposażając nauczycieli i uczniów oraz uczestników szkoleń i kursów w kompetencje cyfrowe, które mogły być na bieżąco implementowane. Dzięki założonym w projektach działaniom szkoły i przedszkola uzyskały dostęp do wyposażenia, które umożliwiała realizację zajęć w formie online zwiększając tym samym szanse na wywiązanie się placówki i nauczycieli z wymogów dotyczących realizacji nauki zdalnej.

Wpływ pandemii na trwałość wsparcia realizowanego w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020 jest trudny jednoznacznie do oszacowania. Z jednej strony beneficjenci i przedstawiciele IZ RPO Wł 2014-2020 wskazują na skuteczność podjętych kroków przeciwdziałających negatywnemu wpływowi pandemii na realizację projektów, z drugiej zaś nagromadzenie działań w ostatniej fazie realizacji projektów w wyniku przesunięć sprawiało, że jego odbiorcy mogli poczuć się nimi przeciążeni, co mogło wpłynąć na ich efektywność poprzez obniżenie możliwości percepcyjnych uczestników. Ponadto realizacja działań w formie online nie zawsze gwarantowała zachowanie tej samej jakości co prowadzenie zajęć stacjonarnie, a w związku z występowaniem mniejszych interakcji na linii prowadzący-uczestnicy i uczestnik-pozostali uczestnicy oddziaływanie działania mogło być mniejsze. Jednak beneficjenci nie wskazywali na występowanie tego typu efektów na dużą skalę, raczej podkreślali, że mimo trudności projekt udało się zrealizować, a osiągnięte rezultaty są satysfakcjonujące i realnie wpłynęły na zaspokojenie potrzeb odbiorców. Także w oparciu o zgromadzone dane nie można wnioskować, że problemy realizacyjne spowodowane wybuchem pandemii COVID-19 wpłynęły w znaczącym stopniu na osiągnięte wskaźniki i rezultaty projektów.

W obliczu trwającej pandemii, która wpływała na realizację projektów w ramach RPO Wł 2014-2020, w tym w ramach OP XI IZ RPO Wł 2014-2020 podejmowała różne działania zaradcze, a wśród nich:

- wydłużanie terminów realizacji projektów i poszczególnych zadań przewidzianych do realizacji, o czas niezbędny do zrealizowania pierwotnie określonego zakresu rzeczowego;
- wprowadzanie zmian do projektów (w szczególności w zakresie pierwotnych planów) w celu zapewnienia realizacji przewidzianych na etapie aplikowania o środki unijne założeń i celów projektów;

- wzmożony monitoring składanych wniosków o płatność, w szczególności problemów zgłaszanych przez beneficjentów, zwłaszcza w zakładce „Problemy napotkane w trakcie realizacji projektu”, a także korespondencji z beneficjentem. Ponadto sytuacja każdego beneficjenta rozpatrywana była indywidualnie. W każdym przypadku badana była możliwość wprowadzania wnioskowanych przez beneficjentów zmian w projekcie (zachowując przede wszystkim zgodność z przepisami prawa i odpowiednimi procedurami), mając na uwadze także poziom koniecznych do osiągnięcia wartości docelowych wskaźników;
- przeniesienie i wydłużenie realizacji projektu na późniejszy okres.

5.7 Efektywność i trwałość wsparcia uzyskanego w ramach OP XI RPO WŁ 2014-2020

Efektywność wsparcia w ramach OP XI RPO WŁ 2014-2020

W tym miejscu należy także wspomnieć o efektywności działań podjętych w ramach interwencji w kontekście poniesionych nakładów finansowych. Autorzy niniejszego raportu zwracają uwagę, że porównywanie kosztów poniesionych w ramach różnych poddziałań jest niezasadne, ze względu na różny zakres wsparcia. Niemożliwym jest bowiem zmierzenie wszystkich pozytywnych efektów jakie osiągnięto w ramach realizacji projektów, w tym efektów pośrednich; pamiętać także należy, że różne były cele zakładanych projektów oraz grupy odbiorców działań. Nie sposób porównać na przykład kosztów utworzenia miejsc wychowania przedszkolnego oraz kosztów poniesionych na szkolenia dla nauczycieli, np. z zakresu TIK. Każdy z projektów, a co za tym idzie zaprojektowane działania, stanowiły bowiem odpowiedź na inne lokalne i regionalne potrzeby o charakterze społeczno-ekonomicznym i każde z działań z założenia przyczynić się miało do zaspokojenia innych potrzeb. Biorąc pod uwagę powyższe, przy ocenie efektywności, rozumianej jako relacja kosztów do uzyskanych efektów, pod uwagę wziąć należy zarówno efekty mierzalne (stopień realizacji wskaźników rezultatu), jak i efekty pozawskaźnikowe - opinie i oceny uczestników i beneficjentów działań, którzy objęci byli przedmiotowym badaniem.

W poniższej tabeli przedstawiono zbiorczo wskaźniki, które wskazane zostały także w niniejszym raporcie. W zakresie wskaźników ujętych w poprzednich podrozdziałach, wskazać należy na fakt przede wszystkim na ich wysoki stopień realizacji. W wielu przypadkach nie tylko osiągnięto 100% ustalonej wartości docelowej, ale przekroczono ją. W przypadku wskaźnika pn. Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie - stopień jego realizacji wyniósł aż 144,1%, zaś w przypadku wskaźnika pn. Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych, stopień ten wyniósł aż 123,4%.

W przypadku Działania XI.1 osiągnięto zakładaną wartość wskaźników, a nawet przekroczono jej wartości: dla wskaźnika pn. Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie, stopień realizacji wartości docelowej wskaźnika wyniósł 101,1%, zaś w przypadku wskaźnika pn. Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej - 100,5%. Zdaniem uczestników biorących udział w badaniu przedmiotowym, podjęte działania nie mogłyby zostać zrealizowane bez wsparcia, w tym także finansowego/ rzeczowego, pochodzącego z

projektów; przede wszystkim dotyczy to utworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego (aż 82,9% wskazań). Realizacja wsparcia we wskazanym w projektach zakresie przyczyniła się do znaczącej poprawy aspektów funkcjonowania placówek wychowania przedszkolnego, jak i ich dostosowania, a także realizacji oferty edukacyjnej. W tym miejscu należy wspomnieć o tym, że jednostkowy koszt utworzenia jednego miejsca przedszkolnego, które funkcjonowało 2 lata po zakończeniu projektu może być wysoki³², jednak biorąc pod uwagę istotność zapewnienia wystarczającej liczby miejsc, a także wpływ jaki ma zagwarantowanie adekwatnej liczby miejsc przedszkolnych na poprawę sytuacji osób na rynku pracy (co spowodowane jest np. możliwością podjęcia zatrudnienia; powrotu do pracy) wsparcie to uznać należy za szczególnie i wysoce efektywne, także kosztowo, na co zwracają uwagę także autorzy innych przedmiotowych analiz³³.

Także uczestnicy badania przedmiotowego (ilościowego), objęci wsparciem w ramach Działania XI.2 wskazywali na liczne korzystne efekty płynące z udziału w projekcie, np. poprawę satysfakcji z wykonywanej pracy (co trzecie wskazanie) czy poszerzenie kompetencji, wiedzy, kwalifikacji i umiejętności; zdaniem ponad co trzeciego badanego udział w projekcie wpłynął na poprawę jego sytuacji zawodowej. W ramach Działania XI.2³⁴ osiągnięto także wysoki stopień realizacji wartości docelowej wskaźnika wskazanego powyżej (pn. Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie). Tym samym uznać należy zaprojektowane wsparcie za efektywne, zaś poniesione na jego realizację koszty za adekwatne do osiągniętych - wysokich zresztą - rezultatów (tak wartości wskaźników jak i subiektywnych ocen uczestników wsparcia).

Nieznacznie niższe wartości wskaźników osiągnięto dla Działania XI.3. Zaznaczyć jednak należy, że wiązać się to może z negatywnymi skutkami epidemii COVID-19, która ograniczała, a nawet uniemożliwiała realizację niektórych form wsparcia (np. szkolenia). W szczególności wsparcie w zakresie specjalistycznych zajęć, szkoleń, w tym kursów zawodowych ocenione zostało przez badanych biorących udział w wywiadach (badanie ilościowe) jako wysoce skuteczne i wpływające na jakość usług edukacyjnych. Wsparcie to, zdaniem 61,7% badanych byłoby niemożliwe do zrealizowania bez wsparcia oferowanego w ramach interwencji. Co więcej, uczestnicy wskazują na dalszą potrzebę programowania podobnego wsparcia, w

³² Na podstawie raportu: Szacowanie dwóch wskaźników rezultatu długoterminowego EFS dotyczących miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz miejsc wychowania przedszkolnego w ramach RPO WŁ 2014-2020 (rok 2022) w przeliczeniu na jedno utrzymane 2 lata po zakończeniu projektów miejsce wychowania przedszkolnego przypada 17 235,29 zł

³³ Na przykład raport: Szacowanie wskaźnika rezultatu długoterminowego EFS pn. „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu” w ramach RPO WŁ 2014-2020 (pomiar 3)

³⁴ Wskaźniki: Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie; Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie; Liczba osób w wieku 25 lat i więcej objętych wsparciem w programie; Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych w programie; Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie; Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie; Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych; Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie

szczegółności z zakresu praktycznej nauki zawodu. W tym kontekście uznać należy, że poniesione w związku z realizacją projektów koszty były adekwatne do uzyskanych efektów.

Tabela 41. Wartości wskaźników – osiągnięte oraz docelowe

Nazwa wskaźnika	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektu (narastająco)/O – wyliczana na podstawie pola narastająco w SL2014	Wartość docelowa/Ogółem	Stopień realizacji wartości docelowej wskaźników (w %)
Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych w programie	62 486	50 655	123,4
Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	9 800	9 081	107,9
Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały doposażone w programie	341	331	103,0
Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	417	428	97,4
Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie	6 174	5 836	105,8
Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	9 314	9 423	98,8
Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	6 879	6 888	99,9
Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	24 761	24 982	99,1

Nazwa wskaźnika	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektu (narastająco)/O – wyliczana na podstawie pola narastająco w SL2014	Wartość docelowa/Ogółem	Stopień realizacji wartości docelowej wskaźników (w %)
Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie	14 444	15 627	92,4
Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego	394	453	87,0
Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie	2 975	3 150	94,4
Liczba podmiotów realizujących zadania centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego objętych wsparciem w programie	23	29	79,3
Liczba uczniów objętych wsparciem stypendialnym w programie	6 356	6 356	100,0
Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	3 256	3 221	101,1
Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	9 791	9 747	100,5

Nazwa wskaźnika	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektu (narastająco)/O – wyliczana na podstawie pola narastająco w SL2014	Wartość docelowa/Ogółem	Stopień realizacji wartości docelowej wskaźników (w %)
Liczba osób w wieku 25 lat i więcej objętych wsparciem w programie	10 355	10 722	96,6%

Źródło: Opracowanie własne, ASM-Centrum Badań i Analiz Rynku, na podstawie bazy SL-2014 udostępnionej przez Zamawiającego w dn. 09.03.2023.

W tabeli nie uwzględniono projektów, w których zerwano/anulowano umowy

Trwałość wsparcia w ramach OP XI RPO WŁ 2014-2020

Trwałość projektów realizowanych w ramach OP XI RPO WŁ 2014-2020 można rozpatrywać na kilku płaszczyznach:

- trwałości stworzonych miejsc wychowania przedszkolnego,
- trwałości zakupionego wyposażenia dla przedszkoli i szkół,
- trwałości nabytych umiejętności wśród uczestników projektów,
- trwałości nabytych kompetencji przez nauczycieli.

W odniesieniu do miejsc wychowania przedszkolnego trwałość projektu była wyznaczona jako jedno z kryteriów dostępu weryfikowanego na etapie oceny formalno-merytorycznej wniosku. Było to kryterium, którego niespełnienie skutkowało odrzuceniem projektu. Zobowiązywało ono beneficjentów do zadeklarowania i utrzymania stworzonych miejsc wychowania przedszkolnego przez okres co najmniej 2 lat od daty zakończenia projektu. Trwałość ta definiowana była jako instytucjonalna gotowość OWP do świadczenia usług przedszkolnych w ramach utworzonych w projekcie miejsc wychowania przedszkolnego finansowana ze środków innych niż europejskie. Liczba zadeklarowanych w arkuszu organizacyjnym placówki miejsc wychowania przedszkolnego musiała uwzględniać dokładną liczbę miejsc utworzonych w projekcie. W związku z tym należy uznać, że trwałość utworzonych miejsc wychowania przedszkolnego jest wysoka co najmniej w okresie do 2 lat po zakończeniu projektu. W dalszej perspektywie zależna jest ona od takich czynników, jak: możliwości finansowe organów prowadzących OWP, realne zapotrzebowanie na miejsca wychowania przedszkolnego w regionie ich funkcjonowania, zainteresowanie społeczności lokalnej korzystaniem z usług OWP i wysokość ewentualnych opłat, które muszą uiszczać rodzice lub opiekunowie dzieci uczęszczających do placówki. Jak sugerowali w czasie badania respondenci często konieczność wnoszenia opłat za korzystanie z usług przedszkola po okresie realizacji projektu, podczas którego była to usługa bezpłatna jest czynnikiem negatywnie wpływającym na utrzymanie miejsc wychowania przedszkolnego. Z drugiej strony pojawia się także pozytywny efekt wzrostu rozpoznawalności i prestiżu OWP wśród społeczności lokalnej, zwłaszcza jeśli OWP zostało doposażone i objęte działaniami związanymi z dodatkowymi zajęciami dla dzieci. Przekłada się to na rosnące zainteresowanie placówki wśród społeczności. Analiza danych dotyczących osiągniętych w tym zakresie rezultatów przekraczających wyjściowe założenia (por. tabela 13) może sugerować, że przynajmniej w kontekście zapotrzebowania na tego rodzaju usługi jest szansa na uzyskanie trwałości w zakresie utrzymania miejsc wychowania przedszkolnego. W tym zakresie należy zwrócić uwagę na inny z podnoszonych wyżej aspektów, mianowicie zdolności JST do zapewnienia finansowania działalności placówek bez podnoszenia opłat dla rodziców. Wydaje się, że założona perspektywa 2 lat od daty zakończenia projektu jest realną w kontekście stosowania wieloletnich prognoz finansowych jako instrumentów wieloletniego planowania finansowego w jednostkach samorządu terytorialnego. Dodatkowo samo utworzenie miejsc w placówkach nie stanowiło w kontekście potrzeb JST największego wyzwania. W tym przypadku oddziaływanie projektów zostało w relatywnie największym zakresie ocenione jako neutralne (por. tabela 17). Większym wyzwaniem może okazać się

utrzymanie wydłużonego czasu pracy placówek uwzględniającego potrzeby pracujących obojga rodziców. W tym aspekcie bowiem oceniono wpływ projektu jako bardziej istotny.

Wobec powyższego należy mimo wszystko podkreślić, że projekty przyczyniły się do wypracowania rezultatów, które mogą być trwałe w wymaganym przedziale czasowym. Funkcjonowanie tego rodzaju podmiotów jest, jednakże zależne, co podkreślono wyżej, od szeregu czynników niezależnych od samych placówek, które funkcjonują w określonym otoczeniu. Taką kwestią, którą również należy rozpatrywać w kontekście trwałości, jest możliwość zapewnienia przez poszczególne placówki odpowiedniej jakości usług, np. w postaci opieki psychologicznej czy logopedycznej, na co zwrócono uwagę w trakcie panelu eksperckiego. Dostępność specjalistów w tym zakresie, w szczególności w gminach wiejskich czy peryferyjnych, może rzutować na możliwości świadczenia usług opieki przedszkolnej w wymaganym zakresie. Może to z kolei wpływać na zainteresowanie korzystaniem z tego rodzaju oferty przez rodziców dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Zresztą rozszerzenie oferty o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci było najczęściej wskazywanym działaniem, jakie należałoby podjąć w przyszłości, aby poprawić, ulepszyć, uzupełnić ofertę wychowania przedszkolnego (por. tabela 18).

Innym aspektem, który można rozpatrywać w odniesieniu do trwałości wsparcia jest trwałość nabytego w ramach projektów wyposażenia placówek przedszkolnych oraz pracowni szkolnych. Działania skupione na doposażaniu OWP i szkół w sprzęty i wyposażenie niezbędne do codziennego funkcjonowania, a także w nowe i często nowoczesne pomoce dydaktyczne w największym stopniu przekładają się na trwałość wsparcia finansowanego z RPO Wł 2014-2020. Uzyskane w ten sposób zasoby materialne służą dzieciom, uczniom i nauczycielom nie tylko w czasie trwania projektów, ale także po ich zakończeniu. Co więcej mogą z nich korzystać nie tylko ostateczni odbiorcy wsparcia, ale także inni uczniowie również z kolejnych roczników uczęszczających do danej placówki. Dotyczy to także innych nauczycieli, tych którzy bezpośrednio w projekcie nie brali udziału. W przypadku wyposażenia można mówić o wysokiej trwałości, nawet jeśli pod uwagę weźmie się aktywne korzystanie z nich i duże eksploataowanie np. przez dzieci przedszkolne. Oczywiście w dalszym ciągu potrzeby w tym zakresie wymagają zaspokojenia, na co zwracają uwagę sami uczestnicy projektów czy uczestnicy panelu eksperckiego. Szczególnie zwraca się uwagę na kwestię kształtowania kompetencji cyfrowych i zapewniania stosownego wyposażenia placówek wychowania przedszkolnego. W kontekście wyposażenia należy zatem w mniejszym zakresie zważać na trwałość rezultatów projektu, co raczej uwzględniać kontekst dalszych potrzeb warunkowanych chociażby zmieniającymi się (również w efekcie projektów) kompetencjami nauczycieli. Również w przypadku szkół wyposażenie z jednej strony było obszarem, na który projekty oddziaływały w największym zakresie (por. tabela 20), co przekładało się w znaczącym stopniu na wzrost poziomu nauczania poprzez poprawę dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych (por. tabela 21). Jakkolwiek przy pozyskanych w ramach projektów wyposażeniu jakość edukacji powinna zostać utrzymana, to jednak nie wyklucza to powstawania w przyszłości kolejnych tego rodzaju potrzeb. Mogą one powstawać zwłaszcza w placówkach kształcenia zawodowego, które – aby móc kształcić kompetencje poszukiwane na rynku pracy – powinny na bieżąco rozwijać posiadaną bazę

techniczną. W tym zakresie zatem ocena trwałości powinna uwzględniać kontekst rozwoju technologicznego, który niejako będzie wymuszał również zmiany w wyposażeniu szkół kształcenia zawodowego.

Trwałość nabytych kompetencji i umiejętności przez uczestników projektu jest trudna do oszacowania, tym bardziej, że będzie ona różna u poszczególnych osób w zależności od stopnia wykorzystywania tych kompetencji i umiejętności po zakończeniu projektu, np. w dalszej nauce, pracy zawodowej (w przypadku uczniów kończących edukację i osób podnoszących kompetencje). Beneficjenci oraz nauczyciele będący uczestnikami projektów podkreślali wartość zajęć dodatkowych ukierunkowanych na wyrównywanie deficytów wśród dzieci, wskazując jednocześnie na widoczne efekty tych działań, które utrzymują się w czasie. Należy jednak mieć na uwadze, że są one zależne od indywidualnych predyspozycji dziecka/ucznia i rodzaju deficytów, które zostały objęte wsparciem przez zajęcia dodatkowe. Nie można więc jednoznacznie określić czy bez dalszego wsparcia efekty te będą utrzymywać się w czasie.

Dodatkowo także trzeba mieć na uwadze zmieniające się uwarunkowania społeczno-gospodarcze, które mogą generować nowe potrzeby u uczestników projektów zgodnie z ideą *life-long learning*. Trzeba mieć też na uwadze, że częstokroć możliwość spożytkowania nabytych kompetencji (np. w kontekście adaptacyjności na rynku pracy) może być odsunięta w czasie o kilka czy nawet kilkanaście lat, na co zresztą zwracają uwagę przedstawiciele Departamentu ds. EFS w Perspektywie 2014-2020. Dodatkowo także trzeba mieć na względzie, że w przypadku dorosłych uczestników projektów możliwość wykorzystania nabytych umiejętności jest zależna nie tylko od nabytych umiejętności, ale także osobistych postaw i motywacji.

Podobnie sytuacja ma się w przypadku kompetencji nabytych przez nauczycieli, aczkolwiek w tym obszarze trwałość wsparcia określana jest jako nieco większa, gdyż nauczyciele częściej wykorzystują nabyte umiejętności w czasie pracy z dziećmi/uczniami. Na trwałość wpływa przede wszystkim fakt, że kompetencje te są wykorzystywane w kolejnych latach pracy w szkole/przedszkolu oraz z innymi uczniami, którzy nie uczestniczyli w projektach. Nie wyklucza to, jednakże możliwości, a nawet konieczności dalszego podnoszenia przez nauczycieli swoich kompetencji.

Formy wsparcia realizowane w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020 pozwalają na długotrwałe utrzymywanie się trwałości projektów, gdyż raz nabyte umiejętności i kompetencje, o ile będą wykorzystywane będą służyły osobom, które je w ramach tych projektów pozyskały, tak długo, jak długo będą po nie sięgać.

W celu podniesienia jakości i rzetelności danych dotyczących trwałości Wykonawca przeprowadził badanie ilościowe pozwalające na ocenę trwałości efektów projektów przez odbiorców ostatecznych wsparcia.

Analiza zgromadzonych danych jednoznacznie wskazuje na wysoką trwałość w odniesieniu do uzyskanych efektów wsparcia zrealizowanego w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020 i to w odniesieniu do każdego Działania – odsetek wskazań na wystąpienie trwałości efektów wyniósł od 75,6% w przypadku uczniów korzystających ze wsparcia w ramach Działania XI.1

do 93,4% w przypadku nauczycieli i pracowników pedagogicznych OWP. W przypadku nauczycieli kształcenia ogólnego korzystających ze wsparcia w ramach projektów realizowanych w Działaniu XI.1 odsetek wskazań na zachowanie trwałości osiągniętych efektów tegoż wsparcia wyniósł 88,8%, zaś wśród przedstawicieli odbiorców ostatecznych projektów zrealizowanych w ramach Działania XI.2 wskazało na nią 83,0% badanych, a w ramach Działania XI.3 – 84,6%.

Tabela 42. Ocena trwałości efektów projektów realizowanych w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020

Grupa badawcza	Tak	Nie	Trudno określić
Działanie XI.1 – uczniowie	75,6%	5,6%	18,8%
Działanie XI.1 – nauczyciele kształcenie ogólne	88,8%	0,3%	10,9%
Działanie XI.1 – nauczyciele przedszkola	93,4%	0,4%	6,1%
Działanie XI.2	83,0%	9,9%	7,1%
Działanie XI.3	84,6%	4,0%	11,4%

Źródło: badanie CAWI/CATI z odbiorcami ostatecznymi wsparcia w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020, N=2244

5.8 Studia przypadków

Studium przypadku 1 – Projekt pn. „Zawodowcy w Łódzkiem – stypendia dla najzdolniejszych. III edycja” Działanie XI.3

Podmiot prowadzący projekt: Województwo Łódzkie – Departament Kultury i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego

Charakterystyka projektu: zwiększenie potencjału uczniów szkół kształcenia zawodowego poprzez oferowane stypendia finansowe w kwocie 300,00 zł brutto na miesiąc przez 10 miesięcy, łącznie 3000 zł brutto.

Cele projektu:

- zwiększenie potencjału uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe,
- wzmocnienie systemów kształcenia i szkolnictwa zawodowego,
- poprawa zdolności do zatrudnienia uczniów szkół kształcenia zawodowego,
- poprawa sytuacji uczniów na rynku pracy,
- podnoszenie kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy,
- zmiana pejoratywnego postrzegania wizerunku szkół kształcenia zawodowego jako kształcenia ostatniej szansy,
- poprawa sytuacji uczniów z niepełnosprawnościami na rynku pracy,
- zachęcenie uczniów do pracy w zawodzie, do pozostania w województwie po ukończeniu szkoły

Przesłanki do realizacji projektu: Potrzeba realizacji projektu wynikała z danych uzyskanych za pomocą przeprowadzonej diagnozy przygotowanej przez Departament Kultury i Edukacji w kwietniu 2018 r., a także z zebranych doświadczeń po ukończeniu wcześniejszych edycji projektu w latach 2018/2019 oraz 2019/2020. Przeprowadzona diagnoza wykazała, że szkoły kształcenia zawodowego i ich uczniowie borykają się z takimi trudnościami jak: utrzymujący się trend na edukację ogólną, a nie na zawodową, postrzeganie w sposób pejoratywny szkół kształcenia zawodowego, jako kształcenia ostatniej szansy, ostatniej alternatywy, zarówno przez środowisko uczniów i rodziców oraz brak działań promocyjnych dla uczniów szkół podstawowych z dobrymi wynikami szkolnymi, w związku z tym tacy uczniowie rzadziej podejmują decyzję o wyborze szkoły zawodowej.

Charakterystyka uczestników projektu: 1500 uczniów szkół kształcenia zawodowego (z wyłączeniem uczniów szkół policealnych i dla dorosłych), w tym 95 uczniów z niepełnosprawnościami ze 138 szkół w województwie. Uczniowie szkół prowadzących kształcenie zawodowe mających siedzibę na terenie województwa łódzkiego w co najmniej II klasie lub klasie odpowiadającej programowo klasie II szkoły ponadpodstawowej w szkołach artystycznych. Zakwalifikowani uczestnicy uzyskali średnią ocen nie mniej niż 4,5 ze wszystkich przedmiotów zawodowych, obliczoną na podstawie świadectwa szkolnego za rok poprzedni tj. za rok szkolny 2019/2020. Warunkiem uczestnictwa było również niepobieranie stypendium z wcześniejszych edycji projektu lub innego stypendium za wyniki w nauce

finansowanego lub współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020.

Działania projektu:

- akcja informacyjno- promocyjna na temat projektu,
- nabór wniosków uczniów przez dedykowaną platformę,
- wybór przez stypendystów opiekuna i ewentualne poprawianie wniosków,
- podpisanie umowy stypendialnej,
- zaplanowanie wydatkowania stypendiów,
- realizacja zakupów i zadań planowanych,
- sprawozdanie końcowe,
- ewaluacja projektu.

Działania rozpoczęły się od akcji informacyjno-promocyjnej na temat projektu mającej na celu poszerzenie wiedzy o projekcie, jego celach oraz naborze stypendystów. Promocja projektu odbywała się poprzez strony internetowe www.zawodowcy.lodzkie.pl, www.lodzkie.pl, www.mojestypendium.pl, a także przez media społecznościowe województwa łódzkiego, ogłoszenia prasowe oraz dystrybucję plakatów. Ponadto wykonano również mailing promocyjny do wszystkich szkół zawodowych, których uczniowie mogliby skorzystać ze wsparcia projektu oraz mailing do 24 powiatów województwa z prośbą o lokalne rozpowszechnienie informacji. Wszystkie działania promocyjne miały na celu dotarcie do jak najszerszej grupy potencjalnych uczestników projektu. Następnie odbył się nabór wniosków stypendialnych dla uczniów poprzez dedykowaną platformę, która została stworzona na potrzeby tego projektu. Kolejno uczniowie wybierali opiekuna, czyli nauczyciela, który będzie udzielał informacji i pomocy na etapie trwania projektu. W przypadku wystąpienia takiej potrzeby przystąpiono do poprawiania wniosków, a następnie podpisania umowy stypendialnej. Następnie uczeń wraz z nauczycielem zgodnie z regulaminem oraz katalogiem dopuszczalnych wydatków tworzyli Indywidualny Plan Rozwoju (dalej IPR) ucznia uwzględniający niezbędne pomoce dydaktyczne, a następnie zrealizowano zakup wskazanych potrzeb. Po ukończeniu projektu opiekun wraz ze stypendystą sporządzał sprawozdanie z realizacji IPR oraz przysyłał go przez platformę drogą elektroniczną. Projekt kończyła obowiązkowa ankieta ewaluacyjna uzupełniania przez ucznia.

Trudności w realizacji projektu:

Duża ilość składanych wniosków, które wymagały oceny przez ograniczony liczebowo zespół, wskutek tego wystąpiła potrzeba zaangażowania innych pracowników departamentu.

Pandemia COVID-19: Pandemia wpłynęła na projekt przede wszystkim pod kątem logistycznym i czasowym. Pracownicy zajmujący się analizowaniem wniosków, uczniowie oraz opiekunowie często przebywali na kwarantannie lub na zwolnieniu chorobowym, w związku z tym występowały trudności w kontaktach, przekazywaniu informacji między tymi grupami.

Efekty projektu:

- wzrost motywacji uczniów do nauki,

- wzrost umiejętności i zainteresowania przedmiotami zawodowymi wśród uczniów,
- zwiększenie zainteresowania uczniów nauką języka obcego,
- poprawa rozwoju dodatkowych kompetencji i kwalifikacji wykraczających poza standardy programu nauczania,
- wzrost potencjału uczniów i ich pewności siebie,
- wzrost umiejętności komunikacyjnych wśród uczniów,
- za pomocą akcji promocyjno- informacyjnej projekt zdobył swoją renomę w szkołach.

Innowacyjność projektu:

Stworzenie aplikacji do komunikacji między pracownikami prowadzącymi projekt a jego uczestnikami udynamiczyło rozliczanie wszystkich formalnych wymagań. W trakcie realizacji projektu aplikacja była niezbędna wielu etapach tj. składanie wniosków przez uczniów, ewentualne poprawy wniosków, wprowadzanie sprawozdań dotyczących działań wykonywanych w ramach Indywidualnego Planu Rozwoju. Za pośrednictwem aplikacji pracownicy biura mogli również wysyłać ankiety ewaluacyjne oraz przekazywać na bieżąco wszystkie potrzebne informacje.

Stworzenie bramki sms pozwalającej na wysyłanie zbiorczych wiadomości sms do wszystkich uczestników projektu. Takie rozwiązanie pozwoliło na przekazanie istotnych informacji w skróconym czasie większej liczbie uczestników, przekazywane były wiadomości o takiej samej treści.

Dobre praktyki:

- wielokierunkowa akcja informacyjno–promocyjna za pomocą, której zainteresowanie projektem było zwiększone, a prawdopodobieństwo odpowiedniego doboru uczestników jest większe.
- najlepszym źródłem informacji o projekcie były szkoły prowadzące kształcenie zawodowe, wielu uczniów pozyskało też informacje od innych uczniów, ze strony internetowej projektu oraz z mediów,
- stworzona dedykowana aplikacja, która ograniczyła wymagania formalne, wszelki kontakt odbywał się przez nią,
- bramka sms stworzona na potrzeby pracowników biura, która usystematyzowała kontakt z uczniami i opiekunami, jednocześnie przyspieszyła pracę dzięki możliwości wysłania informacji do wszystkich odbiorców naraz,
- wprowadzenie do projektu opiekuna stypendysty, który aktywnie uczestniczył w projektowaniu Indywidualnego Planu Rozwoju i był zawsze do dyspozycji ucznia,
- bazowanie na doświadczeniach i wiedzy z wcześniejszych edycji programu połączone z systematycznym korygowaniem pojawiających się trudności, czy błędnych założeń.

Mocne strony:

- projekt poprzez tak duże rozpowszechnienie zyskał renomę, wyrobił sobie markę w szkołach i środowisku uczniów i rodziców,
- ukierunkowanie uczniów na konkretny zawód, pokazanie im, że wybór szkoły zawodowej był dobrą decyzją,
- szeroka grupa odbiorców, szkół do których trafił projekt,
- bazowanie na doświadczeniach z innych projektów,
- kompetentna kadra zajmująca się obsługą projektu ze strony Departamentu Kultury i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego,
- wypracowanie efektywnych powtarzalnych rozwiązań z ubiegłych edycji, korygowanie ewentualnych błędów na bieżąco.

Studium przypadku 2 – Projekt pn. „Szkoły nowych horyzontów – rozwijanie indywidualnych predyspozycji uczniów szkół podstawowych z terenu gminy Moszczenica” Działanie XI.1

Podmiot prowadzący projekt: Gmina Moszczenica

Charakterystyka projektu: rozwój u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności niezbędnych na rynku pracy poprzez doskonalenie umiejętności i kompetencji nauczycieli, wyposażenie szkół w nowoczesne narzędzia i pomoce, organizacja dodatkowych zajęć pozalekcyjnych dla uczniów, realizacje kompleksowego programu wspomagania szkół w realizacji procesu indywidualizacji pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi.

Cele projektu:

- doskonalenie umiejętności i kompetencji nauczycieli poprzez udział w cyklu szkoleń,
- wyposażenie szkół w nowoczesne narzędzia i pomoce niezbędne do nauczania przedmiotów przyrodniczych i matematycznych w oparciu o metodę eksperymentalną,
- rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi
- poprawa sytuacji uczniów na rynku pracy,
- poprawa jakości kształcenia w szkołach ulokowanych na terenach wiejskich
- doskonalenie umiejętności matematyczno-przyrodniczych wśród uczniów,
- poprawa warunków do wykonywania przez pięć szkół podstawowych zlokalizowanych w gminie Moszczenica zadań na rzecz rozwoju u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności potrzebnych na rynku pracy,
- wyrównanie szans na rynku pracy uczniów z niższymi wynikami szkolnymi.

Przesłanki do realizacji projektu: Projekt został stworzony na podstawie diagnoz przeprowadzonych w każdej z pięciu szkół, które były odbiorcami wsparcia. Bazując

na przeprowadzonych przez dyrektorów diagnozach zauważono, że szkoły i ich uczniowie zmagają się przede wszystkim z deficytem w zakresie zapewnienia uczniom odpowiednich warunków do kształcenia i rozwoju kompetencji kluczowych oraz uniwersalnych potrzebnych na rynku pracy. Szkoły ze względu na swoje ułożenie na terenach wiejskich miały również ograniczony dostęp do specjalistycznych kursów i szkoleń dla nauczycieli, ponadto ze względów finansowych szkoły nie mogły sobie pozwolić na sfinansowanie nowoczesnych pracowni przedmiotowych czy pomocy dydaktycznych.

Charakterystyka uczestników projektu: Wsparcie skierowane było do pięciu szkół podstawowych zlokalizowanych na terenie wiejskim w gminie Moszczenica w Gazomii, Jarostach, Srocku, Babach oraz Moszczenicy. We wszystkich szkołach minimum 25% stanowią uczniowie ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi.

Grupy jakie otrzymały wsparcie:

- Uczniowie
- Nauczyciele
- Szkoła - doposażenie pracowni

Działania projektu:

- akcja informacyjno- promocyjna na temat projektu,
- powołanie komisji rekrutacyjnej i rekrutacja uczniów do projektu,
- wyposażenie 5 szkół podstawowych w pomoce dydaktyczne i narzędzie TIK niezbędne do realizacji programów nauczania,
- wyposażenie pracowników szkolnych 5 szkół podstawowych w narzędzia do nauczania kompetencji matematyczno-przyrodniczych,
- szkolenia doskonalące dla nauczycieli 5 szkół podstawowych,
- kompleksowy program wspomagający 5 szkół w zakresie indywidualizacji pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi,
- realizacja dodatkowych zajęć pozalekcyjnych dla uczniów 5 szkół podstawowych.

Zadania wykonywane w ramach realizacji projektu odbywały się równolegle we wszystkich szkołach objętych wsparciem.

Działania projektu rozpoczęła akcja informacyjno-promocyjna, w ramach której we wszystkich szkołach rozwieszono plakaty oraz umieszczano wszystkie niezbędne informacje o projekcie na stronach internetowych szkół. Ponadto zwoływano spotkania rady pedagogicznej oraz przeprowadzano bezpośrednie rozmowy z uczniami i rodzicami.

W każdej z placówek została powołana komisja rekurencyjna w skład której wchodził przedstawiciel Urzędu Gminy, dyrektor szkoły oraz koordynator projektu (jeden koordynator na wszystkie szkoły). Zakwalifikowanie ucznia do realizacji dodatkowych zajęć było zależne od kilku aspektów: opinii wychowawcy lub pedagoga, wyników w nauce, sytuacji rodzinnej oraz predyspozycji i zainteresowań ucznia. W przypadku udziału przez ucznia w konkursach proponowano zajęcia rozwojowe, natomiast w przypadku braku takich aktywności lub niskich ocen oferowano zajęcia wyrównujące. W trakcie rekrutacji uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi i rozwojowymi brano pod uwagę opinie wychowawcy klasy lub pedagoga oraz niezbędna była zgoda pisemna rodzica. Rozkład godzin dotyczący

dodatkowych zajęć pozalekcyjnych w poszczególnych szkołach był zależny od indywidualnych potrzeb uczniów, w związku z tym liczby realizowanych godzin na zajęcia wyrównującej wiedzy i zajęć rozwijających zainteresowania mogły się różnić między szkołami.

W przypadku realizacji cykli szkoleń dla kadr, dyrektorzy wytypowali nauczycieli, którzy mieli za zadanie wybrać po dwa lub trzy kursy z listy dostępnych szkoleń o tematyce przydatnej w ich pracy zawodowej.

Następnym zadaniem skierowanym na doskonaleniu placówki i nauczycieli był kompleksowy program wspomagający, który składał się z doposażenia 5 gabinetów pedagogiczno-logopedycznych w odpowiedni sprzęt i oprogramowanie, zapewnieniu dostępu do narzędzi informatycznych umożliwiających prowadzenie indywidualizacji procesu nauczania i uczenia wraz ze szkoleniami dla 76 nauczycieli, oraz kursów doszkalających dla nauczycieli z zakresu prowadzenia procesu indywidualizacji z uczniem ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi.

W ramach zadań dotyczących doposażenia w placówkach pracowni przedmiotowych zostały zakupione niezbędne narzędzia i pomoce dydaktyczne niezbędne do nauczania kompetencji matematyczno-przyrodniczych, również podstawowe sprzęty do przeprowadzania doświadczeń, obserwacji, eksperymentów.

Trudności w realizacji projektu: W przypadku uczniów o niższych wynikach w nauce dochodziło do sytuacji, w której dzieci uczęszczały na zbyt dużą ilość zajęć wyrównujących, co skutkowało przebodźcowaniem (nadmiarem bodźców docierających do organizmu) ucznia i w efekcie niechętnym nastawianiem do nauki.

Pandemia COVID-19: Okres pandemii wpłynął przede wszystkim na organizację pozalekcyjnych zajęć wyrównawczych i rozwojowych dla uczniów. Placówki dostosowały swoje funkcjonowanie do ogólnych rozporządzeń, więc jeżeli występowała możliwość organizacji zajęć hybrydowych, szkoły chętnie korzystały z tego rozwiązania. Następnie w okresie szczytu pandemii całe nauczanie łącznie z zadaniami projektowymi zostały przeniesione na platformy online.

Efekty projektu:

- wyposażenie szkół w nowoczesne pomoce i narzędzia TIK,
- wyposażenie 5 pracowni pedagogiczno-logopedycznych w narzędzia niezbędne do zdobycia kompetencji przez nauczycieli w zakresie indywidualnego podejścia do ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zarówno w obszarze zajęć korygujących jak i rozwijających posiadane przez ucznia kompetencje,
- wzrost umiejętności uczniów z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych,
- zwiększenie potencjału uczniów 5 szkół podstawowych objętych wsparciem,
- poprawa jakości kształcenia w szkołach zlokalizowanych na terenach wiejskich poprzez doskonalenie kadry nauczycieli,
- zachęcenie uczniów do podnoszenia swoich kompetencji,

- poprawa indywidualnego podejścia do ucznia z niepełnosprawnościami za pomocą niezbędnych metod i środków informatycznych.

Innowacyjność projektu:

Działania podjęte w ramach realizacji projektu miały charakter kompleksowy, w związku z tym odrębne oddziaływania wpływały na osiągnięcie przewidywanych efektów jednocześnie. Wyposażenie pracowni, poprawa kompetencji nauczycieli w zakresie indywidualnego podejścia do uczniów ze specjalnymi potrzebami oraz organizacja dodatkowych zajęć pozalekcyjnych dla uczniów szkół w efekcie miały jeden główny cel dotyczący rozwoju u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności niezbędnych na rynku pracy. Zastosowanie szerokiej gamy metod pozwoliło na osiągnięcie zakładanego celu sprawniej i efektywniej.

Dobre praktyki:

- wybór kompetentnego koordynatora projektu, który dzięki swojemu doświadczeniu zawodowemu mógł w szybki i prosty sposób służyć pomocą w przypadku wystąpienia jakichkolwiek trudności,
- rozpowszechnianie informacji o projekcie za pomocą środków masowego przekazu, umieszczanie treści projektowych, postępów na stronach internetowych szkół,
- objęcie wsparciem zarówno uczniów z trudnościami edukacyjnymi jak i tych z przejawiającymi ponadprzeciętne kompetencje,
- dyrektorzy szkół rekomendowali nauczycielom branie udziału w kilku szkoleniach (najczęściej 2-3), a nie tylko w minimum.

Mocne strony:

- wybór kompetentnego koordynatora projektu, który dzięki swojemu doświadczeniu zawodowemu mógł w szybki i prosty sposób służyć swoją pomocą we wszystkich pięciu szkołach,
- duże zainteresowanie projektem wśród uczniów i rodziców,
- rozwój kompetencji z zakresu pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych i rozwojowych,
- adekwatny dobór treści szkoleniowych dla nauczycieli,
- bazowanie na doświadczeniu i wiedzy dyrektorów szkół z realizacji innych programów,
- objęcie wsparciem szkół z terenów wiejskich, które mają ograniczony dostęp do tego typu projektów.

Studium przypadku 3 – Projekt pn. „Angielski na 5+”. Działanie XI.2

Podmiot prowadzący projekt: HN Partners Kamil Hańczkiewicz Adrian Nowak Spółka Cywilna

Charakterystyka projektu: podniesienie kwalifikacji językowych dwóch określonych grup mieszkańców województwa łódzkiego uzyskane poprzez certyfikowane szkolenia z języka angielskiego zakończone egzaminem TGLS lub równoważnym.

Cele projektu:

- podniesienie kwalifikacji językowych osób powyżej 50 roku życia,
- podniesienie kwalifikacji językowych wśród osób o poziomie wykształcenia co najwyżej średnim,
- poprawa zdolności do zatrudnienia uczestników projektu,
- zachęcenie mieszkańców terenów wiejskich do nauki języka obcego,
- podniesienie kompetencji językowych wśród z grup 50+,
- zwiększenie otwartości w zakresie porozumiewania się w języku obcym wśród uczestników projektu,
- podniesienie kwalifikacji językowych wśród grupy osób z niepełnosprawnościami.

Przesłanki do realizacji projektu: w ramach diagnozy Regionalnego Programu Operacyjnego przeprowadzonej przez Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego została zauważona potrzeba objęcia wsparciem w zakresie językowym przede wszystkim osób o ograniczonym dostępie do tego typu usług tj. osób 50+, ponieważ to ta grupa nie miała możliwości nauki języka angielskiego w formach szkolnych. W czasach szkolnych grupy docelowej większy nacisk kładziony był na naukę innych języków np. języka rosyjskiego, który w dzisiejszych czasach nie jest tak często wykorzystywany jak kiedyś. Kolejną grupą, która została zdiagnozowana są to osoby z wykształceniem co najwyżej średnim, w przypadku których jak wykazały badania, znajomość angielskiego jest dwukrotnie niższa niż u osób z wykształceniem wyższym. Przeprowadzona została również diagnoza wewnętrzna beneficjenta, która potwierdziła powyższe potrzeby, w związku z tym, a także z wieloletnich doświadczeń pracy z osobami w różnym wieku i grup zróżnicowanych ze względu na poziom wykształcenia zdecydowano o realizacji projektu.

Charakterystyka uczestników projektu: Minimum 346 osób z województwa łódzkiego w tym wyłącznie osoby należące do minimum 1 z grup w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, tj.: osoby o niskich kwalifikacjach (do poziomu ISCED 3) i/lub osoby powyżej 50 roku życia, uczestniczące z własnej inicjatywy w szkoleniach i kursach.

Działania projektu:

- akcja informacyjno- promocyjna na temat projektu,
- rekrutacja uczestników projektu,
- badanie poziomu znajomości języka angielskiego,
- realizacja 120 godzin zajęć w okresie 5-6 miesięcy,
- egzamin zewnętrzny potwierdzający nabycie kompetencji.

Działania projektu rozpoczęła internetowa kampania informacyjno- promocyjna mająca na celu dotarcie do jak najszerszego grona potencjalnych odbiorców projektu. Ponadto na terenach wiejskich beneficjent rozpoczął współpracę w zakresie promocji projektu poprzez dotarcie do lokalnych społeczności, liderów, bibliotek, domów kultury, gdzie rozwieszone zostały plakaty, ulotki informacyjne. Kolejno odbyła się rekrutacja uczestników wraz z badaniem poziomu znajomości języka angielskiego poprzez wypełnianie testu kompetencji w celu dostosowania poziomu grupy językowe do której ostatecznie trafiał uczestnik. W ramach projektu zostało utworzone 36 grup o różnych poziomach kształcenia. Następnie uczestnicy realizowali zajęcia w okresie 5-6 miesięcy, 6 godziny tygodniowo, 2 spotkania po 3 godziny, realizowane w formie stacjonarnej, następnie ze względu na sytuację pandemiczną również online i hybrydowo. Po odbyciu wszystkich godzin szkolenia uczestnicy przystępowali do zewnętrznego egzaminu TGLS (lub równoważnego) zgodnego z ESOKJ potwierdzającego fakt nabycia kwalifikacji.

Trudności w realizacji projektu:

Nie wszyscy uczestnicy projektu przystąpili do egzaminu zewnętrznego pomimo wcześniejszych deklaracji o tym, że będą obecni na egzaminie. Beneficjent podejmował szereg działań mających na celu umożliwienie wszystkim uczestnikom w dogodnym terminie oraz miejscu podejście do egzaminu. Pomimo tych starań do egzaminu ostatecznie nie przystąpiło 24 osoby, które ukończyły dwa moduły szkoleniowe i w efekcie nie uzyskały certyfikatów.

Pandemia COVID-19: Sytuacja pandemiczna spowodowała, że początkowo większość zajęć była zawieszana, następnie ze względu na dostępne możliwości technologiczne w wybranych grupach zajęcia zostały przeniesione na platformę online. Szczególnym utrudnieniem był fakt, iż jedna z grup projektowych tj. grupa osób 50+ była w tamtym czasie określana jako grupa podwyższonego ryzyka, w związku z tym uczestnicy w obawie o własne zdrowie i życie nie wykazywali zainteresowania uczęszczaniem na szkolenia. Zauważono również, że po okresie zniesienia części obostrzeń związanych z COVID-19 uczestnicy znajdujący się w grupie podwyższonego ryzyka zachorowania nadal przejawiały się dużą obawą, w związku z tym trudnym zadaniem było doprowadzenie zajęć do końca. W kolejnych etapach pandemii udało się wypracować metodę realizacji zajęć w trybie hybrydowym z zachowaniem wszelkich środków ostrożności.

Efekty projektu:

- nabycie kwalifikacji językowych wśród grupy osób 50+, potwierdzone zdobytym certyfikatem,
- zdobycie kwalifikacji językowych wśród grupy osób z wykształceniem co najwyżej średnim, potwierdzone certyfikatem,
- integracja środowisk lokalnych dzięki realizacji zajęć na terenach wiejskich
- promowanie kształcenia ustawicznego wśród lokalnych społeczności,
- zwiększenie zdolności do zatrudnienia wśród uczestników projektu,

- zwiększyła się otwartość uczestników w wieku 50+ na przedsięwzięcia projektowe o tematyce językowej, otwartość na naukę nowych umiejętności,
- ograniczenie wpływu wykluczenia komunikacyjnego na dostęp do usług edukacji językowej.

Innowacyjność projektu:

Dostosowanie trenerów prowadzących grupy językowe ze względu na wiek, doświadczenie w pracy z konkretnymi grupami, w związku z tym, że beneficjent doszedł do wniosku, że dobrane trenera w podobnym wieku lub z odpowiednim doświadczeniem pozwoli na lepsze zrozumienie potrzeb grup. W efekcie wypracowana metoda spowodowała, że osoby prowadzące szkolenia miały większą świadomość barier, które mieli uczestnicy, w związku z tym mogli modyfikować program szkoleniowy bezpośrednio do grup w taki sposób, aby zajęcia były jak najbardziej efektywne.

Dobre praktyki:

- współpraca z lokalnymi instytucjami w zakresie promocji projektu, która pozwoliła na dotarcie do szerokiego grona odbiorców,
- duży nacisk na promocję projektu w zakresie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, co pozwoliło na zniwelowanie barier i strachu wśród tej grupy kandydatów,
- bazowanie na doświadczeniu i wiedzy z realizacji innych projektów,
- prowadzenie zajęć ukierunkowane przede wszystkim na zdobycie przez uczestników praktycznych umiejętności komunikacyjnych niż jedynie wiedzy teoretycznej, większy nacisk kładziony był na rozmowy w języku obcym, niż na gramatykę,
- dobór trenerów języka do grup ze względu na ich wiek, doświadczenie w pracy z różnymi grupami,
- stworzenie dedykowanej zakładki na stronie beneficjenta, która zawierała niezbędne informacje o projekcie w jednym miejscu.

Mocne strony:

- odpowiednia diagnoza przed rozpoczęciem projektu pozwoliła na skierowanie wsparcia do grup, które rzeczywiście go potrzebowały,
- wysoko wykwalifikowana kadra,
- szeroka grupa odbiorców ze względu na odpowiednie,
- dobrowolne, z własnej inicjatywy zgłaszanie się uczestników do projektu,
- integracja lokalnych mieszkańców na terenach wiejskich,

- zajęcia odbywały się w wynajętych salach w mniejszych miejscowościach, co pozwoliło na zwiększenie dostępności do szkolenia dla mieszkańców terenów wiejskich,
- realny wpływ na życie zawodowe uczestników projektu.

Rozwiązania ułatwiające realizację projektu:

Rozliczenia dla trenerów oferowane w formie stawki ryczałtowej pozwoliło na zminimalizowanie wielu procedur, jednocześnie to rozwiązanie umożliwiło zatrudnienie do projektu kadry beneficjenta bez konieczności poszukiwania nowych pracowników z zewnątrz. Ponadto przyczyniło się to do większej elastyczności w grafiku godzinowym pracowników, a co za tym idzie również do lepszego godzenia życia prywatnego z zawodowym.

Wnioski i rekomendacje ze studiów przypadków

Wniosek 1: Przeprowadzanie wielokierunkowej akcji informacyjno-promocyjnej stanowi bardzo skuteczną formę promocji projektów. Wykorzystanie różnych form promocji takich jak dystrybucja plakatów, docieranie do lokalnych społeczności, lokalnych miejsc spotkań, umieszczanie informacji na dedykowanych do tego stronach internetowych lub na stronach instytucji pozwala na dotarcie do jak najszerszego grona potencjalnych odbiorców.

Rekomendacja: Rekomenduję się wprowadzenie w miarę możliwości wielokierunkowej akcji informacyjno-promocyjnej z wykorzystaniem różnych form promocji, aby dotrzeć do jak największej liczby potencjalnych odbiorców projektu.

Wniosek 2: Sytuacja pandemiczna wpływała na realizację projektów przede wszystkim pod kątem logistycznym i organizacyjnym. Beneficjenci spotykali się z takimi barierami jak trudności w kontaktach niezbędnych do realizacji projektu oraz konieczność zawieszania realizowanych zajęć i szkoleń. Zauważono również, że po okresie zniesienia części obostrzeń związanych z COVID-19 osoby z grupy podwyższonego ryzyka zachorowania nadal przejawiały się dużą obawą, w związku z tym trudnym zadaniem było doprowadzenie zajęć do końca. W kolejnych etapach pandemii udało się wypracować metody pozwalające na realizacji zajęć online lub w trybie hybrydowym z zachowaniem wszelkich środków ostrożności.

Rekomendacja: Pandemia COVID-19 była sytuacją trudną do przewidzenia, w związku z tym rekomenduję się w miarę możliwości podejmowanie działań zabezpieczających realizację projektu poprzez przygotowanie zajęć również w formie online.

Wniosek 3: Występuje duża potrzeba kontynuacji wsparcia dla uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zakresie oferowania stypendiów finansowych. Po ukończeniu projektu odnotowano znaczny wzrost potencjału uczniów do nauki przedmiotów zawodowych oraz poprawę w rozwoju dodatkowych kompetencji i kwalifikacji wykraczających poza standardy oferowane w programie nauczania.

Rekomendacja: Rekomenduję się kontynuację wsparcia dla uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zakresie oferowanych stypendiów finansowych na pomoce dydaktyczne niezbędne do nauki przedmiotów zawodowych i tym samym zwiększających ich szanse na rynku pracy.

Wniosek 4: Kluczem do sukcesu jest odpowiednio przygotowana i przeprowadzona diagnoza, pozwalająca na adekwatny dobór grupy objętej wsparciem.

Rekomendacja: Rekomenduję się indywidualne podejście do każdego z działań, tak aby były jak najbardziej dostosowane do potrzeb ich odbiorców. W związku z tym istotną kwestią jest adekwatnie wykonana diagnoza, skoncentrowana na wszystkich niezbędnych aspektach wsparcia.

6. Wnioski i rekomendacje

Wpływ wsparcia z RPO WŁ 2014-2020 na system edukacji województwa łódzkiego był znaczący i pozytywnie oceniany zarówno przez beneficjentów, jak i odbiorców ostatecznych. Bez działań wdrożonych w ramach projektów realizowanych w OP XI przedszkola i szkoły nie miałyby szans na uzyskanie dostrzeżonych efektów – zakup wyposażenia, zapewnienie uczniom zajęć dodatkowych o szerokim spektrum tematycznym podnoszących kompetencje kluczowe i uniwersalne, podnoszenie kwalifikacji nauczycieli czy organizacja w takim zakresie praktyk u pracodawców dla uczniów i słuchaczy szkół kształcenia zawodowego. Zaś osoby korzystające z form kształcenia ustawicznego bez otrzymanego z RPO WŁ 2014-2020 wsparcia nie podniosłyby swoich kwalifikacji zawodowych i ich sytuacja zawodowa mogłaby nie ulec poprawie.

Zakres wsparcia ze środków OP XI RPO WŁ 2014-2020 był bardzo szeroki i docierał zarówno do obszarów o niskim poziomie dostępu do placówek wychowania przedszkolnego i większych deficytach w dostępie do wysokiej jakości edukacji, jak i do terenów miejskich objętych rewitalizacją. O zakresie zrealizowanego wsparcia w największym stopniu świadczą liczby uczniów, nauczycieli, osób i szkół ujęte w założonych do realizacji w ramach OP XI wskaźnikach, które nie tylko zostały osiągnięte, ale w wielu przypadkach kilkukrotnie przekroczone. Ostatecznie więc wsparcie dotarło do znacznie szerszego kręgu odbiorców końcowych niż planowano na etapie wdrażania RPO WŁ 2014-2020.

Analiza wykazała, że wsparcie płynące z RPO WŁ 2014-2020 było adekwatne, tj. dopasowane do potrzeb odbiorców, tj. uczniów, szkół i przedszkoli, nauczycieli, instruktorów praktycznej nauki zawodu i osób zwiększających swoje kwalifikacje w ramach kształcenia ustawicznego. Niemniej, mimo licznych zdiagnozowanych efektów będących następstwem wdrożonego wsparcia, system edukacji wciąż ma liczne potrzeby, które wymagają zaspokojenia. Specyfika systemu edukacji sprawia, że potrzeby te mają charakter ciągły wynikający ze zmienności odbiorców usług edukacyjnych (kolejne roczniki uczniów w co najmniej takim samym stopniu potrzebują dostępu do zajęć dodatkowych podnoszących kompetencje lub do zajęć wyrównawczych, wspomagających proces uczenia się i pracę nad dysfunkcjami), szybką eksploatacją pomocy naukowych i podstawowego wyposażenia placówek edukacyjnych związaną z ich codziennym użytkowaniem, zmieniającymi się potrzebami edukacyjnymi i rozwijającą się ofertą pomocy dydaktycznych wspierających uczniów w nauce i rozwoju. Niezbędne jest więc stałe wsparcie w tym zakresie.

Zrealizowane wsparcie okazało się bardzo efektywne. Każda z grup odbiorców ostatecznych wsparcia wskazywała na wystąpienie licznych efektów będących jego rezultatem:

- kształcenie ogólne - szkoły:
 - wzrost poziomu nauczania poprzez poprawę dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych,
 - osiąganie lepszych efektów kształcenia,
 - zapewnienie warunków dla prawidłowego rozwoju psychofizycznego dzieci i młodzieży,
- kształcenie ogólne – nauczyciele:

- częstsze korzystanie z TIK do prowadzenia zajęć,
- nowe kompetencje w zakresie pracy z uczniami,
- realizacja dodatkowych zajęć,
- poprawa komfortu pracy,
- kształcenie ogólne – uczniowie:
 - szybsze i łatwiejsze przyswajanie informacji,
 - lepsza umiejętność pracy w grupie,
 - częstsze i sprawniejsze korzystanie z programów komputerowych do nauki,
 - poprawa znajomości języka obcego,
- kształcenie ustawiczne (zakres: TIK i nauka języków obcych, osoby w wieku 25 + i 50+):
 - zmiana w godzeniu życia zawodowego z życiem rodzinnym,
 - poprawa satysfakcji z wykonywanej pracy
 - uzyskanie awansu,
 - zmniejszenie obaw przed utratą pracy,
 - uzyskanie zatrudnienia w oczekiwanym wymiarze czasu pracy,
- kształcenie zawodowe:
 - doposażenie pracowni praktycznej nauki zawodu w nowoczesne technologie i materiały dydaktyczne,
 - większa liczba godzin praktyk zawodowych,
 - specjalistyczne zajęcia dodatkowe,
 - poprawa kompetencji nauczycieli i instruktorów praktycznej nauki zawodu,
- kształcenie zawodowe – nauczyciele:
 - poprawa komfortu pracy,
 - nowe kompetencje w zakresie pracy z uczniami,
 - wykorzystywanie TIK do pracy z uczniami,
 - realizacja nowych form zajęć,
- kształcenie zawodowe – uczniowie:
 - kreatywność,
 - umiejętność pracy zespołowej,
 - rozwiązywanie problemów,
 - kompetencje cyfrowe.

Mimo osiągnięcia licznych efektów wciąż występują deficyty, które wymagają wsparcia. Jednak jak wskazywali eksperci uczestniczący w zorganizowanym w ramach badania panelu eksperckim istotnym jest, aby projektowane wsparcie dla edukacji reagowało na zmieniającą się sytuację i potrzeby systemu edukacji. Wśród nich wyszczególnić należy, poza oferowanym dotychczas zakresem wsparcia, uwzględnienie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego dla uczniów, zwłaszcza w celu niwelowania negatywnych skutków izolacji i zaburzonych relacji społecznych w okresie pandemii, dążenie do rozszerzania umiejętności radzenia sobie ze stresem i uczenia się przez całe życie, a także rozwijania kompetencji tzw. miękkich, w tym społecznych.

Podsumowując kluczowym powinno być dążenie do dalszego aktywnego, szeroko zakrojonego wsparcia dla przedszkoli i szkół każdego etapu i typu nauczania.

Rekomendacje

Institucja zlecająca badanie	Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020		
Program operacyjny	Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020		
Tytuł badania	Ocena wsparcia w obszarze edukacji przedszkolnej, kształcenia ogólnego, kształcenia osób dorosłych oraz kształcenia zawodowego w ramach OPXI RPO WŁ 2014-2020		
Numer rekomendacji	1	2	3
Treść wniosku	Wsparcie oferowane w ramach OP XI RPO WŁ 2014-2020 zostało ocenione jako adekwatne i efektywne, a jego wpływ na sytuację systemu edukacji w województwie łódzkim był znaczący. Jednak specyfika systemu edukacji wymaga ciągłego wsparcia z uwagi na zmieniających się odbiorców usług edukacyjnych, szybką eksploatację wyposażenia i postępujący rozwój form nauczania i materiałów dydaktycznych. (s.118)	Projekty realizowane w ramach RPO Wł 2014-2020 preferowały działania ukierunkowane na rozwijanie kompetencji kluczowych wśród uczniów i nauczycieli (w tym głównie cyfrowych i językowych, a także matematyczno-przyrodniczych). Jak wykazali eksperci z obszaru edukacji uwzględniając wyzwania przed jakimi staje edukacja obecnie i w przyszłości niezwykle istotnym jest rozwijanie wśród dzieci i młodzieży kompetencji społecznych i kompetencji 4K (komunikacja, krytycyzm, kooperacja, kreatywność). (s. 78)	Pandemia COVID-19 miała istotny wpływ na kondycję psychiczną uczniów, którzy w trakcie nauki zdalnej zostali pozbawieni możliwości rozwijania kompetencji społecznych poprzez osobisty kontakt z rówieśnikami. Dostrzegane są istotne konsekwencje tego okresu na umiejętności komunikowania się, współdziałania, a także kondycję psychiczną dzieci. (s. 120)

Treść rekomendacji	Kontynuacja wsparcia w zakresie przyjętym w RPO WŁ 2014-2020 uwzględniającym szeroki zakres form wsparcia dla placówek i odbiorców usług edukacyjnych na każdym poziomie: przedszkolnym, kształcenia ogólnego, zawodowego i ustawicznego.	Wdrożenie działań ukierunkowanych na zwiększanie wśród uczniów i nauczycieli kompetencji miękkich, społecznych i kompetencji 4K (komunikacja, krytycyzm, kooperacja, kreatywność).	Obligatoryjne wdrożenie w projektach skierowanych do dzieci i uczniów działań z zakresu wsparcia psychologiczno-pedagogicznego realizowanych przez specjalistów posiadających potwierdzone kwalifikacje.
Obszar tematyczny	Edukacja	Edukacja	Edukacja
Adresat rekomendacji	IZ FEŁ2027	IZ FEŁ2027	IZ FEŁ2027
Sugerowany sposób wdrożenia	Nabór wniosków projektowych w odrębnych ramach konkursów obejmujących różne typy usług edukacyjnych: przedszkola, kształcenie ogólne, kształcenie zawodowe i kształcenie ustawiczne. Preferowanie projektów dotyczących obszarów o niskim stopniu dostępności usług edukacyjnych (przedszkola, kształcenie ogólne), projektów uwzględniających szeroki zakres działań (uwzględniających wsparcie dla placówki, uczniów, nauczycieli).	Opracowanie kryteriów wyboru projektów priorytetyzujących projekty uwzględniające działania pozwalające na praktyczne kształtowanie kompetencji społecznych i kompetencji 4K dla uczniów i nauczycieli. Sugerowana treść kryteriów: Zakres dodatkowych zajęć z zakresu kształtowania kompetencji społecznych odpowiadających na zidentyfikowane i opisane we wniosku o dofinansowanie potrzeby w tym zakresie. Proponuje się ocenę w obszarze merytorycznych kryteriów szczegółowych zależną od liczby	Uwzględnienie w kryteriach naboru wniosków w konkursach obowiązku wdrożenia działań z zakresu wsparcia psychologiczno-pedagogicznego w projektach obejmujących działania skierowane do uczniów. Uwzględnienie w wymogach dotyczących realizacji zajęć z tego obszaru konieczności zaangażowania specjalisty posiadającego odpowiednie kwalifikacje i doświadczenie w pracy z dziećmi. Sugerowana treść

		potrzeb, na jakie odpowiada oferta: 1 potrzeba – 1 pkt, 2 potrzeby – 2 pkt, 3 potrzeby – 3 pkt • Zakres dodatkowych zajęć z zakresu kompetencji 4K dla uczniów i nauczycieli odpowiadających na zidentyfikowane i opisane we wniosku o dofinansowanie potrzeby w tym zakresie. Proponuje się ocenę w obszarze merytorycznych kryteriów szczegółowych zależną od liczby potrzeb, na jakie odpowiada oferta: 1 potrzeba – 1 pkt, 2 potrzeby – 2 pkt, 3 potrzeby – 3 pkt	kryterium: Realizacja zajęć dodatkowych z obszaru wsparcia psychologiczno-pedagogicznego odpowiadających na zidentyfikowane i opisane we wniosku o dofinansowanie potrzeby w tym zakresie. Proponuje się ocenę w obszarze merytorycznych kryteriów szczegółowych zależną od liczby potrzeb, na jakie odpowiada oferta: 1 potrzeba – 1 pkt, 2 potrzeby – 2 pkt, 3 potrzeby – 3 pkt
Termin wdrożenia	31.12.2023	31.12.2023	31.12.2023
Klasa / podklasa rekomendacji	Programowa operacyjna	Programowa operacyjna	Programowa operacyjna

Instytucja zlecająca badanie	Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020		
Program operacyjny	Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020		
Tytuł badania	Ocena wsparcia w obszarze edukacji przedszkolnej, kształcenia ogólnego, kształcenia osób dorosłych oraz kształcenia zawodowego w ramach OPXI RPO WŁ 2014-2020		
Numer rekomendacji	4	5	6
Treść wniosku	Wsparcie w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego było rzadko realizowane. Istotne jest popularyzowanie tego typu wsparcia na każdym etapie nauczania. Decyzja o wyborze kierunku dalszej edukacji i kariery zawodowej jest jedną z kluczowych decyzji w życiu człowieka, dlatego uczniowie już od najmłodszych lat powinni otrzymywać profesjonalne wsparcie w zakresie rozpoznawania talentów i wyboru dalszej drogi edukacyjnej i zawodowej. Jest to niezwykle istotne przy dynamicznie zmieniającym się rynku pracy. (s. 89-90)	Nauczyciele i instruktorzy praktycznej nauki zawodu mają potrzebę aktualizowania swojej wiedzy w związku z pojawiającymi się na rynku nowymi rozwiązaniami, odczuwają potrzebę podnoszenia jakości swojej pracy. Oczekuje się od nich posiadania nie tylko wiedzy teoretycznej, ale i praktycznej, stąd do nauki zawodu angażowani są praktycy, którzy nie zawsze dysponują odpowiednimi kompetencjami, aby w sposób efektywny przekazywać posiadaną wiedzę. W RPO WŁ 2014-2020 oferowano tej grupie nauczycieli wsparcie w zakresie podnoszenia kwalifikacji, jednak wciąż zauważalna jest potrzeba ich uzupełniania, także w zakresie wiedzy pedagogicznej i dydaktycznej. (s. 98-99)	Kompetencje cyfrowe są jednymi z kluczowych kompetencji we współczesnym świecie. Rozwój cyfryzacji sprawia, że będą one coraz bardziej pożądane na rynku pracy i niezbędne w codziennym życiu. Dzieci w wieku przedszkolnym uczą się z dużą łatwością i już na tym etapie można wyposażać je w tego typu kompetencje. W ramach Działania XI.1 RPO WŁ 2014-2020 oferowano wsparcie w zakresie wspierania rozwoju kompetencji kluczowych w przedszkolach, jednak wyniki badania nie wykazały jednoznacznie jakoby

			działania te rozwijały również kompetencje cyfrowe wśród przedszkolaków. (s. 64-65)
Treść rekomendacji	Realizacja działań z obszaru doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach każdego etapu edukacji – od szkół podstawowych do szkół średnich. Doradztwo obligatoryjnie powinno być realizowane przez osoby posiadające potwierdzone kwalifikacje w tym obszarze.	Uwzględnienie w zakresie wsparcia dla nauczycieli i instruktorów praktycznej nauki zawodu szkoleń z zakresu rozwoju kompetencji pedagogicznych, metodyki i dydaktyki.	Realizacja działań ukierunkowanych na kształtowanie kompetencji cyfrowych już na etapie edukacji przedszkolnej.
Obszar tematyczny	Edukacja	Edukacja	Edukacja

Adresat rekomendacji	IZ FEŁ2027	IZ FEŁ2027	IZ FEŁ2027
Sugerowany sposób wdrożenia	Uwzględnienie w kryteriach wyboru projektów możliwości realizacji działań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego na każdym etapie edukacji (podstawowym, ponadpodstawowym). Wymóg konieczny: realizacja wsparcia przez osoby posiadające odpowiednie kompetencje i potwierdzone kwalifikacje w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego. Preferencja działań uwzględniających także indywidualne spotkania ucznia i/lub ucznia wraz z rodzicami/opiekunami z doradcą, a także działań skierowanych do uczniów z niepełnosprawnościami. Sugerowana treść kryterium: Zakres zajęć dodatkowych związanych z doradztwem edukacyjno-zawodowym odpowiadających na zidentyfikowane i opisane we wniosku o dofinansowanie potrzeby w tym zakresie. Proponuje się ocenę w obszarze merytorycznych kryteriów szczegółowych zależną od liczby potrzeb, na jakie	Umożliwienie, poprzez uwzględnienie w typach projektów, realizacji wsparcia dla nauczycieli i instruktorów praktycznej nauki zawodu zorientowanego na podnoszenie ich kompetencji pedagogicznych i dydaktycznych.	Umożliwienie, poprzez uwzględnienie w typach projektów, realizacji zajęć dodatkowych ukierunkowanych na rozwój kompetencji cyfrowych w placówkach przedszkolnych, form wsparcia rozwijających kompetencje nauczycieli przedszkolnych w zakresie kształtowania kompetencji cyfrowych wśród dzieci, a także wyposażenia placówek przedszkolnych w sprzęt i urządzenia umożliwiające realizację tego typu zajęć.

	odpowiada oferta: 1 potrzeba – 1 pkt, 2 potrzeby – 2 pkt, 3 potrzeby – 3 pkt Zadanie realizowane przez osobę posiadającą potwierdzone kwalifikacje związanych z doradztwem edukacyjno-zawodowym.		
Termin wdrożenia	31.12.2023	31.12.2023	31.12.2023
Klasa / podklasa rekomendacji	Programowa operacyjna	Programowa operacyjna	Programowa operacyjna

7. Spis rysunków/wykresów/tabel i map

Wykres 1. Liczba uczniów i absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	31
Wykres 2. Liczba uczniów i absolwentów techników	34
Wykres 3. Chęć podjęcia zatrudnienia u tego samego pracodawcy, u którego odbywane były praktyki.....	37
Wykres 4. Zgodność wykonywanej pracy z kierunkiem kształcenia	37
Wykres 5. Uwzględnienie w programach staży potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami..	38
Wykres 6. Propozycje pracy dla uczniów oraz absolwentów wg. udziału ofert pracy	39
Wykres 7. Możliwość osiągnięcia efektów bez wsparcia z RPO Wł 2014-2020	71
Wykres 8. Obszary poprawy pracy nauczycieli będące wynikiem otrzymanego w ramach RPO Wł 2014-2020 wsparcia	73
Wykres 9. Wystąpienie nieprzewidzianych efektów projektów realizowanych w szkołach/placówkach w ramach RPO Wł 2014-2020	75
Wykres 10. Wpływ projektów realizowanych w szkołach na ich dostosowanie do potrzeb rynku pracy.....	75
Wykres 11. Rezultaty projektów	81
Wykres 12. Wpływ projektów na poprawę sytuacji zawodowej uczestników ostatecznych ..	83
Wykres 13. Problemy szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe wg uczniów/słuchaczy.....	87
Wykres 14. Efekty udziału w projekcie dla uczniów/słuchaczy szkół/placówek kształcenia zawodowego	92
Wykres 15. Dostrzeżenie dodatkowego wpływu projektów przez uczniów/słuchaczy szkół/placówek kształcenia zawodowego.....	93
Wykres 16. Potrzeby placówek kształcenia zawodowego w opinii nauczycieli praktycznej nauki zawodu	94
Wykres 17. Możliwość osiągnięcia efektów przez placówki kształcenia zawodowego bez udziału środków z RPO Wł 2014-2020	99
Wykres 18. Efekty projektów realizowanych w ramach RPO Wł 2014-2020 wśród uczestniczących w nich nauczycieli praktycznej nauki zawodu	101
Wykres 19. Wpływ projektów RPO Wł 2014-2020 na kompetencje i umiejętności uczniów placówek kształcenia zawodowego	102
Wykres 20. Korzyści osiągnięte przez uczniów otrzymujących stypendium.....	102
Wykres 21. Najczęstsze osiągnięcia uczniów otrzymujących stypendia.....	103
Wykres 22. Dostrzeżenie niezamierzonych zmian jako efektów realizowanych projektów .	103
Wykres 23. Wpływ projektów na dopasowanie kształcenia w szkołach/placówkach kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy	104
Wykres 24. Problemy w dostępie do kształcenia zawodowego identyfikowane przez realizacją projektów w ramach RPO Wł 2014-2020.....	105
Wykres 25. Motywacje do wzięcia udziału w projekcie.....	107
Wykres 26. Wpływ uczestnictwa w projektach realizowanych w ramach Działania XI.3 RPO Wł 2014-2020 na sytuację zawodową osób zdobywających, uzupełniających kwalifikacje zawodowe	110

Wykres 27. Poziom wpływu wsparcia z RPO Wł 2014-2020 na sytuację zawodową uczestników projektów realizowanych w ramach Działania XI.3	110
Wykres 28. Trudności napotkane w czasie realizacji projektów w ramach RPO Wł 2014-2020	113
Wykres 29. Problemy utrudniające realizację projektów w ramach Działania XI.2 RPO Wł 2014-2020	114
Wykres 30. Dostrzeganie trudności w czasie uczestnictwa w projekcie przez uczniów/słuchaczy szkół/placówek kształcenia zawodowego	115
Wykres 31. Trudności wpływające na realizację projektów i osiągnięcie zamierzonych efektów w opinii nauczycieli praktycznej nauki zawodu	115
Wykres 32. Trudności w realizacji projektów w ramach Działania XI.3	116
Tabela 1. Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych w 2014 i 2021 roku .	17
Tabela 2. Ilość oddziałów przedszkolnych oraz dzieci w wieku przedszkolnym uczęszczającym do przedszkoli w Polsce w 2014 i 2021 roku.....	18
Tabela 3. Ilość oddziałów przedszkolnych oraz dzieci w wieku przedszkolnym uczęszczającym do przedszkoli w województwie łódzkim w 2014 i 2021 roku.....	19
Tabela 4. Ilość szkół podstawowych w Polsce w 2014 i 2021 roku.....	21
Tabela 5. Ilość uczniów przypadających na 1 oddział w województwie łódzkim w 2014 i 2021 roku.	22
Tabela 6. Ilość liceów ogólnokształcących w Polsce w 2014 i 2021 roku.	23
Tabela 7. Ilość uczniów przypadających na 1 oddział w województwie łódzkim w 2014 i 2021 roku.	24
Tabela 8. Współczynnik skolaryzacji brutto w Polsce w 2014 i 2021 roku.	25
Tabela 9. Planowana liczba przyjęć pracowników w zawodach zgodnych z Klasyfikacją Zawodów Szkolnictwa	36
Tabela 10. Alokacja środków w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020.....	45
Tabela 11. Liczba zrealizowanych projektów w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020	50
Tabela 12. Liczba wniosków zatwierdzonych do dofinansowania, obowiązujących umów oraz umów niezrealizowanych.....	53
Tabela 13. Powiaty, w których realizowane były projekty w ramach Poddziałania XI.1.1	58
Tabela 14. Wartość docelowa i osiągnięta - działanie XI.1	59
Tabela 15. Podjęte działania a potrzeby placówek	60
Tabela 16. Ocena różnych aspektów przed i po przystąpieniu do projektu	61
Tabela 17. Poziom zaspokojenia potrzeb placówki	62
Tabela 18. Poziom zaspokojenia różnych potrzeb placówki	62
Tabela 19. Działania do podjęcia w celu poprawy/ulepszenia/uzupełnienia oferty wychowania przedszkolnego	63
Tabela 20. Wartość docelowa i osiągnięta - działanie XI.2	65
Tabela 21. Ocena wpływu RPO Wł 2014-2020 na jakość edukacji.....	67
Tabela 22. Efekty udziału szkoły w projekcie	69
Tabela 23. Stopień wpływu projektów realizowanych w ramach RPO Wł 2014-2020 na osiągnięcie efektów przez szkoły	70

Tabela 24. Potrzeba kontynuacji wsparcia w obszarach jakości edukacji	72
Tabela 25. Ocena aspektów przed i po uczestnictwie w projekcie.....	77
Tabela 26. Efekty wsparcia	78
Tabela 27. Osiągnięte korzyści	79
Tabela 28. Poziom realizacji wskaźników w Działaniu XI.2	80
Tabela 29. Rezultaty wsparcia w ramach Działania XI.2 RPO Wł 2014-2020	82
Tabela 30. Poziom realizacji wskaźników w Działaniu XI.3 RPO Wł 2014-2020.....	86
Tabela 31. Ocena stopnia zaspokojenia potrzeb szkół/placówek kształcenia zawodowego przez projekty realizowane w ramach RPO Wł 2014-2020	88
Tabela 32. Wpływ projektów realizowanych w ramach RPO Wł 2014-2020 na jakość usług edukacyjnych.....	89
Tabela 33. Obszary szkolnictwa zawodowego wymagające dalszego wsparcia w opinii uczniów/słuchaczy szkół/placówek kształcenia zawodowego	91
Tabela 34. Oszacowanie wpływu projektów realizowanych w ramach RPO Wł 2014-2020 na zaspokojenie potrzeb placówek kształcenia zawodowego.....	95
Tabela 35. Ocena jakości usług edukacyjnych oferowanych przez placówki kształcenia zawodowego przed i po realizacji projektów w ramach RPO Wł 2014-2020	96
Tabela 36. Ocena wpływu projektów realizowanych w ramach RPO Wł 2014-2020 na wystąpienie efektów w placówkach kształcenia zawodowego	98
Tabela 37. Potrzeba dalszego wsparcia szkolnictwa zawodowego w ocenie nauczycieli praktycznej nauki zawodu	100
Tabela 38. Adekwatność działań projektowych do potrzeb szkolnictwa ustawicznego.....	105
Tabela 39. Wpływ RPO Wł 2014-2020 na realizację oczekiwań uczestników projektów realizowanych w ramach Działania XI.3	108
Tabela 40. Bariery utrudniające realizację projektu i ewentualne środki zapobiegawcze	112
Tabela 41. Wartości wskaźników – osiągnięte oraz docelowe	125
Tabela 42. Ocena trwałości efektów projektów realizowanych w ramach OP XI RPO Wł 2014-2020.....	131
Rysunek 1. Lokalizacja placówek kształcenia zawodowego i ustawicznego.....	31
Rysunek 2. Współczynnik skolaryzacji (w %) zasadnicze szkoły zawodowe (2016 r.)	35
Rysunek 3. Zawody maksymalnie deficytowe i równoważone w województwie łódzkim.....	36
Mapa 1. Liczba projektów zrealizowanych w OP XI RPO Wł 2014-2020.....	46
Mapa 2. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania XI.1 RPO Wł 2014-2020.....	47
Mapa 3. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania XI.2 RPO Wł 2014-2020.....	48
Mapa 4. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania XI.3 RPO Wł 2014-2020.....	49

8. Bibliografia

- Umowa Partnerstwa (Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020);
- Umowa Partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021-2027 w Polsce;
- Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);
- Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020;
- Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030;
- RSI dla Województwa Łódzkiego LORIS 2030;
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 (w tym w szczególności zapisy dotyczące PI 10iv, 10iii, 10i);
- SZOOP RPO Wł 2014-2020 (w tym w szczególności zapisy dotyczące Osi Priorytetowej XI);
- Standardy jakości kształcenia zawodowego, Aleksandra Dąbrowska i in., Warszawa: KOWEziU, 2013;
- Analiza sytuacji szkolnictwa zawodowego w województwie łódzkim, BPPWł, ROT Wł, Łódź, 2017;
- Monitoring jakości staży i praktyk w ramach Poddziałania XI.3. "Kształcenie zawodowe" Oś Priorytetowa XI Edukacja, Kwalifikacje, Umiejętności Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, BPPWł, ROT Wł, Łódź 2018;
- Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych, 2019 rok, Województwo Łódzkie, WUP, Łódź, 2020 ;
- Rynek pracy w województwie łódzkim w 2020 roku, WUP, Łódź, 2021;
- Drogosz-Zabłocka E., Stasiowski J., Kształcenie zawodowe w Polsce – przemiany, organizacja, efekty, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji Źródło: https://www.frse.org.pl/storage/brepo/panel_repo_files/2021/05/28/0uboiv/wyksztalzenie-zawodowe-srodek-2020-drogosz.pdf,
- Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 1998, Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- GUS - Bank Danych Lokalnych.

research
solutions
strategy

ASMRESEARCH.PL

NEURODATA.PL

Od 25 lat
wskazujemy
drogę

